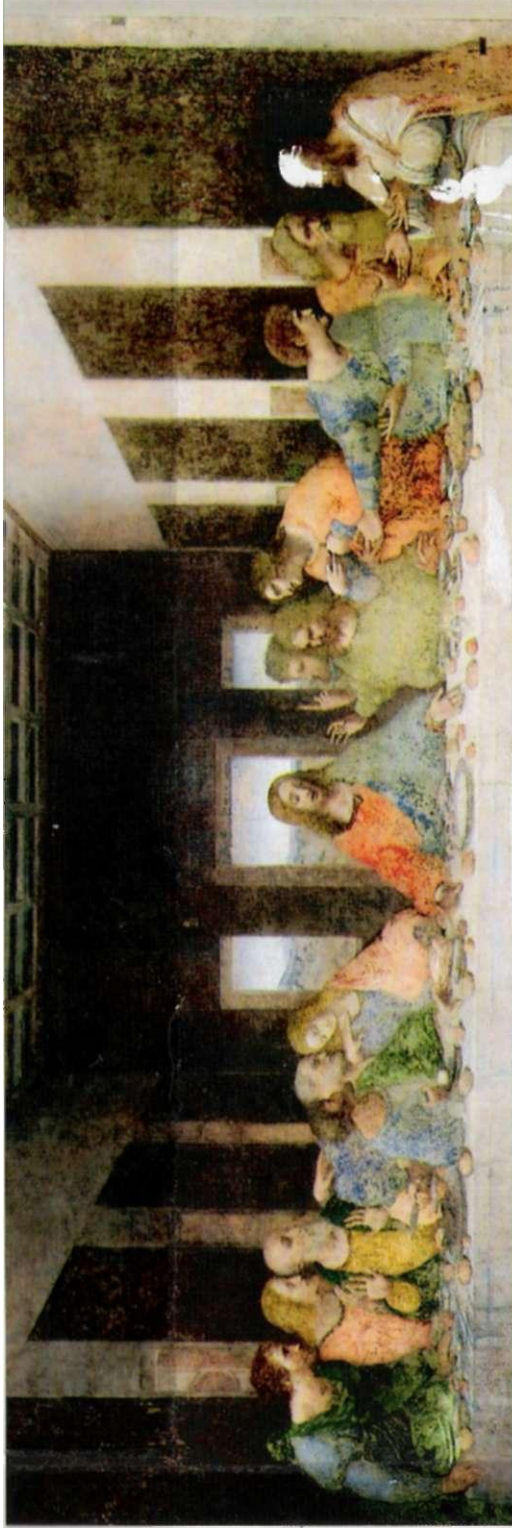

GİZLİ AKŞAM YEMEĞİ

JAVIER SIERRA

Simon

Yahuda Taddæus

Matta

Filipus

Büyük Yakub

Tomas

İsa

Yuhanna

Petrus

Yahuda İskariyot

Andreas

Küçük Yakub

Aziz Bartolomeus

ISBN 975 22 0162 8
2006.06.Y.0105.2939

Birinci Basım
Mayıs 2006

B LG YAYINEV

Me rutiye Caddesi, No: 46/A, Yeni ehir 06420 / Ankara
Tif : (0 312) 434 49 98 434 49 99 431 81 22
Faks: (0 312)431 77 58

stanbul Temsilcili i

stiklâl Cad., Beyo lu Mrk. No: 365, A Blok,
Kat: 1/133 Beyo lu 80070 / stanbul
Tif : (0 212) 244 16 51 244 16 53
Faks : (0 212) 244 16 49

B LG K TABEV

Sakarya Caddesi, No:8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tif : (0 312) 434 41 06 434 41 07
Faks : (0 312) 433 19 36

B LG DA ITİM

Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Ca alo lu 34360 / stanbul
Tif : (0 212) 522 52 01 520 02 59
Faks : (0 212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • info@bilgiyayinevi.com.tr

JAVIER SERRA

Gizli Akam Yemei

Türkçesi: Roza Hakmen

B LG YAYINEV

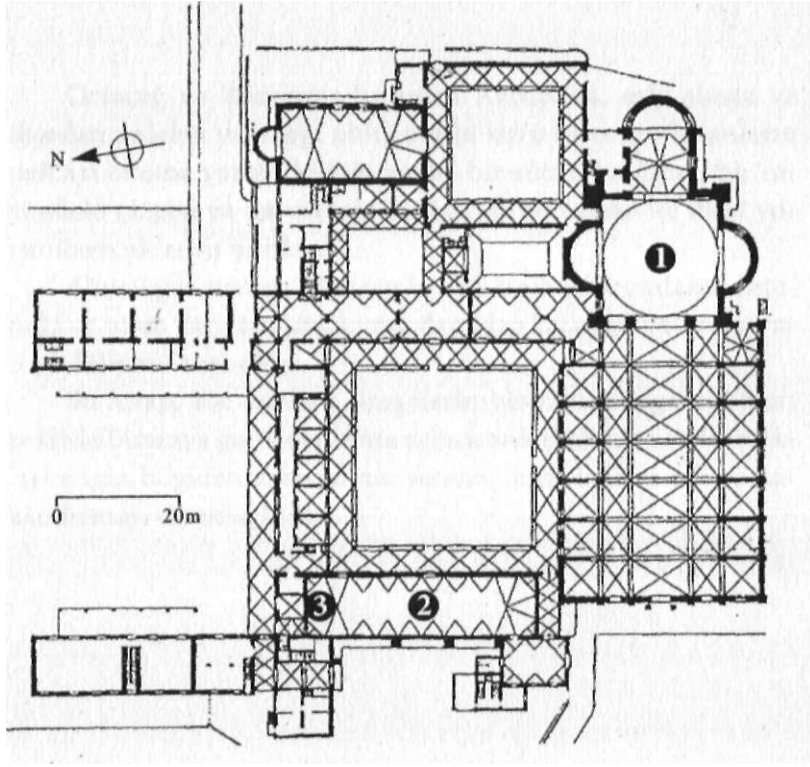
LA CENA SECRETA

© 2004, Javier Sierra & Random House Mondadori, SA.

**baskı: cantekin matbaacılık
yayincılık ticaret ltd. ti.
(0 312) 384 34 35 384 34 36**

*Bu seyyaha hep bir sı inak sunmu ,
yolunu aydınlatmı olan
Eva!ya*

1. Galeri
2. Yemekhane
3. *Son Ak am Yeme i, Leonardo da Vinci*

Günümüzde Santa Maria delle Grazie manastırı ve kilisesinin planı, Milano.

Giri

Ortaça ve Rönesans boyunca Avrupa'da, eski simge ve ikonları anlama yetene i oldu u gibi korunuyordu. İnsanların pek azı okuma yazma bildi i halde, bir sütun baş lı ını, bir resimdeki çizgiyi ya da yoldaki bir i areti ne zaman ve nasıl yorumlayacaklarını bilirlerdi.

Akılcılı ın ortaya çıkmasıyla birlikte bu yorumlama yetene i ve onun yanı sıra atalarımızdan bize kalan servetin önemli bir bölümü kayboldu.

Bu kitap, söz konusu simgelerin birço unu algılandıkları ekliyle biraraya getiriyor. Ama ayrıca onları anlama ve içerdikleriengin bilgiden yararlanma yetene imizi bizlere tekrar kazandırmayı da amaçlıyor.

1

Hatırladı ım kadarıyla hayatta kar ıla tı ım en çetrefil, en tehlikeli bilmece, 1497 yılının ba ında, Papalık Devletleri Magripli Ludovico'nun düklü ünün kıvranı nı seyrederken çözmek durumunda kaldı ım bilmecedir.

Dünya o sıralar dü manca ve de i ken bir yer, bataklık bir cehennemdi;,on be asırlık kültür ve inanç, Do u'dan ithal edilen yeni fikirler tarafından çökertilme tehlikesiyle kar ı kar ıyaydı. Durup dururken Platonun Yunanistanı, Kleopatra'nın Mısırı ve Marco Polo'nun ke fetti i Çin'in ta kınıkları, bizim kendi Kitabı Mukaddes tarihimizden daha fazla yüceltilir olmu tu.

Hıristiyanlık için kar ık günlerdi. Dini kazanca alet eden bir papamız vardı papalık tacını son kardinaller meclisinde utanmazca satın almı , VI. Alexander adıyla taç giymi spanyol bir eytan ; hükümdarlarımız çoktanrılılı nın esteti ine boyun e mi ti ve Türkler tepeden tırna a silahlanmı , Batı Akdeniz'i istila edip hepimize slamiyeti kabul ettirmek için fırsat kolluyorlardı. Dinimizin, yakla ık bin be yüz yıllık tarihi boyunca hiç bu kadar savunmasız olmadı ı rahatlıkla söylenebilirdi.

te bu satırları yazan Tanrı hizmetkârı da bu ko ulların tanı ıydı. De i imler asrının sonunda, sınırları her gün geni leyen dünyaya uyum sa layabilmek için daha önce görülmemi bir çaba göstermemizi gerektiren bir dönemin sonuna yakla maktaydık. Dünya sanki her geçen gün biraz daha büyüyor, co rafya bilgimizi sürekli güncelle tirmek zorunda bırakıyordu bizi. Biz rahipler, sa'nın adını bile duymamı milyonlarca

insanla dolu bir dünyada vaaz vermeye yeti emeyece imizi seziyor, daha üpheci olanlarımız ise, pek yakında bir karga a döneminin ba layaca ını, Avrupa'ya çoktanrılıların akın edece ini öngörüyoruz.

Her eye ra men, bunlar heyecan dolu yıllardı. imdi ya lılı imda, a ır a ır sa lı ımı ve anılarımı tüketmekte olan bu sürgünde biraz da nostaljiyle dü ündü üm yıllar. Ellerime hâkim olmakta güçlük çekiyorum artık, gözlerim zayıfladı, Mısır'ın güneyindeki kavurucu güne aklımı bulandırıyor; ancak afaktan hemen önceki saatlerde dü üncelerimi toparlayıp beni buraya getiren kaderi dü ünebilir hale geliyorum. Platon'un da, VI. Alexander'in de, çoktanrılıların da yabancı olmadı ı bir kader.

Ama olayları sırasıyla ele alaca ım.

u anda, i in sonunda tek ba ıma oldu umu söylemekle yetinece im. Bir zamanlar emrimde olan kâtiplerden teki bile kalmadı; imdi sadece Abdul, dilimi bilmeyen, beni ülkesine ölmeye gelmi eksantrik bir aziz zanneden delikanlı en temel ihtiyaçlarımı kar ılıyor. Kayaya oyulmu bu eski mezarda, toz ve kumun ortasında, akreplerin tehdidi altında, neredeyse kötü rüm halde, tecrit edilmi , sefil bir ekilde ya ıyorum. Vefalı Abdul her gün buraya tırmanıp bir pideyle evindeki artıkları getiriyor. Tıpkı yüz küsur ya ında bu topraklarda ölmü olan Ke i Paulos'a altmı yıl boyunca gagasında on be gram ekmek ta ımı olan karga gibi. Abdul, o hayra alamet kargadan farklı olarak, pideyi bana verdi inde ne yapaca ını bilemeyip gülümsüyor. Bu kadarı yeterli. Benim kadar günah i lemi biri için her dü ünce, Yaradan'ın beklenmedik bir ödülüne dönü yüyor.

Ama yalnızlı ın yanı sıra üzüntü de ruhumu kemiriyor. Beni köyüne neyin getirdi ini Abdul'un hiç bilemeyece ini dü ünüp üzülüyorum. aretle anlatmam imkânsız. Bu satırları da asla okuyamayacak; en iyi ihtimalle ben öldükten sonra bulup bir deveciye satacak bile olsa, so uk çöl gecelerinde ate yakmaktan ba ka i e yarayacaklarını sanmam. Buralarda Latince ya da herhangi bir Roman dili bilen kimse yok. Abdul beni

önümde bu kâ ıtlarla her buldu unda a kınlıkla bakakalıyor, önemli bir eyleri kaçırdı ını biliyor.

Bunu dü ünme beni harap ediyor. Hiçbir Hıristiyanın bu sayfaları günün birinde okumayaca ını için için bilmek aklımı karı tırıyor, gözlerimi dolduruyor. Yazmayı bitirdi imde, cesedimle birlikte gömülmelerini rica edece im; bir umut, Ölüm Mele i belki onları toparlayıp ruhum yargılanaca ı zaman Göklerdeki Babamıza götürür diye. Tarih ne acı: En büyük sırlar, hiçbir zaman gün ı ına çıkmayanlar.

Benim sırrım gün ı ına çıkmayı ba aracak mı?

Sanmam.

Burada, dü man ve ıssız çölü sularıyla kutsayan büyük Nil'in birkaç adım ötesindeki Yabal et Tarif ma aralarında, bana sadece eylemlerimi yazıyla savunmama yetecek kadar zaman tanısın diye dua ediyorum Tanrı'ya. Bir zamanlar Roma'da sahip oldu um imtiyazlardan o kadar uzaktayım ki, yeni papanın beni affedece ini bildi im halde Tanrı'nın a ılına geri dönemeyece imi biliyorum. Müezzinlerin minarelerinden okudukları, uzaktan duyulan a ıtlardan ayrılmaya dayanmam; beni böylesine cömertçe a ırlamı olan bu topraklara duyaca ım özlem son günlerimi i kenceye dönü türür.

Tek tesellim, o olayları gerçek hayattaki gibi düzenlemek. Bazılarını kendi tenimde ya adım. Buna kar ılıklı bazılarını da olduktan çok zaman sonra haber aldım. Bununla birlikte, pe pe e sıralandıklarında, size hayatımı de i tiren bilmececin boyutları hakkında bir fikir verebilirler, farazi okur.

Hayır. Artık kadere sırt çevirmem mümkün de il. Gözlerimin gördü ü eyleri oturup dü ündükten sonra da, anlatma mecburiyetini hissediyorum... hiç kimsenin i ine yaramasa bile.

Bilmece 2 Ocak 1497 gecesi, Mısır'dan uzakta, çok uzakta ba ladı. Kırk yıl önceki o kı , vakayinamelere göre hatırlanan en so uk kı tı. Bol bol kar ya mı tı, Lombardiya'nın tamamı, ka lın beyaz bir harmaniyle örtülmü tü sanki. San Ambrosio, San Lorenzo ve San Eustorgio manastırları, hatta katedralin kulele ri bile sise gömülmü tü. Sokaklardan sadece odun yüklü araba lar geçiyor, Milano'nun yarısı, asırlardır süregeliyor mu izleni mi uyandıran bir sessizli e gömülmü uyukluyordu.

Yılın ikinci gününün gecesi, saat on bir sularıydı. Bir kadın çı lı ı, Sforza atosunun buz gibi sessizli ini parçaladı. Çı lı ı bir hıçkırık, hıçkırık da saray a itçılarının a la maları izledi. Milano Dükünün güzeller güzeli genç e i, hayatının baharında ki Beatrice d'Este'nin son nefesi, saltanatın an ve erefrüya larını temelli noktalandı. Yüce Tanrım. Dü es, gözleri fal ta ı gi bi açık halde öldü. Öfke içinde. Kendisini bu kadar erken yan larına aldıkları için sa'ya ve bütün azizlere lanetler ya dırarak, deh ete dü mü rahibin cübbesine yapı mı halde.

Evet. Her ey kesinlikle o an ba ladı.

O gün olanlarla ilgili raporu ilk okudu umda kırk be ya ndaydım. rkiltici bir öyküydü. Beytanya, âdeti oldu u üzere, Magripli'nin saray rahibinden çok gizli ulakla raporu gönder mesini istemi , rahip de hemen o gün, son hız Roma'ya gönder mi ti. Papalık devletlerinin göz ve kulakları bu ekilde çalı ırdı. Bütün ülkelerden daha süratli ve etkindiler. Prensesin ölümü nün resmî haberi papanın diplomatik bürosuna gelmeden çok daha önce, biraderlerimiz bütün ayrıntıları ö renmi lerdı.

konumum, Dominiken tarikatı genel başkan yardımcısıydı. Örgütümüz büyük bir gizlilik içinde faaliyetlerini sürdürürdü. Saray entrikaları, zehirlemeler ve aile ihanetlerinin damgasını taşıyan bir devirde Kilise, güvenli hareket edebilmek için bir istihbarat örgütüne gerek duyuyordu. Sadece papaya ve Dominikenler'in görünürdeki başkanına bağlı, gizli bir tarikat-tık. Bu yüzden de, dışarıdan neredeyse kimse adımızı duymamı-tı. Dışarıdan bakıldığında, tarafsız, marjinal, dikkati çekmeyen ve çok sınırlı becerilere sahip bir örgüt olan Papalık Devletleri ifre Dairesi'ydik. Bununla birlikte, kapalı kapılar ardında, bir sırlar cemaati gibi çalışırdık. Papanın, çok sayıdaki dümanlarından önce davranmasına imkân tanıyabilecek devlet meselelerinin incelenmesinden sorumlu, sürekli bir komisyon gibiydik. Kilisenin statükosunu etkileyebilecek en ufak bir haber bile hemen bizim elimizden geçer, değerlendirilir ve ilgili yetkiliye iletilirdi. Tek görevimiz buydu.

Rakibimiz *Donna Beatrice d'Este*'nin ölüm haberini bu sıfatla aldım. Habere sevinen biraderlerimizin yüzlerini hâlâ görür gibiyim. Budalalar. Tabiatın, onu öldürme angaryasından bizi kurtardığını sanıyorlardı. İşte bu kadar saftılar. Engizisyon cezası, dara acı hükmü, cellat olarak görev yaparlardı. Ama benim durumum farklıydı. Ben, onların tersine, Magripli'nin sarayında gizlice yürütülen, dinimizi tehdit eden, istihbaratlarımızın aylardır haber aldığı, birbirini takip eden sayısız entrikanın ve düzenin, Milano Dümeni'nin aramızdan ayrılmasıyla son bulacağından emin de ildim.

Gerçekten de, Beytanya rahipler meclisinde dümeninin anılması, toplantının geri kalanında söylentilerden başka şeyin konuşulmaması için yeterliydi. Herkes onu tanırdı. Hıristiyanlıktan sıyrılmayan faaliyetlerinden herkes haberdardı; ama kimse onu ihbar etmeye cesaret edememi-ti. *Donna Beatrice* Roma'da böyle bir korku salmıştı ki, aynı zamanda yeni Santa Maria del le Grazie manastırımızın başkanı olan düken rahibinden aldığımız raporda bile, dümenin uygunsuz davranışlarından söz

edilmiyordu. Ünlü bir ilahiyatçı ve Milanolu Dominikenler'in bilge ba kanı Ke i Vincenzo Bandello, olanları bize aktarmakla yetinip kendisini töhmet altında bırakabilecek siyasi konulardan uzak durdu.

Roma'da da kimse bu ihtiyatlılı ı yüzünden onu suçlamadı.

Ba ke i Bandello tarafından imzalanan rapora göre, trajedinin hemen öncesine kadar her ey ola andı. O âna kadar genç Beatrice isteyebilece i her eye sahipti: nüfuzlu bir koca, kabına sı amayan bir enerji ve karnında, yakında babasının anlı ismini sürdürecektir olan bir bebek. Son gününü, mutlulukla kendinden geçmi halde Rochetta sarayının bir salonundan di erine dans ederek, en sevdi i nedimesiyle oynayarak geçirmiyordu. Dü es, ülkesinde ya ayan di er annelerin dertlerine yabancıydı. Küçük ve narin gö üsleri bozulmasın diye bebe ini emzirmeyi bile dü ünmüyordu; özenle seçilmi bir sütanne çocu u büyütmeyle görevli olacak, ona yürümeyi, yemek yemeyi ö retecek, afakla birlikte kalkıp bebe i sıcak sularla, havlularla yıkayıp kurulayacaktı. Her ikisi de hem bebek, hem dadısı Rochetta'da, Beatrice'nin özenerek dö edi i bir odada ya ayaçaklardı. Onun gözünde annelik, sorumluluk ve belirsizlik içermeyen, hayırlı, umulmadık bir oyundu.

Oysa felaket ba ina tam da orada, evladı için hayal etti i küçük cennette geldi. Ke i Vincenzo'nun dedi ine göre, *Donna* Beatrice, Aziz Basilio yortusunda hava kararmadan önce bayılıp odadaki yataklardan birinin üzerine yı ıldı. Ayıldı nda kendini iyi hissetmiyordu. Ba ı dönüyor, midesi çırpınarak boalmaya çalı ıyor, uzun uzun ö ürdü ü halde arkası gelmiyordu. Dü es daha rahatsızlı ının sebebini anlayamadan, kusmanın hemen ardından karnında iyiye alamet olmayan iddetli kasılmalar hissetti. Magripli'nin evladı, kimsenin öngörmedi i bir anda, bu dünyaya geli ini hızlandırmaya karar vermi ti. Beatrice ilk kez korktu.

O gün hekimler saraya beklenenden daha geç geldiler. Hekimleri kent surlarının dı nda arayıp bulmak gerekti; dü ese yardım edebilecek uzmanlar nihayet geldi inde artık çok geçti.

Müstakbel Leon Maria Sforza'yı besleyen kordon, bebe in na-
rin boynuna dolanmı tı. Kordon tıpkı bir halat gibi yava yava
ince boynu sıkarak sonunda bo du. Beatrice bir terslik oldu u-
nu hemen fark etti. Daha bir saniye önce zorla dı arı çıkmaya
çalı an o lu ansızın duruverdi. Önce iddetle çırpınıp sonra da,
sanki bu gayretle tükenmi çesine söndü gitti. Bunu fark eden
hekimler, di lerinin arasındaki sirkeye batırılmı havluyu sıkı-
rak acı içinde, umutsuzca kıvranan annenin karnını bir ba tan
bir ba a yardılar. Nafile. Açık renk gözleri cam gibi sabit, ana
karnında bo ulmu , morarmı , ölü bir bebek buldular sadece.

Bunun ardından, acıdan paramparça haldeki Beatrice, ha-
yatın bu sillesini kabullenmeye vakit bulamadan, birkaç saat
sonra aramızdan ayrılmaya karar verdi.

Ba ke i Bandello raporunda Beatrice'nin can çeki mesi-
ne yeti ti ini bildiriyordu. Kanlar içinde, karnı yarılmı halde,
dayanılmaz bir koku yayarak acıyla kıvranıyor, çı lık çı lı a gü-
nah çıkarmak ve takdis edilmek istedi ini söylüyormu . Ama
biraderimizin ansı varmı ki, Beatrice d'Este duası edilemeden
öldü...

Evet, ansı varmı dedim.

Dü es bu dünyadan ayrıldı nda henüz yirmi iki ya nday-
dı. Günahkâr bir hayat sürdü ü Beytanya'da biliniyordu. Daha
VIII. Innocentius döneminde bile, bu konuda birçok belgeyi biz-
zat inceleyip ar ivlemi tim. Papalık Devletleri ifre Dairesi'nin
yüzlerce gözü, Ferrara Dükü'nün kızının nasıl biri oldu unu ga-
yet iyi biliyorlardı. Aventino Tepesi'ndeki karargâhımızda, Av-
rupa saraylarında kaleme alınmı önemli tek bir belgenin dahi
gözümüzden kaçmadı ını rahatlıkla iddia edebilecek durum-
daydık. Gerçekler Evi'nde onlarca okuyucu her gün, akla gele-
bilecek her dilde yazılmı , bazıları en akıl almaz kurnazlıklar-
la ifrelendirilmı yazıları incelerlerdi. Biz bu yazıların ifresini
çözer, önceliklerine göre sınıflandırıp ar ivlerdik. Ama hepsini
de il. Beatrice d'Este'yle ilgili olanlar, ne zamandır i imizde ön-
celikli bir konuma sahipti ve pek azımızın girebildi i bir odada
saklanırlardı. üpheye yer bırakmayan bu belgeler, Beatrice'nin

gizlilik deneni iblisin pençesinde oldu unu kanıtlıyordu. Daha da beteri, belgelerin birço unda, Magripli'nin sarayındaki büyüclüklerin eleba nın Beatrice oldu u ima ediliyordu. Tarihte en feci heretik* akımlara açık olmu ölkemizde bu bilginin üzerinde önemle durulması gerekirdi. Ama kimse bunu zamanında yapmadı.

Hem *Donna* Beatrice'nin, hem de ablası Isabella'nın Mantova'da çoktanrılılara ait putlar ve muskalar topladıklarına, her ikisinin de astrologların ve her tür arlatanın kehanetlerine a ırı derecede inandıklarına dair kanıtlar, çe itli defalar Milano'daki Dominikenler'in aralarında Peder Banello da vardı eline geçmi ti. Ama hiçbir seferinde bu konuda bir ey yapmadılar. Beatrice o arlatanlardan o kadar kötü etkilenmi - ti ki, zavalılık son günlerinde Kutsal Kilise'mizin pek yakında yok olaca ına inanıyordu. Rahiplerin Son Yargıya yaka paça götürülece ini ve orada, ba meleklerin, azizlerin ve günahsızların arasında Göklerdeki Babamız'ın hepimizi acımasızca cezalandıraca ını söylerdi sık sık.

Milano Dü esi'nin faaliyetlerini Roma'da benim kadar iyi bilen kimse yoktu. Hakkında yazılan raporları okudukça, kadınların ne kadar anla ılmaz olabilece ini ö rendim; *Donna* Beatrice'nin, dört yıl gibi kısa bir sürede, nüfuzlu kocasının alı kanlıklarını, amaçlarını ne kadar de i tirmi oldu unu ke - fettim. Ki ili i beni büyüledi. Kolay inanan, dünyevi yazılara dü kün, topraklarına ula an bütün egzotik fikirlere kapılan bir kadındı ve tek saplantısı, Milano'yu Floransalı Medici'lerin eski ihti amının vârisine dönü türmekti.

Benim dikkatimi çeken ey de bu oldu sanıyorum. Kilise bu güçlü Floransalı sülalenin temellerini yava yava çökertmeyi ba armı , heterodoks dü ünür ve sanatçılara sa ladıkları deste i çekmi olmakla birlikte, Vatikan kuzeyin büyük kentti Milano'da bu dü üncelerin filizlenmesine hazırlıklı de ildi. Medici'lerin villaları, Ya lı Cosimo'nun eski Yunanlıların bilge

*) heretizm: Hıristiyanlıkta dinden saptı ı gerekçesiyle kilise otoritelerince reddedilmi dinsel ö retisi, (ç.n.)

ligini kazanmak amacıyla kurdu u Akademi, mimar, ressam ve heykeltıra ları ölçüsüzce himayesi, benimki kadar Beatrice'nin zengin hayalgücünü de tetiklemedi. Ne var ki o bunları birer akide kabul edip zehirli hayranlı nı düke de bula tırdı.

VI. Alexander 1492'de papalık tacını giydi inden beri, orada olabilecek eyler konusunda kendilerini uyarmak üzere üstlerime raporlar gönderiyordum. Kimse uyarılarıma kulak asmadı. Fransa sınırına son derece yakın ve tarihte hep Roma'ya isyan etmi olan Milano, Kilise bünyesinde bir bölünmenin merkezi olmaya çok uygundu. Beytanya'da da bana inanılmadı. Heretiklere kar ı ho görülü olan papa daha papalık tacını giydikten bir yıl sonra Pico della Mirandola gibi kabalistlere yapılan baskılar için özür dilemi ti bütün uyarılarımı gözardı etti.

"Bu ke i Agustin Leyre, Kâhinin mesajlarıyla fazla ilgileniyor" derlerdi ifre Dairesi'ndeki biraderlerim. "Sonunda onun gibi aklını oynatacak."

Kâhin.

Bulmacanın son parçası.

Varlı ı bir açıklama gerektiriyor. Mesele u ki, benim Mila-
no Düklü ünün girdi i hatalı yol konusunda papaya ve Domi-
niken tarikatının en yüksek mercilerine yaptı ım uyarıların dı-
ında, korkularımı payla an bir ba ka bilgi kayna ı vardı. smini
gizleyen bu belgeleri eksiksiz ahıs, her hafta Gerçekler Evi'ne
Magripli'nin topraklarında planlanan dev büyücülük operasyo-
nunu ihbar eden son derece ayrıntılı mektuplar gönderiyordu.

Mektuplar 1496 sonbaharında, *Donna Beatrice*'nin ölü-
münden dört ay önce gelmeye ba ladı. Tarikatın Roma'daki
merkezine, Santa Maria sopra Minerva manastırına gönderi-
liyor, burada okunup Sforza hanedanının doktrinal sapmaları
konusunda saplantılı bir zavallının zırvalarımı çasına saklanı-
yorlardı. Onları suçlamıyorum. Deliler ça ında ya ıyorduk, on-
ca deliden farksız görünen Kâhinin mektuplarını rahiplerimiz
umursamıyordu.

Biri hariç.

Son Beytanya genel meclisinde yeni peygamberin yazıla-
rından bana söz eden, tarikat merkezimizin ar ivcisi oldu.

"Bu mektupları okumalısınız" dedi. "Onları görür görmez
sizi dü ündüm."

"Sahi mi?"

Ar ivcinin bayku u hatırlatan gözlerini heyecanla kırpı -
tırdı ını hatırlıyorum.

"Çok tuhaf, mektupları yazan ki i sizinle aynı korkuları payla ıyor Peder Leyre. Bir kıyamet tellalı, kültürlü, dilbilgisi konusunda uzman; Hıristiyanlık tarihinde Ke i Tanchelmo de Amberes'ten beri böylesi görülmemi tir."

"Ke i Tanchelmo mu?"

" ey... XII. yüzyılda ya amı bir deli; Kilisenin geneleve dönü tü ünü söylüyor, rahipleri günah içinde ya amakla suç-luyordu. Bizim Kâhin bu kadar ileriye gitmiyor, gerçi mektup-larının tonuna bakılırsa, pek yakında onu da yapaca ını tahmin ediyorum."

Ar ivcimiz iki büküm, sızlanırcasına bir ey daha ekledi:

"Onu ba ka delilerden ayıran nedir, biliyor musunuz?"

Ba ımı iki yana salladım.

"Hepimizden daha çok malumatı varmı gibi görünüyor. Bu Kâhin son derece titiz. Her eyi biliyor!"

Ke i in hakkı vardı. ncecik, kemik rengi kâ ıda kusursuz bir elyazısıyla yazılmı , "özel" damgalı ah ap bir kutuda sakla-nan mektupları, saplantılı bir ısrarla, Milano'yu yeni bir Atina'ya dönü türmeyi amaçlayan gizli bir plandan söz ediyordu. Ben de ne zamandır buna benzer bir eyden üphelenmekteydim. Magripli, tıpkı Medici'ler gibi, eskilerin dünyaya ait bilgilerinin bizden çok daha ileride oldu unu dü ünen bâtil inançlı yöneti-cilerdendi. Bu eski bir fikirdi. Buna göre, Tanrı dünyayı Tufanla cezalandırmadan önce, insanlık verimli bir Altın Ça ya amı -tı; önce Floransalılar, imdi de Milano Dükü, ne pahasına olursa olsun bu ça ı geri getirmek istiyorlardı. Ve bunu ba arabil-mek için de, o muhte em ça da Tanrının henüz kendisini tem-sil edecek bir kurum yaratmadı ını bilerek, Kitabı Mukaddes'i ve Kilise'nin ö retilerini bir yana bırakmaya hazırıldılar.

Dahası vardı: Mektuplarda, bu projenin kilit ta ının gö-zümüzün önünde yerle tirilmekte oldu u ısrarla bildiriliyor-du. Kâhinin dedi ine bakılırsa, Magripli'nin kurnazlı ının so-nu yoktu. Topraklarını eskilerin felsefe ve ilminin yeniden do-uunun merkezi haline getirme planı, korkunç bir temel üze-rine in a edilecekti: Milano'daki yeni manastırımız.

Kâhin beni a irtmayı ba ardı. Bu açıklamaların ardında gizlenen ki i her kimse, benim asla cesaret edemeyece im kadar ileriye gitmi ti. Ar ivcinin de söyledi i gibi, sanki her yerde gözü vardı. Sadece Milano'da de il, Roma'da da; son mektuplarından bazıları, bizi tela a dü üren "*Kehanet*" ba lı ını ta ıyordu. Ne tür bir muhbirle kar ı kar ıydık? Beytanya yazıcılarının kendisine verdikleri adı bildi ine göre, rahipler meclisine sızması olmalıydı.

Kimden üphelenece imizi hiçbirimiz bilemedik.

O günlerde, mektuplarda de inilen manastır, Santa Maria delle Grazie manastırını henüz in aat halindeydi. Milano Dükü dönemin en büyük mimarlarını görevlendirmi ti: Bramante'ye kilisenin galerisini, Cristoforo Solari'ye iç bölümleri teslim etmi , tek tek her duvarın süslenmesi için hiçbir masraftan kaçınmayarak en büyük sanatçıları tutmu tu. Tapına ımızı hanedanının anıt mezarına, anısını gelecek asırlarda ölümsüzle tirecek bir mekâna dönü türmek istiyordu.

Ne var ki, Dominikenler için bir imtiyaz olan ey, mektupların yazarı için korkunç bir lanetti. Bu projeye bir dur diyen olmadı ı takdirde papanın büyük cezalara u rayaca ını bildiriyor, talya'nın tamamının kara bir felaketler ça ına girece i kehanetinde bulunuyordu. Mektupların isimsiz yazarı, Kâhin lakabını gerçekten de bile inin gücüyle kazanmı tı. Hıristiyanlın gelece ine dair görüşleri bundan daha me um olamazdı.

simsiz eytana, on be inci mektubun geldi i günün sabahına kadar kimse kulak asmadı.

O gün Beytanya'daki asistanım Ke i Giovanni Gozzoli, bir hı ım *scriptorium'a** daldı. Elinde Kâhinin yeni mektubunu sallayarak, çalı malarına dalmı ke i lerin kınayan bakı larına al dırmadan oturdu um sıranın önüne geldi:

"Ke i Àğustin! unu görmeniz lazım! Derhal okumanız lazım!"

Ke i Giovanni'yi hiç böyle allak bullak halde görmemi - tim. Genç ke i yeni mektubu gözümün önünde salladı ve heyecanla fısıldadı:

" nanılır gibi de il peder. nanılır gibi de il."

"Nedir inanılır gibi olmayan?"

Gozzoli derin bir nefes aldı:

"Mektup. u mektup... Kâhin... Ba kan Torriani hemen okumanızı rica ediyor."

"Ba kan mı?"

Aziz Domingo de Guzman'ın yeryüzündeki otuz be inci ardılı ve tarikatımızın en yüksek mevkiindeki saygıde er Gioacchino Torriani, söz konusu imzasız mektupları hiçbir zaman ciddiye almamı tı. lgilenmeden göndermi , hatta bir keresinde onlara vakit harcadı ım için beni kınamı tı. imdi neden tutumunu de i tirmi ti? Bu yeni mektubu niçin derhal incelememi rica ederek gönderiyordu?

"Kâhin..." Gozzoli yutkundu.

"Evet?"

*) Ortaça manastırlarında yazıcılara ayrılmı oda. (ç.n.)

"Kâhin planı açılıp çıkarılmı ."

"Planı mı?"

Ke i Giovanni mektubu hâlâ elinde tutuyordu. Tir tir titremekteydi. Balmumu mührü açılmı olan mektup yavaşça masanın üzerine indi.

"Magripli'nin planı" diye fısıldadı asistanım, a ır bir yükten kurtulurcasına. "Anlamıyor musunuz, Ke i Agustin? Santa Maria delle Grazie'de aslında ne yapmak istedi ini açıklıyor. Büyü yapmak istiyor!"

"Büyü mü?" a kınlıktan kurtulamıyordum.

"Okusanıza!"

Hemen oracıkta mektubu açtım. Mektubu öncekilerle aynı ki inin yazmı oldu una üphe yoktu; aynı ba lıklar, aynı elyazısı, yazarı ele veriyordu.

"Okuyun!" diye ısrar etti.

Çok geçmeden niye bu kadar ısrar etti ini anladım. Kâhin yine kimsenin beklemedi i bir eyleri if a ediyordu. Yaklaşık altmı yıl öncesine, Papa IV. Eugenius dönemine, Floransa'yı yöneten, Ya lı lakabıyla tanınan Cosimo de Medici'nin, Hıristiyanlı ın gidi atını temelli de i tirebilecek bir konsili finanse etmeye karar verdi i zamana dönüyordu. Eski hikâyeydi. Cosimo görünürde son derece uyumsuz diplomatik delegasyonları biraraya getirerek yıllar sürecektir verimsiz görüşmeleri ba lattı; amaç, Do u Kilisesiyle Roma'yı tekrar birle tirmektir. O sırada Türkler Akdeniz'in hâkimiyetini ele geçirmeye niyetlenerek önemli bir tehdit olu turuyordu; onları ne pahasına olursa olsun durdurmak gerekiyordu. Ya lı bankerin aklına bütün Hıristiyanları aynı bayrak altında birle tirip ortak dü mana iman gücüyle kar ı koymak gibi ilginç bir fikir geldi. Ama planı yürümedi.

Belki de yürüdü.

Kâhin son mektubunda, söz konusu konsilin bir de gizli gündemi oldu unu ileri sürüyordu. Bu gizli amacın sonuçları, altmı yıl sonra Milano'da hâlâ etkisini sürdürüyordu. Kâhin'in iddiasına göre, dönemin siyasi tartışmalarının yanı sıra, Cosi

mo de Medici, zamanının önemli bir bölümünü, Yunanistan ve Konstantinopolis'ten gelen delegasyonlarla eski kitaplar, optik aygıtlar ve hatta Platona ve Aristoteles'e mal edilen, kayboldu-
u sanılan elyazmalarını satın almak için pazarlıklarla harca-
mı tı. Kitapların istisnasız hepsinin çevrilmesini emretti ve çok
a irtıcı eyler ö rendi. Bu sayede, Atinalıların ruhun ölümsüz-
lü üne inandıklarını, yeryüzündeki her hareketin gökyüzün-
den kaynaklandığını bildiklerini ke fetti. unu unutmamak ge-
reki ki Atinalılar Tanrıya de il, gökcisimlerinin etkisine ina-
nırlardı. O a a ılık kitapların iddiasına göre, yıldızlar maddeyi,
insanlarda bedenle ruhu birle tiren ısıya benzer bir "ruhsal ısı"
sayesinde etkiliyorlardı. Aristoteles'in Altın Ça vakayinamele-
rinden ö rendi i bu kavram Cosimo'yu büyülemi ti.

Kâhin, ya lı bankerin, sırf bu sırları sanatçılara ö retmek
için antik ça daki Akademileri örnek alarak bir Akademi kur-
du unu ileri sürüyordu. Okudu u o kitaplar yüzünden, sanat
eserlerinin çiziminin mutlak bir bilim oldu una inanmı tı. Be-
lirli ölçülere uygun ekilde tasarlanmı bir eser, kozmik güçleri
yansıtmı levini yerine getirerek o esere sahip olan ki iyi koru-
mak ya da mahvetmek amacıyla kullanılabilirdi.*

"Ee? Anladınız mı Ke i Agustin?" Gozzoli'nin sorusu be-
ni dalgınlı ımdan kurtardı. "Kâhin, sanatın silah olarak kullanı-
labilece ini söylüyor!"

Dedi i do ruydu. Mektubun bir sonraki paragrafında, ge-
ometrinin gücünden söz ediliyordu. Sayı, armoni ve ses, çevre-
sine olumlu etki yayması için bir sanat eserine uygulanabilecek
unsurlardı. Altın Ça 'ı savunan Yunanlılardan biri, Cosimo de
Medici'nin gözlerini kama tıran Pythagoras, "Do rulanabilir
tek tanrılar sayıldır" demi ti. Kâhin hepsine lanet okuyordu.

"Silah ha!" diye tısladım. "Magripli'nin Santa Maria delle
Grazie'ye saklamayı dü ündü ü bir silah!"

*) Bu sırlara Yaşlı Cosimo'dan önce Gotik katedrallerin mimarları vâkıf olmuş, Floransa'ya
ithal edilmeden çok önce, Doğu'dan bilgi edinmişlerdi. Daha önceki bir romanımda,
Las puertas templarias'ta (Martínez Roca, 2000) eski bilgilerin nasıl aktarıldığını açık-
lamıştım.

"Aynen öyle!" Gozzoli memnundu. "Aynen öyle söylüyor. nanılmaz bir ey, de il mi?"

Ba kan Torriani'nin konuyla neden birdenbire ilgilendi-
ini anlamaya ba lıyordum. Aziz genel ba kanımız yıllar önce
ressam Sandro Botticelli'nin i lerini benzer bir üpheyle lanet
lemi ti. Ressamı Kiliseye ait yapıları süslemek için çoktanrılı
dinlerden esinlenmi imgeler kullanmakla suçladı; ama suçla-
ması bununla sınırlı de ildi. Torriani, Beytanya'nın muhbirle-
ri sayesinde Botticelli'nin Castello'daki Medici villasında ilkba-
harın geli ini "büyülü" bir teknik kullanarak temsil etti ini ö -
renmi ti. Resimde dans eden periler, dev bir tılsımın parçala-
rı gibi yerle tirilmi ti. Torriani daha sonra Botticelli'nin patro-
nu Lorenzo di Pierfrancesco'nun kendisinden ya lanmaya kar ı
bir muska istedi ini ö renmi ti. Resim, istenen büyülm çareydi.
Aslında zamanın geçi ine kar ı, Olympos tanrılarının yarısının,
Khronos'un ilerleyi ini durdurmak üzere dans edi ini gösteren
koca bir kitabı içeriyordu. Böyle bir resmi, Floransa'da bir ape-
lin süslemesi olarak önerip dine âlet etmek istiyorlardı!

Genel ba kanımız rezilli i zamanında ke fetti. pucu,
İkbahardaki perilerden birinin, Khloris'in a zından çıkan sar-
ma ık dahıydı. Bu, Engizisyonun gördü ü her yerde pe ine dü -
tü ü, gayrime ru fikirlerle zehirlenmi , sonsuz gençli i arayan
simyacıların "ye il dil'inin üpheye yer bırakmayan simgesi idi.
Beytanya'da bu esrarengiz dilin ayrıntılarını çözmeyi hiçbir za-
man ba aramadıysak da, üphe söz konusu resmin asla bir kili-
sede sergilenmemesi için yeterli oldu.

Ama imdi, e er Kâhin haklıysa, aynı eyin Milano'da tek-
rarlanması tehlikesiyle kar ı kar ıydık.

"Söylesenize, Giovanni Birader, Ba kan Torriani neden
benden bu mektubu incelememi istedi, biliyor musunuz?"

Yandaki sıraya oturup yeni resimlenmi olan bir dua ki-
tabına bakarak oyalanmakta olan asistanımın yüzünde soruyu
anlamamı gibi bir ifade belirdi:

"Pardon? Mektubun sonunu okudunuz mı?"

Tekrar mektuba döndüm. Kâhin son paragrafta Beatrice d'Este'nin ölümünden ve bunun Magripli'nin büyü planının uygulanmasını hızlandıracı ından söz ediyordu.

"Sevgili Giovannino, ben özel bir ey göremiyorum" diye itiraz ettim.

"Dü esin ölümünden böyle kesin biçimde bahsetmesi dikkatinizi çekmedi mi?"

"Neden çeksin ki?"

Peder Gozzoli homurdanarak konu tu:

"Çünkü Kâhin mektubun üzerine 30 Aralık tarihini atıp aynı gün göndermi . *Donna* Beatrice'nin ölümünden iki gün ön

"Bu duvara bir sır sakladığınıza yemin eder misiniz peki?"

Marco d'Oggiono bir yandan üstadın boyadığı duvar resmine tekrar göz atarken bir yandan da a kınlıkla çenesini kaşıyordu. Leonardo da Vinci böyle oyunlardan hoşlanıyordu. Keyfi yerinde olduğu zaman, ki o gün yerindeydi, onun Magripli'nin gözdesi, talya'nın yarısı tarafından yüceltilen ünlü ressam, mucit, müzik aletleri yapımcısı ve mühendis olduğuna inanmak zordu. O soğuk sabah vaktinde üstadın bakışları yaramaz bir çocuğun bakışlarıydı. Keşifleri rahatsız ettiği ini bile bile, Milano'nun düesin ölümünün ardından yaşadığı gergin hareketsizlikten yararlanıp Dominiken rahiplerin yemekhanesindeki çalılık masını denetlemekteydi. Ta tepede, havarilerin arasında halinden memnun, altı metre yükseklikteki iskeleye tırmanması, bir kalastan delirine delikanlı gibi sığıyordu.

"Tabii ki bir sır var!" diye bağırdı. Bulağıca kahaahası Santa Maria delle Grazie'nin bo tonozlarında yankılandı. "Eserime dikkatle bakıp sayıları hesaba katmanız yeterli. Sayın! Sayın!" deyip güldü.

"Ama üstat..."

"Tamam..." Leonardo kafasını hoş görüyle salladı, son heceyi itiraz edercesine uzatarak. "Görüyorum ki sana bir şey öretmek zor olacak. Şu anda ıdan fırça kutusunun yanındaki Kitabı Mukaddes'i alıp Yuhanna ncili'nin on üçüncü babını okusana, yirmi birinci bölümden itibaren. Belki o zaman aydınlanırsın."

Toscanalı üstadın genç ve yakışıklı öğrencilerinden biri olan Marco kop Kitabı Mukaddes'i buldu. Kapının yanındaki rahleden alıp öyle bir tarttı. Birkaç kilo ağırlığında vardı. Mar

co Venedik'te basılmı , bakır kakmalı simsiyah deri ciltli kitabın sayfalarını zorlanarak çevirdi ve Yuhanna ncili'ni önüne açtı. Ba lıkları oyma çiçeklerle süslenmi , iri, siyah Gotik harflerle yazılmı güzel bir kitaptı.

" sa bu eyleri söyledikten sonra" diye okumaya ba ladı, "ruhta çok sıkıldı; ve ehadet edip dedi: 'Do rusu ve do rusu size derim: Sizden biri beni ele verecektir.' akirtler, kim için söyledi inden üphe ederek birbirlerine bakıyorlardı. akirtlerinden biri sofrada sa'nın ba rına yaslanmı tı; sa onu çok sevdi. mdi Simun Petrus kim için söyledi ini sorsun diye ona i mar etti."

"Tamam, tamam, yeter!" diye kükredi Leonardo iskeleden. " imdi buraya bak ve söyle bakalım: Hâlâ sırrımı anlamadın mı?"

Ö rencisi ba ıyla anlamadı nı belirtti. Marco üstadın bir dolap çevirdi ini biliyordu zaten.

"Üstat Leonardo" dedi sesinde hayal kırıklı ı açıkça okunarak, " ncil'in bu bölümü üzerine çalı tı nızı biliyorum zaten. ncil'i okutmakla bana yeni bir ey açıklamı olmadınız ki. Benim ö renmek istedi im, gerçek."

"Gerçek mi? Hangi gerçek, Marco?"

"Kentte bu esere önemli bir eyi gizlemek istedi iniz için tamamlanmasının bu kadar uzun sürdü ü söylentileri dola ıyor. Fresk tekni inden vazgeçip daha yava , yeni bir teknik kullanıyorsunuz. Neden? Sebebini ben söyleyeyim: Çünkü böylelikle iletmek istedi iniz eyi daha iyi dü ünebilirsiniz."

Leonardo istifini bozmadı.

"Üstat, muammalardan ne kadar ho landı nızı herkes biliyor, ben de hepsini bilmek istiyorum! Yanınızda üç yıl karımları hazırladıktan, taslaklarda, çizimlerde size yardım ettikten sonra, dı arıdakilere göre bir avantajım olmalı herhalde, de il mi?"

"Tamam, tamam. Peki ama söyler misin, bunları söyleyen kim?"

"Kim mi üstat? Herkes! Bu manastırın ke i leri bile ikide birde ö rencilerinizi çevirip soruyorlar!"

"Peki ne diyorlar Marco?" diye haykırdı tekrar yukarıdan Leonardo, ne esi giderek artıyordu.

"Sizin havarileriniz On kiler'in asıl portreleri de ilmi , Ke i Filippo Lippi ya da Crivelli olsa ba ka türlü resmeder mi , sizinkiler zodya ın on iki burcunu temsil ediyormu , el-lerin duru larına Magripli için yazdı ınız partisyonlardan birinin notalarını gizlemi siniz... Akla gelebilecek her eyi söylüyorlar üstat."

"Ya sen?"

"Ben mi?"

"Evet, evet, sen." Leonardo'nun çehresi yine hınzır bir gülümsemeyle aydınlandı. "Her gün benim bu kadar yakınımda, böylesine görkemli bir salonda çalı a çalı a ne sonuca vardın?"

Marco Toscanalı'nın incecik bir fırçayla birkaç rötu yaptı ı duvara çevirdi bakı larını. Kuzey duvarına Marco'nun hayatında gördü ü en ola anüstü Son Ak am Yeme i resmedilmi ti. Kompozisyonun tam ortasında, etiyle kemi iyle sa yer alıyordu. Bakı ları hüznüldü, kollarını uzatmı , sanki az önce yaptı ı if aata havarilerinin verdi i tepkileri yan gözle izler gibiydi. Yanında çok sevdi i Yuhanna, kula ına bir ey fısıldayan Petrus'u dinliyordu. Duyular incelebilse, neredeyse dudaklarının kıpırtısı seçilecekti. O kadar gerçek görünüyorlardı!

Ama Yuhanna artık ncil'de belirtildi i gibi sa'nın gö süne yaslanmıyordu. Hattâ hiç yaslanmamı izlenimi uyandırıyordu. sa'nın öbür yanında iriyarı Filipus ayakta, ellerini gö süne bastırmı tı. Mesih'e "Yoksa hain ben miyim, efendimiz?" diye sorar gibiydi. Büyük Yakub, muhafız misali dayılanarak sonsuza dek sadık kalaca ına yemin ediyordu. "Ben yanında oldukça kimse sana zarar veremez" diye atıp tutuyordu sanki.

"Ee, Marco? Hâlâ bir ey söylemedin."

"Bilemiyorum üstat..." dedi Marco duraksayarak. "Bu eserinizde kafamı karı tıran bir ey var. O kadar, o kadar..."

"O kadar ne?"

"O kadar yakınımızda, o kadar insani ki, ne diyece imi bilemiyorum."

"Güzel!" diye tebrik etti Leonardo, ellerini önlü üyle kurularak. "Gördün mü? Hiç ummadı ın halde sırrıma yakla tın bile."

"Sizi anlayamıyorum üstat."

"Belki de hiç anlayamayacaksın" dedi Leonardo gülümseyerek. "Ama dinle bak, sana ne diyece im: Do adaki her ey, içinde bir esrar barındırır. Ku lar nasıl uçtuklarının sırrını bizden gizler, su ola anüstü gücünün sebebini özenle bizden saklar... Resmin bu do ayı yansıtmamasını istiyorsak, bu müthi bilgi muhafaza etme kapasitesini de resme katmamız gerekmez mi? Bir resme her baktı ında, sanatların en yücesine nüfuz etti ini hatırla. Hiçbir zaman yüzeyde kalma; sahnenin içine gir, unsurların arasında dola , gizli kö elerini ke fet, arkasını yokla... böylece asıl anlamına ula abilirsin. Ama seni uyarıyorum: Bunun için cesur olmak gerekir. Birçok kez, bu tür bir duvar resminde buldu umuz ey, bulmayı umdu umuz eyden çok farklıdır. Ben söylemi olayım."

Ke i Giovanni tereddüt etmeden genel başkanın verdiği görevin ikinci kısmını yerine getirdi.

Konu mamızdan ve bana Kâhinin son mektubunu gösterdikten sonra, hava kararmadan Beytanya'dan ayrılıp tarikat merkezine geri döndü. Torriani benim tepkimi iletmek üzere dönmesini söylemişti. Özellikle öğrenmek istediği de, Santa Maria delle Grazie'deki düzenlemelerde ciddi aykırılıklar olduğu konusundaki söylentiler hakkında ne düşündü üydü. Asistanım mesajımı açık seçik iletmi olmalı: Öteden beri beslediğim korkular nihayet dikkate alınır ve Kâhin'in ifaatı da ihtimal dahilinde kabul edilip bunlara eklenecek olursa, söz konusu şahsı Milano'da arayıp bulmak ve dükün manastır konusundaki gizli planlarının boyutlarını bizzat ondan öğrenmek gerekiyordu.

"özellikle de" diye ısrar ettim Ke i Giovanni'ye, "Leonardo da Vincinin eserlerini incelemek gerekiyor. Heterodoks fikirleri, görünürde dine uygun eserlerin içine gizleme merakı Beytanya'da biliniyor. Leonardo uzun yıllar Floransa'da çalıştı, Yaşlı Cosimo'nun torunlarıyla temasları oldu; Santa Maria'da çalışan sanatçılar arasında Magripli'nin fikirlerine katılmaya en yatkın olanı odur."

Gozzoli getirdiği haberle ilgili diğer büyük endişemi başkan Torriani'ye özetledi: *Donna* Beatrice'nin ölümüne ilişkin bir soruşturma açılmasının art olduğu konusunda ısrarlıydım. Kâhin'in kehanetinin doğruluğu, fesat bir gizlici planının varlığına işaret ediyordu; Dük Ludovico ya da hain danışmanları talya'nın ortasında çoktanrılı bir cumhuriyet kurmayı planlı

yorlardı belki. Dükün karısını ve do mamı o lunu öldürtmesi nin pek anlamı olmamakla birlikte, gizlilik bilimleri taraftarlarının zihniyeti ço u kez öngörülemeyen bir yol izlerdi. Büyük bir i e kalkı madan önce önemli bir kurban vermek gerekti inden söz edildi ini duymu tum daha önce. Eskiler, Altın Ça 'da ya ayan o barbarlar bunu sık sık yaparlardı.

Kararlılı ımın Torriani'yi harekete geçirdi ini sanıyorum.

Genel ba kan, Gozzoli Birader'e niyetini açıkladı ve ertesi sabah, daha Roma'nın üzerindeki kıra ı kalkmadan, sorunu kökünden çözmeye kararlı bir halde Santa Maria sopra Minerva manastırından ayrıldı.

Ebedi ehir'in yollarının karla kaplanmı olmasına aldırma-yan Torriani katır üzerinde Beytanya karargâhına tırmandı ve derhal benimle görü me talebinde bulundu. Gozzoli Birader'in fikirlerimi kendisine hangi kelimelerle ilettili halen bilmiyorum ama ba kanı etkiledi i belliydi. Ba kanımızı hiç böyle görmemi tim: Ela gözlerinin altında mor torbalar olu mu tu; sırtı sanki kur un gibi a ır bir yük altında kamburla mı tı; bu sorumluluk ne eli mizacını etkileyip yıpratıyor, omuzlarını çö-kertiyordu. Akıl hocamız, kılavuzumuz, eski dost Torriani hayatının son dönemini çehresinde hayal kırıklı ının damgasıyla tamamlamaktaydı. Bütün bunlara ra men, parlayan gözlerinin ardında bir aciliyet duygusu okunuyordu:

"Bu ıslak, hasta, zavallı Tanrı hizmetkârına yardımcı olur musunuz?" dedi beni Beytanya'nın avlusunda görür görmez.

Onu o kadar erken saatte orada gördü üme a ırmadım desem yalan olur. Karargâhımıza tek ba ına, maiyetini yanına almadan, cübbesinin üzerine bir harmani atıp sandaletlerinin üstüne tav an kürkü dolayarak tırmanmı tı. Dominiken Tarikatı genel ba kanı, merkezimizi ve kilisesini bu ekilde bırakıp istih-barat servisi sorumlusuyla görü mek üzere fırtınanın ortasında ehri bir ba tan di erine katediyorsa, mesele son derece ciddi demektir. Yüzündeki ifade bir an önce konu maya ba lamak konusunda beni te vik etse de, soru sormaya cesaret edemedim. Üstündekileri çıkarıp ikram etti imiz bir kadeh sıcak arabı iç-mesini bekledim. Roma'nın tamamının görüldü ü, kutular ve

elyazmalarıyla dolu küçük karanlık çalı ma odama çıktık; kapı kapanır kapanmaz Peder Torriani korkularımı do ruladı:

"Elbette o lanet olası mektuplar için geldim!" diye haykırdı, beyaz ka larını havaya kaldırarak. "Siz de kalkmı bana kanımca yazarının kim oldu unu mu soruyorsunuz? Bilhassa siz, Peder Leyre?"

Torriani derin bir iç çekti. Zayıf dü mü bedeni ısınabilmek için mücadele veriyor, arabın etkisiyle yava yava canlanıyordu. Dı arıda kar vadiye yı ılmaktaydı.

"Bana sorarsanız" diye devam etti, "adamımız ya dükün maiyetinden ya da yeni Santa Maria delle Grazie manastırının ke i lerinden biri. Bizim âdetlerimizi gayet iyi bilen, mektupları kime gönderdi inin bilincinde biri bu. Yine de..."

"Evet, yine de?.."

"Bakınız Peder Leyre: Dün size gönderdi im mektubu okudu umdan beri gözümü kırpmadım. Birisi Kiliseye vahim bir ihanet konusunda bizi uyarıyor. Mesele çok ciddi, özellikle bu ki i korktu um gibi Santa Maria cemaatinden biriye..."

"Kâhin'in Dominiken oldu unu mu dü ünüyorsunuz peder?"

"Bundan neredeyse eminim. Magripli'nin niyetlerinden haberdar, içeriden biri, misilleme korkusuyla onu ihbar etmeye cesaret edemeyen biri."

"Adayınızı bulmak için söz konusu ke i lerin hayatını incele mi sinizdir sanırım, yanılıyor muyum?"

Torriani kendinden memnun, gülümsedi.

"Hepsini. stinsasız. Ço u, Lombardiyalı iyi ailelerin evlatları. Magripli'ye ve Kiliseye sadık din adamları, hayallere, komplolara meraklı olmayan adamlar. Kısacası iyi birer Dominiken. Aralarından hangisinin Kâhin olabilece ini tahmin edemiyorum."

"E er gerçekten Kâhin onlardan biriye."

"Elbette."

"Hatırlatmama izin verirseniz Ba kan Torriani, Lombardi ya öteden beri heretikler yuvası olmu tur..."

Ürperen genel ba kan devam etmeden önce hap ır ını bastırdı:

"O dedi iniz uzun zaman önceydi peder. Çok uzun zaman önce. ki yüz yılı a kın bir süredir Katharosçu heretiklerin bölgede izi bile kalmadı. Evet, Aziz Domingo'muza Engizisyonu kurma fikrini esinleyen o lanet olası Katharosçular Albi Haçlı Seferi'nin* ardından oraya sı indılar ama fikirlerini kimseye bula tıramadan hepsi öldü."

"Bununla birlikte, küfürlerinin Milanoluların zihniyetine nüfuz etti i inkâr edilemez. Yoksa Milanolular heterodoks fikirlere niçin bu kadar açık olsunlar? Dük buna elveri li bir ortamda yeti mi olmasa, çoktanrnh inançları kabul eder miydi? Son olarak da" diye devam ettim "Roma'ya sadık bir Dominiken, ihbar etti i heretikli e katılmasa, imzasız birtakım mektupların arkasına niçin sı ınsın?"

"Daha neler, Peder Leyre! Kâhin Katharosçu de il. Tam tersine: Kilise dogmalarını korumak için Carcassonne Ba engi zitöründen daha fazla çaba gösteriyor."

"Bu sabah siz gelmeden önce söz konusu ahsın bütün mektuplarını tekrar okudum. Kâhin'in amacı, bize gönderdi i ilk mektuptan beri çok net: Magripli'nin Santa Maria delle Grazie'deki planlarını durdurmak için birini göndermemizi istiyor. Dükün Milano'nun geri kalanında yaptıkları, meydanlar, iç ula ım için kanallar, savaklar onun için önemli de il sanki... Bu da sizin varsayımınızı do ruluyor."

Torriani memnuniyetle onayladı.

"Ama sayın ba kan" diye itiraz ettim, "harekete geçmeden önce, iste inin bir tuzak olup olmadı ını ara tırmamız gerekir."

"Nasıl? Bize sundu u kanıtlara ra men Kâhin'i yalnız bırarmaya mı niyetlisiniz? Halbuki siz kendiniz Magripli'nin rah

*) 1208'de, Papa III. Innocentius Fransa'nın Languedoc bölgesindeki heterodoksların kökünü kazımak üzere bir askeri birlik kurarak Katharosçu heretik hareketin yok edilmesini emretti. Son heretiklerin 1244'te Montsegur kuşatmasında öldürüldüğü kabul edilmekle birlikte, birçok tarihçi, "bonhomme" ailelerinin toplu halde Lombardiya'ya, bugünkü Milano'nun yakınına sığındıklarını ve Roma'nın baskısına rağmen burada kalarak inançlarını sürdürdüklerini ileri sürmektedir.

metli e inin doktrinden sapmalarına ne zamandır dikkat çekiyordunuz!"

"Do ru. Bu aile kurnazdır. Onlara kar ı kanıtlar bulmamız kolay olmayacak. Benim dedi im u: Yanlı bir adım atmamak için son derece ihtiyatlı olmalıyız."

"Hayır peder. Bunları bir yana bırakın. Bu adam, kim olursa olsun, bizden yardım istiyor, artık bu iste ini geri çevirenleyiz. Ayrıca unu da belirtiyim ki, dükün karde i Kardinal Ascario aracılı ıyla mektuplarda yer alan en ufak ayrıntıları dahi incelemeye tâbi tuttum. nanın, hepsi do ru."

"Do ru" diye tekrarladım, kafamı toparlamaya çalıırken. "Biliyor musunuz? Galiba bütün bu meselede beni en çok a ırtan ey, sizin tutumunuzdaki de i iklik, Ba kan Torriani."

"Yok canım" diye itiraz etti ba kan. "Kâhin'in mektuplarını kesin kanıtlar buluncaya kadar ar ivledim. Hiç inanmasam, yırtıp atardım, öyle de il mi?"

"öyleyse, sayın ba kanım, muhbirimiz do ruyu söylüyorsa, yeni manastırının istikbali için endi elenen bir Dominiken'se, size yazdı ı mektuplarda kimli ini niçin gizliyor?"

Ke i Gioacchino yüzünde bir hayret ifadesiyle omuz silkti:

"Ke ke bu sorunun cevabını bilseydim Peder Leyre. Benim de kafamı kurcalıyor. Bu belirsizlik uzadıkça mesele de beni daha çok rahatsız ediyor. Tarikatımız bugünlerde birçok cephe de mücadele veriyor, Kilise'nin ba rında bir yara daha açılması, çaresi olmayan bir kan kaybı anlamına gelir. Bu yüzden de harekete geçme zamanının geldi ine inanıyorum. Floransa'da olanların Milano'da tekrarlanmasına izin veremeyiz. Bu bir felaket olur!"

"Bir yara daha." Konuyu de ip de memekte kararsızdım; ama Torriani'nin suskunlu u kar ısında seçene im kalmadı:

"Peder Savonarola'ya de iniyorsunuz herhalde..."

"Ba ka kime olacak?" Ya lı ba kan devam etmeden önce iç geçirdi. "Papanın sabrı tükendi, onu afroz etmeyi dü ünüyor artık. Papanın zenginli i konusundaki vaazları giderek keskinleiyor; bu yetmiyormu gibi, Medici hanedanının sonuna ili kin kehanetleri do rulandı; imdi de pe inde bir kalabalık

nı haber veriyor. Roma'nın günahlarından arınmak için acı çekmesi gerektiğini söylüyor ve rezil adam buna seviniyor. En kötüsü de ne, biliyor musunuz? Taraftarlarının sayısı her geçen gün artıyor. Milano Dükü de bu felaket senaryosuna katılacak olsa, kurumumuzun çökümeüne kimse engel olamaz..."

Kafam karı arak genel ba kanın çizdi i tablo kar ısında haç çıkardım.

Romanın tamamının da bildi i gibi, Girolamo Savonarola o tarihlerde Torriani'nin en büyük sorunuydu. Herkes ondan söz ediyordu. Parlak bir hatip ve müthiş etkileyici bir kıyamet tellahı olan bu Dominiken, yakın tarihte Medici ailesinin kaçı ıyla olunan bo lu u doldurmak için Floransa'da teokratik bir cumhuriyet kurmuştu. Yeni kürsüsünden, VI. Alexander'in a ırılıklarına saldırıyordu. Savonarola bir deli, hatta daha da beteri, korku nedir bilmeyen bir adamdı. Üstlerinin uyarılarına kulak asmıyor, Kilise yasalarını kasten çi niyordu. XI. yüzyıldan itibaren papa ve Curia Romana'yı yanılığdan ba ı ık tutan *Dictatus Papae*'ye al dırmıyor, hatta on dokuzuncu maddesine ("Kimse papayı yargılayamaz") meydan okuyarak vaaz kürsüsünden Tanrı adına papayı tutuklamak gerektiğini haykırıyordu.

Genel ba kanımız umutsuzlu a kapılmaktaydı. Ta kın vazinin büyüklük hırsını gemlemeyi ba aramamı olması bir yana, Savonarola'nın tutumu papa kar ısında tarikatın tamamını kötü duruma dü ürüyordu. im on'un Filistîler kar ısındaki gururunu sergileyen asi, ele tirilerini susturmak için sunulan kardinallik tacını reddetmi , hatta daha önemli bir ilahi misyonu oldu unu ileri sürerek Floransa San Marco manastırındaki kürsüsünü terk etmeyi reddetmi ti. Peder Torriani'nin, Aziz Domingo vaizlerinin sadakatinin Milano'da sorgulanmasını istememesinin nedeni buydu. Kâhin e er Dominiken'se ve Magripli'nin kentteki yeni oca ımızda çoktanrılı emelleri oldu u konusundaki uyarılarında haklıysa, tarikat tekrar yasaklanacaktı.

"Bir karara vardım peder" dedi genel ba kan, biraz dü ündükten sonra büyük bir ciddiyetle; "Santa Maria delle Gra

zie'den bütün üpheleri uzakla tırmamız gerekir, icap ederse Engizisyona ba vurarak."

"Muhterem peder! Milano Dükünü yargılamayı dü ünüyorsunuz, de il mi?" diye sordum tela içinde.

"Sadece gerekti i takdirde. Biliyorsunuz laik hükümdarların en çok ho una giden ey, Kilisemizin zaaflarını ke fedip bize kar ı kullanmaktır. Bu yüzden onların eylemlerinin önüne geçmek zorundayız. Savonarola olayına benzer bir skandal daha koparsa tarikatımızın Papalık Devletleri nezdindeki konumu çok kötü olur. Anlıyor musunuz?"

"Peki, Kâhine nasıl ula mayı, iddialarını do rulamayı ve üphe uyandırmadan yargılanması için gerekli bilgiyi edinmeyi dü ündü ünüzü sorabilir miyim?"

"Bunu çok dü ündüm sevgili Peder Agustin. Sizin de bildiniz gibi, imdi tutup Engizitörlerimizden birini gönderecek olsam, Milano mahkemesi çok fazla soru sorar, meselenin gerektirdi i gizlilik bozulur. Bu boyutlarda bir komplo gerçekten varsa, bütün kanıtlar Magripli'nin i birlikçileri tarafından derhal gizlenmi tir."

"Yani?"

Torriani cevap vermeyip çalı ma odasının kapısını açtı ve merdivenden a a ı, büyük giri kapısına indi. Ahırların bulunduğu avluya çıkıp katırını aradı, böylece acil toplantıyı noktalamı oldu. Dı arıda tipi göz açtırmıyordu.

"Söylesenize, ne yapmayı dü ünüyorsunuz?" diye sordum tekrar.

"Magripli, dü esin resmî cenaze töreninin on gün sonra yapılmasına karar verdi" dedi sonunda. "Her yerden temsilciler Milano'ya gidecek, o zaman gerekli incelemeleri yapıp Kâhin'i bulmak için Santa Maria'ya sızmak kolay olur. Bununla birlikte, herhangi bir din adamını da gönderemeyiz. De erlendirme yapabilecek, yasalar, heretiklik ve gizli ifreler hakkında bilgi sahibi olan biri lazım bize. Görevi, Kâhin'i bulmak, suçlamalarının her birini tek tek do rulamak ve heretikli i durdurmak olacak. Ve bu ki inin bu ocaktan biri olması gerek. Beytanya'dan."

Genel ba kan gidece i patikaya kaygıyla baktı. Yolu en iyi ihtimalle bir saatte alırdı, katır buzda kayıp onu dü ürmese, merkeze ö le sıca ında varacaktı.

"Bizim ihtiyacımız olan adam" dedi, önemli bir açıklama da bulunacakmı gibi, "sizsiniz, Peder Leyre. Bu meseleyi kimse sizden iyi çözümleremez."

"Ben mi?" Sözlere beni a ırtmı tı. Adımı, katırın heybelelerinde bir ey ararken fesatça bir hazla telaffuz etmi ti. "Ama biliyorsunuz, burada önemli i lerim, sorumluluklarım var..."

"Hiçbiri bunun kadar önemli de il!"

Kendi mührüyle tutturulmu kalın bir kâ it tomarını uzatıp son emrini verdi:

"Derhal Milano'ya do ru yola çıkacaksınız. Mümkünse bugün. Bunların yardımıyla elimdeki belgelere baktı muhbirimizi bulacak, bu yeni tehlikenin do ruluk payını saptayacak ve çaresini bulmaya çalı acaksınız."

Ba kan tomarın en üstündeki par ömeni i aret etti. Kırmızı mürekkeple yazılmı iri harflerle, muhbirimizin imzasını içeren bilmece okunuyordu. Onu birçok kez görmü tüm, Kâhin'in her mektubunun sonunda yer alırdı, ama o âna kadar üzerinde durmamı tım.

O yedi satırı görüp en önemli sorunum haline geldiklerini anladı ında gözlerim kararır gibi oldu.

Bilmece uydu:

*Oculos ejus dinumera,
sed noli voltum adspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.
Veritas**

*) "Gözlerini say, ama yüzüne bakma./ Adımın sayısını/ yan tarafında bulacaksın./ İnceleyip başkalarına iletmek/ incelemenizin sonucunu./ Gerçek".

Do al olarak, itaat ettim. Ba ka ne yapabilirdim ki?

Milano'ya On ikinci Gece'nin ertesinde vardım. Karın parlaklığının gözleri kör etti i, temiz havanın acımasızca ilikleri dondurdu u bir cumartesi sabahıydı. Hedefime varmak için durup dinlenmeden at sürmü , i renç hanlarda üç dört saat uyumu , hatırladı m en iddetli kı mevsiminin ortasında so uk-tan donarak, sırsıklam ıslanarak, üç günlük bir yolculuk yaptım. Ama bunların hiçbiri önemli de ildi. Lombardiya'nın ba kenti, saray entrikalarının, Fransa ve kom u kontluklarla derinlemesine inceledi im toprak kavgalarının mekânı Milano kar ımdaydı.

Etkileyici bir yerdi. Alpler'in güneyindeki kentlerin en büyü ü, Sforza'ların ehri, Roma'nın iki katı yüzölçümüne sahipti; sekiz büyük kapısı olan, a ılması imkânsız surlar, gökyüzünden bakıldı nda herhalde dev bir sava çının kalkanını andıran yuvarlak planlı büyük kenti çevreliyordu. Ama beni a ırtan, kentin istihkâmı de ildi; burası yo un bir düzen duygusu barındıran yeni ve temiz bir kentti. Kent halkı Roma'daki gibi kö e ba -larına i emiyor, fahi eler gelip geçenlerin üstüne atlayarak kendilerini sunmuyordu. Bu kentte her kö e, her ev, her kamu binası, yüce bir i leve göre dü ünülmü gibiydi. Narin, iskeletsi görünümlü, her haliyle Güney talya'nın hantal kütlelerine zıt, kibirli katedrali de vadiye olumlu etkisini yayıyordu. Tepelerden bakıldı nda Milano, yeryüzünde karga anın ve günahın filizlenebilece i son yer gibi görünüyordu.

Kentin en soylu giri i olan Porta Ticinese'ye varmadan bir müddet önce kibar bir tüccar beni Magripli'nin kalesinin ana

giri i olan Filarete kulesine kadar götürmeyi teklif etti. Kalkan biçimli kentin bir ucunda yer alan Sforza atosunu, dev kent surlarının minyatür bir kopyasına benziyordu. Yüzümdeki a kın- lı ı görünce tüccar güldü. Cremona'da sepicilik yaptı ını, dini- ne ba lı bir Katolik oldu unu ve kendisiyle ailesine hayır duası kar ılı nda beni seve seve kalenin içine kadar götürebilece ini söyledi. Teklifini kabul ettim.

Yardımsız tüccar beni tam saat üçte dükün atosunun önünde bıraktı. Burası tahmin etti imden de daha muhte em bir yerdi. Mazgallara Sforza'ların korkunç armasını ta ıyan bir za- vallyı yutan korkunç bir yılan sancaklar asılıydı. Mavi erit- ler rüzgârda dalgalanıyor, atonun içinde bir yerlere yerle ti- rilmi altı dev bacadan simsiyah, yo un dumanlar çıkıyordu. Filarete'nin giri i tehditkâr demir parmaklıklardan ve tunç- la sa lamla tırılmı birer kanatlı iki kapıdan olu uyordu. Giri- i bekleyen en az on be muhafız, el arabalarıyla mutfaklara ge- tirilen tahıl çuvallarını mızraklarıyla yokluyorlardı.

Üniformalı muhafızlardan biri bana yolu gösterdi. ato- nun içinde yer alan kulenin batı ucuna gidip ziyaretçi giri ini ve *Doyma* Beatrice'nin cenazesine gelecek delegasyonları a ır- lamak üzere düzenlenmi "matem bürosu"nu sormam gereki- yordu. Cremonalı kılavuzum cenaze sebebiyle kentte bütün fa- liyetin duraca ını söylemi ti. Gerçekten de saate göre hareket azdı. Magripli'nin kâtibi olan ifadesiz çehreli, uzun boylu saray- lının beni bekletmeden kar ılamasına a ırdım. Bu Tanrı hiz- metkârını efendisine götüremeyece i için özür diledi. Yine de tavsiye mektubumu üpheci bir edayla inceledi, papalık müh- rünün hakiki oldu una kanaat getirdi ve üzüntüsünü belirten bir ifadeyle geri verdi.

"Çok üzgünüm, Peder Leyre" dedi Marchesino Stanga ve uzun uzun özür diledi. "Takdir edersiniz ki efendim e inin ve- fatından sonra kimseyi kabul etmiyor. Zor anlar ya adı ımızı ve dükün yalnız kalmaya ihtiyacı oldu unu anlayaca ınızı uma- rım."

"Elbette" diye onayladım, sahte bir nezaketle.

"Bununla birlikte" diye ekledi, "matem süresi dolduktan sonra, kentte bulundu unuzu kendisine bildirece im."

Magripli'nin gözlerinin içine bakıp hazır bulundu um onca sorgulamada yaptım gibi heretikli in ya da suçun karanlık gölgelerini barındırıp barındırmadıklarını görmeyi isterdim. Ama kürklü kırmızı baskınlı, kadife ceketli, ukala ukala konu anlatıcısı beni engellemeye kararlıydı.

"Âdetimiz oldu u üzere sizi atoda da anlatılamayacağımız maalesef" dedi sertçe. "ato kapalı, konuk kabul etmiyoruz. Sizden *Donna Beatrice*'nin ruhu için dua etmenizi ve cenazeden sonra tekrar gelmenizi rica edeceğim. O zaman sizi layık oldu unuz ekilde kabul edebiliriz."

"*Requiescat in pace*"* diye mırıldanarak haç çıkardım. "Denizi yapacağım. Sizin için de dua edeceğim."

Garip bir hisse kapıldım. Dükle ailesinin yanına yerleşmeyince atoda az çok serbestçe dolaşabilme hayallerim suya düştü; soru turmalara baskınlamam gecikecekti. Bana bir çalınma ortamı sağlayabilecek, sakın bir yer bulmam gerekiyordu. Torriani'nin belgeleri çantamda bekliyordu; sessiz bir ortam, günde üç öğün sıcak yemek ve bilmeceyi çözmek için bol miktarda da ansa ihtiyacım olacaktı. Bir keşifçi in laikler arasında kalacak yer araması mantıksızdı, dolayısıyla seçeneklerim hemen ikiye düştü: Ya yılların San Eustorgio manastırında ya da yeni Santa Maria delle Grazie manastırında kalacaktım; orada Kâhinle karşılaşma ihtimali beni heyecanlandırıyordu. Kalacak yeri ayarladıktan sonra Bakan Torriani'nin Beytanya'da verdiği ifreye gömülmeye vaktim olurdu.

Kabul etmem gerekir ki takdiri ilahî elimi çok kolaylaştırdı. San Eustorgio'nun uygun olmadığı hemen anlaşıldı. Katedralin fazlasıyla yakınında, pazarın yanındaydı oldu undan meraklılarla dolupta vardı; bunlar Romalı bir Engizitörün manastırında ne işi oldu unu sorup kurcalayacaklardı mutlaka. Yerinin bir avantajı vardı: Kâhinin faaliyetlerini, kendisiyle nasıl biri ol

•) Huzur içinde yatsın, (ç.n.)

du undan habersizken kar ıla ma tehlikesi olmadan izleyebilirdim; ama dezavantajlarının a ır bastı ını da biliyordum.

Öteki seçene e, Santa Maria delle Grazie'ye gelince, tahminen hedefimi barındırmasının yanı sıra, küçük ama çözümlenebilecek bir kusuru daha vardı: *Donna Beatrice*'nin kalabalık cenaze töreni burada kutlanacaktı. Kısa bir süre önce Bramante tarafından yenilenen kilise, ilgi oda ı olacaktı.

Buna kar ılık Santa Maria'da ihtiyacım olan her eyi bulabilirdim. Ölüler Galerisine bakan binalardan birinin ikinci katında yer alan zengin kütüphanesinde Suetonius'un, Philostratos'un, Plotinos'un, Ksenophon'un, hattâ Ya lı Cosimo döneminde getirtilmiş Platonun eserleri bulunuyordu. Dükün atosuna yakındı ve Porta Vercellina'ya da fazla uzak de ildi. Mükemmel bir mutfa ı, ola anüstü tatlılar yapan bir fırını, kuyusu, sebze bahçesi, dikimevi ve hastanesi vardı. Bütün bunlar yetmezmi gibi, en önemlisi de, Bakan Torriani haklıysa, Kâhin, bilmece falan çözmeme gerek kalmadan, manastırın koridorlarında kar ıma çıkabilirdi.

Pek safm ım.

Bu somut ayrıntı dı ında ansım yaver gitti: Santa Maria'da tek bir bo hücre kalmı tı ve derhal bana verildi. Eni iki, boyu üç adımlık bir odaydı, iltersiz tahta bir yata ı, Magenta caddesine bakan ufacık bir pencerenin altında küçük bir masası vardı. Ke i ler soru sormadılar. Tavsiye mektubumu kâtip Stanga gibi üpheyle incelediler; ama manastırlarına kederli ruhumu dinlendirmek için geldi imi söyledi imde rahatladılar. "Bir Engizitörün bile inzivaya ihtiyacı vardır" diye açıkladım. Anlayı gösterdiler.

Sadece bir art ko tular. Patlak gözlü ve garip aksanlı bir ke i olan zangoç sertçe uyardı beni:

"Yemekhaneye asla izinsiz girmeyin. Üstat Leonardo çalı masını kimsenin bölmesini istemiyor, ba keki de üstadın her iste inin yerine getirilmesini istiyor. Anla ıldı mı?"

Onayladım.

Önce Santa Maria kütüphanesini ziyaret ettim. Orayı çok merak ediyordum. Kâhin'in her türlü kötülü ün yuvası olarak tarif etti i, tartı malı, imdi de yasaklı yemekhanenin üst katında yer alan kütüphane, dikdörtgen pencereleri olan geni bir mekândı; on on be küçük okuma masası, bir de büyük kütüphaneci kürsüsü vardı. Bu kürsünün hemen arkasında, kilitli, kalın bir kapının ardında kitaplar muhafaza ediliyordu. En çok dikkatimi çeken, kütüphanenin ısıtma düzene i oldu: Alt kat-taki bir kazandan sa lanan su buharı bakır borulardan geçerek zemindeki dö eme ta larını ısıtıyordu.

"Isıtma, kütüphaneyi kullanan okurlar için de il" diye açıkladı hemen görevli; benim o marifetli düzene i ilgiyle inceledimi görünce. "Kitaplar için. Çok de erli kitaplarımız oldu u için so uk yüzünden mahvolmalarını önlememiz gerekiyor.

Sanıyorum kütüphane sorumlusu olan Peder Alessandro, bana üpheyle de il, utanmazca bir merakla bakan ilk ke i ti. Uzun boylu, kemikli, çok beyaz tenli ve nazik tavırlı bir adamdı; çöplü ünde yeni bir çehre gördü üne çok memnun olmu gibiydi.

"Buraya pek fazla insan gelmez" diye itiraf etti. "Hele Roma'dan!"

"Ya... Demek Romalı oldu umu biliyorsunuz?"

"Haberler rüzgâr hızıyla ula ıyor peder. Santa Maria halen küçük bir cemaat. Oca ımıza bir Engizitörün geldi ini u anda cemaatimizde bilmeyen kalmamı tır sanırım."

Ke i mutabakat i areti olarak göz kırptı.

"Resmî bir görevle gelmedim" diye yalan söyledim. "Ki isel meseleler nedeniyle buradayım."

"Ne önemi var! Engizitörler tahsilli, bilgili insanlardır. Burada ke i lerin hemen hepsi okuma yazmada güçlük çekiyor. Bir süre yanımızda kalırsanız sizinle iyi anla aca ımızı sanıyorum."

Ardından ekledi:

"Roma'da ifre Dairesi'nde çalı tı ınız do ru mu?"

"Evet..." dedim a ırarak.

"Harika, peder. Muhte em. Konu acak çok eyimiz olacak. Bana sorarsanız birkaç gün geçirmek için dünyada daha iyi bir yer bulamazdınız."

Alessandro bende cana yakın bir adam izlenimi uyandırdı. Elli ya larındaydı, çengel burnunu ve hayatımda gördü üm en çıkık çeneyi kompleksiz ta ıyordu. Âdemelması gırtlı ından fırlamaya çalı ır gibiydi. Masanın üstünde, herhalde kitap harflerini büyütme için kullandı ı kalın mercekler duruyordu; cübbesinin kollarında koca koca mürekkep lekeleri vardı. Onunla ilk anda samimiyet kurmadım hatta o çarpık yüzü beni ipnotize etmesin diye fazla bakmamaya çalı ıyordum ; bununla birlikte, aramızda derhal içten bir sevgi ba ı olu tu unu söyleyebilirim. Manastırda bulundu um süre boyunca ihtiyaçlarımı kar ılamak konusunda ısrarla teklifte bulundu. Her e yin bana yabancı göründü ü o muhte em mekânın gizli kö ele rini bana gösterece ini söyledi ve i ime yo unla abilmem için gerekli sükûneti sa lamaya söz verdi.

"Ba kaları da sizden örnek alsa, ke i ler buraya çalı mak üzere gelseler" diye sızlandı, dilini tutamazmı gibi, "burayı kısa zamanda Roma'dakilere benzer bir *studium generale*'ye* hat ta belki bir üniversiteye dönü türebilirdik..."

"Buraya çalı mak üzere ke i ler geliyor mu?"

"Ne kadar çok bilgi sunuldu u dü ünülürse, pek az. Size mütevazı gibi görünebilir ama bu kütüphanede düklü ün en önemli eski metin koleksiyonlarından biri bulunuyor."

*) İlahiyat, *Trivium* (gramer, retorik ve diyalektik) ve *Quadrivium* (aritmetik, geometri, astronomi ve müzik) eğitimi verilen Dominiken öğrenim kurumları.

"Öyle mi?"

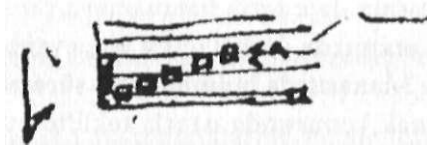
"Böbürlenirmi gibi görünüyorsam affedin ama çok uzun zamandır burada çalı ıyorum. Belki sizin gibi kültürlü bir Romalı'ya, Vatikan'la kar ıla tırınca önemsiz gelebilir, ama inanın burada bulunan bazı metinler, papanın kütüphanecilerinin bile hayal edemeyece i eyler..."

"Öyleyse" dedim kibarca, "bu metinlere ula abilmek benim için bir imtiyaz olacak."

Ke i Alessandro övgüyü kabul edercesine ba mını e di, bir yandan da kâ itlarını kar ıtıyor, önemli bir ey arıyordu.

"önce sizden küçük bir ricam olacak" deyip kıs kıs güldü. "Aslında sizi bana Tanrı gönderdi. Sizin gibi ifre Dairesinde mesajlar de ifre etmeye al ık biri için böyle bir bilmece peynir ekmek sayılır."

Dominiken ke i , üzerine bir eyler karalanmı bir kâ it parçası uzattı. Basit bir resimdi. Sıradan bir gamın ortasında yersiz bir "za" ve bir olta i nesi. öyle bir ey:

"Evet?" diye sordu sabırsızlıkla. "Anlayabildiniz mi? Ben üç gündür u ra ıyorum, çözemedim."

"Burada ne bulmanız bekleniyor?"

"Roman dilinde bir cümle."

Bilmeceye uzun uzun baktım ama anlamını sezemedim. Püf noktasının o yersiz "za" oldu u açıkltı. Yersiz olan eyler daima cevabı içinde barındırır; peki ya olta i nesi? Zihnimde gamdan ba layarak bütün unsurları sıraya soktum ve güldüm.

"Evet, do ru, bu bir cümle" dedim sonunda. "Hem de çok basit."

"Basit mi?"

"Okumayı bilmek yeterli, Ke i Alessandro. Bakın: Önce olt a nesini Roman diline çevirerek, yani 'amo'yla. i e ba larsanız, geri kalanı hemen anlam kazanıyor."

"Anlayamadım."

"Çok basit. Önce 'amo'yu okuyun, sonra da notaları."

Ke i üpheyle parma ını resmin üzerinde gezdirdi:

*"L'amo... re... mi... fa... sol... la... 'za... re! L'amore mi fa sollaza re/.."**diye haykırdı. " u Leonardo namussuzun teki! Ben bir dahaki sefere gösteririm ona! Müzik notalarıyla oynamı ... *Male detto.*"**

"Leonardo mu?"

O adı duyunca gerçekli e geri döndüm. Kütüphaneye Kâhinin bilmecesini çözmek üzere sı ınacak bir yer aradım için gitmi tim. E er tahminlerimizde yanılmıyorsak, ipucu Leonardb'yla, yasaklı yemekhaneye ve orada gerçekle tirdi i eserle çok yakından ili kiliydi.

"Aa!" diye haykırdı kütüphaneci, ke finden ötürü hâlâ kabına sı amayarak. "Henüz onunla tanı madınız mı?"

Ba ımı iki yana salladım.

"O da bir bilmece meraklısıdır. Santa Maria ke i lerine her hafta bir bilmece getirir. Bu en zorlarından biriydi..."

"Leonardo da Vinci mi?"

"Ya kim olacak?"

"Ke i lerle pek fazla konu madı ını sanıyordum..." dedim duraksayarak.

"Sadece çalı rken konu maz. Ama buraya yakın bir yerde oturdu u için sık sık eseri denetlemek üzere u rar ve galerilerde bizlerle akala ır. Çift anlamlı sözlere, kelime oyunlarına bayılır, nükteleriyle bizi güldürür."

"Çift anlamlı sözler."

Bu sözler beni güldürecek ine kaygılandırdı. Beytanya'nın bütün ifre çözücülerinin kafasını karı tıran bir mesajı de ifre etmek üzere orada bulunuyordum. Leonardo'nun porteye dö

*) "A k bana haz veriyor."

*) Lanet olsun (ç.n.).

nü türdü ü çapkınca cümleden çok farklı olan ve çözümü çetli devlet meselelerini belirleyecek bir metin. Bu manasız gevezeliklerle kaybedecek vaktim mi vardı?

"En azından" dedim sertçe, "arkada ınız Leonardo'yla benim ortak bir yanımız var: Çalı ırken yalnız ba ımıza olmaktan ho lanıyoruz. Bana bir masa verip kimsenin rahatsız etmemesini sa lar mısınız?"

Ke i Alessandro sözlerimin bir rica olmadığını anladı. Gülümsemesi kö eli yüzünden silindi ve itaatkâr bir tavırla ba nı salladı.

"Buraya oturun. Çalı manızı kimse bölmeyecek."

O ö leden sonra kütüphaneci sözünü tuttu. Ba kan Torriani'nin Beytanya'da verdi i yedi mısranın kar ısında geçirdi im saatler, Milano'da en yalnız kaldı m saatlerdi. Bu i in, daha önceki çalı malarımın hepsinden daha fazla yalnızlık gerektirdi ini anlıyordum. Tekrar okudum:

*Oculos ejus dinumera,
sed noli voltum adspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.
Veritas**

Çözümü sabrın mükâfatı olacaktı.

Beytanya atölyelerinde ö rendi im ekilde bu anlamsız sözlere de erli üstat Peder Leon Battista Alberti'nin tekniklerini uyguladım. Peder Alberti olsa, bu bilmeceye bayılırdı; sıradan bir metnin arkasına saklanmı gizlici bir mesajı çözmekle kalmayıp, bu çözümün muhtemelen beni götürece i sanat eserinin arkasında gizlenen muammayı da çözecektim. Peder Al

*) "Gözlerini say, ama yüzüne bakma./ Adımın sayısını/ yan tarafında bulacaksın./ İnceleyip başkalarına iletmek/ incelemenizin sonucunu./ Gerçek".

berti perspektif konusunda bir kitap yazan ilk bilgindi; sanat-sever, air ve filozoftu, köpe i için bir cenaze mar ı bestelemi , Roma'daki Trevi çe mesin tasarımını yapmı tı. Tanrı'nın vaktisizce yanına aldı ı de erli bilginimiz, bir bilmeceyi çözerken türünün ve kayna ının önemli olmadığını söylerdi: Görünür olandan gizli olana gitmek gerekiyordu. Yani önce a ikâr olanı, "za"yı saptayıp sonra gizli anlamını aramak gerekliydi. Bir ba - ka yararlı kuralı daha vardı: Bilmeceler daima acele etmeden, en ufak ayrıntılara e ilerek, hafızamızda tortula malarına izin vererek çözülür.

Bu örnekte a ikâr, fazlasıyla a ikâr olan, mısralarda bir isim gizlendi iydi. Torriani bundan emindi, ben de okudukça daha emin oluyordum. Her ikimiz de Kâhin'in, ifre Dairesi'nin bilmeceyi çözüp kendisiyle ili ki kuraca ını umarak ipuçları verdi ini dü ünüyorduk; dolayısıyla üpheye yer bırakmayan bir okuma yöntemi olması gerekiyordu. Elbette isimsiz muhbirimiz göründü ü kadar ihtiyatlıysa, sadece keskin bir gözlemci çözebilirdi ifreyi.

Anlamsız mısralarda dikkatimi çeken bir ba ka ey, yedi sayı ydı. Bu tür bilmecelerde genellikle sayılar önemlidir. i ir yedi mısradan olu uyordu. Aksak vezninin bir anlamı olmalıydı. Tıpkı Leonardo'nun olta i nesi gibi bir ey. E er bu "bir ey" aradı ım kimlikse, metin ona, ancak yüzüne bakamayacağım birinin gözlerini sayarak ula abilece imi belirtiyordu. Buradaki çeli ki kafamı karı tırıyordu. Birinin yüzüne bakmadan gözlerini nasıl sayabilirdim?

Metin bana direniyordu. Gözlere yapılan esrarengiz anı - tırmanın anlamı neydi? Acaba peygamber Zekarya'nın tarif etti i, Yahova'nın yedi gözüne* benzer bir ey miydi; yoksa Kıyamet'in bo azlanmı kuzusunun yedi boynuzuyla yedi gözü** gibi bir ey mi? E er öyleyse, bir sayının ardında ne gibi bir isim bulunabilirdi? Ortadaki cümle anlamlıydı: *"Adımın sayısını yan tarafında bulacaksın"* Sayısı... Hangi sayı? Yedi mi aca

*) Zekarya, 4, 10.

*) Vahiy, 5, 6.

ba? Acaba bir sıra sayı, yani yedinci miydi? Avignon'daki karı papa VII. Clemens gibi mesela? Bu ihtimali hemen dışladım. Mzasız yazıcımızın, ismine bir numara eklenmesini hak edecek biri olması muhtemel de ildi. Peki öyleyse neydi? Ayrıca dördüncü mısradaki bulduğum garip hatayı nasıl yorumlamak gerekiyordu? Mesajı yazan niçin *invehies* yerine *rinvenies* diye yazmıştı?

Tuhafliklar birbirini izlemekteydi.

Santa Maria'daki ilk çalıma günümde sadece bir eyden emin olabildim: "mza"nın son iki cümlesi, kesinlikle bir Dominiken'e has ifade biçimleriydi. Torriani'nin sezgisi doğruydu. "*Contemplari et contemplata aliis tradere*", Aziz Tommaso'nun *lahiyat Toplu Yapıtında* geçen ve tarikatımızın en ünlü iarlarından biri sayılan bir cümleydi. "nceleyip bakmalarına iletmek incelemenizin sonucunu" anlamına geliyordu. Di eri, "*Veritas*", "Gerçek", yine oldukça yaygın bir Dominiken iarı olmasının yanı sıra, kalkanlarımızda kullanılırdı. Gerçi iki cümleyi hiç birarada görmemi tim ama pe pe e okuduklarında, gerçe e ulaşmak için tetikte olmak gerekti i anlamına geliyordu galiba. En azından iyi bir tavsiyeydi. Peder Alberti olsa be enirdi.

Peki ya önceki iki cümle? Ne gibi bir isim ya da mesaj içeriyorlardı?

"Santa Maria manastırının yeni misafirini duydunuz mu?"

Leonardo genellikle günün son aydınlık saatlerinde Son Ak am Yeme i'ni incelerdi. Batan güne in ı nları sofrada oturan figürleri önce kızıl gölgelere, daha sonra da koyu, kasvetli profillere dönü türürdü. Santa Maria manastırına sık sık bu en sevdi i eserini incelemek ve gündelik kaygılarını unutmak için giderdi. Dük, Francesco Sforza onuruna dikilecek dev atlı heykelini bitirsin diye onu sıkı tırıyordu; gün boyu bu devasa atla u ra ıyordu; bununla birlikte, Magripli bile Leonardo'nun asıl tutkusunun Santa Maria'nın yemekhanesinde oldu unu biliyordu. Yakla ık be metreye dokuz metre boyutlarındaki ya lıboya resim, o güne kadar gerçekle tirdi i en büyük eserd i. Ne zaman bitirece ini Tanrı bilirdi ama bu ayrıntı dâhinin hiç umurunda de ildi. Sihirli tablosuna öyle dalmı tı ki, Marco d'Oggiono, Toscanalı üstadın en meraklı ö rencisi, sorusunu tekrarlamak zorunda kaldı.

"Gerçekten duymadınız mı?"

Üstat dalgın dalgın ba nını iki yana salladı. Marco onu yemekhanenin ortasında bir tahta kasanın üzerinde oturur halde bulmu tu; bembeyaz uzun saçları, her i gününün sonunda oldu u gibi, omuzlarına dökülüyordu.

"Hayır..." dedi duraksayarak. " İginç biri mi, *caro*?"

"Bir Engizitör, üstadım."

"Korkunç bir meslek, desene."

"Üstat, ayrıca sizin sırlarınızla da çok ilgileniyormu ."

*) Canım, (ç.n.)

Leonardo bakı larını *Cenacolo'dan** ayırıp ö rencisinin ma-
vi gözlerine baktı. Yüzü ciddiye di, sanki Engizisyon'un bir üyesi-
nin yakında olması, ruhunda eski bir korkuyu canlandırmı tı.

"Sırlarım mı? Yine u sırlar mı Marco? Hepsi burada. Dün
de söyledim sana. Gözle görünür yerde. Yıllar önce unu ö ren-
dim ki, bir eyi insanların aptallı ndan gizlemek istiyorsan, en
iyi yer, herkesin görebilece i yerdir. Anlıyorsun, de il mi?"

Marco ba ıyla onaylamakla birlikte ikna olmu görünmü-
yordu. Üstadın bir gün önceki ne esi tamamen sönmü tü.

"Bana söylediklerinizi çok dü ündüm üstat. Burayla ilgili
bir ey daha anladım galiba."

"Sahi mi?"

"Kutsal bir mekânda ve din adamlarının gözetiminde çalı -
manıza ra men, bu Ak am Yeme i'nde sa'nın ilk kudas âyini
resmetmek istemediniz, de il mi?"

Üstadın kalın sarı ka ları a kınlıkla havaya kalktı. Marco
d'Oggiono devam etti:

" a ırmı gibi yapmayın. sa'nın elinde takdis edilmi ek-
mek yok, Evkaristiya'yı tesis etmiyor, havariler de yiyip içmiyor.
Takdis de edilmiyorlar."

"Vay canına! Devam et. Do ru yoldasın."

"Benim anlamadı ım u, üstat: Sofranın bir ucuna niye u
dü ümü resmettiniz? arap ve ekmek ncil'de var; balık, hiçbir
ncil'de geçmemesine ra men, sa'nın simgesi olarak anla ıla-
bilir. Ama Paskalya yeme inde masa örtüsünde dü ümden hiç
söz eden olmu mu?"

Leonardo elini d'Oggiono'ya uzatıp yanına ça ırdı.

"Görüyorum ki resmin içine girmeye çalı mı sın. Bu çok
iyi."

"Buna ra men, sırrınızın çok uza ndayım hâlâ, de il mi?"

"Hedefe varaca ım diye kafa yorma Marco. Sen sadece
do ru yolda ilerlemekle ilgilen."

Marco gözlerini hayretle açtı.

*) Milano'da *Son Ak am Yeme ine* verilen ad.

"Siz benim ne dedi imi duymadınız mı üstat? Bu manastıra bir Engizitörün gelmi olması, ortalıkta sizin Son Ak am Yeme iyle ilgili sorular sorması sizi kaygılandırmıyor mu?"

"Hayır."

"Hayır mı? Bu kadar mı söyleyece iniz?"

"Ne dememi istiyorsun? İlgilenecek daha önemli i lerim var. Mesela bu Ak am Yeme i'ni bitirmek... sırlarını da." Leonardo devam etmeden önce keyifli bir tavırla sakalını çeki tirdi. "Biliyor musun Marco? Sonunda resmetmekte oldu um sırrı ke fedip ilk kez okumayı ba ardı nda, artık hep göreceksin. Ve nasıl bu kadar kör olabildi ine a ıracaksın. te bunlar en iyi gizlenmi sırlardır. Gözümüzün önünde oldukları halde göremediklerimiz."

"Peki eserinizi okumayı nasıl ö renece im üstat?"

"Zamanımızın büyük adamlarını örnek alarak. Mesela bütün Floransa'nın gözleri önünde kendi sırrını çizmi olan co - rafyacı Toscanelli'yi."

Ö rencisi, Leonardo'nun eski ahbabının adını hiç duymamı tı. Floransa'da kendisinden Doktor diye söz edilirdi; yıllardır geçimini haritalardan sa ladı ı halde, eskiden hekimlik yapmı tı ve Marco Polo'nun yazılarına hayrandı.

"Ama senin bunların hiçbirinden haberin yoktur." Leonardo ba ını salladı. "Sana bir sırrı okumayı ö retmiyorum diye beni suçlamaktan vazgeçmen için, bugün sana Toscanelli'nin Floransa katedraline gizledi i sırrı anlataca ım."

"Gerçekten mi?" Marco kulak kesildi.

"Floransa'ya döndü ünde, gidip Filippo Brunelleschi'nin Duomo için in a etti i dev kubbeyi görmeyi ihmal etme. Altında yava yava dola ve kenarlarından birindeki küçük deli e dikkat et. Vaftizci Aziz Yahya ve Havari Aziz Yuhanna yortularında, haziran ve aralık aylarında, ö le güne i bu deli in seksen küsur metre üzerinden geçer ve dostum Toscanelli'nin özenle zemine yerle tirdi i mermer bir çizgiyi aydınlatır."

"Ne diye üstat?"

"Anlamıyor musun? Bu bir takvim. Orada i aretli gün dönümleri, kış ve yaz mevsimlerinin ba langıcını gösterir. Bunu ilk fark eden ve yılın süresini üç yüz altmış be gün altı saat olarak saptayan, Julius Caesar'dı. Artık yılı o icat etti.* Bütün bunları da tıpkı ona benzer bir çizgi üzerinde güne in ilerleyi ini gözleyerek ba ardı. te Toscanelli de ona atıfta bulunmaya karar verdi. Nasıl, biliyor musun?"

Marco omuz silkti.

"Mermerden meridyenin ba ına, alı ılmadık bir sıralamayla O lak, Akrep ve Koç burçlarının i aretlerini koyarak."

"Burçların Caesar'la alâkası ne üstat?"

Leonardo gülümsedi.

" te sır da orada. Bu burçların her birinin adının ilk iki harfini¹ alıp aynı sırada birle tirirsen, aradı ımız gizli ismi bulursun: *ca es ar.***"

"Ca es ar... Bundan kolay ne var? Harika!"

"Evet, öyle."

"Sizin *Cenacolo'nuzda* gizlenen sır da buna benzer bir ey mi üstat?"

"Bunun gibi bir ey. Ama senin o çok korktu un Engizitörün, hayat boyu ke fedece ini sanmam."

"Ama..."

"Bu arada" diye ö rencisinin sözünü kesti Leonardo, "düm Mecdelli Meryem'in çok sayıdaki simgesinden biridir. Bir gün sana bunu açıklarım."

*) 1582'de, Papa XIII. Gregorius döneminde Jülyen takvim önemli bir değişiklik geçirdi ve günümüzde kullanılan Gregoryen takvime geçildi.

***) Oğlak: *Capricornio*, Akrep: *Escorpio*, Koç: *Aries* (ç.n.).

Kürsünün üzerinde uyuyakalmı olmalıyım.

Ke i Alessandro gece yarısı üç sularında, Matutinum duasının hemen ardından sarsarak uyandırdı ında, bütün vücudum uyu mu tu, a rılar içindeydi.

"Peder, peder!" diye homurdandı kütüphaneci. " yi misiniz?"

Bir cevap vermi olmalıyım, çünkü kütüphaneci bir yandan beni sarsmaya devam ederken, bir yandan da öyle bir ey söyledi ki, ânında uyandım:

"Uykuda konu uyordunuz!" dedi gülererek, bilmece çözme konusundaki beceriksizli imle alay edermi gibi. "Ba ke i in ye eni Ke i Matteo, Latince tuhaf cümleler kekeledi inizi duymu , kiliseye gelip bana haber verdi. çinize eytan girdi sanmı !"

Alessandro bana e lenmekle kaygılanmak arası bir ifadeyle bakıyor, kırır tırdır ı çengel burnuyla beni sanki tehdit ediyordu.

"Önemli bir ey de il" dedim özür dilercesine ve esnedim.

"Çok uzun süre çalı tınız peder. Geldi inizden beri a zınıza bir lokma yemek koymadınız, sizin için uykusuz kalmamın da yararı yok. Çalı manızda size hiçbir yardımda bulunamayacağa ımdan emin misiniz?"

"Hayır. Gerek yok, emin olun." Kütüphanecinin i ne olta lı bilmece kar ısındaki beceriksizli i, yardım konusunda pek umut vaat etmiyordu.

" u *Oculos e/us dinumera* nesi oluyor peki? Sürekli tekrarlayıp duruyordunuz."

"öyle mi diyordum?"

Benzim soldu.

"Evet. Bir de Beytanya diye bir yerle ilgili bir eylem. Rüyanızda sık sık ncil'den bölümler, Lazar'ın dirili i gibi eylemler görür müsünüz? Lazar Beytanya'lıydı, de il mi?"

Gülümsedim. Ke i Alessandro'nun saflı ı sınırlarını tanıyamıyordu.

"Anlayacağınızı sanmam, biraderim."

"Siz bir deneyin" dedi, sözlerinin ritmiyle sallanarak. Ke i bir karı ötemde dikkatle beni inceliyor, koca âdemelması gırtlarda a a ı yukarı oynuyordu. "Nihayet ben bu manastırın entelektüeliyim..."

Yiyecek bir eylemler kar ılı ında merakını gidermeye söz verdim. Santa Maria'daki ilk gecemde ak am yeme ine bile gitmedi imi yeni fark ediyordum. Cübbemin altında midem gurulduyordu. Kütüphaneci beni mutfağa götürüp bir gün önceki ak am yemenden artmış bir eylemler buldu.

"Bu, *panzanella*'dır, peder" diye açıkladı; uzattı ı ılık kâse, buz gibi ellerimi ısıttı.

"*Panzanella* mı?"

"Çşenize. Salatalık, domates, soğan ve ekmekle yapılan bir çorba. yi gelecek size..."

Güzel kokulu koyu çorba mideme ipek gibi yayıldı. Dı arıda gece karanlıktı, tek bir mumun cılız ı ı ıyla aydınlanıyorduk; *torroni* dedikleri nefis böreğin kalanını da iki kuru incir misali mideye indirdim. Midem dolduktan sonra reflekslerim tekrar çalı maya başladı.

"Siz bir eylem yemiyor musunuz, Ke i Alessandro?"

"Yo, hayır" dedi uzun boylu, zayıf ke i gülümseyerek. "Oruçluyum. Siz oca ımıza gelmeden önce ba lamı tım oruca."

"Anlıyorum."

Do rusu pek de önemsemedim.

"Demek uykumda Kâhinin imzasının ilk mısralarını hatırladım..." diye kendi kendimi kınadım. a ırtıcı bir yanı yoktu aslında. Ke i Alessandro'ya ikramı için tekkür edip haklı olarak ün

yapmı mutfaklarını överken, Beytanya'da söz konusu mısraların ncil'den alınma olmadıklarının saptandı ını hatırladım. Aslında Platonun ya da bir ba ka klasik yazarın metninden de alınmamı - lardı, Kilise Babalarının mektuplarından ya da Kilise yasalarından da. O yedi satır, ispiyon edilme korkusuyla Papalık Devletleriyle yazı malarının hemen tamamını artık ifreli yürüten kardinaller, piskoposlar ve ba ke i ler tarafından kullanılan en temel ifre kurallarına bile uymuyordu. ifreli cümlelerin okunması ço unlukla imkânsızdı; de erli Leon Battista Alberti'nin eseri olan karmaık tunç kalıplar kullanılarak, resmî Latince'den, sessiz harfler ve rakamlardan olu an özel bir dile çevriliyorlardı. Genellikle bu kalıplar, kenarlarında alfabenin harflerinin yer aldı ı bir dizi tekerlekten olu uyordu. Az bir bilgi ve el becerisiyle dı tekerlekteki harflerin yerine alttaki tekerle in harfleri konuyor, böylece herhangi bir mesaj ifreli hale geliyordu.

Bütün bu önlemlerin bir mantı ı vardı: Rahipler için, nefret ettikleri soylular ya da aleyhlerinde entrikalar çevirdikleri saraylılar tarafından de ifre edilmek bir kâbustu; bu nedenle Beytanya'nın i leri çok kısa zamanda yüze katlanmı , bizler Kilisenin yönetiminde zorunlu bir unsur haline gelmi tik. Peki ama sevgili Alessandro'ya bütün bunları nasıl açıklayacaktım? Kafamdan atamadı ım ifrenin, bildi im ifreleme yöntemlerinin dı ında kaldı ını ve bu yüzden de bende saplantı haline geldi ini nasıl itiraf edebilirdim?

Hayır. *Oculos ejus dinumera* insanın gizli kodlar konusunda cahil birine ayaküstü açıklayabilece i türden mesajlardan de ildi.

"Ne dü ündü ünüzü sorabilir miyim, Peder Leyre? Benimle hiç ilgilenmedi inizi dü ünmeye ba layaca ım."

Ke i Alessandro cübbemi çeki tirerek beni manastırın karanlık koridorlarından geçirip ko u ların oldu u kısma götürdü.

"Artık karnınızı doyurdu unuza göre" dedi babacan bir tavırla, tanı tı ımızdan beri yüzünden silinmeyen müztehzi ifadeyle, "en iyisi Laudes duasına kadar dinlenin. afak sökmeden önce gelip sizi uyandırırım, siz de kafanızı kurcalayan eyi açıklarsınız. Anla tık mı?"

stemeye istemeye kabul ettim.

Hücre o saatte buz gibiydi, cübbemi çıkarıp nemli ve sert bir yata a uzanma dü üncesi, uyanık kalmaktan daha çok korkutuyordu beni. Kütüphaneciden masamın üstündeki mumu yakmasını rica ettim; afakta görü üp hastanenin galerisinde gezinerek birtakım eyleri açıklı a kavu turmak üzere anla tık.

imin ayrıntılarını herhangi biriyle payla ma fikri ho uma git ti inden de il. Aslında Santa Maria ba ke i ine saygılarımı bile sunmamı tım henüz; ama Ke i Alessandro'nun, bilmeceleer konusundaki beceriksizli ine ra men, bu karma ık i te bana yardımcı olaca ına dair bir his vardı içimde.

Soyunmadan yata a uzandım ve verilen tek battaniyeyle örtündüm. Sonra, kireç boyalı tahta tavana gözlerimi dikip ifreli mısralar sorununu tekrar kafamdan geçirdim. Bir ayrıntıyı atladı ıma dair bir his vardı içimde. Saçma ama temel bir "za". Böylece, gözlerim ardına kadar açık, cümlelerin kayna ına ili kin ne biliyorsam kafamdan geçirdim. De erlendirmemde yanılmıyorsam, gece zihnimi bulandırmıyorsa, isimsiz muhbirimizin adının en azından ifresinin ilk iki mısrada gizlendi i oldukça açıktı.

Garip bir oyundu. Kimi branice kelimelerde oldu u gibi bazı kelimelerin, anlamlarının dı ında bu anlamı tamamlayan birer belirteni vardır. ki Dominiken iarı, adamımızın vaiz oldu unu gösteriyordu. Bundan a a ı yukarı emindim. Peki ya önceki cümleler:

*Gözlerini say,
ama yüzüne bakma.
Adımın sayısını
yan tarafında bulacaksın.*

Gözler, yüz, sayı, ad, yan...

Alacakaranlıkta, zihnim yorgun halde, ansızın anladım. Belki yine bir çıkmaz soka a giriyordum ama birden adın sayısı meselesi o kadar saçma gelmedi. Yahudilerin, alfabenin her

harfine bir sayı veren bilime *gematria* dediklerini hatırladım. Yuhanna Vahiy'de "Anlayı ı olan, canavarın sayısını hesap et- sin; çünkü insan sayısındır, ve onun sayısı 666'dır" diye yazdı- nda bu bilimi büyük ustalıkla kullanmı tı. 666 sayısı, zamanı- nın en zalim adamına i aret ediyordu: Neron Caesar; harfleri- nin toplamı, korkunç üç haneli rakama e itti. Acaba Kâhin din de i tirmi bir Yahudi miydi? Baskıdan korkarak kimli ini bu ayrıntı yüzünden mi gizliyordu? Santa Maria'da kaç ke i Aziz Yuhanna'nın *gematria* uzmanı oldu unu ve kitabında hayatını tehlikeye atmadan Neron'dan söz etti ini bilebilirdi?

Kâhin de aynı eyi mi yapmı tı?

Uykuya dalmadan önce, heyecan içinde bu fikri Latin al- fabesine uyguladım. Anın (branice'deki *alef*) l'e, B'nin de {*bet*} 2'ye tekabül etti ini varsayıp bu ekilde devam ederek herhan- gi bir kelimeyi sayıya dönü türmek kolaydı. Elde edilen sayıları toplamak yeterliydi; böylelikle ortaya çıkan sonuç, seçilen keli- menin kesin sayısal de erini belirliyordu. Sayısını. Örne in Ya- hudiler Yahova'nın tam ve gizli adının toplamının 72 oldu unu bulmu lardı; brani sayı sihirbazları Kabalacılar ise, Tanrı'nın 72 adını arayarak i i iyice karma ıkla tırdılar. Beytanya'da bu- nunla sık sık alay ederdik.

Ne yazık ki bizim örne imizde durum daha anla ılmazdı, çünkü yazarın adının sayısal de erini bile bilmiyorduk... e er bir sayısal de eri varsa. Me er ki mısralardaki talimatları har- fiyen izleyip yüzüne bakamayaca ımız ama gözleri olan birinin yan tarafında o sayıyı bulalım.

Bir sfenks bilmeceğini andıran bu bilmeceyi dü ünerek uy- kuya daldım.

Ke i Alessandro, Laudes duasından az önce, tam vaktinde hücreme girdi. Tarikata yeni kabul edilmiş acemi bir rahip kadar mutlu ve gülyüzlüydü. Roma'dan gelen bir bilginin kendisiyle önemli bir bilmeceyi paylaşması her gün olan şey de idi; bu önemli günün tadını çıkarmaya kararlı görünüyordu. Yine de, aceleye getirmemek istediği izlenimini uyandırdı ben de; sanki "ifade"nin hemen bitiverip onu hayal kırıklığına uğratmasından korkar gibi. Dolayısıyla, kibarlıktan mı, beni yanında tutmanın verdiği zevki uzatma isteğinden mi bilmem, affa in itiraflar için uygun bir zaman oldu ona hükmetti; elbette beni cemaatin geri kalanına tanıttırdıktan sonra.

Kütüphaneci beni karanlıkta sürükleyerek kiliseye götürürken Bramante'nin kubbesindeki saat beni çaldı. Hücrelerin tam zıt ucunda yer alan, kütüphaneyle yemekhanenin yakınındaki kilise, mütevazı boyutlarda dikdörtgen bir neften oluşuyordu; bir Roma anıt mezarından sökülmüş granit sütunlar tarafından desteklenen bir beşik tonozu vardı ve yerden tavana kadar, sırtlı çemberler ve güneşlerden oluşan geometrik desenli fresklerle kaplıydı. Benim zevkime göre fazla şatafatlıydı.

Kiliseye geç vardık. Santa Maria rahipleri ana altının önüne toplanmış, devamlardan solgun ışığında Te Deum duasını okumaya başlamışlardı bile. İçerisi soğuktu, keşilerin aştığından çıkan buhar, yoğun ve esrarengiz bir sis misali çehrelerini flula tırıyordu. Alessandro'yla ben sütunlardan birine yaslanıp onları uygun bir mesafeden gözlemeye koyulduk.

"Bu köşedeki" diye mırıldandı kütüphaneci, badem gözlü, kıvrıkcık beyaz saçlı, çelimsiz bir keşişi göstererek, "Bak işi Vi

cenzo Bandello. Görünü üne bakmayın, pek bilgilidir. Yıllardır Fransiskenler'le ve Meryem'in günahsız do umu konusundaki dü ünceleriyle mücadele ediyor... Gerçi aslında birçoklarına göre umutsuz bir mücadele."

" lahiyat e itimi mi görmü ?"

"Elbette" diye kesin bir tavırla onayladı. "Sa ındaki esmer, uzun boyunlu delikanlı, ye eni Matteo."

"Evet, onu görmü tüm."

"Herkes onun günün birinde ünlü bir yazar olacağını dü ünüyor. Biraz daha ötede, *sacristia'nın* kapısının yanında duranlar, Andrea, Giuseppe, Lucca ve Jacopo biraderler. Sadece mecaz anlamda birader de iller, hepsinin annesi aynı."

Çehrelerine tek tek bakıp adlarını ezberlemeye çalı tım.

"Sadece bazılarının okuma yazmada güçlük çekmedi ini söylemi tiniz, de il mi?" diye sordum.

Ke i Alessandro sorunun arkasında gizlenen amacı kesti remedi. Kesin bir cevap verebildi i takdirde, önemli sayıda üpheliyi ba tan elememe imkân tanıyacaktı. Kâhin hakkında bildiklerimiz, çe itli bilim dallarında e itim görmü , dükün sarayında kabul gören kültürlü bir adam oldu unu gösteriyordu.

imdilik ifreyi çözme çabalarımın bo a gitme ihtimali yüksek görünüyordu Leonardo'nun müzik bilmeceğini incelerkenki beceriksizli im hâlâ gururuma dokunuyordu ; gerçekten ba a ramazsam, çıkarsama yoluyla yazarını bulmaktan ba ka çarem kalmayacaktı. Ya da ansıma güvenecektim.

Kütüphaneci okuma yazma konusundaki becerilerini hatırlamaya çalı arak biraderleri gözden geçirdi.

"Durun bakalım..." dedi duraksayarak, "Ke i Guglielmo a - çıdır, okuma bilir, iir okur. Benedetto, tek gözlü olan, yıllar boyunca müstensih* olarak çalı tı. Zavallı ke i , Castelnuovo'daki eski manastırına yapılan bir saldırıda, bir dua kitabının suretini korumaya çalı ırken gözünü kaybetti. O zamandan beri hep aksisi. Her eye itiraz ediyor, onun için ne yapsak yetmiyor."

"Ya çocuk?"

*) Kitap kopya eden ki i. (ç.n.)

"Matteo, söylemi tim, bir melek kadar güzel yazı yazar. Henüz on iki ya ında ama uyanık bir çocuk, çok da meraklıdır... Durun bakayım..." Kütüphaneci tekrar duraksadı: "Adriano, Esteban, Nicola ve Jorge okumayı benimle birlikte ö rendiler. Andrea'yla Giuseppe de ö yle."

Birkaç saniye içinde aday listesi dolup ta mı tı. Ba ka bir strateji denemeliydim.

"Söyler misiniz, u yakı ıklı ke i kim, soldaki uzun boylu, iri yapılı olan?" diye sordum merakla.

"Ha, o mu? Mauro Sforza, mezar kazııcısı. Hep tanınmaktan korkarmı gibi bir biraderin arkasına gizlenir."

"Sforza mı?"

"Evet... Magripli'nin uzak bir akrabası. Dük uzun zaman önce onu manastıra kabul etmemizi ve sıradan bir ke i gibi muamele etmemizi rica etti. Hiç konu maz. Gördü ünüz korku ifadesini hep ta ır, dedikodulara bakılırsa dayısı Gian Galeazzo'nun ba ına gelenler yüzünden böyle."

"Gian Galeazzo mu?" dedim yerimde sıçrayarak. "Gian Galeazzo Sforza'yı mı kastediyorsunuz?"

"Evet, evet. Üç yıl önce ö len me ru Milano Dükü. Magripli'nin tahta geçmek için zehirledi i. Zavallı Ke i Mauro, buraya gönderilmeden önce Gian Galeazzo'ya bakıyordu; midesini eritip üç gün can çeki tikten sonra öldüren sıcak süt, arap, bira ve arsenik karı ımını ona içiren de oydu mutlaka."

"Dayısını o mu öldürdü?"

"Suçu ona i lettiler diyelim. Ama bu beni a ırtmı oldu-una memnun, iç çekti günah çıkarma sırasında ö renilen bir sır, anlıyorsunuz, de il mi?"

Belli etmeden Mauro Sforza'yı inceledim, hazin kaderi yüzünden acıdım ona. Saray ya antısını zorla terk edip sert yünden bir cübbe, bir yedek çama ır ve iki çift sandaletten ba ka eyinin olmadığı bir hayata geçmek delikanlı için a ır bir darbe olmu tu mutlaka.

"Okuma yazma bilir mi?"

Alessandro cevap vermedi. Sadece dualara katılmak üzere de il, toplulu un ısından da yararlanabilelim diye beni di

gederinin yanına do ru itti. Ba ke i beni görür görmez ba ı nı e erek selamladı ve duasına devam etti. Dua, ilk güne ı nı ana kapının üzerindeki tu la ve camdan gülpencereye vurun caya kadar sürdü. Geli imin cemaat içinde sansasyon yarattı nı söyleyemeyece im, çünkü kartal profilli, uyanık görünüm lü ba ke i dı nda herhangi bir ke i in beni fark etti ini san mıyorum. Ancak Peder Bandello'nun dikkatli kılavuzuma yaptı ı sert hareketi, onun da rahatsız olarak ba ka tarafa geçti i ni fark ettim.

Bununla da kalmayıp, ba ke i akardan hazır bulunanla rı takdis etti inde Ke i Alessandro bana topluluktan ayrılıp onunla birlikte hastane galerisine gitmemi önerdi.

O saatlerde hastanede kalan birkaç hasta hâlâ uyumaktay dı; kırmızı tu ladan avlunun kasvetli bir görünümü vardı.

"Dün Üstat Leonardo'yu yakından tanıdı nızı söylüyor dunuz..." dedim. Beni soru ya muruna tutmadan önce tanıdı ı mühletin dolmak üzere oldu undan emindim.

"Burada onu tanımayan mı var! Adam dâhi. Garip bir dâhi, Tanrı'nın benzersiz bir kulu."

"Garip mi?"

"Yani alı kanlıkları anla ılmaz diyelim. Geliyor mu, gidiyor mu, yemekhanede resim mi yapmaya niyeti var, yoksa sadece eserinin kar ısında dü ünüp alçıldaki kusurların, ki ilerın yüz hatlarındaki hataların pe ine dü mek mi istiyor, bilemezsiniz. Bütün gün, yanında *taccuinolan** her eyi not eder durur."

"Titiz demek..."

"Yok canım. Düzensizdir, sa ı solu belli olmaz; ama doymak bilmeyen bir merakı vardır. Bir yandan yemekhanede çalı rken, bir yandan da manastırdaki hayatı kolayla tırmak için bin türlü çılgınlık dü ünür: sebze bahçesini kazmak için otomatik kürekler, hücrelere kadar giden su boruları, kendi kendine temizlenen güvercinlikler..."

"Bir Son Ak am Yeme i resmi yapıyor, de il mi?" diye araya girdim.

*) Küçük not defteri.

Kütüphaneci hastane galerisinin ortasındaki muhte em granit kuyuya do ru ilerledi ve tuhaf bir yaratık görmü gibi baktı bana:

"Henüz resmi görmediniz, de il mi?" deyip gülümsedi, cevabını bilirmi gibi. Neredeyse durumuma acır gibi. "Leonar do'nun yemekhanede tamamlamakta oldu u resim bir Son Ak am Yeme i de il, Peder Agustin; *tek Son Ak am Yeme i*. Kendi gözünüzle gördü ünüz zaman anlayacaksınız."

"Demek ki garip ama erdemli biri."

"Size bir ey anlatayım: Üstat Leonardo üç yıl önce oca ırımıza gelip *Cenacolo* için hazırlıklara ba ladı nda, ba ke i ona güvenmiyordu. Hatta Santa Maria ar ivlerinin ve müstakbel *scriptorium'umuzun* sorumlusu sıfatıyla bana Floransa'ya mektup yazıp Toscanalı ressamın, i ini zamanında yeti tiren, mü kemelliyetçi, güvenilir bir sanatçı mı, yoksa her i i yarım bırakan, kavgayla i yaptırılan servet avcılarından biri mi oldu unu sorma görevini verdi."

"Ama yanılmıyorsam bizzat dükün tavsiyesiyle gelmi ."

"Evet, do ru. Ne var ki ba ke i imizin nazarında bu yeterli bir teminat de ildi."

"Anlıyorum, devam edin. Ne ö rendiniz? Dakik miymi , da ınık mı?"

"Her ikisi!"

Anlamazmı gibi yaptım.

"Her ikisi mi?"

"Garip biri dememi miydim? Ressam olarak, hiç üphe yok ki, gelmi geçmi en ola anüstü ressam; ama aynı zamanda en isyankâr. Bir eseri zamanında bitirmek onun için en zor i ; aslında hiçbir i i zamanında bitirmemi . Daha da beteri, me senlerinin talimatları umurunda de il. Daima canı ne isterse onu resmediyor."

"Olamaz."

"öyle, peder. Floransa'nın çok yakınındaki Scopeto San Donato manastırının ke i leri on be yıl önce kendisine Rabbin Do umu konulu bir resim sipari etmi ler... hâlâ tamamlamamı ! En beterini söyleyeyim mi? Leonardo söz konusu sahneyi

tahammül sınırlarını zorlayacak kadar de i tirmi . Çobanları çocuk sa'ya tapınırken resmedece ine, üstat *Müneccim Kralların Tapınması** adını verdi i bir tabloya ba lamı ve gökyüzüne bakarak ncil'de tasvir edilmeyen garip hareketler yapan çarpık adamlarla, atlarla doldurmu ."

Ürperdim.

"Emin misiniz?"

"Ben asla yalan söylemem" diye atıldı kütüphaneci. "Ama bu daha bir ey de il."

Bir ey de il mi? Ke i Alessandro'nun ima etti i ey do ruysa, Kâhinin korkuları azdı bile; Da Vinci denen o iblis Milano'da boy gösterdi inde, geçmi inde vahim sanat eseri çarpıtmaları vardı. mzasız mektuplarda okudu um kimi turturaklı cümleler zihnimde fırtınayı haber veren gökgürültüleri gibi gürlemeye ba lamı tı. Kütüphaneci sözüne devam etti:

"Sıradan bir tapınma de ildi. Bir Beytlehem yıldızı bile yoktu! Sizce tuhafde il mi?"

"Peki siz bu konuda ne dü ünüyorsunuz?"

"Ben mi?" Ke i Alessandro'nun mermer yanakları soluk bir pembe tonuna büründü. Roma'dan gelmi , bilgili bir adamın gizlemedi i bir ilgiyle bir konuda ona samimi fikrini sorması onu mahcup etmi ti. "Ne dü ünece imi bilemiyorum aslında. Leonardo, söyledi im gibi, alı ılmı ın dı ında bir adam. Engizisyon'un onunla ilgilenmesine a ırmadım..."

"Engizisyon mu?"

Mideme bir yumruk daha oturdu. Konu tu umuz kısa süre boyunca Ke i Alessandro beni irkiltmek konusunda do u tan bir yetenek sergilemi ti. Yoksa ben mi daha alıngan olmu tum? Engizisyon'a de inmesi suçluluk duymama yol açtı. Daha önce nasıl dü ünmedim? Milano'ya do ru yola çıkmadan önce Kutusal Makam'ın genel ar ıvlerini nasıl olup da incelememi tim?

" zin verin anlatayım" dedi Ke i Alessandro heyecanla, sanki hafızasında bu tür eyleri canlandırmaktan zevk alırmı gibi. "Leonardo *Müneccim Kralların Tapınmasını* yarım bırakıp Milano'ya ta ındı ve Günahsız Do um Karde li i'nden bir si

*) Floransa, Uffizi Galerisi.

pari aldı; biliyorsunuz, San Francesco il Grande kilisesini yöneten, ba ke i imizin sürekli ihtilaf halinde oldu u Fransisken ler. Toscanalı ressam orada da Floransa'daki sorunların aynısını nı ya adı."

"Yine mi?"

"Elbette. Üstat Leonardo'nun Ambrogio ve Evangelista de'Predis karde lerle apel için bir triptik yapması gerekiyordu. Üçü avans olarak toplam iki yüz *escudo* aldılar ve her biri panonun bir kanadını üstlendi. Leonardo orta kanadı üstlendi. Onun yapaca ı resim, peygamberlerle çevrili bir Meryem Ana olacak, iki yandaki kanatlarda da müzisyen melekler korusu yer alacaktı."

"Devam etmenize gerek yok: Sipari i tamamlamadı..."

"Hayır. Bu kez Üstat Leonardo kendine dü en bölümü bitirdi ama ona sipari edilen eyi teslim etmedi. Yaptı ı resimde peygamber filan yoktu. Bunun yerine Meryem Ana'yı Çocuk sa ve Aziz Yahya ile birlikte bir ma arada resmetti.* Fütursuzca, resminde sa ailesiyle Mısır'a kaçarken iki çocu un kar ıla masını betimledi ini ileri sürdü. Oysa bu da ncil'lerin hiçbirinde yer almıyor!"

"Ve elbette Engizisyona ihbar edildi."

"Evet. Ama sandı ınız sebeple de il. Magripli araya girek davanın görülmemesini sa ladı ve onu çok muhtemel bir hükümden kurtardı."

Sorularıma devam edip etmemek konusunda kararsızdım. Aslında o benim bilmecelerimden haberdar olmak istiyordu. Ama açıklamalarının ilgimi çekti ini de inkâr edemezdim.

"Peki Engizisyona ne diye ihbar edildi?"

"Leonardo'nun, eserini yapmak için *Yeni Vahiyden* esinlendi i ileri sürüldü."

"Hiç böyle bir kitaptan söz edildi ini duymadım."

"Leonardo'nun eski bir dostunun, João Mendes da Silva adlı, Portekizli Amadeo olarak da bilinen bir Fransisken'in yazdı ı heretik bir metin; Leonardo'nun resmini bitirdi i yıl Milano'da öldü. Bu Amadeo, yayımladı ı bir hicivde, Yeni Ahit'in asıl kah

•) *Kayalıklar Madonnası*, Louvre Müzesi.

ramanının sa de il, Meryem Anayla Aziz Yahya oldu unu ima ediyordu."

Yeni Vahiy. leride Leonardo'ya heretiklik nedeniyle soru - turma açacak olursam bu ayrıntıyı da eklemek üzere kitabın ismini ezberledim.

"Peki ke i ler *Yeni Vahiyle* Leonardo'nun resmi arasındaki ili kiyi nasıl fark ettiler?"

Kütüphaneci gülümsedi:

"Çok a ikârdı. Resimde Meryem Anayla Çocuk sa yan yanaydı, Vaftizci Yahya da Melek Uriel'in yanında resmedilmi ti. Ola an ko ullarda sa'nın kuzeni Yahya'yı takdis ederken gösterilmesi gerekirdi ama bu resimde tam tersi yapılmı tı! Ayrıca Meryem Ana öz evladını kucaklayaca ına koruyucu kollarını Vaftizci Yahya'ya uzatıyordu. Anladınız mı? Leonardo Aziz Yahya'yı sadece Meryem Ana tarafından me rula tırılmı olarak de il, sa'yı takdis ederken resmetmekle, sa'dan üstün oldu unu ileri sürmü oluyordu"

Ke i Alessandro'yu co kuyla tebrik ettim.

"Çok keskin bir gözlemcisiniz" dedim. "Bu Tanrı hizmetkârının zihnini büyük ölçüde aydınlattınız. Size çok ey borçluyum, biraderim."

"Siz sorun, ben cevap vereyim. Bu benim daima yerine getirdi im bir anttır."

"Oruç gibi mi?"

"Evet. Oruç gibi."

"Sizi takdir ediyorum biraderim. Gerçekten."

Kütüphaneci tavusku u gibi i indi; gün ı ı ı giderek galerinin karanlı ını da ıtır, gizli kalmı rölyefleri ve süslemele ri aç ı a çıkarırken, kendini maruz bıraktı ı, sanırım kı kırtıcı bekleyi e nihayet bir son verdi:

"Pekâlâ, bilmecelerinizde size yardımcı olmama izin verecek misiniz?"

İlk anda ne cevap vereceğimi bilemedim.

Keşiş Alessandro'da arasıra konu tulum bir diğerkisi, bakaşinin yeni Matteo'ydu. Henüz çocuk olmasına rağmen yaşına göre çok uyanık ve meraklıydı. Belki bu yüzden, genç Matteo bana yaklaşıp Roma'daki hayatımı sormaktan kendini alamamıttı. Mehur Roma.

Papalık saraylarını ve kiliselerle, manastırlarla dolu uçsuz bucaksız caddeleri nasıl hayal ettiğimbilmiyorum ama benim ayrıntılı tasvirlerime karşılık, kütüphanecinin iyi niyetinden üpheye dümemeyol açan bazı sırlar verdi bana.

Kütüphanecinin, amcası bakaşini çileden çıkarmayı bakan tek kişioldu unu anlattı gülerek.

"Nasıl?" diye sordum merakla.

"Keşiş Alessandro'yla Leonardo'yu Keşiş Giuglielmo'nun mutfağında, kollarını sıvamı maruldo rarken gördüğünde deliye dönüyor."

"Leonardo mutfağına mı iniyor?"

arıp kalmıttım.

"Ne demek? Bakaşey yapmıyor ki! Amcam onu aradı ında, gizlenmeyi en sevdiğiyerin orası oldu unu biliyor. Günler boyunca eline fırça almayabilir ama bizi ziyaret edip de ocakların başında birkaç saat geçirmeden edemez. Leonardo'nun Floransa'da bir meyhanesi oldu unu, orada açılılık yaptığınimbilmiyor muydunuz?"

"Hayır."

"Kendisi anlattı bana. Adı da Sandro'yla Leonardo'nun Üç Kurbağı Sancağıymı."

"Sahimi söylüyorsun?"

"Elbette! Ressam olan bir ba ka arkada ıyla açmı lar, Sandro Botticelli'yle, kendisi anlattı."

"Peki sonra ne oldu ?"

"Hiç! Sebze yemekleri, lahana yapra na sarılı ançuezler, kurba a biçiminde do ranmı marul yaprakları ve salatalıklarla yaptıkları yemek mü terilerin ho una gitmemi ."

"Burada da aynı yeme i mi yapıyor?"

"Evet..." Matteo gülümsedi, "amcam izin vermiyor. Manastıra geldi inden beri en çok ho una giden ey kilerimizde deneyler yapmak. Son Ak am Yeme inin menüsünü aradı nı söylüyor. Sofradaki yemek, havarilerin portreleri kadar önemli mi ... O kadar pi kin ki, haftalardır ö rencilerini, arkadaşlarını ça ırıp yemekhaneye yerle tirdi i koca bir masada yemek yediyor, bir yandan da manastırın mahzenini bo altıyor."*

"Ke i Alessandro da ona yardım mı ediyor?"

"Ke i Alesssandro mu? O, sofraya oturup yemek yiyenlerden! Leonardo onların görünü lerini inceledi ini, yediklerini nasıl resmedece i konusunda gözlem yaptı nı söylüyor; ama bizim erzakları talan etmekten ba ka ey yaptı nı gören olmuyor!"

Matteo kıkır kıkır gülüyordu.

"Aslında" diye ekledi, "amcam düke birkaç mektup yazıp Toscanalı'nın bu istismarından ikâyette bulundu ama dük hiç kulak asmadı. Böyle devam ederse Leonardo tarlalarda mahsul de bırakmayacak."

*) Leonardo'nun bu alışkanlığının tarihsel kanıtları mevcut. Keşiş Vincenzo Bandello, Magripli Ludovico'ya 1496 yılının Kutsal Hafta'sında yazdığı bir mektupta şöyle diyor: "Efendim, siparişimizi yapması için bana Üstat Leonardo'yu göndermenizin üzerinden on iki ay geçti; bütün bu süre boyunca duvarımıza tek bir çizgi çizmedi. Ve bu süre boyunca, efendim, manastırın mahzeni ciddi biçimde talan edildi, şu anda neredeyse bomboş kaldı, çünkü Üstat Leonardo, şaheseri için uygun şarap bulununcaya kadar bütün şarapların denemesi gerektiği konusunda ısrarlı; herhangi bir şarabı kabul edemezmiş. Bütün bu süre boyunca keşişlerim aç kalıyor, çünkü Üstat Leonardo mutfağımızı gece gündüz keyfince kullanıyor, sofrası için gerekli olduğunu söylediği yemekleri yapıyor; ama hiçbir zaman tatmin olmuyor; sonra da, günde iki kere öğrencileriyle hizmetkârlarını sofraya oturtup bütün o yemekleri yediyor. Efendim, size yalvarırım, Üstat Leonardo'yu eserini yapması için sıkıştırın, çünkü hem onun, hem de çetesinin varlığı, bizi sefalete sürüklemekte."

Milanolular ayın 13'üne denk gelen cuma günlerinden öteden beri ho lanmazlardı. Fransız bâtil inançlarına di er Latinler'den daha açık olduklarından, haftanın be inci gününü Yahuda skariyot'un Son Ak am Yeme i sofrasındaki me um ye riyle birle tiren günler, onlara sarsıcı örnekleri hatırlatırdı. Çok gerilere gitmeye gerek yok, Templier övalyelerinin IV. Yakı ıklı Philippe'in emriyle Fransa'da tutuklanmaları, 13 Ekim 1307 Cuma gününe denk gelmi ti. sa'yı reddetmekle, haçın üzerine tükürmekle, tapınaklarda müstehcen biçimde öpü mekle ve Ba fomet adını verdikleri acayip bir puta tapmakla suçlanıyorlardı. Tarikat öyle bir felakete u ramı tı ki, o günden itibaren ayın 13'üne denk gelen bütün cuma günleri lanetli kabul edildi.

1497'nin 13 Ocak günü de istisna olmayacaktı.

Ö le vakti küçük bir kalabalık, Santa Marta manastırının kapılarına yı ıldı. Ço u, i areti kaçırmamak için, katedralin arkasında, Verzaro Meydanı'ndaki ipek, parfüm, yün dükkânlarını vaktinden önce kapamı lardı. Sabırsız görünüyorlardı. Oraya toplanmalarına sebep olan haber a ırtıcı derecede kesindi: Tanrı hizmetkârı Veronica da Benascio güne batmadan önce ruhunu Tanrıya teslim edecekti. Kehaneti bizzat kendisi, onca felaketi haber vermeden önce sergiledi i kendine güvenle telafuz etmi ti. Hükümdarlar ve papalar tarafından a ırlanan, bir çoklarınınca daha hayattayken azize kabul edilen Veronica'nın son kahramanlı ı, daha iki ay önce Magripli'nin sarayından kovulmak olmu tu. Dedikodulara bakılacak olursa, Veronica me um kaderini haber vermek üzere *Donna Beatrice d'Este* tarafından kabul edilmek istemi , dü es de küplere binerek bir daha yüzünü görmemek için manastırına hapsedilmesini emretmi ti.

Üstat Leonardo'nun gözde ö rencisi Marco d'Oggiono onu iyi tanırđı. Toscanalı'nın sık sık onunla sohbet etti ini görmü tü. Leonardo rahibeyle, Meryem Ana'ya ili kin mistik hayalleri konusunda tartı maktan ho lanırdı. Hem rahibenin anlattıklarını not eder, hem de meleksi çehresinin, tatlı endamının, hüznü lü tavrının ayrıntılarını taslak halinde çizer, sonra da tablolarına aktarırdı. Sör Veronica yanılmı yorsa, maalesef bu sohbetler o cuma günü sona erecekti. Marco yemek yemeden Toscanalı'yı rahibenin ölüm dö e ine sürükledi; fazla vakitleri kalmadı ının bilincindeydi.

"Gelmeyi kabul etti iniz için te ekkür ederim. Sör Veronica sizi son kez görebilece ine sevinecek" diye fısıldadı ö renci üstada.

Küçük hücredeki tütsü ve ya kokusundan etkilenen Leonardo, rahibenin mermeri andıran çehresini hayranlıkla seyretti. Zavallı, gözlerini zor açıyordu.

"Ona herhangi bir yardımım dokunabilece ini sanmıyorum" dedi.

"Biliyorum üstat. Sizi görmek için o ısrar etti."

"O mu?"

Leonardo ba ını e ip can çeki en rahibenin dudaklarına yakla tırdı. Dudakları uzun süredir kıpırdamaktaydı, duylamayan bir duayı mırıldanır gibiydiler. Sör Veronica'ya kutsal ya ı sürmü olan ve yanba ında tesbihiyle dua eden Santa Marta kilisesinin rahibi, ziyaretçinin biraz daha yakla masına izin verdi.

"Hâlâ eserlerinizde ikizleri resmediyor musunuz?"

Üstat a ırdı. Rahibe gözlerini açma zahmetine katlanmadan onu tanıdı tı.

"Bildi im eyi resmediyorum hem ire."

"Ah, Leonardo!" diye söylendi Sör Veronica. "Sizin kim oldu unuzu anlamadı ımı zannetmeyin. Gayet iyi biliyorum. Ama bu saatte sizinle tartı manın anlamı yok artık."

Sör Veronica a ır a ır, Toscanalı'nın anlamakta zorlandı ı, seçilemeyen bir tonda konu uyordu.

"San Francesco Kilisesi altar panonuzu, *Madonna'nızı* gördüm."

"Ho unuza gitti mi?"

"Meryem Ana ho uma gitti. Çok yetenekli bir sanatçısınız. Ama ikizler ho uma gitmedi... Söyleyin bakayım, düzelttiniz mi onları?"

"Düzelttim hem ire. Fransisken rahiplerin istedi i ekilde."

" natçı bir adam olarak tanınıyorsunuz Leonardo. Bugün bana Dominikenler'in yemekhanesinde de yine ikizler resmetti inizi söylediler. Do ru mu bu?"

Leonardo a kınlıkla irkildi.

"*Cenacolo'yu* gördünüz mü hem ire?"

"Hayır. Ama i iniz çok konu uluyor. Bilmeniz gerekir."

"Daha önce de söyledim Sör Veronica, ben emin oldu um eyin resmini yapıyorum sadece."

"öyleyse Kilise için yaptığınız i lere ikizler katmakta niye ısrar ediyorsunuz?"

"Çünkü ikizler vardı. Andreas ve Simon Petrus kardeşler. Aziz Augustinus da, ba ka büyük ilahiyatçılar da söylüyor. Havarî Yakub'u sa'ya çok benzedi i için sık sık onunla karı tırır larmı . Bunların hiçbirini ben uydurmadım. Yazılı."

Rahibe bu kez mırıldanmadı.

"Ah, Leonardo!" diye haykırdı. "San Francesco Kilisesindeki hatayı tekrarlamayın! Bir ressamın görevi müminlerin kafasını karı tırmak de il, sipari edilen ki ileri açıkça göstermektir."

"Hata mı!" Leonardo istemeden sesini yükseltti. Marco, rahip ve hastayla ilgilenen iki rahibe ona döndüler. "Hangi hata?"

"Yapmayın üstat!" diye homurdandı Sör Veronica. "Altar panonuzda Aziz Yahya'yla sa'yı karı tırmakla suçlamadılar mı sizi? ki su damlası kadar benzer resmetmediniz mi onları? Aynı kıvrıkcık saçlar, aynı tombul yanaklar ve neredeyse aynı duru ... Eseriniz Yahya ve sa arasında sapıkça bir karı ıklı ı te vik etmiyor muydu?"

"Bu kez böyle bir ey olmayacak hem ire. *Cenacolo'da* olmayacak."

"Ama Yakub'u sa'nın çehresiyle resmetmi siniz bile, öyle dediler!"

Sör Veronica'nın itirazını herkes i itti. Hâlâ üstada eserin sırlarını çözebildi ini kanıtlama hayalleri kuran Marco dikkat kesildi.

"Karı tırılmaları mümkün de il" diye cevap verdi Leonardo. "Yeni eserimin odak noktası sa. Duvar resminin tam ortasında dev bir 'A! Koskocaman bir alfa. Kompozisyonumun kayna ı."

d'Oggiono dü ünceli bir tavırla çenesini sıvazladı. Daha önce nasıl fark etmemi ti? *Son Ak am Yeme i'ni* zihninde canlandırdı nda, sa gerçekten de dev bir büyük harf 'A'ya benziyordu.

"A' mı?" Sör Veronica sesini alçalttı. Tuhafına gitmi ti. "Pe-ki sorabilir miyim, bu kez eserimize ne yazdınız Leonardo?"

"Gerçek müminlerin okuyabilece i bir ey."

"yi Hıristiyanların ço unlu u okuma yazma bilmiyor üstat."

"Ben de bu yüzden onlar için resim yapıyorum."

"Bu size kendinizi On kiler'in arasında gösterme hakkı mı tanıyor?"

"Ben müritlerin en mütevazı olanını canlandırıyorum hem-ire. Yahuda Taddeus'u, neredeyse masanın en sonunda, alfayı geriden izleyen omega misali."

"Omega mı? Siz mi?.. Dikkatli olun üstat. Fazlasıyla iddiasınız, gurur ruhunuzun mahvına sebep olabilir."

"Bu bir kehanet mi?" diye sordu Leonardo alayla.

"Ya lı bir kadınla alay etmeyin ve te hisime kulak verin. Tanrı gelece e ili kin açık seçik bir mistik hayal gönderdi bana. unu bilmeniz gerekir ki Leonardo, ruhunu bugün Göklerdeki Babamıza teslim edecek olan tek ki i ben de ilim" dedi Sör Veronica. "Sizin gerçek müminler dedi iniz ki ilerden bazıları, benimle birlikte Yargı Kürsüsü'nün kar ısına çıkacaklar. Ve korkarım ki Yüce Tanrı'nın merhametine layık olmayacaklar."

Etkilenen Marco d'Oggiono, Sör Veronica'nın gösterdi i çaba yüzünden nefes nefese kaldı ını gördü.

"Buna kar ılık sizin hâlâ pi man olup ruhunuzu kurtarmak için zamanınız var."

Birlikte yaptığımız gezintiden sonraki günlerde benden esirgemediği yardımları için Ke i Alessandro'ya ne kadar teşekkür etsem azdır. Onun ve arasına papalık kentinden gelen yabancı ke i in i ine burnunu sokmak üzere kütüphaneyi ziyaret eden genç Matteo'nun dında kimseyle konu muyardım. Ke i lerin geri kalanını sadece Büyük Galeri'nin yanındaki derme çatma yemekhanede ve dua saatlerinde kilisede görüyordum. Ama her ikisinde de sessizlik kuralı uygulandı ndan, herhangi biriyle ili ki kurmak kolay de ildi.

Buna kar ılıklı kütüphanede durum bamba kaydı. Ke i Alessandro di erlerinin yanındayken sergiledi i katılıktan sıyrılıyor ve manastır hayatının di er bölümlerinde kısıtlanan dilini serbest bırakıyordu. Kütüphaneci Riccio'luydu; Trasimeno Gölü'nün yanındaki kent Milano'dan çok Roma'ya yakın olması, di er ke i lerden ayrılmasını, hatta beni yardıma muhtaç bir hem eri gibi görmesini açıklıyordu bir bakıma. Kendisinin a zına bir lokma koydu unu görmedim ama bana her gün suyla birlikte ta gibi sert, yuvarlak bu day kurabiyeleri (benim için gizlice a ırdı ı, Ke i Guglielmo'nun spesiyaliteleri), hatta sönecek gibi oldu unda lambam için temiz ya getiriyordu. Bunların hepsini daha sonra anladım ki benden uzakla mamak için, beklenmedik misafirin, dertlerini birine açmaya, sırrının yeni ayrıntılarını if a etmeye ihtiyaç duyaca ı umuduyla yapıyordu. Sanıyorum her geçen saat, bu "sır" Alessandro'nun kafasında biraz daha büyüyordu. Hayal gücünün, muamma çözmeye niyetli biri için iyi bir yardımcı olmadı nı söylüyordum

ona; ama o gülümsemekle yetiniyordu; becerilerinin günün birinde i ine yarayaca ından emindi.

Ondan tek ikâyetim, ola anüstü insancillı ı olmu tur. Ke i Alessandro kısa zamanda iyi bir dost oldu. htiyacım oldu an mutlaka yanımdaydı. Sonuç alamadı ım için umutsuzlu a kapılarak kalemimi yere fırlattı ımda beni teselli eder, o eytani bilmeceyi çözmek için sebat edeyim diye beni yüreklendirdi. Ama *Oculos ejus dinumera* her eye direniyordu. Harflerine sayısal de erler verdi imde bile karmakarı ık bir sonuç alıyordum sadece. Hayal kırıklı ı ve uykusuzluktan ibaret üçüncü günün sonunda, Ke i Alessandro mısraları görmü , ezberlemi ti bile; sabırsızlıkla kelimeleri evirip çeviriyor, ka larını çaptıp ifresini nasıl çözece ini dü ünüyordu. O anlamsız cümlelerde anla ılır bir ey buldu unda çehresi mutlulukla aydınlanıyordu. Sanki uzun yüz hatları ansızın yumu uyor, o sert çehrenin yerine heyecanlı bir çocuk yüzü geliyordu. O sevinçli anlardan birinde, sayı ve harfbilmecelerinin en çok sevdi i türler oldu unu ö rendim. Gizli ifreler kitabı *Büyük Sanat'ın* yaratıcısı olan Ramon Llull'u okudu undan beri, gözü ba ka ey görmüyordu. O *puhu ku u** bitmez tükenmez bir sürpriz kayna ıydı. Her eyi biliyor gibiydi. ifreleme sanatıyla ilgili bütün önemli eserleri, bütün Kabalacı kitapları, Kitabı Mukaddese ili kin bütün denemeleri. Buna ra men, bütün bu kuramsal hazırlı ın pek yararını göremiyorduk sanki...

"Yani" diye mırıldandı Alessandro, cemaatinin harıl harıl *Donna Beatrice'nin* cenaze törenine hazırlandı ı günlerden birinde, "gerçekten problemi çözmek için manastırdaki resimlerden birindeki gözleri saymamız gerekti ini mi dü ünüyorsunuz? O kadar basit mi olacak sizce?"

Bir yandan omuz silkip bir yandan da ellerini dostça sıktım. Ne cevap verebilirdim? Ba ka deneyebilece imiz ey kalmadı ını mı söyleyecektim? Kütüphaneci bir yandan bayku gözleriyle beni izlerken bir yandan da uzun çenesini sıvazlıyor

*) Sabahlayan ya da Matutinum duasına uyanmaya aldırmayan ke i lere takılan ad.

du. Ama benim gibi o da bu seçene e üpheyle bakıyordu. üp-
hemizin bir sebebi vardı. Adın sayısının bir resimdeki göz sayı-
sında aranması gerekiyorsa bu resmin Meryem Ana, Aziz Do-
mingo ya da Azize Anna olması önemli de ildi sonuç bizi bir
çıkamaz soka a götürecekti. Çünkü Santa Maria manastırında
ki heykellerden herhangi birinin gözlerinin sayısının verece i
a ikâr sonuç ya birdi ya da iki; sadece bir ya da iki harften olu-
an bir özel isim bulmak da imkânsızdı. Manastırda bir Io, Eo,
Au ya da buna benzer biri yoktu. Sadece üç harften olu an Job*
gibi bir ad da i imize yaramazdı. Santa Maria'da ne o vardı, ne
Nuh, ne de Lût; zaten olsaydı da kimin yüzünde üç göz bula-
caktık?

Birden bir eyi anladım. Acaba bilmece bir insanın gözle-
rinden bahsetmiyor muydu? Belki de söz konusu olan bir ej-
derha, yedi ba lı, on dört gözlü bir yılan ya da bir odanın "yan
tarafına resmedilmi ba ka bir canavardı.

"Ama Santa Maria'nın hiçbir yerinde canavar yok ki" diye
itiraz etti Ke i Alessandro.

"öyleyse yanılıyorz belki. Belki gözlerini saymamız gere-
ken figür bu manastırda de il, ba ka bir binada. Bir kulede, sa-
rayda, yakındaki bir ba ka kilisede..."

"Tamam, Peder Agustin! Bulduk!" Kütüphanecinin gözleri
heyecandan çakmak çakmak oldu. "Anlamadınız mı? Metinde
bir insandan ya da hayvandan de il, bir binadan bahsediliyor!"

"Binadan mı?"

"Elbette! Tanrım, ne salaklık! Gün gibi a ikâr halbuki! *Ocu
lo* hem göz demektir, hem de pencere. Yuvarlak pencere. Santa
Maria kilisesi yuvarlak pencerelerle dolu!"

Kütüphaneci bir kâ it parçasına bir eyler karaladı. Ace-
leyle yazdı ı yeni tercümei onaylayaca ımı umarak, gergin bir
tavırla uzattı. E er ke i haklıysa, bütün bu süre boyunca gö-
zümüzün önündeki çözümlü görmemi tik. *Puhu ku una* göre,
"gözlerini say, ama yüzüne bakma", "pencerelerini say, ama cep-
hesine bakma" olarak da anla ılabilirdi.

•) Eyub. (ç.n.)

Kabul etmek durumundaydım: Biraz zorlama olmakla birlikte metnin ku kuya yer bırakmayan bir anlamı vardı.

Santa Maria kilisesinin dı ı gerçekten de Magripli'nin te - vik etti i katıksız Lombardiya zevkine uygun ekilde Guinifor te Solari tarafından tasarlanmı yuvarlak pencerelerle doluydu. Her yerde bu yuvarlak pencerelerden vardı, bir haftadır altında dua etti im, Bramante'nin eseri olan yepyeni kubbeye bile çepeçevre gömülmü lerdı. Bu kadar basit olabilir miydi? Ke i Alessandro çok emindi:

"Gördünüz mü? Yan cephe, Peder Agustin!" diye ısrar etti tekrar. " kinci cümle de do ruluyor: *In latere nominis mel notam rinvenies*. Adının sayısını yan tarafında aramak gerekiyor! Cepheyi hesaba katmadan, penceresi olan tek yan duvardakileri sayarak. te sayı burada!"

Milano'da geçirdi im zamanın doruk noktası bu andı.

Kimse farkına varmadı.

O ak amüzeri San Francesco il Grande'nin etrafında dolan satıcıların, sarrafların, ke i lerin hiçbirisi, alelacele Fransisken kilisesine giren hırpani kılıklı adama dikkat etmedi. Bayram arifesi ve pazarın kuruldu u gündü, Milanolular önlerindeki resmî matem günleri için yiyecek ve malzeme almakla me guldüler. Ayrıca Sör Veronica da Benascio'nun ölüm haberi kentte im ek gibi yayılmı , konu maların büyük bölümü bu konuya yönelmi , gördü ü mistik hayallerle ün yapmı rahibe nin gerçek gücü konusunda tutkulu tartı malar ba latmı tı.

Bu ko ullarda, rasgele bir serseriyle ilgilenmemeleri do aldı.

Ama budalalar yine yanılıyorlardı. San Francesco'ya giren dilenci herhangi biri de ildi. Dizleri saatler boyunca kefarettödemekten morarmı , kafası sofuluk göstergesi olarak özenle kazınmı tı. Gerçekten de Tanrı'dan korkan, yüre i temiz bir adamdı; Fransisken kilisesinin büyük kapısından içeriye titreyerek, bâtil inançlı kom ulardan birinin, belki Sör Veronica'nın kehanetlerinden etkilenererek er geç kendisini ele verece inden emin girdi.

Az sonra olacakları hayal etmekte zorlanmıyordu: Çok gecikmeden biri tapınakta bir dilenci oldu unu ko arak zangoca haber verecekti. Zangoç haberi diyakoza iletcek, o da derhal cellada bildirecekti. Haftalardır aynı ey tekrarlanıyordu, görünü e bakılırsa kimsenin umurunda de ildi. Ondan önce tapına a ula an sahte dilenciler arkalarında hiçbir iz bırakmadan kayıplara karı mı lardı. Dolayısıyla oradan sa çıkmayaca ından emindi. Ama bu, seve seve ödeyece i bir bedeldi...

Pejmürde giysili adam soluklanmadan ana nefin iki yanındaki sıraları geçti ve hızlı adımlarla ana altara yürüdü. Kilisede kimsecikler yoktu. sabet. Gerçekten de Aziz'in varlığını neredeyse hissetmekteydi bile. Kendini Tanrıya hiç bu kadar yakın hissetmemi ti. Yakındaydı. Öyle olmasa, o saatte vitraylardan süzülen ışın, "mucize"nin bütün ayrıntılarını görmesi için en uygun ışık olmasını nasıl açıklayabilirdi? Hacı o aitar panosuna ulaşıp ahesere saygılarını sunmak için o kadar zaman beklememi ti ki, heyecandan gözlerinden yaşlar fırlıyordu. Boşuna da de ildi. Nihayet Milano'da pek az kişinin asıl ismini bildiği bir tabloyu görebiliyordu: *Maestà**

Yolun sonu burası mıydı?

Sahte serseri öyle sezinliyordu.

Dikkatle yaklaştı. aheser'in tasvirini o kadar çok dinlememi ti ki, gizli ayrıntıların aslında nasıl okunması gerektiğini konusunda kendisine bilgi verenlerin sesleri şimdi zihnine dolup aklını karıştırıyordu. 189x120 santimetre** boyutlarındaki, altarda kendisine ayrılan boşluğa bir eldiven gibi oturan resim üpheye yer bırakmıyordu: Resmin içinde küçücük iki çocuk birbirlerinden gözlerini ayıramıyorlardı. Dingin çehreli bir kadın kollarıyla çocukların ikisini koruyor, ciddi bir melek, Uriel, Baba tarafından seçilmiş olan çocuğu kesin, suçlarcasına bir tavırla, parmağıyla iaret ediyordu. "O hareketi gördüğünde sana ifa edilen gerçek doğulanmış olacak" dendiğini itirgibiydi hâlâ. "Meleğin bakışını seni doğulanayacak."

Kalbinin atımları hızlandı. Hacı tapınağın mutlak ıssızlığında tek başına, biraz korkarak, sanki o ilahi sahneyle temelli birleştirmeye niyetliyimi çesine elini uzattı. Doğuydu. nancının güzellikleri kadar doğuydu. Kendisinden önce gizlice oraya hac yolculuğu yapmış olanlar yalan söylemememi ti. Hiçbiri. Üstat Leonardo'nun eseri bin yıldır süren gerçek din arayışının tamamlanması için gerekli ipuçlarını içeriyordu.

*) "Yücelik". Leonardo'nun *Kayıklar Madonnast* adlı kompozisyonunun özgün adı.

**) Peder Leyre'nin metnindeki bütün ölçü birimleri okuma kolaylığı sağlamak amacıyla metrik sisteme çevrilmiştir.

Hacı ünlü resme tekrar baktı ında ansızın bir ey dikkatini çekti. Ne tuhaf. Kitabı Mukaddes'te adı geçen üç ki inin ba larının üzerine o haleleri kim çizmi ti? Biraderleri ona, mucize meraklısı gerici zihinlerin ürünü olan o fuzuli bezemeyi üstadın kasıtlı olarak eserine dahil etmedi ini söylememi ler miydi? Öyleyse orada ne i i vardı? Sahte dilenci ürktü. aheser'deki tek de i iklik haleler de ildi. Uriel'in gerçek Mesih'i i aret eden parma ı neredeydi? Eli Tanrının gerçek O lu'nu i aret edece ine niçin kuca ındaydı? Melek niçin artık seyirciye bakmıyordu?

Ba döndürücü bir deh et duygusu hacıyı pençesine aldı. Biri *Maestayı* tahrifetmi ti.

" üphe ediyorsunuz, de il mi?"

Hacının kılı kıpırdamadı. Sirtında bo uk, sert bir ses duydu ve donakaldı. Kilise kapısının gıcırdadı ını duymamı tı, demek ki bir süredir izlenmekteydi.

"Sizin de di erleri gibi oldu unuzu biliyorum. Nedendir bilinmez, siz heretikler Tanrı'nın evine akın ediyorsunuz. I ı ı sizi cezbediyor ama onu tanımaktan da acizsiniz."

"Heretik mi?" diye mırıldandı hacı, ta kesilmi halde.

"Hadi canım! Anlamayaca ımızı mı sanıyordunuz?"

Hacının dili tek kelime daha edemedi.

"Hiç de ilse bu sefer o rezil resmin kar ısında dua etme te-sellisini bulamayacaksınız."

Kalbi deli gibi çarpıyordu. Saati gelmi ti. a kındı, küplere biniyordu. Sahte bir resim kar ısında diz çökmek üzere hayatını tehlikeye atmı tı, alaya alındı ını hissediyordu. Kar ıındaki tablo aheser de ildi. Vaat edilen *Maestà* de ildi.

"Olamaz..." diye mırıldandı. Yabancı güldü.

"Anla ılmayacak bir ey yok. Sizi cehenneme göndermeden önce bilgilendirme lütfunda bulunaca ım. Leonardo *Maestà nızı* 1483'te yaptı, yani on dört yıl önce. Tahmin edebilece iniz gibi Fransiskanlar resimden pek memnun kalmadılar. Günahsız Do um inançlarını peki tirecek ve altarı aydınlatacak bir resim bekliyorlardı. Halbuki o kendilerine nciil'lerin

hiçbirinde bulunmayan ve sa'nın Mısır'a kaçması sırasında onunla Aziz Yahya'yı biraraya getiren bir sahne sundu."

"Tanrı'nın annesi, Yahya, sa ve Ba meleğ Uriel. Nuh'a Tufanı haber veren melek. Bunda ne kötülük var?"

"Hepiniz aynısunuz" dedi ses acı acı. "Leonardo tabloyu de-i tirmeyi kabul etti ve ilk resimden birkaç bakımdan farklı olan bu resmi sundu. Münasebetsiz ayrıntıları yok etmişti."

"Münasebetsiz mi?"

"Aziz Yahya'yla sa'yı birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı, hakları olan kutsallık halesini ne Meryem Ana'nın ne de o lunun ta ıdıkları bir eseri ba ka türlü tanımlamak mümkün mü? ki kutsal çocuğun birbirine tıpatıp benzemelerini nasıl açıklayabilirsiniz? Müminlerin kafasını karıştırmayı amaçlayan bu eylem küfür de il de nedir?"

Hacı bir rahatlama duygusuyla ilk kez derin bir nefes alabildi. Cellat o oldu undan emindi hiçbir şey anlamamı tı. Kendisinden önce gelen ve hiç geri dönmeyen biraderler öldürülürken gizli inançlarının sebebini açıklamamı lardı demek ki; o da canı pahasına sessizlik yeminine uymaya razıydı.

"Üphelerinizi açıklı a kavu turan ki i ben olmayacağım" dedi sükûnetle, sese yüzünü dönmeye cesaret edemeden.

"Yazık. Gerçekten yazık. Leonardo'nun *Maesta'yı* bu e-kilde yeniden yaparak size ihanet etti ini anlamıyor musunuz? Kar ınızdaki panoya dikkatle bakacak olursanız, iki çocuğun artık birbirinden rahatlıkla ayrılabilir ini görürsünüz. Meryem Ana'nın yanındaki Aziz Yahya. Uzun kollu haçını ta ıyor ve di er çocuk, yani sa tarafından takdis edilirken dua ediyor. Uriel artık parma ıyla kimseyi i aret etmiyor, sonuçta beklenen Mesih'in kim olduğu açıkça görünüyor."

hanet mi?

Üstat Leonardo'nun biraderlerine sırt çevirmiş olması mümkün müydü?

Hacı bir kez daha elini tuvale uzattı. Oraya koruyucuları *Donna Beatrice d'Este'nin* cenazesine katılmak üzere akın eden kalabalığı sı ınarak varmıştı. Yoksa o da mı satmıştı kendile

rini? U runa onca mücadele verdikleri her ey imdi çökecek miydi?

"Aslında hiçbir açıklama yapmanıza gerek yok" diye devam etti ses meydan okurcasına. "Leonardo'ya bu kötülü ü kimin esinledi ini artık biliyoruz; Tanrıya ükür o alçak uzun zamandır topra ın altında yatıyor. Hiç üpheniz olmasın: Tanrı Portekizli Ke i Amadeo'yu ve *Yeni Vahiy'ini* gerekti i ekilde cezalandıracaktır. Onunla birlikte Meryem Ana'yı sa'nın annesi değil, bilgi simgesi olarak görme ülküsünü de."

"Her eye ra men güzel bir simge" diye itiraz etti hacı. "Birçok ki inin payla tı ı bir ölkü. Yoksa Meryem Ana'yı hem Çocuk sa'yla hem de Çocuk Yahya'yla resmeden herkesi cezalandırmayı mı dü ünüyorsunuz?"

"Müminlerin ruhunda karga aya yol açıyorlarsa evet."

"Peki gerçekten Üstat Leonardo'ya, ö rencilerine ya da Luino'lu ressama yakla manıza dahi izin vereceklerini mi sınıyorsunuz?"

"Bernardino de Lupino'ya mı? Lovinus veya Luini de dedikleri?"

"Tanıyor musunuz onu?"

"Eserlerini biliyorum. Görünü e bakılırsa ustasıyla aynı hataları yapan, Leonardo'nun genç bir taklitçisi. Hiç üpheniz olmasın, onun da günü gelecek."

"Ne yapacaksınız? Öldürecek misiniz onu?"

Hacı bir eylerin yolunda olmadığını hissetti. Arkasında kınından çekilen bir kılıcın sesine benzer, madeni bir sürtünme i itti. Tarikat yemini silah ta ımasına izin vermiyordu, bu yüzden sahte *Maestayâ* dua etti, aman diledi.

"Benim de i imi bitirecek misiniz?"

"Kâhin tedbirsiz olanların i ini bitirecek."

"Kâhin mi?"

Daha lafını tamamlamamı tı ki, garip bir çarpınma iç organlarını altüst etti. Kocaman çelikten bir kılıcın keskin a zı sırtını deldi. Hacının a zından korkunç bir hırıltı çıktı. Bir ka rı lık bir maden kalbini ikiye böldü. im ek gibi süratli, keskin

bir duyu gözlerini deh etle açmasına sebep oldu. Sahte serserinin hissetti i acı de il, so uktu. Buz gibi bir kucaklamayla sendeleyip altara çarptı ve morarmı dizlerinin üstüne dü tü.

Katilini bir tek o anda gördü.

Kâhin iriyarı, simsiyah, yüzü ifadesiz bir gölgeydi. Kilisede hava kararmaktaydı. Her ey kararıyordu. Zaman bile garip biçimde yava lamaya ba ladı. Altarın dö emesine çarptı ında hacının omzuna asılı çıkın çözüldü; iki parça ekmekle garip ekiller basılı bir deste karton yere saçıldı. En üsttekinde Aziz Francesco cübbesi giymi , ba ında üçlü bir taç, sa elinde Yahya'nınkine benzer bir haç, sol elinde de kapalı bir kitap ta ıyan bir kadın görünüyordu.

"Lanet olası heretik!" diye homurdandı Kâhin bunu görünce.

Hacı ona alayla gülümserken, Kâhin'in kartonu yerden alıp bir kalemi kanına batırdı ını ve kartın arkasına bir ey yazdı ını gördü.

"Rahibenin... kitabını... asla açamayacaksınız.

ki büklüm yattı ı yerde, kalbi kanını köpük köpük dö eme ta larının üzerine fı kırtırken o âna kadar farkına varmadı ı bir ey dikkatini çekti: Uriel artık gerçek aheser'de oldu u gibi Vaftizci Yahya'yı i aret etmiyordu ama bakı ları her eyi ifade ediyordu. "Tanrı'nın ate i", devrik gözleriyle eria Irma ı'nın bilgesini dünyanın tek kurtarıcısı olarak i aret etmeyi sürdürüyordu.

"Leonardo" diye teselli buldu hacı ebedi karanlı a gömülmeden önce, her eye ra men onlara ihanet etmemi ti. Kâhin yalan söylemi ti.

Manastırın içini bırakıp Santa Maria delle Grazie'nin tu la dö eli cephesini rahatça dola mak için 14 Ocak Cumartesi gününün ı imasını bekledik. Bilmeceler konusunda do u tan yetenekli oldu unu kanıtlamı olan Ke i Alessandro yine co ku içindeydi. Sanki birkaç saat önce kentnin o bölümünü donduran hava ke i i etkilemiyordu. Saat altı buçukta, ayin biter bitmez kütüphaneciyle ben soka a çıkmaya hazırдық. Basit bir i ti, iki dakikadan fazla sürmeyecekti, buna ra men beni derinden sarsmaktaydı.

Ke i Alessandro halimi fark etti, yine de susmayı tercih etti.

Cephedeki pencereleri sayarak elde edece imiz "adın sayısı" ne olursa olsun, problemi çözmü olmayaca ımızı biliyordum. Elimizde bir sayı olacaktı; isimsiz muhbirimizin adının de erini belirten bir sayı olacaktı belki ama bundan emin olamazdık. Yoksa soyadının harflerinin toplam sayısı mı söz konusuydu? Ya da hücre numarası? Veya...

"Size bir ey söyleyecektim, unuttum" diye dü üncelerimi böldü ke i sonunda.

"Nedir biraderim?"

"Belki sizi rahatlatabilecek bir ey: Bu mübarek sayıyı buldu umuzda, bilmecenin özüne varmak istiyorsak, daha yapacak çok i imiz olacak."

"Evet, do ru."

" unu bilmenizde yarar var: Santa Maria'daki ke i ler cemaati, bütün talya'nın bilmece çözmeye en alı kın cemaatidir."

Gülümsedim. Kütüphaneci, birçok Tanrı hizmetkârı gibi Beytanya'nın adını bile duymamı tı. Böylesi daha iyiydi. Ne

var ki Ke i Alessandro kibirli iddiasının sebeplerini bana açıklamak konusunda ısrarlı davrandı; otuz seçkin Dominiken'den olan cemaatin en sevdiği elencenin bilmece çözmek olduğunu anlattı. Bazıları bu konuda çok ustaydı, hatta birçoku da diğerleri için bilmeceler uyduruyordu.

"Ormanların doğurduğu evlatlar sonra onları katlede. Nedir bilin bakalım?" dedi arkı söyler gibi; benim, görevimize oyunlar eklemeye hevesli olmadığını gördüğüm halde. "Balta sapı!"

Ke i Alessandro ayrıntılar konusunda cimrilik etmedi. Anlattıklarından en çok ilgimi çeken, Santa Maria'da bilmecelerin sadece elence amaçlı olmadığını idi. Ke i ler vaazlarında sık sık bilmecelere yer veriyor, onları elitim amacıyla kullanıyorlardı. Ke i abartmıyorsa, manastırın duvarları, Beytan ya haricinde Hıristiyan dünyasının en büyük bilmece yaratıcısı okulunu barındırıyordu içinde. Bu nedenle, Kâhineler bir yerde yeti tiyse, burası en uygun mekândı.

"Sözümü dinleyin, Peder Leyre" dedi kütüphaneci, üphelerimi sezmi çesine: "Sayıyı buldu unuzda ne yapacağınızı bilemezseniz, biraderlerimizden herhangi birine danışın. Hiç aklınıza gelmeyen biri probleminizi çözebilir."

"Herhangi birine ha?"

Kütüphaneci yüzünü ekitti.

"Elbette! Herhangi birine! Eminim ahır nöbeti kimdeyse, sizin gibi bir Romalıdan daha çok bilmece biliyordur. Hiç çekinmeyin, bakiye, açığı, kiler sorumlularına, müstensihlere, herkese sorun! Yalnız bir eyeye dikkat edin: Sesinizi etrafa fazla duyurmayın ki bütün ke i lerin uyması gereken sessizlik kuralını bozdu unuz için sizi kınamasınlar."

Bunları söyledikten sonra manastırın ana girişini kapatan sürgüyü çekti.

Küçük bir çıı, damdan a a ı, ayaklarımızın dibine bo uk bir gürültüyle dü üp da ıldı. Doğruyu söylemek gerekirse, afakta bir kilisenin cephesi boyunca yürümek kadar sıradan bir eyin bu kadar nazik bir i olacağını beklemiyordum. afak vak-tinin keskin so u u karı tehlikeli bir buz pistine dönü türmü

tü. Her yer bembeyaz, ıssız ve ürkütücü bir sessizli e bürün- mü tü. Üstat Solari'nin tu la duvarına yana ıp üçüncü galeriyi çevreleyen çit boyunca yürüme fikri en cesur insanı bile korku- turdu; bir anlık bir sendeleme boynumuzu kırmamıza ya da ha- yat boyu sakat kalmamıza sebep olabilirdi. O saatte dua edece- imize manastırın dı nda hayatımızı tehlikeye atarak ne yaptı- ımızı ke i lere açıklamanın zorlu u da cabası.

Uzun boylu dü ünmedik. Dikkat ederek, buz tabakalarının arasında sandaletlerimizi mümkün oldu unca ıslatmamaya çalı- rak, cephenin ortasına do ru, soka a paralel, a ır a ır iler- lemeye ba ladık. Neredeyse emekleyerek soka ın kar ı tarafına geçtik ve uygun bir mesafede oldu umuza kanaat getirdi imiz- de, binaların hepsini birden görebilecek ekilde kar ısında du- rup baktık. çeriden cılız bir ık pencereleri bir ejderhanın göz- leri gibi parlatıyordu. Gerçekten de kilisenin uzunlu u boyunca bir dizi yuvarlak pencere seçiliyordu. Cephesi, kö eyi dönünce birkaç adım ötede, "yüzü" öteki tarafa dönük, uzanıyordu.

"Ama yüzüne bakma..." dedim di lerim takırdayarak.

So uktan donarak, ellerimi yün cübbemin kollarının içine çekerek saydım: bir, iki, üç... yedi.

O yedi sayısı beni a ırttı. Yedi mısra, yedi pencere... sim- siz muhbirin adının sayısı hiç üphe yok ki bu lanet olası, tek- rarlanan yediydi.

"Peki yedi ne?" diye sordu kütüphaneci.

Omuz silktim.

Daha sonra olanlar yolumu aydınlattı.

"Demek oca ımızda konaklayan Romalı peder sizsiniz?"

Santa Maria delle Grazie ba ke i i Vincenzo Bandello son derece ciddi bir ifadeyle beni inceledikten sonra *sacristidya* geçmemizi önerdi. Beatrice d'Este'nin ölüm haberini Beytanya'ya yazan adamla nihayet tanı ıyordum.

"Birader Alessandro sizden bana çok bahsetti" dedi. "Anlaşılan bilgili bir adamsınız. Dikkatli, iradesi güçlü bir aydın; manastırımızda kaldı ınız sürece cemaatimiz sizden çok ey ö renebilir. Adınız ne demi tiniz?"

"Agustin Leyre, muhterem ba ke i i ."

Bandello az önce ikinci ayinini bitirmi ti, cılız bir güne Padana Vadisi'nde yükselmekteydi. Ba ke i *Donna* Beatrice'nin cenaze vaazını hazırlamak için çekilmek üzereyken yanına gittim. Ani kararım tamamen mantıksız sayılmazdı. Ke i Alessandro bilmecemi cemaatin herhangi bir üyesine sorabilece im konusunda ısrar etmemi miydi? En beklenmedik ke i in do ru cevabı bulabilece ini ileri sürmemi miydi? Ba ke i ten daha beklenmedik biri olabilir miydi?

Kararımı, dı arının buz gibi so u undan içeriye dönüp manastırda biraz olsun ısınmaya çalı rken verdim. ansıma *sacristia'da* dola ıyordum, Peder Bandello da oradaydı. Kütüphaneci beni tek ba ıma bırakmı tı. Yeni çalı ma seansımız için erzak alma bahanesiyle mutfa a inmi ti, fırsat o sırada kar ıma çıktı.

Ke i Vincenzo Bandello altmı ya ın biraz üstünde olmalıydı; yüzü dire e toplanmı bir yelken gibi buru uktu, iri bir çene

si vardı ve bütün duygularını yüz ifadeleriyle açığa vurma konusunda inanılmaz bir beceri sergiliyordu. Kendisini kilisede gördü üm gece zannetti imden daha da ufak tefekti. *Sacristia*'da kapıları resimlerle süslü dolapların birinden diğ erine ko u tu ruyor, hangisini önce kapatacağını bilemiyordu...

"Söyler misiniz, Peder Agustin" dedi, son ayinde kullandığı kâseyi ve ekme k kabını toplarken, "merak etti im bir şey var: Roma'daki göreviniz nedir?"

"Engizisyon'da görevliyim."

"Evet, evet... Anladım kadarıyla, i nizin den artakalan zamanlarda da bilmece çözmekten hoş lanıyorsunuz. Çok güzel..." gülümsedi; "anla mca mızdan eminim."

"Ben de sizinle bu konuda konuşmak istiyordum."

"Gerçekten mi?"

Ba mımı salladım. Ba ke i kütüphanecinin anlattığı kadar derli biriyse, Kâhinin Milano'daki varlığı gözünden kaçmamı olmalıydı. Bununla birlikte dikkatli olmalıydım. Belki de imzasız mektupların yazarı ba ke i in kendisiydi; ama benim gerçek niyetimden emin oluncaya kadar kimli ini açıklamaktan korkuyordu. Daha da beteri olabilirdi: Belki Kâhin'in varlığından haberdar de ildi; ama kendisine açıkladığı takdirde harekâtımızdan Magripli'yi haberdar etmekten onu ne alıkoyabilirdi?

"Bir şey daha soracağım, Peder Leyre. Sır çözme meraklısı oldu unuza göre, hafıza sanatından söz edildi ini duydu nuz mu acaba?"

Bandello bu soruyu adeta istemeden sormu tu; bense bu arada mektuplar konusuna ne derece dahil oldu unu anlamaya çalışı yordum bo yere. Belki de abartıyordum. Santa Maria'da tanı tığı m her yeni ke i , üpheliler listeme ekleniyordu. Ke i Vincenzo da istisna olmayacaktı. Do ruyu söylemek gerekirse, bütün ihtimaller içinde, o duvarların arasında ya ayan yaklaşık otuz ke i ten Kâhin'in özelliklerine en çok uyan, ba ke i ti. Daha önce Beytanya'da bunu nasıl fark etmemi tik bilmem. Hatta adı bile yedi harften olu yordu: Vincenzo. Tam yedi. Tıp

ki eytani *Oculos e/us dinumera'nın.* yedi dizesi ve kilisenin güney cephesinin yedi penceresi gibi. Bu ayrıntıyı ba ke i in, dolapları, kutsal e ya sandıklarını ne büyük bir rahatlıkla açıp kapadı ını ve cübbesinin altında koca bir deste anahtarlık ta ıdıını gördü mde fark ettim. Ba ke i , Dk un Santa Maria'ya ili kin hesap ve projelerinden haberdar az sayıda ki iden biriydi ve mektuplarını Roma'ya resmî ve güvenilir bir ulakla gönderebilecek belki tek ki iydi.

"Ee?" diye ısrar etti; benim d nceli tavrıma bakıp gülerek. "Bu sanattan söz edildi ini duydunuz mu, duymadınız mı?"

Ba ımı iki yana sallarken bir yandan da ba ke i te yargımı onaylayacak bir özellik arıyordum.

"ok yazık!" diye devam etti. "Tarikatımızın bu de erli bilimde büyük uzmanlar yeti tirdi ini pek az ki i biliyor."

"Hiç duymadım."

"O zaman Cicero'nun *Hitabet zerine'sinde* bu sanattan söz etti ini de bilmiyorsunuzdur mutlaka; ne de daha eski bir kitapta, *Herennius in Retorik'te* ayrıntılarıyla açıklandı ını ve istendi i zaman bir eyi derhal hatırlamak için kullanılacak kesin bir formülün bize sunuldu unu..."

"Bize sunuldu unu mu? Dominikenler'e mi?"

"Elbette! Peder Leyre, otuz ya da kırk yıldan beri, ben de dahil birçok biraderimiz bu bilimde e itim görüyor. Siz ki her gün karma ık dosyalarla, belgelerle u ra ıyorsunuz, hafızanıza bir metni, bir resmi, bir ismi ar ıvleyip hayat boyu unutmaya- ca ınızdan emin olmayı hiç hayal etmediniz mi?"

"Ettim elbette. Ama bunu ancak dhiler..."

" iniz için gerekli oldu una göre" dedi ba ke i sözümü keserek, "böyle bir mucizeyi gerçekle tirmek için en iyi yöntemin ne oldu unu  renmeyi hiç d nmediniz mi? Kitap kop- ya etmek için bizimki kadar imkân bulunmadı ı antik a da inanılmaz bir yöntem bulmu lardı: Bilgilerini saklamak üzere 'hafıza sarayları' hayal ederlerdi. Bundan da söz edildi ini duymadınız, de il mi?"

a kınıktan dilim tutulmu halde, ba ımı iki yana salladım.

"örne in Yunanlılar, görkemli odalarla, galerilerle dolu büyük bir bina hayal ederler ve her pencereye, kemere, sütuna, merdivene, salona farklı anlamlar atfederlerdi. Holde gramer bilgilerini, salonda retorik bilgilerini, mutfakta hitabet bilgilerini 'saklarlardı'... Daha önce oraya yerle tirdikleri bir eyi hatırlamak için de hayallerinde sarayın o kö esine gidip çıkarılmaları yeterliydi. Ola anüstü, de il mi?"

Ne diyece imi bilemeyerek ba ke i e baktım. Roma'da aldığı ımız mektuplar konusunda soru sorma fırsatı mı veriyordu bana? Ke i Alessandro'nun tavsiyesine uyup lafı dolandırmadan bilmeceyi sorsa mıydım? Güvenini ba tan kaybetmekten korkarak ima yolunu denedim:

"Bir ey soraca ım, Peder Vincenzo: 'Hafıza sarayı' yerine 'hafıza kilisesi' kullansak? Mesela bir insanın adını ta ve tu ladan bir kiliseye gizleyebilir miydik?"

"Görüyorum ki zeki bir adamsınız Ke i Agustin." Hafif alaylı bir tavırla göz kırptı. "Ve pratik. Yunanlıların hayali saraylara uyguladı ı düzeni Romalılar, hatta Mısırlılar gerçek binalarda denediler. Binaya giren ki i gerekli 'hafıza kuralları'nı biliyorsa, odalarda dola ırken de erli bir bilgi de edinebilirdi."

"Peki ya bir kiliseye?" diye ısrar ettim.

"Evet, bir kiliseye de uygulanabilir" diye onayladı. "Ama bu tür bir düzene in i leyi ini açıklamadan önce size bir ey göstermek istiyorum. Daha önce de dedi im gibi, son yıllarda Ravenna, Floransa, Basel, Milano ve Freiburg'dan çe itli Dominiken ke i ler, özel olarak bu i için hazırlanmı resimler ya da mimari yapılara dayanan bir ezber sistemi üzerine çalı ıyoruz."

"Hazırlanmı mı dediniz?"

"Evet. Uyarlanmı , düzenlenmi , bilmeyenlere gereksiz görünen ama gizledikleri alfabeyi bilenler için temel birtakım dekoratif unsurlarla bezenmi . Bir örnek verirsem daha iyi anlayacaksınız Peder Agustin."

Ba ke i cübbesinin içinden çıkardı ı katlanmış bir kâ ı dı sunak masasının üstüne açtı. Elinden daha büyük olmayan, beyaz bir kâ ıttı, bir kö esinde balmumu lekeleri vardı. Üzerine basılmış olan resimde sol aya ı bir basama a dayalı bir kadın figürü görünüyordu. Etrafında ku lar, gö sünden sarkan garip nesnelere vardı, ayaklarının altında Latince bir yazı, kimliğini açıkça ortaya koyuyordu. "Bayan Gramer", dalgın bakılarını bo lu a dikmişti.

"Tam bu sıralar, bundan böyle gramer sanatının de i ik bölümlerini hatırlamaya yarayacak bir resmi bitirmi bulunuyoruz. te bu" dedi, garip resmi göstererek. " leyi ini görmek ister misiniz?"

Ba ımı salladım.

"Dikkatle izleyin" dedi ba ke i . " u anda biri bize gramerin hangi temeller üzerine oturdu unu sorsa, kar ımızda bu resim varsa, hiç duraksamadan cevap verebilirdik."

"Gerçekten mi?"

nanamayı ım Bandello'nun ho una gitti.

"Cevabımız kesin olurdu: *praedicatio*, *applicatio* ve *continentia** Neden, biliyor musunuz? Çok kolay: Çünkü cevabı bu resimde 'okudum!'

Ba ke i kâ ıdın üzerine e ilip hayali daireler çizerek resmin de i ik bölümlerini gösterdi:

"Dikkatli bakın: *Praedicatio*, P harfiyle ba layan sa koldaki ku (*pâjaro*) ve bu harfin eklini gösteren flamayla belirtiliyor. Figürün en önemli niteli i oldu u için iki nesneyle gösterilmi , ayrıca tarikatımızın da ayırıcı özelli i. Sonuçta hepimiz birer vaiziz, de il mi?"

'Bayan Gramer'in elinde tuttu u, kendi üzerine kapanarak Bandello'nun söyledi i 'P' harfini olu turan zarif flamaya baktım.

"Bir sonraki nitelik" diye devam etti ba ke i , "*applicatio*, Bayan Gramer'in elinde tuttu u *Aquila*, yani kartal tarafından temsil ediliyor. Hem *Aquila* hem de *applicatio* 'A' harfiyle ba ladı ı için, hafıza sanatında e itim gören ki i aradaki ili kiyi derhal kuracaktır. *Continentia*'ya gelince, kadının gö sünde neredeyse yazılı oldu unu göreceksiniz. E er u nesnelere, yay, tekerlek, saban ve çekici, birer harf gibi görürseniz, kolaylıkla okuyabilirsiniz: c o n t ... *Continentia!*"

nanılır gibi de ildi. Görünürde masum bir resme birileri eksiksiz bir gramer kuramı yerle tirmeyi becermi ti. Venedik, Roma ve Torino'daki atölyelerde artık yüzlerle basılan kitapların kapaklarındaki gravürlerin, bilmeyenin hiç fark etmeyece i gizli mesajlar içeriyor olabilece i geçti hemen aklımdan. ifre Dairesinde hiç buna benzer bir ey göstermemi lerd i bize.

"Peki ya ku ların ta ıdı ı, üzerlerinden sarkan nesnelere? Onların da bir anlamı var mı?" diye sordum, bu beklenmedik açıklamalar kar ısında dü tü üm a kınıktan kurtulamayarak.

"Aziz biraderim, her eyin, istisnasız her eyin bir anlamı var. Her senyörün, her hükümdarın, her kardinalin ba kaların

•) *Praedicatio*: bildirme, vaaz; *applicatio*: temayül; *continentia*: kaçınma, (ç.n.)

dan gizleyece i bir eyleri bulundu u bu zamanda, eylemleri, sipari etti i sanat eserleri, korudu u yazılar ona ait bir eyler gizler."

Ba ke i cümlesini esrarengiz bir tebessümle bitirdi. Bu nu fırsat bildim:

"Ya siz?" diye atıldım. "Siz de bir ey gizliyor musunuz?"

Bandello alaylı ifadesini bozmadan baktı yüzüme. Son derece güvenli bir tavırla ba ını sıvazladı ve dalgın bir edayla saçını düzeltti.

"Bir ba ke i in de sırları vardır, evet."

"Peki bunları var olan bir kilisede saklar mı?" diye sorarak iddiamda ısrar ettim.

"Aa!" dedi irkilerek. "Bunu büyük kolaylıkla yapabilir. Önce her eyi sayması gerekir: duvarlar, pencereler, kuleler, çanlar... En önemli ey sayıdır! Sonra, kiliseyi sayılara indirgedikten sonra, hangilerinin hangi harflerle ya da kelimelerle e le tirilebilece ine bakar. Kar ıla tırmayı hem bir kelimeyi olu tu ran harf sayısına, hem de kelime sayılara indirgendi inde ta ı yaca ı de ere göre yapar."

"Ama bu *gematria* peder! Yahudilerin gizli ilmi!"

"Evet, gerçekten de *gematria*. Ama sizin deh ete dü erek zannetti iniz gibi a a ılık bir bilgi de ildir. sa da Yahudiydi ve sinagogda *gematria* ilmini ö rendi. Aksi takdirde brahim'le Merhamet'in sayısal açıdan ikiz kelimeler oldu unu nereden bilecektik? Ya da Yakub'un merdiveniyle Sina Da ının brani ce toplamlarının yüz otuz oldu unu, dolayısıyla her ikisinin de Tanrı tarafından gösterilen gö e çıkı yolu oldu unu?"

"Yani" diye atıldım, "sizin adınızı, Vincenzo'yu Santa Maria kilisesine saklamanız gerekse, kilisenin toplamı yedi olan bir unsurunu seçerdiniz, adınızın yedi harfine e it olması için."

"Aynen öyle."

"Örne in... yedi pencere?"

"Bu iyi bir seçenek. Ama ben yine de kilisedeki fresklerden birini tercih ederdim. Freskler basit bir pencere dizisinden daha fazla ayrıntı eklemenize imkân tanır. Bir mekâna ne kadar

çok unsur katarsak, hafıza sanatına da o kadar esneklik kazandırmı oluruz. Do rusunu isterseniz Santa Maria'nın cephesi bu i için biraz fazla basit."

"Size gerçekten öyle mi geliyor?"

"Öyle zaten. Ayrıca yedi, çok fazla yorumu açık bir sayıdır. En kutsal sayıdır. Kitabı Mukaddes sürekli olarak yedi sayısına ba vurur. Ben adımı gizlemek için bu kadar de i ik anlamlara çekilebilecek bir sayıyı seçmezdim."

Bandello samimi görünüyordu.

"Gelin bir anla ma yapalım" diye ekledi hiç beklenmedik ekilde: "Ben cemaatimizin u anda çözmeye çalı tı ı bilmeceyi size söyleyeyim, siz de kendinizinkini bana söyleyin. Kar ılıklı birbirimize yardımcı olaca ımızdan eminim."

Do al olarak teklifini kabul ettim.

Ba ke i memnuniyet içinde kendisiyle manastırın di er ucuna gitmemi rica etti. Bana bir ey göstermek istiyordu. Hem de derhal.

Hızlı adımlarla ana altarı geçtik, koroyerini ve *Donna Beatrice*'nin cenaze töreni için süslenmekte olan galeriyi arkamızda bıraktık ve *Ölüler Galerisi*'ne açılan uzun koridora girdik. Manastır sade bir mekândı: eski tu la duvarlar, zemini ne özenle ta dö enmi koridorlar boyunca kusursuz bir düzen içinde yerle tirilmi granit sütunlar. Esrarengiz hedefimize do ru yürürken, Ke i Vincenzo, her zamanki gibi amaçsızca kemerlerin arasında dola an, ne oldu unu göremedi im küçük bir kitaba dalmı olan Peder Benedettola, tek gözlü müs tensihe i aret etti.

"Ne oldu?" diye homurdandı Ke i Benedetto, ba ke i kendisini ça ırınca. "Yine *eytanın i'ne* bakmaya mı gidiyorsunuz? Üstüne bir kat kireç çekip kapatsanız daha iyi ederiniz!"

"Rica ederim biraderim! Bizimle birlikte gelmeniz gerekiyor" diye emretti ba ke i . "Misafirimize buraya ait öyküler anlatabilecek biri lazım, bu i için en uygun ki i de sizsiniz. Cemaatimizin en kıdemli ke i isiniz. Bu oca ın duvarlarından da kıdemli."

"Öykü ha?"

htiyarın tek gözü, ilgilendi imi görünce heyecandan parladı. Sakatlı ını dünyaya göstermekten adeta ho lanan, kaybetti i organın çehresinde bıraktı ı yarayı gururla sergileyen bu adam beni büyütüyordu.

"Burada çok öyküler anlatılır elbette. Bu avluya niçin Ölüler Galerisi dedi imizi biliyor musunuz bakalım?" diye sordu, bizimle birlikte yürüyerek. "Çok basit: Ke i lerimizi tıpkı dünyaya geldikleri ekilde aramıza dönsünler diye buraya gömüyoruz da ondan. Bildi iniz gibi payesiz, kendilerini hatırlatacak tabelalar olmadan. Gösteri siz. Sadece tarikatımızın cübbesiy le. Bir gün gelecek, bütün bu avlu kemiklerle dolacak."

"Burası mezarlı ınız mı?"

"Mezarlıktan çok daha öte. Gökyüzüne giri holümüz."

Bandello iki kanatlı dev bir ah ap kapının önüne dikilmi ti. Sa lam görünümlü kapının demir bir kilidi vardı; ba ke i hemen üzerinde ta ıdı ı anahtarlardan birini kilide soktu. Benedetto'yla ben birbirimize baktık. Kalbim küt küt atmaya ba ladı: Ba ke i in bana göstermek istedi i eyin ne oldu unu sezinledim. Ke i Alessandro zaten onun izine dü ürmü tü be ni; do al olarak büyük ânı ya amaya hazırlandım. Kapının arkasında, kütüphanenin hemen altında yer alan büyük salonda, Leonardo'nun ke i lerin girmesini yasakladı ı Santa Maria del le Grazie'nin me hur yemekhanesi olsa gerekti. E er yanılmı yorsam, Milano'da bulunu umun nihai amacı ve Kâhini Gerçekler Evi'ne tehditkâr mektuplar yazmaya iten sebep buydu.

Yeni bir üphe kapladı içimi: Acaba Bandello'yla ben, bilmeden aynı bilmeceyi mi çözmeye çalı ıyorduk?

"Burası takdis edilmi olsaydı" dedi ba ke i , kapıyı iterken yüzü aydınlanarak, "önce ellerimizi yıkamamız ve ben size izin verinceye kadar sizin dı arıda beklemeniz gerekirdi..."

"Ama takdis edilmedi!" diye haykırdı tek gözlü.

"Hayır. Henüz edilmedi. Bununla birlikte kutsal havasını ruhumuza doldurabiliriz."

"Kutsal havaymı , saçma!"

Bunun üzerine üçümüz içeri girdik.

Tahmin etti im gibi, manastırın müstakbel yemekhanesine adım atmı tım. çerisi karanlık ve so uktu; her yer duvarlara yaslanmı iri kartonlarla kaplı ve karmakarı ıktı. pler, tu lalar, tahta perdeler, kovalar ve tuhaf ey beyaz keten örtülü, ku

rule bir sofa, uzun zamandır unutulmuş gibi görünen mekânı dolduruyordu. En çok dikkatimi çeken şey masa oldu, çünkü o karı ıklı in ortasında tek düzen unsuru kesinlikle oydu. Kullanımı oldu una dair hiçbir i aret yoktu. Tabaklar temizdi, her şey haftalardır terk edilmiş olmanın sonucunda, incecik bir toz tabakasıyla kaplanmıştı.

"Yemekhanemizin acıklı durumu sizi korkutmasın lütfen, Birader Agustin" dedi Bandello, bir yandan cübbesinin kollarını sıvayıp kalaslar arasında yol açmaya çalışarak. "Burası yemekhanemiz olacak. Üç yıldır bu durumdayız, dü ünebiliyor musunuz? Ke i ler Üstat Leonardo yasakladı ı için buraya giremiyorlar, i i bitinceye kadar kilitli tutuyor yemekhaneyi. Ama bu arada e yalarımız u kö ede, pisli in, bu i renk boya kokusunun ortasında mahvoluyor."

"Burası bir cehennem, söylememi miydiniz size? Eytanı da eksik de il..."

"Benedetto, Tanrı a kına!" diye azarladı ba ke i .

"Merak etmeyin" diye araya girdim. "Roma'da sürekli in aat halindeyiz; bu ortam bana tanıdık geliyor."

Dev salonun tahta perdelerle ayrılmış bir kanadına, 'U' biçiminde bir platformun üzerine siyah vernikli iri banklar yerleştirilmişti. nce i lemeli ah ap bir sayvanın kalıntıları da o karanlık delikte küflenmiş çürümekteydi.

"Bu manastırda gecikmeyen bir dekorasyon çalışması yok. Ama en kötüsü bu salondaki çalınmalar. Bitmesi imkânsız adeta."

"Suç Leonardo'nun" diye homurdandı tekrar Benedetto. "Aylardır bizi parma ında oynatıyor. Bir son verelim artık!"

"Susun, rica ederim. Bırakınız sorunumuzu Ke i Agustin'e açıklayayım."

Bandello bizi dinleyen kimse olmadığını emin olmak istercesine sağa sola baktı. Abes bir önlemdi: Kiliseden çıktığı ımızdan beri tek gözlü ke i d i nde hiçbir biraderimizle karşılaşmamıştı; zaten birilerinin, cenazeye hazırlanacak ya da günlük ihtiyaçlarını karşılayacak yerde oralara gizlenmiş olması ihtimali pek dü üktü. Buna rağmen ba ke i güvensiz, ürkek

görünüyordu. Belki bu yüzden, kulağıma eildiğinde sesini iyice alçalttı:

"Niye ihtiyatlı davrandı mı şimdi anlayacaksınız."

"Gerçekten mi?"

"Ressam Üstat Leonardo çok nüfuzlu bir adam olarak tanınıyor; onun izni olmadan buraya girmenize izin verdimi öğrenirseniz imi bitirebilir..."

"Üstat Leonardo da Vinci'den mi söz ediyorsunuz?"

"Adını böyle bağırarak söylemeyin!" diye tısladı bağı. "O kadar mı tuhafınıza gitti? Dört yıl önce bu manastırın dekorasyonu için dük kendisini bizzat çağırdı buraya. Magripli, Sforza'ların panteonunun, kilisenin apsisinin altında yer almasını istiyor; kararını ailesine savunabilmek için de muhtemelen, itiraz kabul etmez bir dekora ihtiyacı var. Sipariyi bu yüzden ona verdim. Senin bana, dük bu projeye girdiği gündən beri de bu ocak bir gün rahat yüzü görmedi."

"Bir tek gün" diye tekrarladı Benedetto. "Neden, biliyor musunuz? Çünkü hep beyazlar giyen, asla et yediğini ya da bir hayvan kurban ettiğini göremeyeceğiniz bu üstat, aslında sapık bir ruh. Bu cemaat için yaptı ve ileride uursuz bir heretiklik kattı ve ilerini tamamlamadan önce arayıp bulmamız için de bize meydan okuyor. Magripli de onu destekliyor!"

"Ama Leonardo heretik..."

"Olamaz, öyle mi?" diye tamamladı sözümü. "Hayır, değil elbette. İlk bakışta öyle görünmüyor. Bir sineği incitmekten acizdir, bütün gün ya tefekkürata dalar ya da defterlerine notlar alır; bilge bir adam izlenimi uyandırır. Ama ben üstadın iyi bir Hıristiyan olmadığını eminim."

"Size bir şey sorabilir miyim?"

Bağı kafasını salladı.

"Leonardo'nun geçmişi hakkında mümkün olan bütün bilgileri toplama emri verdiminiz doğru mu? Neden ona hiçbir zaman güvenmediniz? Kütüphaneci biraderden duydum bunları."

"Bize meydan okuduktan sonra oldu bunlar. Tahmin edebileceğiniz gibi, karımızda ne tür bir adam olduğunu öğren

mek için geçmi ini ara tırma gere i duyduk. Engizisyona meydan okusaydı siz de aynı eyi yapardınız."

"Muhtemelen, evet."

"Yapabileceklerini kestirmemizde yardımcı olur dü üncesiyle Ke i Alessandro'ya Leonardo'nun i leriyle ilgili bir rapor hazırlama görevini verdim. Milano'daki Fransiskenler'in Üstat Leonardo'yla ciddi sorunlar ya amı olduklarını bu sayede örendik. Anladığımız kadarıyla resimlerini belgelendirmek için, müminleri ciddi hatalara itecek ekilde çoktanrılı kaynaklardan yararlanmı ."

"Ke i Alessandro bana bundan söz etti, Ke i Amadeo adlı birinin heretik bir kitabından da."

"Yeni Vahiy'."

"Evet."

"Ama o kitap, bulduklarının sadece küçük bir örne i. Leonardo'nun kimi Kitabı Mukaddes sahneleri konusundaki çekincelerinden hiç söz etmedi mi?"

"Çekince mi?"

"Çok anlamlı bir nokta. u güne kadar Leonardo'nun çarımha gerilmeyi i leyen tek bir eserine rastlayamadık. Kesinlikle. sa'nın çekti i acıları anlatan sahnelerden hiçbirine bir de inme de yok."

"Belki hiç böyle bir sipari almamı tır."

"Hayır, Peder Leyre. Toscanalı, karanlık bir sebepten ötürü bu tür nci sahnelerini resmetmekten kaçınmı . Ba langıçta Yahudi olabilece ini dü ündük ama daha sonra olmadı ını örendik. Sebt günü kurallarına da, ba ka brani geleneklerine de uymuyor."

"Yani?"

" te... Bu aykırı durumun kafamızı me gul eden sorunla ili kili oldu u kanısındayım."

"Anlatın bana bu sorunu. Ke i Alessandro, Leonardo'nun size meydan okudu undan hiç bahsetmedi."

"Olay sırasında kütüphanecimiz yoktu. Cemaatimizde ayrintıları bilenlerin sayısı altıyı geçmez."

"Sizi dinliyorum."

"Yakla ık iki yıl önceydi, *Donna Béatrice* âdeti oldu u üzere Leonardo'ya nezaket ziyaretinde bulunmaktaydı. Üstat Son Ak am Yeme i'nde Aziz Tomas'ın portresini yeni bitirmi ti. Onu sa'nın yakınında, i aret parma ını havaya kaldırmı sa-kallı bir adam olarak resmetmi ti."

"Sanırım daha sonra, dirilmesinin ardından sa'nın yarası-na de dirdi i parmak, de il mi?"

"Ben de öyle dü ündüm ve ekselansları Este prensesine öyle söyledim. Ancak Leonardo benim yorumuma güldü. Biz ke-i lerin simgeler konusunda hiçbir fikrimiz olmadı ını, canı istese oraya Muhammed'in hayatından bir sahne resmedebilece-im, hiçbirimizin de fark etmeyece ini söyledi."

"Öyle mi dedi?"

"*Donna Beatrice*'yle üstat güldüler ama bize hakaret gibi geldi. Fakat ne yapabildik? Magripli'nin e iyle ve gözdesi olan ressamla bozu sa mıydık? Öyle yapsak, Leonardo mutlaka *Son Ak am Yeme indeki* gecikmelerden dolayı bizi suçlayacaktı."

Ba ke i devam etti:

"Aslında ben ona meydan okudum. Simgeleri yorumlamak konusunda onun zannetti i kadar beceriksiz olmadı ımı kanıt-lamak istedim, ancak asla adım atmamam gereken bir alana gir-mi oldum."

"Neden söz ediyorsunuz peder?"

"O sıralar Rochetta Sarayını ziyaret ederdim. Düke Santa Maria'daki çalı malarla ilgili rapor vermem gerekiyordu. Ziya-retlerimin birço unda *Donna Beatrice*'yi taht odasında iskam-bil kâ ıtlarıyla oynarken bulurdum. Kâ ıtlardaki gravürler can-lı renklerle boyanmı , göz alıcı, garip figürlerdi. Resimler ara-sında asılmı adamlar, yıldız ta ıyan kadınlar, Faunus'lar, papa-lar, gözleri ba lı melekler, eytanlar vardı. Sonra o iskambil kâ-ıtlarının eski bir aile yadigârı oldu unu ö rendim. Eski Milano Dükü Filippo Maria Visconti, *condottiere** Francesco Sforza'yla

* Paralı asker birli i komutanı, (ç.n.)

birlikte 1441'de çizmi desenleri. Daha sonra, Sforza dükklü ün yönetimini ele geçirdi inde o desteyi evlatlarına hediye etmi , bir kopyası da Magripli Ludovico'nun olmu ."

"Ne oldu peki?"

"O kâ ıtlardan birinde, elinde kapalı bir kitap tutan, Fransisken kıyafeti giymi bir kadın resmedilmi ti. Özellikle dikka-timi çekti, çünkü üzerindeki cübbe erkek cübbesiydi. Ayrıca kadın hamile gibi görünüyordu. Tahmin edebiliyor musunuz? Fransisken cübbesi giymi hamile bir kadın! Alay eder gibi. -te, nedendir bilmem, Leonardo'yla tartı mamız sırasında o iskambil kâ ıdını hatırladım ve blöf yaptım. ' skambil kâ ıdın daki Fransisken kadının anlamını biliyorum' dedim. Hatırlıyorum, **Donna** Beatrice birden ciddile ti. 'Siz ne bileceksiniz?' diye tersledi. 'Sizden bahseden bir simge, prenses' dedim. Iğilen-di. 'Fransisken kadın taç giymi genç bir hanım, yani sizinle aynı mevkide oldu u anlamına geliyor. Ve hamile. Bu da sizin yakında bu kutsal duruma gelece inizi müjdeliyor. Bu kâ ıt kade-rinizin habercisi?'

"Peki ya kitap?" diye sordum.

"En çok ona gücendi. Kadının yasak bir eser oldu unu gizlemek için kitabı kapattı ını söyledim. 'Peki sizce hangi eser?' diye sordu Üstat Leonardo. 'Belki sizin gayet iyi bildi iniz *Yeni Vahiy* dedim alayla. Leonardo cesaretlendi ve i te o zaman meydan okudu. 'En ufak bir fikriniz yok' dedi. 'O kitap elbette önemli. Kitabı Mukaddes kadar, belki ondan daha önemli; ama siz, ilahiyatçı gururunuz yüzünden onu asla ö renemeyeceksiniz.' Sonra da ekledi: 'Dü esin müstakbel evladı do du unda, ben kitabın sırlarını *Cenacolo'nuz*a çoktan yerle tirmi olacağım. Sizi temin ederim ki, gözünüzün önünde oldukları halde o sırları asla okuyamayacaksınız. Ve bu, bilmecemin üstünlü ünü kanıtlayacak. Aynı zamanda sizin ahmaklı ını da!"

"Son Ak am Yeme i'ni ne zaman görebilece im?" diye sordum ba ke i e.

Benedetto gülümsedi.

"sterseniz hemen imdi" dedi. "Kar ınızda duruyor. Gözlerinizi açmanız yeter."

Önce nereye bakaca ımı bilemedim. Rutubet ve toz kokan 0 yemekhanede seçebildi im tek resim, Mevdelli Meryem'in sa'nın çarmihına sarılmı resmiydi. Salonun güney duvarın daydı ve Aziz Domingo'nun esrik bakı ları kar ısında acı acı a - lıyordu. Meryem'in dizleri dikedörtgen bir ta a dayalıydı, ta ta hiç duymadı ım bir isim yazılıydı: "*To Donatvs Montorfanv P.*"

"Üstat Montorfano'nun i i" diyerek merakımı giderdi Ban dello. "Yakla ık iki yıl önce tamamlanmı , dini bütün, de erli bir eser. Ama sizin görmek istedi iniz eser de il."

Bunun üzerine ba ke i kar ı duvarı gösterdi. skambil kâ- ıdı ve gizli kitap olayı dikkatimi o kadar da ıtmı tı ki, gözümün gördü ü eyi algılayamıyordum neredeyse. Yemekhane- nin kuzey kö esinin büyük bölümü, da gibi yı ılmı kalaslarla kaplanmı tı. Buna ra men, kö edeki cılız ı ıkta öyle bir ey gördüm ki, elim aya ım kesildi. Kutularla kartonlardan olu an ba riyerin ötesinde, duvarı bir boydan bir boya kaplayan tahta iskelenin bo luklarından baktım ki... bir ba ka salon! Bunun bir yanılısama oldu unu anlamam zaman aldı. Ama ne yanılısama! çeri girdi imizde dikkatimi çeken ölen masasının tıpatıp aynı- sı olan dikedörtgen bir masada, hareketleri, duru ları canlı, dip- diri on üç insan figürü sanki sadece bizim için bir tiyatro ese- ri sahneliyorlardı. Komik de illerdi, tövbe; Rab sa Mesih'in ve havarilerinin o güne kadar gördü üm en gerçek ve çarpıcı port- releriydi. Bazılarının çehreleri henüz tam olarak belirmemi ti,

bunlardan biri de bizzat Nasıralı'ydı; ama kompozisyonun bütününü neredeyse tamamlanmıştı ve... nefes alıp veriyordu.

"Ee? Görebildiniz mi? Ardında ne oldu onu seçebiliyormusunuz?"

Onaylamadan önce yutkundum.

Anlaılmaz bir memnuniyet içindeki Peder Benedetto sırtıma hafifçe vurup o sihirli duvara daha fazla yaklaştı ve -vik etti beni.

"Yaklaşın, ısırmasın. Sizi ikaz etmeye çalıştım *eytanın* i bu. Cennet yılanı kadar bant çıkartıcı ve onun kadar zehirli..."

O an hissettiklerimi kelimelerle tarif etmek imkânsız. Yasak bir sahneyi, on beş asır önce olmuş bir şeyin o anki, dondurulmuş suretini, Leonardo'nun akıl almaz bir gerçekçilikle ölümsüzleştirmeyi baktığı bir anı seyrediyormuş duygusuna kapıldım. O sırada tek gözünün niye ona "*eytanın* i" dediğini bilmiyordum, bana meleklerin eseri gibi görünüyordu. Nereye bastığına bakmadan, adeta sarhoş bir halde, kendimden geçerek yaklaştım. Yaklaştıkça duvardaki resim daha fazla canlanıyordu. Ya Rab! Ansızın iskelenin altındaki kurulu sofranın orada ne olduğunu anladım: örtü, tabaklar, testiler, iri cam bardaklar, hatta toprak kâseler iki metre yukarıda, duvarda, asıllarından hiçbir bakımdan ayrılmış kalır yanlanmadan, tıpatıp aynı düzen içinde yerleştirilmişti. Peki ya havariler? Onların yüz ifadelerini hangi çehrelerden kopya etmişti? Kıyafetlerini nereden almıştı?

"Birader Agustin, arzu ederseniz, eseri daha yakından görmek için iskeleye çıkabiliriz. Üstat Leonardo'nun bugün ini denetlemeye geleceğini sanmıyorum..."

"Elbette isterim" diye düğündüm.

"Ne kadar yaklaşırsanız da daha fazla bir şey anlayamayacağınızi hemen fark edeceksiniz." Bakışları fesat fesat gülümsedi. "Burada herhangi baktığınız bir resimdeki tersi bir şey söz konusu: Esere çok fazla yaklaşırsanız, bütünlük duygusunu kaybediyorsunuz, baktığınız dönüyor, resmi yorumlamanızda size yol gösterebilecek tek bir fırça darbesi bulamıyorsunuz."

"Heretikli inin bir kanıtı daha!" diye kükredi tek gözlü. "Bu adam büyücü!"

Ne diyece imi bilemedim. Birkaç saniye, belki dakika boyunca, bilemiyorum, hayatımda gördü üm en harikulade figürlerden gözümü ayıramadım. Orada gerçekten de herhangi bir iz, çevre çizgileri, spatül kazımaları, silinmi karakalem izleri yoktu. Ama ne önemi vardı? Daha tamamlanmadan bile, havarilerin ikisi duvarda sadece taslak halinde yer aldı ı ve Rabbin çehresinde henüz bir ifade bulunmadı ı, figürlerden üçünün dı çizgileri boyanmamı oldu u halde, insan o kutsal ölenin içinde gezinebiliyordu. Zamanın geçti ini gören Bandello beni gerçe e döndürme zorunlulu u hissetti.

"Söyler misiniz, Ke i Agustin? Birader Alessandro'yu etkileyen o keskin kavrayı nızla henüz bu eserde bir tuhaflık fark etmediniz mi?"

"Hayır... Neden söz etti inizi anlamıyorum muhterem ba ke i ."

"Yapmayın peder. Bizi hayal kırıklı ına u ratmayın. Bize bilmecemizde yardımcı olmayı kabul etmi tiniz. Bu eserdeki aykırılıkları yasak bir kitabın içeri iyle özde le tirmeyi ba arabilirsek Leonardo'yu tutuklayıp tekrar apokrif* kaynaklardan esinlenmekle suçlayabiliriz. Bu onun sonu olur."

Ba ke i devam etmeden önce biraz bekledi:

"Size bir ipucu vereyim. Havarilerden hiçbirinin, hatta sa Mesih'in bile kutsallık halesinin bulunmadı ını hâlâ fark etmediniz mi? Bunun Hıristiyan sanatında normal oldu unu söylemeyeceksiniz herhalde?"

Yüce Tanrı. Vincenzo Bandello haklıydı. Sersemli im sınırı tanımiyordu. Ki ilerin ola anüstü gerçekli i beni o kadar artırtmı tı ki, o temel eksikli i fark etmemi tim.

"Peki ya evkaristiyaya** ne diyorsunuz?" diye araya girdi tek gözlü, kendini tutamayarak. "Bu gerçekten *Son Ak am Yeme*

*) Kitabı Mukaddes metinlerinden, resmen kabul edilenler dı nda kalanlar, (ç.n.)

***) sa'nın son ak am yeme inde ükran duası ettikten sonra ekme ve arabi kendi bedeni ve kanı olarak havarilere sunu unu anmak amacıyla düzenlenen ayin. (ç.n.)

i ise, sa Mesih'in önünde niye takdis edece i ekmek ve arap yok? De erli kurtarıcı kanının bulundu u Kutsal Kâse nerede? Peki kâsesi niye bo ? Heretik! Heretik çünkü!"

"Ne ima ediyorsunuz, biraderlerim? Üstadın bu sahneyi resmederken ncil metnine uymadı nı mı?"

Sanki Leonardo'nun San Francesco il Grande'nin ke i leri için yaptı ı Meryem Ana portresi konusunda Ke i Alessandro'nun açıklamalarını dinler gibiydim. Toscanalı o zaman da ne ncil'deki tasvirleri umursamı tı, ne de sipari i verenlerin talimatını. Bir sonraki sorum onlara pek çocuksu gelmi olmalı:

"Niye böyle yaptı nı kendisine sordunuz mu?"

"Elbette!" diye cevap verdi ba ke i . "Bize saf deyip suratımıza gülmeye devam etti. Son Ak am Yeme ini yorumlamamıza yardım etmenin onun görevi olmadı nı söylüyor. nanabiliyor musunuz? Beyefendi ak amüzerleri öyle bir u ruyor, havarilerden birine iki fırça sürüyor, saatler boyunca oturup daha önce yaptıklarını seyrediyor ve i indeki tuhaflikları açıklamak için cemaatimizle konu maya tenezzül etmiyor..."

"En azından bir ncil pasajıyla kendini savunmu tur, öyle de il mi?" dedim, cevabı sezinleyerek.

" ncil mi?" Tek gözlünün sorusu alaylıydı. " ncil'leri siz de benim kadar iyi biliyorsunuz; söyler misiniz, hangisinde Petrus'un sofrada bir hançer ta ıdı ı belirtilir; ya da Yahuda skariyot'la sa'nın aynı taba a ellerini uzattıkları söylenir? Bu sahnelere hiçbir yerde de inilmez. Hayır efendim."

"Öyleyse açıklamasını art ko un!"

"Kaçınıyor. O sadece düke hesap verirmi , yevmiyesini ödeyen oymu ."

"Yani bu oca a istedi i zaman girip çıkıyor mu demek istiyorsunuz?"

"Ayrıca yanında canı kimi isterse onu da getiriyor. Hatta bazen etkilemek istedi i saraylı kadınları."

"Cüretkârlı ımı mazur görün Ke i Benedetto ama sizin kadar evkli bir ke i için bu davranı lar ne kadar rahatsız edi

ci olsa da, bunlar birini heretiklikle suçlamak için sebep te kil etmez."

"Nasıl etmez? Yeterince sebep yok mu? Tanrısallık simgesi olmayan bir sa, evkaristiyasız bir Son Ak am Yeme i ve kim bilir kime saldırmak niyetiyle gizli gizli hançer ta ıyan bir Aziz Petrus size yetmiyor mu?"

Benedetto söylediklerim kar ısında öfkeden kıpkırmızı ke-silip burun kıvırdı, homurdandı. Ba ke i araya girdi:

"Anlamıyorsunuz, de il mi?"

"Hayır..." diye cevap verdim.

"Ke i Benedetto'nun size açıklamaya çalı tı ı u: Bu sah-ne size sadece Paskalya yeme inin enfes bir temsili gibi görünse bile, mutlak anlamda öyle olmayabilir. Birçok ressamın benzer sipari-ler için yaptıkları çalı maları gördüm, ku kusuz onun ka-dar iddialı de ildiler ama Leonardo'nun benim oca ımda han-gi lanet olası sahneyi temsil etmek istedi ini bilmiyorum." Ba-ke i meselenin kendisini ne kadar etkiledi ini göstermek için iyelik zamirini vurguladı. Sonra cübbemin koluna yapı ıp ciddi bir tonda devam etti: "Biraderim, Magripli'nin ressamının inan-cımızla ve Kilisemizle alay etmek niyetinde oldu undan korku-yoruz; eserinin ifresini çözemsek beceriksizli imizle sonsu-za dek alay etmek üzere temelli burada kalacak. te bu yüzden sizin yardımınıza ihtiyacımız var, Peder Leyre."

Peder Bandello'nun son cümlesi dev yemekhanede yankı-landı. Tek gözlü kolumdan çekerek beni iskelenin altında ba ka bir noktaya götürdü; buradan *Cenacolo'nun* figürlerinden bazı-ları seçilebiliyordu.

"Ba ka kanıt ister misiniz? Size bir kanıt daha vereyim de u münasebetsizi yakın!"

Onu izledim.

"Görüyor musunuz?" diye haykırdı. " yi bakın."

"Neyi görmem gerekiyor, Peder Benedetto?"

"Leonardo'yu! Ba ka kimi olacak? Tanımadınız mı? Alçak, kendini havarilerin arasında resmetmi . Sa dan ikinci. üphe-ye hiç yer yok: aynı bakı lar, aynı iri, kuvvetli eller, hatta beyaz

saçları. Yahuda Taddeus oldu unu söylüyor ama kendi yüz hatlarının aynısı!"

"Do rusunu isterseniz peder, ben bunda da bir kötülük göremiyorum" diye cevap verdim. "Ghiberti de Floransa Vaftizhanesi'nin tunç kapılarına kendi portresini yaptı ve hiçbir şey olmadı. Bu tamamen Toscana'ya özgü bir alı kanlık."

"Ya, öyle mi? Peki koca sofrada niçin bir tek Leonardo, bir de havari Matta, Rabbimize sırtını vermi ? Gerçekten bunun hiçbir anlamı olmadığını müdü ünyörsünüz? Yahuda skariyot bile bu kadar küstah bir tavır içinde de il! unu bilin ki" diye ekledi tehditkâr bir tonda, "Da Vinci denilen iblisin yaptığı her şey gizli bir plana, bir amaca hizmet ediyor."

"Öyleyse, Leonardo Yahuda Taddeus'u temsil ediyorsa, Rabbimize sırtını veren di er havari, Matta aslında kim?"

"Bunu sizden bekliyoruz! Havarilerin kimliğini saptamanızı, bu lanet olası Ak am Yeme inin asıl anlamını bize söylemenizi bekliyoruz!"

Hararetli, fevri ihtiyarı sakinle tirmeye çalıştım.

"Fakat muhterem pederler" dedim, ba ke i e ve eksantrik günah çıkartıcısına, "benim bu bilmeceye kafa yormam için Üstat Leonardo'ya kar ı suçlamanızı neye dayandırdı nınızı açıklamanız gerekiyor. Hüküm giymesini istiyorsanız, sa lam bir argümanla çalı malarını durdurmak niyetindeyseniz, çürütülmesi imkânsız delillerle i e giri meliyiz, üphelerle de il. Leonardo'nun Milano senyörünün himayesinde oldu unu size hatırlatmam gerekmez."

"Merak etmeyin, açıklarız. Ama önce bir sorumuza daha cevap verin..."

Son Ak am Yeme ini bir bütün olarak inceleyebilmek için geriye do ru iki adım atan ba ke i in sakin ses tonunu i itince minnet duydum.

"Sadece bakarak, bu sahnenin *tam olarak* neyi temsil etti inin anlayabiliyor musunuz?"

Vurgusu beni üpheye dü ürdü.

"Siz söyleyin peder."

"Olur, söyleyeyim. Görünü e bakılırsa, Yahuda ncil'inde tasvir edilen, sa'nın havarilere aralarından birinin onu ele verece ini bildirdi i an. Magripli ve Leonardo bu pasajı büyük bir özenle seçtiler."

"*Amen clico vobis quia unus vestrum me traditus est*"* diye okudum ezberden.

"Aranızdan biri beni ele verecek'. Do ru."

"Peki sizce bunda ne gariplik var?"

"ki ey" diye açıkladı: "birincisi, klasik Son Ak am Yeme i resimlerinin aksine, duvar resmi için evkaristiyanın tesis edildi i ânı seçmemesi, ikincisi de..." Duraksadı, "burada hainin Yahuda skariyot gibi görünmemesi..."

"Ya, öyle mi?"

"Resme baksanıza, yüce Tanrım" diye haykırdı Benedetto. "Tek bir gözüm kaldı ama sa'yı ele vermek, hatta öldürmek isteyenin Aziz Petrus oldu unu açıkça görüyorum."

"Petrus mu? Aziz Petrus mu dediniz?"

"Evet, Petrus Simon. te u" dedi ısrarla tek gözlü, on iki çehrenin arasından Petrus'u göstererek. "Arkasında bir hançer gizledi ini ve sa'ya saldırmaya hazırlandı ını görmüyor musunuz? Elini Yuhanna'nın ensesine koymu onu tehdit etti ini görmüyor musunuz?"

htiyar suçlamalarını hararetle pe pe e diziyordu, sanki o figürleri uzun zamandır gizli gizli incelemi ve sıradan ölümlülerin göremedi i sonuçlara ula mı gibi. Yanındaki ba ke i biraz üpheyle onaylıyordu.

"Peki ya u havari Yuhanna'ya ne diyorsunuz?" Vurgusu beni uyardı. "Gördünüz mü nasıl resmetmi onu? Köse, incecik, bakımlı eller, Madonna çehresi. Kadına benziyor!"

nanamayarak ba ımı salladım. Yuhanna'nın yüzü henüz tamamlanmamı tı. Sadece taslak halinde tatlı, yuvarlak, neredeyse bir yeni yetmeye özgülü yüz hatları seçiliyordu.

"Kadın mı? Emin misiniz? ncil'deki ak am yeme inde sofraya hiçbir kadın oturmaz..."

*) "*Do rusu ve do rusu size derim: Sizden biri beni ele verecektir.*" *Yuhanna*, 13.

"Anlamaya başladığını görüyorum" dedi Bandello daha sakın bir tonda. "Bu yüzden bu bilmeceyi acilen çözmemiz gerekiyor. Leonardo'nun eseri çok fazla sayıda hata içeriyor. Örtük imalar çok fazla. Bilmecelerden, gerçek mekânlara ya da resimlere bilgi saklama sanatından ne kadar hoşlandığını Tanrı bilir; ama bu bilmeceyi çözemiyorum."

Ba ke i in kendini zorlukla tuttu unu fark ettim.

"Elbette" diye ekledi, cevabımı beklemeden, "meselenin bütün boyutlarını kavramanız için henüz çok erken. Buraya istediğiniz zaman yine gelin. Ressamın olmadığı zamanları fırsat bilin. Oturup duvar resmini takdir edin ve bölüm bölüm de ifre etmeye çalışın, bizim yaptığımız gibi. Birkaç gün sonra siz de bizlerle aynı rahatsızlığın pençesine düşeceksiniz. Bu resim sizde bir saplantı haline gelecek."

Bunları söyledikten sonra ba ke i anahtar destesine dalarak yemekhaneninkini aradı. Üçlü Latin haçı biçiminde, demirden, iri, ağır bir anahtardı.

"Bu sizde kalsın. Sadece üç tane var. Biri Leonardo'da, onu da sık sık çıraklarına verir. Biri bende, üçüncüyü de şu anda size verdim. Herhangi bir sorunuz olursa Benedetto'ya ya da bana sorabilirsiniz."

"Hiç kuşkusuz" diye ekledi tek gözlü, "kütüphaneciden daha çok yardımımız dokunur."

"Bundan böyle hizmetinizde olan bu Engizitörden ne beklediğinizi sorabilir miyim?"

"Akşam Yemeği için eksiksiz ve inandırıcı bir yorum bulmanızı. Temel aldığını söylediği o kitabın var olup olmadığını saptamanızı. *Yeni Vahiy* gibi heretik bir metin olup olmadığını ve öyleyse, onu tutuklamanızı bekliyoruz."

"Buna karılıklı" dedi ba ke i gülümseyerek, "biz de size bilmeceniz konusunda yardımcı olacağız. Öyle ya, henüz bize bilmecenizi sormadınız."

Şu mısraları yazan adamı arıyorum."

Onlara "*Oculosejusdinumera'nın* bir nüshasını uzattım.

Bernardino övalenin üzerinden bakmaya cesaret edemiyordu neredeyse. Ergenlik ça ında de ildi, hatta otuzuna merdiven dayamı tı ama bu tür i ler onu tedirgin ediyordu. Kadın denen eyi hiç tanımamı tı, belki de loncanın bu durumdaki tek üyesiydi ve Tanrıya asla bir kadın tanımayaca ına yemin etmi ti. Aynı sözü on dört ya ını bitirir bitirmez babasına da vermi ti; daha da önce, Milano'nun en nüfuzlu *bottega'sına** çı-
rak olarak girdi inde ustasına bile. Buna ra men imdi pi man-
dı. Crivelli'lerin kızı iki haftadır tabiatındaki zaaftan yararlanarak onu sınamaktaydı. Çıplak, altın bukleleri omuzlarına dö-
kümü , kanepenin koluna dayanmı , mavi gözleri tavana dikili,
on altı ya ındaki küçük kontes, arzunun canlı timsaliydi. Melek ifadesini bırakıp gözlerini ona her diki inde, Bernardino ölecek gibi oluyordu.

"Üstat Luini..." *Donna* Lucrezia, kur yaparcasına alçak sesle sordu, "kızın resmi ne zaman biter sizce?"

"Yakında, sayın kontes. Çok az kaldı."

"Unutmayın ki yapt ımız sözle meye göre mühlet önümüzdeki hafta doluyor" diye ısrar etti kontes.

"Elbette, biliyorum hanımefendi. Hayatımda daha önemli bir tarih yok."

Aphrodite'nin annesi seansları sık sık denetliyordu. Bernardino'dan üphelendi inden de il; Bernardino manastır dı ında çalı tı ı nadiren görülen, kusursuz öhrete sahip bir ressamdı; ama piskoposların, hatta bizzat papanın açgözlülü ü

*) *Dükkân, atölye, (ç.n.)*

konusunda o kadar çok eyduymu tu ki, ak am seanslarını denetlenmenin iyi olacağını düşünüyordu. Üstelik Bernardino belki biraz efemine sayılırdı ama çok çekici bir erkekti ve kocasının, namusunu düşünmeden eve girmesine izin verdi i tek erkekti. Kontun kıskanç olması için çok sebep vardı: Güzeller güzel karısıyla dükün arasında duygusal bir ili ki oldu una dair söylentiler uzun zamandır herkesin dilindeydi. Lucrezia arzulanan kadındı. Her yenile e heyecanlanan özgür kadındı. Kızı Elena da annesine layık bir kız olacağını belli ediyordu imdiden.

"Çok güzel, de il mi?" dedi kontes gururla. "O elma gibi gö üsler, sımsıkı, sert... Onlar u runa kaç erke in delirdi ini tahmin edemezsiniz üstat."

"Delirdi ini mi?" Ressam fırçasını titretmemek için çok çaba harcadı. Resminde Elena'nın vücudunun bütün ayrıntılarını görülebiliyordu neredeyse; daha koyu ve uzun oldu unu zannetti i saçlarının bir tutamı karnından a a ı inerek ressamın vazgeçmiş oldu u haz kayna ını kapatıyordu.

"Benim anlamadım u, üstat: Kızımın portresi için neden Mecdelli Meryem temasını seçtiniz? Üstelik tam da u sıralar. Engizisyon'un dikkatini çekmek ister gibi. Ayrıca bütün Mecdelli Meryemler acılı, kederli kadınlardır. O elinde tuttu u korukunç kafatasına da ne demeli..."

Bernardino fırçayı paletin üzerine bırakıp *Donna Lucrezia*'ya döndü. Ak amüzerinin ı ı ı divanı aydınlatıyor, hayal meyal tanıdık formlar çıkıyordu ortaya: Kıvrıkcık sarı saçları Elena'nın saçlarının aynısıydı; çıkık elmacık kemikleri, birbirinin e i; ikisinde de aynı ıslak ve kalın dudaklar. Hollanda bezinden daracık korsajının altında yine dolgun gö üsler. Divanda uzanmış haliyle görünce, Magripli'nin bu güzellik kar ısınındaki sınırsız i tahını anlayabiliyordu. Hatta Engizisyon hakkındaki gevezeli inin bile farkında olmaması mantıklıydı.

"Sayın kontes" dedi, "hatırlatayım: Siz Üstat Leonardo'yu temayı seçmekte ve kendi seçti i bir ö rencisini göndermekte serbest bıraktınız."

"Evet. Üstadın u me hur *Cenacolo*'yla. bu kadar me gul ol-
ması büyük talihsizlik."

"Ben size ne diyebilirim? Üstat benden bir Mecdelli Mer-
yem resmi istedi, ben de yapıyorum. Ayrıca onun bu temayı
seçmesi aileniz için bir gurur kayna ı olmalı."

"Gurur kayna ı mı? Mecdelli Meryem fahi e de il miydi?"
dedi *Donna* Lucrezia. "Ustanız benim do al portremi yapmadı
mı, neden do al bir portre yapmanızı söylemedi? Ailemi asır-
lardır kurtulamadı ı bir gölgeyle damgalamaya ne gerek var?"

Bernardino Luini cevap vermedi. Crivelli ailesi çaptan dü -
mü Venedik kökenli bir aileydi; kızlarının meziyetlerini öne
çıkarmak bir resim sayesinde kıza iyi bir kısmet bulabilmek
için Leonardo'nun atölyesinin maharetine güveniyorlardı. Böy-
le bir Mecdelli Meryem'le zor da olmayacaktı. Aslında üstadın
temayı seçmekte serbest olması ölçütlerinden de il, sınırlı ma-
li imkânlardan kaynaklanmı tı. O da bu fırsattan yararlanmı -
tı. Bernardino, Toscanalı üstadın kurnazlı ını hatırlayıp gülme-
mek için kendini zor tuttu. *Donna* Lucrezia yıllardır Magenta
caddesindeki *bottega* sında poz vermekte, en dikkate de er tab-
lolarından bazılarına modellik etmekteydi. imdi kızını sa'nın
gözdesi olarak resmetmeyi kabul ediyorsa, yakında onu sırları-
na ortak etmeyi dü üdü ü içindi.

Ne de olsa Lucrezia, esas Mecdelli Meryem'in mirasçıları
oldu una inanılan uzun bir kadınlar soyunun son temsilcisiydi.
Bu açık renk, yumu ak hatlı kadınlar destanı, nesiller boyunca
air ve resamlara ilham te kil etmi ti ve hepsi de aktardıkları
mirasın bilincinde de ildi.

Luini Elena'nın bula ıcı tebessümünden kaçınmaya çalı a-
rak birkaç fırça darbesi daha ekledi. Sonra dalgın dalgın konu -
masına devam etti:

"Bence acele hüküm veriyorsunuz hanımefendi. Mecdelli
Meryem... Azize Mecdelli Meryem" diye düzeltti hemen, "dün-
yanın en cesur kadınlarından biriydi. Ona *casta meretrix** dedi

*) **fletli bakire**, (ç.n.)

ler; oysa Rabbimiz çarmıha gerildi inde, Yuhanna hariç di er müritleri Kudüs'ten kaçtı ı halde, Meryem ona Golgota tepesine kadar e lik etmi ti. te hanımefendi, kızınızın elindeki kafatasının anlamı bu. Ama ayrıca Mecdelli Meryem, sa Mesih'in dirildikten sonra kendini gösterdi i ilk mürittir, böylece ona besledi i derin sevgiyi kanıtlamı tır."

"Peki sizce niye böyle bir ey yapmı tı?"

Luini memnuniyetle gülümsedi:

"Onun cesaretini ödüllendirmek için elbette. Birço umuz, sa'nın dirildikten sonra Mecdelli Meryem'e büyük bir sır verdi ine inanıyoruz. Meryem bu ayrıcalı a layık oldu unu kanıtlamı tı, biz de onu her resmetti imizde, aynı zamanda o if aata da yakla maya çalı ırız."

" imdi siz söyleyince hatırladım, ben de Üstat Leonardo'nun bu sırdan söz etti ini duydum, her ne kadar bu konuda fazla açıklama yapmaktan kaçınsa da. Hiç ku ku yok, ustanız bilmece gibi adam."

"Hanımefendi, birçoklarına göre zekâ bir muammadır. Belki bir gün size anlatmaya karar verir. Ya da kızınıza anlatmayı tercih eder..."

"O adamdan her ey beklenir. 1482'de Milano'ya ayak bastı ından beri tanıyorum onu, çevirdi i dolaplara hâlâ a ırırım. Ne yapaca ı hiç belli olmaz..."

Lucrezia bir an durakladı, zihninden eski anılar geçiyordu sanki. Sonra ilgiyle sordu:

"Siz Mecdelli Meryem'in sırrını biliyor musunuz yoksa?"

Luini bakı larını tuvale çevirdi.

" öyle dü ünün hanımefendi: sa'nın insanlara asıl ö retisi, ancak Rabbimiz çekti i acıların üstesinden gelip Göklerdeki Babamız'ın yardımıyla dirildikten sonra gerçekle ti. Ancak o zaman, Gökyüzü Krallı ı'nın varlı ından kesinlikle emin olabilmı ti. Ölülerin arasından döndükten sonra ilk kiminle karıla tı? Mecdelli Meryem'le, yani Yahudilerin kurulu Sanedrin'e ve Romalıların emirlerine kar ı gelme pahasına sa'yı bekleme cesaretini gösteren tek ki iyle."

"Biz kadınlar daima erkeklerden daha cesur olmu uzdur, Üstat Luini."

"Veya daha tedbirsiz..."

Elena konu mayı ho lanarak, sessizce izliyordu. Hemen arkasındaki dolu ömine olmasa, çoktan ü ütmü olurdu.

"Kadınların sebatını ben de sizin kadar takdir ederim, sayın kontes" dedi Bernardino, tekrar fırçasına dönerek. "Bu yüzden de Mecdelli Meryem'in o if aattan itibaren meziyetlerinin arttı ını bilmenizde yarar var."

"Ya, öyle mi?"

"Günün birinde size if a edilirse, kızınız Elena'nın portresinde ne kadar sadakatle yansıtıldı ını göreceksiniz. O zaman bu tabloyu çok be eneceksiniz."

"Üstat Leonardo bana hiç bu meziyetlerden bahsetmedi."

"Üstat Leonardo çok tedbirlidir hanımefendi. Mecdelli Meryem'in meziyetleri nazik bir konudur. Rabbimiz zamanında müritleri bile korkutmu tur. ncil yazarları da bize bu konuda fazla bir ey söylemek istememi tir!"

Kontesin bakı larında hınzır bir kıvılcım parladı:

"Haliyle! Fahı eydi çünkü!"

"Meryem tek bir satır bile yazmamı tır. O dönemde hiçbir kadın yazmamı tır" diye devam etti Üstat Luini, kontesin kı kırtmalarına kapılmayarak. "Dolayısıyla, Mecdelli Meryem hakkında bir ey ö renmek isteyenler, Yuhanna'yı izlemelidirl er. Söyledi im gibi, sa'yı çarmıha gerdiklerinde kaçmayan, bir tek sa'nın çok sevdi i Yuhanna'ydı. Mecdelli Meryem'i takdir eden, Yuhanna'yı da takdir eder ve dört ncil arasında en çok onun ncil'ini be enir."

"Fazla ısrar ediyorsam kusura bakmayın: Mecdelli Meryem sa için ne dereceye kadar özel biriydi, Üstat Luini?"

"Di er müritlerin yanında onu dudaklarından öpecek kadar."

Donna Lucrezia yerinden fırladı. Gö sü daraldı, korsajı hıırdadı.

"Ne dediniz?"

"Leonardo'ya sorun. Bu sırların anlatıldı ı kitapları o biliyor. Yuhanna'nın, Petrus'un, Matta'nın... hatta Mezdelli Meryem'in gerçek çehrelerini bir tek o biliyor. Santa Maria ma nastırındaki harika i ini henüz görmediniz mi?"

"Evet, gördüm elbette" dedi kontes isteksizce; *Cenacolo* yüzünden u anda evindeki ressamın Leonardo olmadı ını hatırlamı tı yine. "Birkaç ay önce gittim. Dk bana en sevdi i ressamın i indeki ilerlemeleri göstermek istedi, o muhte em duvar resmiyle gözümü kama tırdı. Hatırlıyorum, havarilerin bazılarının çehreleri henüz tamamlanmamı tı, ne zaman bitece i konusunda manastırda kimse bize bilgi veremedi."

"Kimse bilmiyor, do ru" diye kabullendi Luini. "stat Leonardo bazı havariler için model bulamıyor. Sarayda bu kadar çok fesat yüz varken bir Yahuda skariyot'un sapıklı ını resmetmekte zorlanıyorsa, Yuhanna'nınki gibi saf ve karizmatik bir yüz bulmanın ne kadar zor oldu unu siz dnn. sa'nın çok sevdi i havariye uygun bir yüz bulmak için kaç ehreyi incelemek zorunda kaldı ını hayal bile edemezsiniz! Leonardo bu tür engelle-re takıldı ında hep çok üzülüyor ve çaresiz i i geciktiriyor."

"Madem yle, kızımı götürün ona!" dedi kontes gülerek. "Sofraya Yuhanna yerine Mezdelli Meryem'i oturtsun!"

Kontes Crivelli gülerek divandan kalktı, etrafında gezdirdi i parfüm bulutu dalgalandı. Ha metli bir edayla yürüyerek ressama yakla tı ve narin elini omzuna bıraktı.

"Bugünlük bu kadar sohbet yeter stat. Portreyi bir an önce bitirin, bitirdi inizde ücretin geri kalanını alacaksınız. Güne batıncaya kadar daha en az iki saatiniz var. Yabana atmayın."

"Pekâlâ hanımefendi."

Donna Lucrezia'nın ayakkabılarının d eme ta larının üzerindeki tıkırtısı giderek uzakla tı ve sonunda kayboldu. Elena gözünü bile kırpmamı tı. Kar ısında bütün ihti amıyla, tertemiz pembe teniyle, az önce saray hizmetkrlarının bakımından geçmi vücuduyla durmaya devam ediyordu. Annesinin kendi dairesine dndnden emin olduktan sonra, divanın üzerinde sıçrayıp oturdu.

"Evet, evet, üstat!" dedi el çırparak; elinden fırlayan kafatası ate in önüne yuvarlandı. "Lütfen! Beni Leonardo'yla tanı tırın! Tanı tırın onunla beni!"

Luini tuvalinin arkasına gizlenerek seyretti onu.

"Gerçekten onunla tanı mak istiyor musunuz?" diye fısıldadı, bir iki fırça darbesinin ardından kendini daha fazla tuta mayarak.

"Elbette istiyorum! Kendiniz söylediniz ya, belki sırrını bana açıklar diye..."

"Ama uyarıyorum bakın: Belki de tanı tırınız adam hiç honuza gitmez Elena. Leonardo ki ili i güçlü bir adamdır. Dalgın görünür ama aslında bir kuyumcu titizli iyle inceler her eyi. öyle bir gördü ü çiçe in kaç yapra ı oldu unu bilir, her eyin ayrıntılarını inceler inatla, yanındakiler umutsuzlu a kapılır."

Küçük kontesin hevesi kırılmadı:

"Ho uma gitti, üstat. Nihayet, ayrıntıcı bir erkek!"

"Evet, evet, fazlasıyla Elena. Ama do rusunu isterseniz kadınlardan pek ho lanmaz..."

"Ya!" Elena'nın sesinde hayal kırıklı ı yankılandı. "Resamlar arasında genel kural galiba, de il mi üstat?"

Model aya a kalkıp da ne kadar güzel oldu unu gösterdiğinde ressam tuvalin arkasına iyice gizlendi. Yüzüne birden ate bastı, kızardı, bo azı kurudu.

"Neden... neden öyle dediniz Elena?"

Elena onu övalenin üzerinden görebilmek için kanepeden destek alarak ba ını uzattı. Vücudu tatminle titredi:

"Çünkü neredeyse on gündür benim çıplak resmimi yapıyorsunuz, ikimiz bu salona hapsolmu uz ve yakla mak için en ufak bir hamle yapmadınız. Nedimelerim bunun normal olmadı nını söylüyor, hatta utanmazlar, acaba *castratus** musunuz diye merak ediyorlar."

Luini ne cevap verece ini bilemedi. Elena'ya bakmak için ba ını kaldırdı nda onu iki karı ötesinde buldu; zambak esan

*) Hadım, (ç.n.)

sı kokuyordu, teni kıpır kıpırdı. Daha sonra olanları hiçbir zaman anlayamadı: Oda etrafında dönmeye başladı, bir yandan da içinden fı kırıran, kar ı konulmaz, garip bir güç ona tamamen hâkim oldu. Fırçayla paleti bir yana fırlatıp küçük kontesi kendine çekti. O genç vücutla temas edince erkekli i uyandı.

"Bakire misiniz?" dedi kekeleyerek.

Elena güldü.

"Hayır. Artık de ilim."

Sonra ressamın üzerine kapanıp daha önce hiç hissetmedi i bir hazla öptü.

Tıpkı Peder Bandello'nun tahmin etti i gibi *Son Ak am Yeme i* çok kısa zamanda bende saplantı haline geldi. Daha o cumartesi ö leden sonra, elimde anahtarım la güne batmadan önce dört kere ziyaret ettim tabloyu. Yemekhanenin bo oldu unu kontrol ettikten sonra gidiyordum. Hatta sanıyorum cemaatte bana fırladık anlamına gelen Peder Trottola lakabını takmaları o günden sonra oldu. Haksız sayılmazlardı. Ne zaman bir ke i benimle kar ıla sa, aklım ba ımdan gitmi halde yemekhanenin yakınında dolanır halde görüyordu; dudaklarımda hep aynı ısrarlı soru oluyordu: "Üstat Leonardo'yu gören oldu mu?"

Sanırım onunla kar ıla mak için en uygunsuz zamanda gelmi tim manastıra. Cenaze töreni hazırlıkları kentteki, özellikle de Santa Maria delle Grazie'deki alı kanlıkları de i tirmi ti. Ke i Alessandro'yla ben Kâhinin bilmecesini çözmek için kafa patlatırken di er biraderler sadece ertesi güne hazırlanıyorlardı. Dü es öleli on üç gün olmu tu, cesedi atonun aile apelinde akasya a acından bir tabutun içinde tahnit edilmi olarak durmaktaydı. Cenazeye davetli krallıkların elçileri törenle ilgili bilgi edinmek için Magripli'nin atosunda ve manastırda sabırsızlıkla dola ıyorlardı.

Aslında, Aziz Maurus yortusu olan 15 Ocak Pazar sabahına kadar ben bütün bu tela a yabancı kaldım. Ç an sesleri beni erkenden uyandırdı nda Tanrıya ükrettim. Çok endi eli, rahatsız bir uykudan uyanmı tım; rüyamda Mesih'in etrafında hareket eden, konu an *Cenacolo'daki* on iki adamı görmü tüm. Tek tek her birinin karanlık niyetlerini tahmin edebiliyordum neredeyse; ama sırlarını koparmak için zamanla yarı tı ımın

farkındaydım. O pazar günü *Donna Beatrice*, Sforza'ların yepyeni panteonuna, Santa Maria'nın ana altarının altına gömülecekti ve onunla ilgili olarak bizi defalarca uyarmı olan esrarengiz Kâhin'in manastırda boy göstermesi muhtemeldi.

afak vakti dualarından sonra yemekhaneye yöneldim. Oranın rahat ıssızlığına çekilmek için bana fırsatım olmayacağı kesindi. Bir kez daha Üstat Leonardo'nun uçsuz bucaksız canlı renklerine dalacak, Toscanalı'nın esrarengiz çalması masının, o duvar resmini yapmak değil, sıvanın altına bizzat melekler tarafından oyulmuş sihirli bir sahneyi yavaş yavaş, bir cerrah titizliğiyle ortaya çıkarmak oldu unu hayal edecektim.

Bu sessiz sayıklamalarla Ölüler Galerisinden batıya dönüp yemekhanenin iri kapısına doğru hızlı adımlarla yürüdüümde, kapının ardına kadar açık olduğunu gördüm. Daha önce hiç görmediğim iki adam kapının eşiğinde hararetle bir konuşmaya dalmışlardı:

"Kütüphaneciyi duydunuz mu?" dedi ini ittim daha yakında olanın. Kırmızı pantolon, sarı beyaz çizgili, dümeliceket giymiş ve altın bukleleriyle bir çocuk melesinin çehresine sahipti. Kelebek Alessandro hakkında konuştuklarını duyunca kükülem kafama geçirdim ve dalgın bir edayla, uygun bir mesafede durup dinlemeye karar verdim.

"Üstat bir şeyler anlattı" diye cevap verdi öteki; atletik yapılı, çekici, esmer bir genç. "Çok gergin olduğunu, her an bir delilik yapabileceğini söylüyorlar."

"Çok normal. Bu lanet olası oruç pek uzun sürdü... Bence aklını kaybetmekte."

"Aklını mı?"

"Besin eksikliği yüzünden sanrılar görmeye başladılar herhalde. Onu bulup kitaplardan uzaklaştıracaklar diye takımı kafasına. Düğün gece korkudan nasıl tirit titrediğini görmeliydiniz. Rüzgârda sallanan bir saz gibiydi."

Yapılı delikanlı bu sözlerin üzerine benim durdu um yere baktı; yakalanmamak için adımlarımı hızlandırmak zorunda kaldım. Bununla birlikte son söylediklerini de duydum:

"Onu kitaplardan uzakla tırmak mı dediniz? Bu mümkün de il" dedi. "Böyle bir ey yapmaya cesaret edeceklerini zannetmem. İni fazlasıyla iyi yaptı, bu cezaya layık de il..."

"Öyleyse benimle aynı fikirde misiniz?"

"Kesinlikle. Oruç sonunda öldürecek onu."

Bu konu ma beni üpheye sevk etti. Peder Alessandro'nun orucu kadar mahrem ve manastıra ait bir konunun cemaate yabancı laiklerin dilinde olması normal de ildi. Daha sonra, kırmızı pantolonlu adamın Leonardo'nun gözde ö rencisi Salaino, esmer delikanlının da Marco d'Oggiono adında ressam çıracı bir asilzade oldu unu ö rendim. Bandello'nun söylediği gibi yemekhanenin anahtarını sık sık kullanıyorlardı. Ço zaman üstadın boya karı ımlarını veya gereçlerini hazırlamak için açıyorlardı yemekhaneyi. Peki ama, bir pazar günü, *Donna* Beatrice'nin cenazesine bu kadar az kalmı ken, tören giysileriyle orada ne i leri vardı? Ke i Alessandro'dan nasıl olup da bu rahatlıkla ve bilhassa alı kanlıkları hakkında bu kadar bilgi sahibi olarak konu uyorlardı? Neye dayanarak gergin oldu unu söylüyorlardı? Fazla dikkat çekmemeye çalı arak ama merak içinde önlerinden geçip kütüphanenin merdivenine yöneldim.

Dur durak bilmeyen zihnim sorular ya dırmaya devam ediyordu: Kütüphaneci bir gece önce nereye gitmi ti? Üstat Leonardo'yla buluştu u do ru muydu? Ve niçin? Konu malarımızda üstadı açıkça ele tirmemi miydi halbuki? İmdi de dostu muydu yani?

Sırtımdan bir ürperti geçti. Ke i Alessandro'yla en son bir gün önce, Vesperum duası saatinde görüşü mü tük. Leonardo'nun manastır kütüphanesinde ba vurdu u elyazmalarını bana göstermekle u ra ıyordu; ba ke i in *Donna* Beatrice'nin iskambil kâ itlarında gördü ü kapalı kitabın hangisi oldu unu bulmaya çalı ıyordum. Do rusu ruh halinde bir an olsun bir de i iklik fark etmedim. Acıdım bir bakıma. Santa Maria'ya adım attı ım andan itibaren beni en iyi kar ılayan, her iste ime ko an ke i , orada kaynayan kazanın farkında olmayan az sayıda ki i den biriydi.

O gün ö leden sonra vicdan azabı çekerek sonunda Leonardo'yla ve *Cenacolo'daki* meydan okumayla ilgili bildiklerimi ona itirafettim. Bunu yapmak boynumun borcuymdu.

"Size anlatacaklarım" diye uyardım, "asla a zınızdan çıkmamalı..."

Kütüphaneci a ırarak baktı bana.

"Yemin eder misiniz?"

" sa adına."

Teskin oldum.

"Pekâlâ. Ba ke i , Üstat Leonardo'nun yemekhanedeki duvar resmine gizli bir mesaj yerle tirdi i kanısında."

"Gizli bir mesaj mı? *Son Ak am Yeme i'ne* mi?"

"Ba ke i , Kutsal Kilise'nin doktrinine aykırı bir ey olduğundan üpheleniyor. Üstat Leonardo'nun, sizin tedarik etti iniz kitapların birinden almı olabilece i bir inanç."

"Hangisi?" dedi ke i sabırsızlanarak.

"Sizin belki bildi inizi dü ünümü tüm."

"Ben mi? Üstat kütüphanemizden birçok kitap istedi."

"Hangilerini?"

"O kadar çok ki..." dedi duraksayarak. "Bilmiyorum. Belki *Sanat ve Do anın Gizli leyi lerine Dair** ilgisini çekmi tir."

"Öyle mi?"

"Ender bulunan bir Fransisken elyazması. Yanılmıyorsam sözünü Portekizli Ke i Amadeo'dan duymu . Hatırlıyor musunuz onu?"

"*Yeni Vahi/in* yazarı."

"Ta kendisi. Bu kitapta, ngiliz bir ke i , heretiklikle suçlanmı ve Engizisyon tarafından hapsedilmi ünlü bir mucit ve yazar olan Ke i Roger Bacon, bir sanat eserine bir mesajı gizlemenin on iki de i ik yolunu anlatıyordu."

"Dinî bir metin mi?"

"Hayır. Daha ziyade teknik."

*) Ashında bu eser ancak 1542'de, Parisli Claudio Celestino tarafından matbaada basıldı. Daha önceleri, hep elyazması olarak, çok sınırlı çevrelerde okundu. Bir nüshası Santa Maria delle Grazie'nin kütüphanesinde saklandı.

"Ba ka hangi kitaptan esinlenmi olabilir?" diye ısrar ettim.

Ke i Alessandro dü ünceli bir tavırla çenesini sıvazladı. Bana ne gergin göründü, ne de sorularımdan rahatsız olmu gibi. Her zamanki gibi yardımseverdi, adeta Leonardo'ya ili kin itiraflarım kendisini bir nebze olsun etkilememi çesine.

"Bir dü üneyim" diye mırıldandı. "Belki Ke i Jacobus de Voragine'nin yazdı ı azizlerin hayatından yararlanmı tır... Evet. Aradı nınız eyi orada bulmu olabilir."

"Ünlü Cenovalı piskoposun eserlerinde mi?" diye sordum a kınlıkla.

"Evet, gerçekten de üç yüz yıl önce piskoposluk yapmı tı."

"Peki De Voragine'nin *Cenacolo'daki* gizli mesajla ne ilgisini var?"

"Böyle bir mesaj gerçekten varsa, bu kitaplar mesajı de ifre etmek için bir ipucu barındırabilir." Sıska Ke i Alessandro, yo unla maya çalı ırcasına gözlerini kapadı. "Bizler gibi Domi niken olan Ke i Jacobus de Voragine, Do u'da ilk azizlerin ve Rabbimizin müritlerinin hayatlarına dair bulabildi i bütün bilgileri toplamı tı. Bulguları Üstat Leonardo'yu heyecanlandırdı."

nanamayarak ka larımı kaldırdım.

"Do u'da mı?"

" a ırmayın, Peder Leyre" diye devam etti ke i . "Söz konusu kitaptaki ayrıntılar tam anlamıyla kilise yasalarına uygun de il."

"Ya, öyle mi?"

"Evet. Ke i Jacobus'un, On kiler'in arasındaki akrabalık ba larına dair iddialarını Kilise katiyen kabul etmez. Örne in Simon'la Andreas'ın karde oldu unu biliyor muydunuz? Belki Leonardo bu yüzden yemekhane duvarına onları ikiz gibi resmetmi tir."

"Gerçekten mi?"

"Peki De Voragine'nin, hayattalarken Yakub'la sa'yı birçok kiinin karı tırdı nını ileri sürdü ünü biliyor muydunuz? *Cenacolo da* birbirlerine ne kadar benzediklerini görmediniz mi?"

"Öyleyse" dedim tereddütle, "Leonardo bu eseri okumu ."

"Okumaktan da öte herhalde. Derinlemesine incelemi . Gerçekten gizli bir mesaj varsa, Roger Bacon'ın metninden çok daha derinlemesine incelemi olmalı. Bana güvenebilirsiniz."

Ke i Alessandro son konu mamızı burada noktaladı. Dolayısıyla, Toscanalı'nın ö rencilerinden, kütüphanecinin Leonardo'yla o gece görüşü ünü duyunca irkildim. Bu beklen medikdü üncesizlik, hem kütüphanecinin benden Leonardo'yla dostlu u gibi önemli bir eyi gizledi ini, hem de Santa Maria'da tek dostum sandı m ki inin bana ihanet etti ini gösteriyordu.

Peki ama neden?

Kütüphaneciyi her yerde aradım. Bir gün önce bana gösterdi i Piskopos De Voragine'nin iki ciltlik kitabı hâlâ masasının üstünde duruyordu. Yazarın adı ve eserin talyanca adı iri kakma harflerle yazılmıştı: *Legendi di Sancti Vulgari Storiado*. * Ne var ki di er kitap, Peder Bacon'ın gizli sanatları ortalıkta görünmüyordu. Ke i Alessandro onu koleksiyonunda saklıyorsa, titizleniyor demektir.

Kuruntu muydu, yoksa kütüphaneci gerçekten dikkatimi o kitaptan ba ka yöne mi çevirmek istemi ti? Peki niye?

Sorular üst üste y ılıyordu. Ke i Alessandro'nun bana bazı eyleri açıklaması gerekiyordu. Fakat onu kilisede, mutfakta, hücrelerin bulunduğu binada kime sorduysam kimse nerede olduğunu bilemedi. Fazla ısrar da edemedim. Cenaze alayını yakından görmek için Santa Maria'ya akın eden insan sayısı düşünülürse, kütüphaneciyi gözden kaybetmek zor de ildi. Er ve ya geç burun buruna gelece imizi, o zaman da olan biteni bana açıklayacağını biliyordum.

Sabah saat on sularında kilisenin önündeki meydan ve Santa Maria'yı atodan ayıran yolun tamamı, sessiz bir kalabalıklarla dolmuştu. Herkes bayramlık kıyafetlerini giymi , yanlarında mumlar ve dü esin tabutu geçerken sallamak üzere kuru palmye yaprakları getirmişlerdi. Yol boyu i ne atsanız yere dü mezdi. Buna kar ılıklı kilisede giri ler, dükün özel ricası üzerine, davetliler ve elçilerle sınırlanmıştı. Galerinin altına kadifeyle kaplı, püsküllü dore kordonlarla çevrili bir platform kurul

*) *Altın Okumalar*, (ç.n.)

mu tu; Magripli ve maiyeti dualarını burada edeceklerdi. Her yer dükün özel muhafızları tarafından korunmaktaydı; sadece biz Santa Maria ke i leri serbestçe dola abiliyorduk.

Ke i Alessandro'yla kar ıla ma umudundan çok Üstat Leonardo'yu ilk kez görme dü üncesiyle kilisenin soylular bölümüne yöneldim. Yardımcıları sabah yemekhaneyi açtıklarına göre, kendisi de pek uzaklarda olmasa gerekti.

Sezgilerim beni yanıltmadı.

Saat on biri çaldı ında, ani bir karı ıklık Santa Maria Kilisesinin bütün sükûnetini bozdu. En büyük pencerenin altındaki ana kapı büyük bir gürültüyle açıldı. Dı arıda trompetler Magripli'yle maiyetinin geli ini haber verdiler. çeri girme lerine izin verilmi olan müminler sessizce tezahüratta bulundular. te o sırada, siyah deri süslemeli uzun pelerinler giymi , ciddi yüzlü, bo bakı lı on iki adam askerî adımlarla galeriye do ru yöneldiler. Orada gördüm onu. Grubun en sonunda yer almasına ra men Üstat Leonardo, Filistîler'in arasındaki Gol yat gibi göze çarpıyordu. Ama dikkatimi çeken tek ey uzun boyu olmadı. Di erleri de erli ta larla i lenmi brokarlar ve ipekli pelerinler giymi olmalarına ra men, Toscanalı, tepeden tırna a beyazlar giyinmi ti, uzun, sarı, düzgün kesilmi sakalı gö süne iniyor, yürürken, kalabalı ın arasında tanıdık çehreler ararcasına sa a sola bakıyordu. Ba ka bir dönemden bir hayalete benziyordu. Üç adım önündeki Magripli, esmer teni, tas gibi kesilmi zift karası saçlarıyla, devin güne i andıran profilinin tam zıttıydı. Herkes ressama bakıyordu. Törene katılan çe itli krallıkların bayraktarları, sancaktarları, Ludovico'dan önce onu fark ediyorlardı. Ne var ki Toscanalı bütün bunların farkında de ilmi gibiydi.

"Tanrı'nın evine ho geldiniz" diyerek kar ıladı onları Ba ke i Bandello; altarda, tören kıyafeti giymi ke i lerle çevriliydi. Yanında Milano ba piskoposu, Fransiskenler'in ba ke i i ve on on be saray rahibi bulunuyordu.

Magripli ve maiyeti haç çıkardıktan sonra kendilerine ayrılmı platformda yerlerini aldılar; ardından Sforza'ların arma

sını ta ıyan müzisyenler grubu tabutun geli ini haber vererek kiliseye girdi.

Platformun üçüncü sırasında ayakta duran Üstat Leonardo endi eyle sa a sola bakıp daima yanında ta ıdı ı not defterlerinden birine Tanrı bilir neleri hızlı hızlı not ediyordu. Bana öyle geldi ki, kalabalı ın çehrelerini inceledi i dikkatle Santa Maria Kilisesi orgunun akorlarına kulak veriyor, alaydaki sancakların dalgalanmasını seyrediyordu. Duydu uma göre bir gün önce ak amüzeri katedral meydanında uçurulan dört yüz güvercinin u uçlarını kendinden geçerek, hayranlıkla izlemi ti; hat ta merhumun onuruna kent surlarının dibinde papalık büyükelçisinin emriyle atılan top ate lerini büyük bir zevkle not etti i konusunda temin edilmim. Her eyin kaydedilmeye layık oldu u kanısındaydı. Her eyde hayatın gizli biliminin izleri mevcuttu.

Elbette tören sırasında Leonardo'nun hareketlerini izleyen tek ki i ben de ildim. Etrafımda insanlar Toscanalı hakkında fısılda ıyorlardı. Mavi gözlerine, ha metli duru una baktıkça onunla tanı mam gerekti ini daha çok hissediyordum. Önce Kâhin, ardından da Peder Bandello, u anda içten içe beni kavuran bu ihtiyacı kızı tırmı lardı.

Davetlilerin endi elerimi bastırdı ını söyleyemeyece im. Toscanalı'nın son takıntısıyla ilgili olarak, kocakarılar gibi fısılda ıyorlardı: resmi yücelterek air ve heykeltıra ları a a ıladı ı resme ili kin kitabını tamamlamak. Ayrıcalıklı zihni, Magripli'yi teselli etmeye de, imkânsız asma köprüler, atsız hareket edecek mancınıklar veya *navigliolardan** yün ta ıyan tekneleri bo altacak vinçler tasarlamaya da vakit harcıyordu.

Leonardo, dalgın, yol açtı ı tutkulu fısılda maların farkında bile de ildi. imdi de defterine dükün tuhaf kıyafetinin tasla ını çiziyordu: belki kendi elleriyle yırtmı gibi görünmesi amacıyla çe itli yerlerinden yarılmı , harikulade siyah ipekli den bir pelerin.

*) Milano'da, Ludovico Sforza döneminde malların ta inmasında kullanılan yapay kanallara verilen ad.

Üstatla konu manin e i inde oldu umu o sırada hayal edemezdim.

Ressamla beklenmedik oldu u kadar dramatik ko ullarda ilk teması kurmama aracılık eden, Santa Maria'nın zangocu Birader Giberto oldu.

Ke i Bandello takdis duasına ba lamı tı. Pembe dolgun yanaklı, sarı saçlı, kuzeyli gürbüz delikanlı arkamdan yakla arak sertçe cübbemi çeki tirdi.

"Peder Agustin! Beni dinleyin!" diye yakardı Ke i Giberto yeis içinde. Patlak gözleri çehresinden fırlayacak gibiydi. Kan lanmı lardı. "Kentte korkunç bir olay oldu. Derhal ö renmeniz gerekiyor!"

"Korkunç bir ey mi?"

Alman ke i in elleri titriyordu.

"Tanrı'nın bir cezası" diye tısladı! "Kadirimutlak'a meydan okuyanlar cezasını..." Zangoç bitirmeye fırsat bulamadı. Ba ke i in günah çıkartıcısı, tek gözlü, fevri Benedetto ve miskin görünümlü Ke i Andrea de Inveruno tela lı bir tavırla yanıma geldiler.

"Derhal gitmemiz lazım. Çabuk!"

"Bizimle gelir misiniz, Peder Agustin?" dedi zangoç neredeyse umutsuzca. "Deste e ihtiyacımız olacak galiba."

Bunca tela kar ısında itiraz edemedim. Onlarla nereye gidece imi, niçin gidece imi bilmiyordum ama dükün bir pajının Leonardo'ya yakla arak kula ına bir ey fısıldadı mı, bir yandan da tela içinde çeki tirdi ini görünce kabul ettim. Garip bir ey olmu tu. Vahim bir ey. Ve ben ne oldu unu ö renmek istiyordum.

Dükün iki kâhyası gözlerine inanamıyorlardı. Önlerinde bir ke i in cansız bedeni duruyordu. Bilek kalınlı ında bir halatla çar-ı meydanındaki kiri lerden birine boynundan sıkıca asılmı tı.

Ba muhafız Andrea Rho henüz kahvaltı etmemi ti. Hatta haber sıkıcı pazar sabahını böldü ünde henüz üniformasını bile iliklememi ti. Rho, kır saçları da ınık, bo mideyle, yeni uyanmı bir ayının nevi ahsına münhasır kokusuyla, isteksizce olay yerine gitti. Pek bir ey yapamadı. Talihsizin teni morarmı ve so umu tu; yüzündeki damarlar i mi , gözleri açık, kuru mu tu. Gözbebeklerinde okunan deh et, zalim bir ölüm getiriyordu akla. Merhum ölmeden önce epey bir süre can çeki mi ti. Cansız kolları beyaz Dominiken cübbesinin yanından sarkmı tı; bakımlı, zayıf, kaskatı kesilmi elleri görünüyordu. Ba muhafızın burnuna hafif bir ceset kokusu geldi.

"Evet?" Andrea'nın bakı ları, seyre susamı meraklılar kalabalı ı arasında gezindi. Birço u, dü esin atafatlı cenaze arabasını göremediklerinden hayal kırıklı ına u ramı olarak evlerine dönmekteydiler; sokakta rastladıkları hadise durumu telafi edecek gibi görünüyordu. Rho herkesten üpheleniyordu. Suçlu bir çehre, sahneyi gururla seyreden bir çift göz arıyordu. "Ne oluyor burada?"

"Din adamı bu, efendim. Bir ke i " diye cevap verdi meslekta ı, askerî bir tavırla; bir yandan da mızra ını yere saplamı , kollarını çaprazlamasına havaya kaldırmı , kalabalı ı durdurmaya çalı ıyordu.

"Onu ben de görüyorum, Adriano. Zaten bu haberle uyan dırdılar."

" ey, efendim" diye kekeleydi asker. "Bu adam bu sabah böyle asılmı halde bulunmu . Bugün civardaki atölyelerin, dükânların hiçbiri açılmadı ı için de kimse bir ey görmemi ..."

"Zabıt tuttun mu?"

"Henüz tutmadım."

"Tutmadın mı? Asmadan önce bir eyini çalıp çalmadıklarının henüz bilmiyor musun?"

Adriano korkuyla bilmedi ini belirtti. Herhalde daha önce bir cesede dokunmamı tı hiç. Rho ona a a ılayıcı bir tavırla baktıktan sonra kalabalı a yöneldi.

"Kimse bir ey bilmiyor! Öyle mi?" diye ba ırarak azarladı onları. "Alçaklar sürüsü! Sıçanlar!"

Kimsenin kılı kıpırdamadı. Kendilerinden geçmi çesine ke i in sarkaç gibi hafifçe salınmasını seyrediyor, alçak sesle olay hakkında tahmin yürütüyorlardı. Tanrı biliyor ya, din adamları genellikle yanlarında i kin bir kese ta ımazlar, yol kesenler onlara saldırmakla bir ey elde etmezler. Peki ama hırsız de ilse, kim öldürmü tü ke i i? Hem ne diye idam mahkûmları gibi yol ortasında terk etmi lerdı?

Andrea Rho cesedin çevresinde iki kere daha dola tıktan sonra meslekta ına bir kötü niyetli soru daha yöneltti:

"Pekâlâ, Adriano. Kafamızı çalı tıralım. Sence burada ne olmu ? Ke i i öldürmü ler mi, yoksa kendi kendini mi asmı ?"

Delikanlı kamburunu çıkardı, bakı larını kaçırarak, sanki terfii cevabına ba lıymı gibi ne cevap verece ini dü ündü. yi ce dü ünüp ta ınarak karar verdi ve tam bir ey söylemek üzere a zını açmı tı ki... kalakaldı. Kalabalı ın arasından davudi bir ses yükseldi:

" ntihar etmi !" diye ba ırdı biri ta gerilerden. "Canına kıymı ! Buna hiç üphe yok sayın ba muhafız!" Erkeksi, tok ses neredeyse çar ının sundurmalarını titreterek kalabalı ı etkiledi.

"Üstelik" diye devam etti, "adını da biliyorum: Ke i Alesandro Trivulzio, Santa Maria delle Grazie manastırının kütüphanecisi! Tanrı ruhunu kabul etsin!"

Yabancı bunun üzerine kendine meraklılar arasından yol açarak öne do ru ilerledi. A zı açık kalan Adriano onu seyrediyordu. Ola anüstü bir tipti: uzun boylu, sa lam yapılı, üstünde ayaklarına kadar inen tertemiz, pamuklu bir gömlek, uzun saçları bir yün berenin altında toplanmı . Yanında kaçamak bakılı, en fazla on iki, on üç ya larında bir delikanlı vardı; ölüye bu kadar yakın olmak onu çok etkilemi ti görün ü e bakılırsa.

"Haydi bakalım! Cesur biri çıktı nihayet! Siz kimsiniz acaba!" diye sordu Rho. "Söylediklerinizden nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?"

Dev adam cevap vermeden önce Andrea Rho'yla göz göze geldi.

"Çok basit sayın ba muhafız. Bedenin görünümüne dikkat ederseniz, tek iddet izinin boynundaki yırtık oldu unu görürsünüz. Ölümüne direnmi olsa, saldırıya u ramı olsa, cübbesi kirlenmi , belki parçalanmı , hatta kan lekeli olurdu. Halbuki öyle de il. Bu ke i ölümüne boyun e mi . Biraz daha dikkat ederseniz, kiri e yeti ip halatı boynuna geçirmek için kullandırı mengenenin hâlâ altında durdu unu göreceksiniz."

"Ölülerle ilgili pek çok ey biliyorsunuz beyefendi" dedi ba muhafız alayla.

"Tahmin edebilece inizden çok ölü gördüm, üstelik de yakından! Onları incelemek en büyük meraklarımdandır. Hatta iç organlarını bilime dönü türmek için onları kesmi li im de var." Dev adam bir deh et mırılıtsının bütün meydana yayılacını bile bile son cümleyi vurguladı. "Siz de benim kadar çok bo ulmu insan görseydiniz sayın ba muhafız, bir eyin daha farkına varırdınız."

"Neymi o?"

"Bu ceset saatlerdir burada."

"Sahi mi?"

"Hiç üphe yok. Etrafında uçan sinekler ordusuna bakmak yeterli. Bu tür küçük ve sinirli olanlar, bir cesede iki ya da üç saat sonra yaklaşırlar ancak. Bakın gıda pe inde nasıl döne niyorlar!.. Ola anüstü, de il mi?"

"Hâlâ kim oldu unuzu söylemediniz!"

"Adım Leonardo, sayın ba muhafız. Sizin gibi ben de dükün hizmetindeyim."

"Daha önce hiç görmemi tim sizi."

"Magripli'nin arazileri geni tir" dedi Leonardo, ko ulla ra uygun dü meyen bir kahkahayla. "Sanatçuyım, dükün çe itli projelerinde çalı ıyorum, biri de Santa Maria delle Grazie manastırında; bu talihsiz adamı da o yüzden yakından tanıyordum. Hem biliyor musunuz? yi bir dosttu."

O haç çıkarmaya hazırlanırken kâhya da yabancıyı ince liyordu. Saygıde er biri oldu una hükmetti sonunda. O da Milano'daki herkes gibi Leonardo adında bir bilginin ve ola a nüstü yeteneklerinin sözünü i itmi ti. Onunla ilgili neler söyle diklerini hatırlamaya çalı ıyordu: nsan ruhunu bir tuvalde ya kalayabilmekle, merhum Francesco Sforza'nın anısına gelmi geçmi en büyük atlı heykelini dökme tekni ini kullanarak ya pabilmekle kalmayıp, mucizevi denebilecek tıbbi bilgilere sa hipti. Kar ısındaki adam hayalinde yarattı ı tipe oldukça uyuyordu.

"Söyleyin bakalım, Üstat Leonardo. Sizce Santa Maria del le Grazie manastırının bir ke i i niğin burada kendini asmak istesin?"

"Onu bilemiyorum sayın ba muhafız" dedi Leonardo daha nazik bir tonda. "Dı i aretleri kolaylıkla yorumlayabilirim ama insanların iradesi genellikle ele geçmez. Buna ra men, cevabı çok basit de olabilir. Nasıl ki ben sık sık buraya tuval ve boya alma ya geliyorsam, o da ba ka bir mal almak için gelmi olabilir. Sonra zihninden kasvetli dü ünceler geçmi tir, o da ölmek için iyi bir zaman oldu una kanaat getirmi tir... Öyle dü ünüyor musunuz?"

"Pazar günü mü?" dedi Rho üpheyle. "Dü es Beatrice'nin cenaze töreni ke i in kendi manastırında yapılırken mi? Hayır. Sanmıyorum."

Dev omuz silkti:

"Kullarının aklından ne geçti ini ancak Tanrı bilebilir..."

"Elbette."

"Belki cesedini çözüp dikkatle incelerseniz, çar ıya ne yapmaya geldi i hakkında bir ipucu bulabilirsiniz. E er uygun görürseniz, ölüm sebebini ve saatini belirlemek amacıyla tıp bilgimi ve bütün vaktimi hizmetinize sunabilirim. Cesedi atölyeme göndermeniz yeterli olur..."

Üstat cümlesini bitirme fırsatı bulamadı. Giberto, Andrea, Benedetto ve ben tam o anda meraklılar toplulu una ula tık. En önde, sessiz, vah i hayvanların saldırıya geçme anındaki bakı ıyla Benedetto yürüyordu. Birader Alessandro'nun cesedinin yanında Leonardo'nun beyaz tuni ini tek gözüyle gördü ünde benzi soldu.

"Aziz Domingo'nun bir hizmetkârının bedenini kirletmeyi aklınızdan bile geçirmeyin, Üstat Leonardo!" diye haykırdı yanına varmadan.

Toscanalı ba ını bize çevirdi. Bir saniye sonra, saygıyla bizi selamlamakta, özür dilemekteydi:

"Çok üzüldüm, Peder Benedetto. Bu ölüm sizin kadar beni de üzdü."

Benedetto, Ke i Alessandro'nun kıpırtısız çehresini ilk bakı ta tanıdı. Etkilenmi gibi görünüyordu. Ama benim kadar etkilenmedi inden eminim. Ölmü oldu una bir türlü inana mayarak, a kın bir halde ke i Alessandro'nun so uk, kaskatı ellerine dokundum. Leonardo'ya ne demeliydi? Usta ressamın orada ne i i vardı, kütüphaneciyle niye bu kadar ilgileniyordu? Ke i Alessandro'yla aralarında sıkı fıkı bir ili ki olduğunun kesin kanıtı de il miydi bu? Ben kendi kendime bu meseleyi aydınlatmaya söz verip haç çıkarırken Toscanalı taziyelerini mırıldandı:

"Tanrı'dan rahmet dilerim" dedi.

"Size ne?" Ke i Benedetto öfkeyle, hiddetle tersledi Leonardo'yu: "Sonuçta sizin için yararlı bir budaladan ba ka ey de ildi, üstat! Bedeni hâlâ kar ınızdayken itirafedin bari."

"Onun de erini hep azımsadınız, peder."

"Sizin kadar de il."

Üstat bir an duraksadı, geri adım atacak gibi oldu.

"Ayrıca" diye devam etti Benedetto, "ölümüyle ilgili olarak bu kadar acele bir yargıya varmanız beni a ırttı. Ününüze yakı mıyor. Kütüphanecimiz hayata çok ba lıydı, canına kıyması için ne sebep vardı?"

Toscanalı'nın cevabını bekledim ama o a zını açmadı. Belki Benedetto'nun niyetini sezdi. Santa Maria'nın ke i leri polisi biraderimizin pusuya dü tü ü konusunda ikna etmeye çalı a caktardı. ntiyar varsayımını kabul etmek onun erefini lekelemek anlamına gelir ve ayrıca kutsanmı bir topra a gömülmesine engel te kil ederdi.

Cesedi özenle alelacele yapılmı dara acından indirdik. Kütüphanecinin yüzünde garip bir ifade vardı; dudaklarındaki neredeyse ne eli, alaylı çarpılma, deh et dolu, ardına kadar açık gözleriyle tezat te kil ediyordu. Toscanalı kimsenin beklemedi i merhametli bir tavırla yakla ıp gözkapaklarını kapattı ve kula na bir ey fısıldadı.

"Ölülerle konuşma âdetiniz de mi var, Üstat Leonardo?"

Ressamın bir karı ötesindeki Andrea Rho kendi esprisine güldü.

"Evet sayın ba muhafız. Size söylemi tim, iyi bir dosttu."

Bunu söyledikten sonra, birlikte geldi i sarı ın, saydam bakılı yeni yetmeyi elinden tuttu ve Bıçakçılar soka ına do ru ilerledi.

Niçin öyle tepki gösterdi imi hâlâ anlamı de ilim.

Üstat Leonardo'nun kalabalı ın arasında uzakla tı ını gör-
dü ümde, Ke i Alessandro'nun tavsiyesini hatırladım: "Hiç ak-
lınıza gelmeyen biri bilmecenizi çözebilir". Ya Kâhinin kimli i-
nin çözümü en büyük dü manının elindeyse, diye dü ündüm.
Ona danı makla ne kaybederdim ki? Beyaz tunikli, mavi gözlü
devle iki çift lafetmek, ara tırmama ne zarar verebilirdi?

Bunun üzerine denemeye karar verdim.

Kollarını sıvayıp Ke i Alessandro'nun cesedini ta ıma i ini
Ke i Benedetto, Birader Giberto ve Andrea'ya bıraktım. Elim-
den geldi ince özür dileyip hızlı adımlarla üstadın girmi oldu-
u dar soka a yöneldim. Kö eyi dönüp onu göremeyince yoku
yukarı ko maya karar verdim.

"Zavallı bir sanatçuya yeti mek için fazla zahmete giriyor-
sunuz." Üstadın davudi sesi ansızın arkamda güledi. Bir manav
tezgâhına göz gezdirmek üzere durmu tu, ben de fark etmeden
yanından geçip gitmi tim.

Leonardo'yla yanındaki o lan aynı anda, dudaklarını aynı
ekilde açıp açık renk gözlerini aynı ekilde kırı tırarak gülüm-
sediler.

"Bakalım bilecek miyim" diye devam etti dev, elindeki sar-
ımsakları tartarak: "Ba ke i in u a ı tek gözlü Ke i Benedetto
gönderdi sizi, biraderinizin ölümüne ili kin daha fazla bir ey
biliyor muyum diye sormanız için. Yanılıyor muyum?"

"Yanıldınız üstat" dedim, çıktı ım yolu inerek: "Burada ol-
mamın sebebi Peder Benedetto de il, kendi merakım."

"Merakınız mı?"

Midemde garip bir karıncalanma hissettim. Leonardo yakından bakınca, protokol tribününde gördü ümde dü ündü ümden çok daha çekiciydi. Düz hatları prensip sahibi bir adam oldu unu dü ündürüyordu. ri, güçlü elleri, gerekirse bir azıdı ini kökünden sökebilirdi... ya da sihirli desenleriyle bir duvarı canlandırabilirdi. Bakı ları üzerimde gezindi inde, ona yalan söyleyemeyece imi hissettim nedense.

"zin verirsiniz kendimi tanıtayım" dedim soluklanarak. "Aslında Santa Maria cemaatinin üyesi de ilim. Bir süreli ine misafirim burada. Adım Agustin Leyre. Peder Leyre."

"Evet?"

"Milano'da bir süreli ine bulunuyorum. Ama yemekhane-deki eserimize ne kadar hayran oldu umu belirtme fırsatını ka-çırmak istemedim. Sizinle daha uygun ko ullarda tanı mak isterdim ama Tanrının iradesine karı ılmaz."

"Yemekhane, evet." Dev bakı larını yere çevirdi. "Ne yazık ki Santa Maria'nın bütün ke i leri sizinle aynı kanıda de il."

"Ke i Alessandro da size hayrandı."

"Biliyorum birader. Biliyorum. Kütüphaneci birader çalı -mamın kimi zor a amalarında bana çok yardımcı oldu."

"Peder Benedetto sizin için yararlı bir budala oldu unu söylerken bunu mu kastediyordu?"

Leonardo duraksayarak beni inceledi; kar ısındaki adam-la konu urken ne tür kelimeler kullanması gerekti ini tartar gi-biydi. Ö rencilerinin ku kusuz bahsetmi olaca ı Engizitör ol-du umu anlamadı belki. Anladıysa da bana belli etmemeyi ba-ardı.

"Belki henüz bilmiyorsunuz peder ama Ke i Alessand-ro, *Cenacolo*'nun en önemli ki ilerinden birini tamamlamam-da yardımcı oldu bana. Kar ılı nda hiçbir ey istemeden, hare-ketinin yol açaca ı sorunları kabullenerek poz verecek kadar da cömert davrandı, çıkar gözetmedi."

"Sorunlar mı?" dedim, anlamamı gibi yaparak. "Ne tür so-runlar?"

Leonardo a kınlı ımı görünce ka ları havaya kalktı. Bu kadar önemli bir ayrıntıyı nasıl fark etmemi olabilece imi anlamamı tı herhalde. O sakın ve ha metli ses tonuyla açıklama lütfunda bulundu:

"Bir ressamın i i insanların zannetti inden daha zordur" dedi büyük bir ciddiyetle. "Aylar boyunca ortalıkta dola ıp durur, dü üncemize uygun, bize modellik edebilecek bir ifade, bir profil, bir çehre ararız. Bana bir Yahuda skariyot lazımdı. Çehresine kötülük kazınmı bir adam; ama sıradan bir kötülük de de il: Zeki ve uyanık bir çirkinli e, Yahuda skariyot'un bizzat Tanrı'nın verdi i görevi yerine getirmek için ya adı ı ruhsal mücadeleyi yansıtacak bir ifadeye ihtiyacım vardı. Siz de kabul edersiniz ki, onun ihaneti olmasa, sa'nın kaderi asla gerçekleşemeyecekti."

"Peki buldunuz mu?"

"Nasıl olur?" Dev irkildi. "Hâlâ anlamadınız mı? Yahuda skariyot için Ke i Alessandro modellik etti! Aradı ım bütün özellikler onun çehresinde mevcuttu. Zeki ama içinde fırtınalar kopan bir adamdı; sert, gergin, baktı ınızda neredeyse itici yüz hatları vardı."

"Ve Yahuda skariyot olarak resmedilmeyi kabul etti, öyle mi?" diye sordum hayretle.

"Seve seve peder. Tek poz veren de de ildi. Bu cemaatin ba ka üyeleri de bu esere modellik ettiler. Sadece kendine has hatları olanları seçtim."

"Ama Yahuda skariyot..." diye itiraz ettim.

" a kınlı ınıızı anlıyorum peder. Ama unu bilin ki Ke i Alessandro ba ından beri neye giri ti ini biliyordu. Böyle bir eyi kabul ettikten sonra cemaatinde hiç kimsenin kendisine aynı gözle bakmayaca ının bilincindeydi."

"Anla ılır bir ey, de il mi?"

Leonardo bir an durup devam etmesinin yerinde olup olmayaca ını dü ündü; o lanı yine elinden tutarken zihninin derinliklerinden çekip çıkarmı çasına bir ey ekledi:

"Benim tahmin edemeyece im ve hiç mi hiç istemeyece im ey" dedi fısıltıyla, "Ke i Alessandro'nun Yahuda skariyot'la aynı sonu payla masıydı: asılmı , tek ba ına, arkada larından uzak, neredeyse herkes tarafından reddedilmi . Yoksa bu garip tesadüfü de mi fark etmediniz peder?"

"Do rusu u âna kadar fark etmemi tim."

"Peder Leyre, hiçbir eyin tesadüfi olmadı ını bu kentte pek yakında ö renirsiniz. Bütün görünü ler aldatıcıdır. Ve gerçek, insanın en beklemedi i yeredir."

Bunları söyledikten sonra, ben Ke i Alessandro'yla ölü- münden önceki gece ne konu tuklarını, bazılarımızın Kâhin adıyla bildi i amansız dü manının sözünü duyup duymadı ını sormaya cesaret edemeden, üstat yoku yukarı gözden kayboldu.

Luini oradan tabana kuvvet kaçmak istedi ama zayıf iradesi bir kez daha onu yarı yolda bıraktı. Vicdanı, genç kızdan uzak la sın diye avaz avaz ba ırıyordu ama bedeni Donna Elena'nın ritmik hareketlerinin tadını çıkarmaya ba lamı tı bile. "Vicdanıma ne bundan?" diye dü ünüp hemen ardından pi man oldu.

Üstat hiç böyle bir ey ya amamı tı. Düklü ün en arzulanan kadınlarından biri, kendisi a zını bile açmadan onu tutku deryasında gezdiriyordu. Crivelli'lerin kızı güzeldi, tartı masız, bugüne kadar gördü ü en melek yüzlü Meryem'di. Buna ra - men Luini ehvet dü künü bir Havva tarafından mahva sürüklenen Âdem gibi hissetmekten kendini alamıyordu. Hatta onun verdi i zehirli elmayı ısırđını ve öz suyunun o güne dek titizlikle korudu u masumiyeti bozdu unu hissediyordu. Ne kadar garip gelse de, Üstat Bernardino, Tanrı'nın gerçek iyilik ve kö ' tülük bilgisi a acını kadının bacakları arasına sakladı ina ve o a acın meyvesini bir kez olsun yemenin, ebedi lanet demek oldu una hâlâ inanan nadir insanlardandı.

*"Misere domine..!"** dedi umutsuzca.

Donna Elena o sırada bir an ara verseydi, ressam a lama ya ba lardı. Ama öyle olmadı; kardinal ba lı ı gibi kıpkırmızı bir yüzle, küçük kontesin tek tek bütün isteklerini yerine getirdi; Elena erkekli inin üzerinde zıplayarak Mecdelli Meryem'in meziyetlerini sordukça deh ete kapılıyordu.

"Anlatın, hepsini anlatın!" deyip nefes nefese gülüyor, arzuyla bakıyordu. "Mecdelli Meryem'le neden bu kadar ilgilen-di inizi açıklasanıza! Leonardo'nun sırrını söyleyin bana!"

*) "Merhamet et Tanrım." (ç.n.)

Solu u kesilen Luini, pantolonu dizlerinin altında, birkaç dakika önce *Donna* Lucrezia Crivelli'nin oturdu u divanın üzerinde oturmu , kekelememek için ciddi bir gayret gösteriyordu.

"Ama Elena" diye cevap veriyordu, "bu ekilde olmaz."

"Söz verin anlataca ınıza!"

Luini cevap vermedi.

"Söz verin!"

Günahkâr üstat sonunda bitkin dü tü ve iki kere sa adına yemin etti. Tanrı bilir neden.

Her ey bitip de soluklandıktan sonra ressam yava ça kal-kıp giyindi. Kafası karı mı tı. Sersemlemi ti. Muhte em Leo-nardo yılanın kızlarının ne kadar tehlikeli oldukları konusunda onu uyardı , onlara teslim olmanın, ressamın en yüce görevine ihanet demek oldu unu, yalnız ba ına yaratma ilkesinin kutsal-lı ını bozdu unu anlatmı tı. "Ancak bir e veya sevgiliden uzak durursan kendini beden ve ruhen yüce yaratı sanatına adaya-bilirsin" diye yazmı tı. "Aksine, karın olursa, yeteneklerini ikiye bölmü olursun. Bir çocu un olursa üçe böler, dünyaya iki veya daha fazla çocuk getirdi in takdirde de tamamen kaybedersin." Bu uyanlar zihninin derinliklerinden su yüzüne çıkarak kendi-sini zayıf ve a a ılık hissetmesine sebep oluyordu. Günah i le-mi ti. Birkaç dakika içinde mükemmel adam öhreti mahvol-mu , kendi kendinin karikatürüne dönü mü tü. Ve zararın te-lafisi mümkün de ildi.

Hâlâ divanın üzerinde çıplak olan *Donna* Elena ressamına bakıyor, niçin birdenbire kaskatı kesildi ini anlamıyordu.

"yi misiniz?" diye sordu tatlılıkla.

Üstat cevap vermedi.

"Yoksa ho unuza gitmedi mi?"

Luini, gözlerinde ya larla, kendini tutarak, ruhunu sıkın pi manlıktan kurtulmaya çalı ıyordu. Kızca ıza ne diyebilirdi ki? Kı kırtma kar ısındaki zayıflık, beceriksizlik duygusunu an-layabilir miydi? Daha da beteri: Az önce ona çok merak etti i sırrı açıklayaca ına sa'yı ahit göstererek söz vermemi miydi? Nasıl yapacaktı bunu? Kendisi de Elena kadar merak etmiyor

muydu? Sevgilisine sırtını dönerek zayıflı ı yüzünden kendine lanet etti. Ne yapacaktı? Aynı gün içinde iki kere mi günah i leyecekti, önce masumiyetinden, sonra sözünden dönerek?

"Sevgilim, mahzunsunuz" diye fısıldadı Elena, omuzlarını ok ayarak.

Ressam gözlerini kapadı, hâlâ tek kelime etmekten acizdi.

"Oysa siz beni çok mutlu ettiniz. Yoksa çı lık çı lı a istedi-im eyi verdi iniz için suçluluk mu hissediyorsunuz? Bir hanımı ho nut etmek a rınıza mı gidiyor?"

Peri an haldeki erke in sessizli inde karamsar dü üncele-rini okuyan küçük kontes vicdanını rahatlatmaya çalı tı:

"Üstat Luini, kendinizi sakın kınamayın. Ba kaları, örne in Ke i Filippo Lippi, manastırlardaki çalı malarından yararlanan genç rahibeleri ba tan çıkarmı lardı. Üstelik o rahipti!"

"Ne diyorsunuz?"

"Tabii!" Elena sevgilisinin a kınlı ını görünce güldü. "Ola-yı bilmeniz gerekir üstat. Peder Lippi öleli daha otuz yıl bile ol-madı; eminim sizin Leonardo onu Floransa'da tanıdı tır. Çok ünlüydü."

"Ve diyorsunuz ki Ke i Filippo?.."

"Elbette" dedi Elena, ressamın üstüne atlayarak. "San-ta Margarita manastırında altar panolarını yaparken Lucrezia Buti adında birini ba tan çıkardı, hatta bir o lu oldu. Bilmiyor muydunuz? Yapmayın! Birçoklarına göre, namusu lekelenen Buti ailesi, hatırı sayılır miktarda arsenikle onu öteki dünyaya gönderdi. Gördünüz mü? Sizin bir suçunuz yok! Siz herhangi bir kutsal yemine ihanet etmediniz. Sizden a k isteyen birine istedi ini verdiniz!"

Üstat üpheye dü tü. Peri an halde olmasına ra men, gü-zel Elena'nın ona yardım etmeye çalı tı ını anlıyordu. Duygu-landı ve dudakları nihayet anla ılır bir cümle telaffuz etti:

"Elena... Hâlâ istiyorsanız, merak etti iniz, sizin için yap-makta oldu um portreyi esinleyen sırra vâkıf olmayı hâlâ arzu luyorsanız, size Mecdelli Meryem'in sırrını anlataca ım."

Küçük kontes ressama merakla baktı. Luini her kelimeyi acıyla içinden söküp çıkarır gibiydi.

"Siz erefli bir erkeksiniz. Sözünüzü tutacaksınız. Biliyorum."

"Evet. Ama imdi siz bana söz verin: Bir daha bana dokunmayacaksınız. Ve size söyleyeceklerimden hiç kimseye bahsetmeyeceksiniz."

"Peki bu sır bana üzüntünüzün nedenini de açıklayacak mı üstat?"

Ressam küçük kontesin effaf gözlerine baktı ama hemen gözlerini kaçırdı. Elena Crivelli'nin ısrarla onun ruh haliyle ilgilenmesi bütün direncini kırıyordu. Bunun üzerine Mecdeli Meryem'ler soyu hakkında söylenen bir eyi hatırladı: Güçlü a k büyüğü sayesinde bakı ları herhangi bir erke in yüre ini yumu atabiliyordu. Halk airleri yalan söylemiyordu. Bu kızcaız kendi kökeniyle ilgili gerçe i ö renmeyi hak etmiyor muydu yani? Ö renmenin yolunu ona göstermeyecek kadar kalpsiz miydi Luini?

Böylece Bernardino Luini kendini gülümsemeye zorlayarak, nihayet Elena'nın arzusunu yerine getirdi.

Üstat Luini'ye göre Mecdelli Meryem'in sırrı

"Dinleyin öyleyse" dedi.

"On üç ya ımı bitirir bitirmez, Üstat Leonardo beni Flo ransa'daki atölyesine kabul etti. Babam paralı askerdi, Milano- lu Visconti'ler sayesinde bir miktar para biriktirmeyi ba armı - tı; önce resim sanatında e itim görüp sonra da manastır haya- tına kendimi adamamı, en azından Tanrı yasalarınınca yönetilen laik bir hayat sürmemi uygun bulmu tu. O ne istedi ini benden daha iyi biliyordu: beni sava ın karga asından uzak tutmak ve Kilise'nin kanatları altında korumak. Milano'da iyi bir güzel san- natlar atölyesi olmadı ından, yıllık bir gelir ba layarak o sıralar Muhte em Lorenzo'nun yönetiminde olan atafatlı Floransa'ya gönderdi.

Her ey orada ba ladı.

Üstat Leonardo da Vinci beni koskocaman, bakımsız bir eve yerle tirdi. Evin dı ı siyahtı. Korkutucuydu. Buna kar ılıklı içerisi aydınlıktı ve neredeyse hiç duvar yoktu. Odalar yıkılmı , yerini art arda dizili büyük mekânlara bırakmı tı; her yerde ak- la gelebilecek en garip e yalar vardı. Alt katta, giri in hemen ya- nında, fidelik, saksı ve kafes koleksiyonlarıyla tarlaku ları, sü- lünler ve evcille tirilmi ahinler bulunuyordu. Bunların yanın- da tunçtan at kafaları, ayakları ve denizkızları dökmek için ka- lıplar yı ılıydı. Aynalar her yerde mevcuttu. Mumlar da. Mut

fa a gitmek için, herkesi korkutan tahta iskeletlerin nöbet tuttu u bir koridordan geçmek gerekiyordu; üstadın tavanarasına neler saklamı olabilece ini dü ünme bile beni korkudan tit retirdi.

Evde üstadın ba ka ö rencileri de ya ıyordu. Hepsi benden büyüktü, dolayısıyla, ilk günlerde bazı akalara maruz kaldıktan sonra oldukça rahat bir konuma geldim ve yeni hayatıma alı maya ba ladım. Sanıyorum Leonardo'nun bana kanı ısındı. Bana Latince ve eski Yunanca okuyup yazmayı ö retti, bu hazırlık safhası olmadan 'resimlerin bilimi' dedi i yazı türünü ö retmesinin anlamı olmayaca ını açıkladı.

Dü ünebiliyor musunuz, Elena? Derslerim üçe katlandı, botanik gibi, astroloji gibi özel konuları da kapsıyordu. O yıllarda üstadın düsturu *lege, lege, relege, ora, labora et invenies** idi; okumayı en çok sevdi i (dolayısıyla bizim de en çok okudu umuz) ey de, Jacobus de Voragine'nin yazdı ı azizlerin hayatlarıydı.

Tommaso, Andrea ve di er çıraklar o yazılardan nefret ederdi ama benim için müthi bir ke ifti. Onlardan inanılmaz eyler ö rendim. O sayfalarda, azizlerin, müritlerin ve havari-lerin hayalimden bile geçmeyecek onlarca ilginç mucizesini, macerasını okudum. Örne in Küçük Yakub'a, sa'yla iki kar tanesi kadar benzer oldukları için 'Rabbin karde i' dendi ini ö rendim. Yahuda skariyot, Zeytinlik Da ı'nda Rabbimizi öpe rek i aret edece i konusunda Sanedrin'le anla tı ında, katillerin asıl sa'yı ona neredeyse ikizi kadar benzeyen Yakub'la karı tırmalarından korkuyormu .

Elbette ncil'lerde bu konuda tek kelime edilmemi tir.

Havari Bartolomeus'un maceraları da çok ho uma giderdi. Gladyatöre benzeyen Bartolomeus, gelece i görme konusundaki yetene iyle di er havarilerin ödünü patlatırmı . Bununla birlikte, bu bilgisi pek i ine yaramamı ; Hindistan'da diri diri derisinin yüzülece ini öngörememi .

*) "Oku, oku, yine oku, dua et, çalı , bulursun."

Bu bilgiler içimde giderek birikti, dinimiz açısından son derece önemli olan bu ki ilerin çehrelerini ve ki iliklerini hayal etme konusunda bana müthi bir meleke kazandırdı. Leonardo'nun istedi i de buydu: kutsal öyküleri gözümüzde canlandırmamızı te vik etmek ve tuvallerimize aktarmak konusunda özel bir .yetenekle bizi donatmak. Bana Jacobus de Voragine'den çıkardı 1, havarilerin meziyetlerini sıralayan bir liste vermişti, hâlâ saklarım. Bakın: Bartolomeus'a, gelece i görme yetene inden ötürü *Mirabilis*, harika adını vermiş sa'nın ikiz karde ine, *Venustus*, latif..."

Luini'nin gömle ine dikili bir cebe sakladığı kâ ıt parçasını ne büyük bir saygıyla açtı nı gören Elena gülerek kâ ıdı elinden kaptı ve pek anlamadan okudu:

Aziz Bartolomeus	<i>Mirabilis</i>	Harika
Küçük Yakub	<i>Venustus</i>	Latif
Andreas	<i>Temperator</i>	Uyaran
Yahuda İskariyot	<i>Nefandus</i>	İğrenç
Petrus	<i>Exosus</i>	Nefret Eden
Yuhanna	<i>Mysticus</i>	Esrarı Bilen
Tomas	<i>Litator</i>	Tanrılarını Yatıştıran
Büyük Yakub	<i>Oboediens</i>	Söz Dinleyen
Filipus	<i>Sapiens</i>	Yüce Şeyleri Seven
Matta	<i>Navus</i>	Çalışkan
Yahuda Taddeus	<i>Occultator</i>	Gizleyen
Simon	<i>Confector</i>	Tamamlayan

"Bunu yıllardır sakladınız, öyle mi?" dedi, pis kâ ıt parçasıyla oynayarak.

"Evet. Üstat Leonardo'nun en önemli derslerinden biri olarak hatırlarım."

"Ama bir daha göremeyeceksiniz onu" dedi Elena gülerek.

Luini anlamazlıktan geldi. Kı kırtıcı Elena listeyi havaya kaldırıyor, ressamın üstüne atlamasını bekliyordu. Ama Luini tuza a dü medi. O listeyi o kadar çok görmü , öyle derin bir inançla incelemi , On kiler'in niteliklerinden profillerini da mıtmaya çalı mı tı ki, artık kâ ida ihtiyacı yoktu. Ezbere bili yordu listeyi.

"Peki ya Mecdelli Meryem?" diye sordu sonunda küçük kontes, hafif bir hayal kırıklı ıyla. "Bu isimler arasında o yok. Bana ondan ne zaman söz edeceksiniz?"

Luini gözlerini öminede çıtırdayan alevlere dikerek anlat maya devam etti:

"Dedi im gibi, Ke i Jacobus de Voragine'nin eseri beni çok etkiledi. imdi, bunca zaman sonra dü ünüyorum da dik katimi en çok çeken öykü, Mecdelli Meryem'in öyküsüydü. Ne dense Üstat Leonardo bu öykünün üzerinde özellikle durmamı istemi ti. Ben de öyle yaptım.

O dönemde, Cenova piskoposunun yazdıklarını incelerken üstadın yaptı ı açıklamalar beni katiyen deh ete dü ürmemi - ti. On üç ya ındaydım ve Ortodoks heterodoks ayrımını, Kili se tarafından kabul edilenle edilmeyenin farkını bilmiyordum. Belki de bu yüzden, kafama ilk kazınan, adının anlamı* oldu: Maria Magdalena 'acı deniz', 'aydınlatici' ve 'aydınlanmı ' de mekti. lk anlamının, Meryem'in hayattayken döktü ü sel gibi gözya larına bir atıf oldu unu söylüyordu piskopos. Tanrının O lu'nu bütün kalbiyle sevmi ti; ama o, bu dünyaya Meryem'le bir yuva kurmaktan daha önemli bir görevle gelmi ti; dolayısıy la Mecdelli Meryem onu farklı bir biçimde sevmeyi ö renmek zorunda kaldı. Leonardo, Meryem'in meziyetlerini hatırlamak için en iyi simgenin dü üm oldu unu gösterdi bana. Daha Mı sırlılar döneminde bile, dü üm Tanrıça sis'in büyüleriyle öz de le tirilirmi . Efsaneye göre sis'in Osiris'in girilmesine yar dımcı oldu unu ve amacına ula mak için dü üm çözümedeki be

*) Mecdelli Meryem: Maria Magdalena. (ç.n.)

cerisinden yararlandı ını açıkladı. Mecdelli Meryem, sa dirildi inde ona yardım eden tek ki iydi, onun da dü ümler konusunda bilgili olması akla yakındır. Üstat, bu bilginin acı içerdiğini söylerdi, çünkü sımsıkı ba lanmı bir ipi çözmek için mücadeleye etmek herkese ıstırap verir.

'Bir resmin orta yerinde bir dü üm gördü ünde, o eserin Mecdelli Meryem'e adanmı oldu unu hatırla' diye tembihlemi ti.

Adının öteki anlamlarına gelince; bunlar, deyim yerindeyse daha derin ve gizemliydi ve Üstat Leonardo'nun pek sevdiği, bize sürekli bahsetti i bir kavramla ili kiliydiler: ı ık. Üstada göre, ı ık Tanrı'nın bulundu u tek yerdir. Baba ı ıktır. Gökyüzü ı ıktır. Aslında her ey ı ıktır. Bu yüzden de, hep derdi ki, biz insanlar ı ı a hâkim olmayı ö renebilsek, her ihtiyaç duydu umuzda Babaya seslenip onunla konu mamız mümkün olurdu.

ı ı n Tanrıyla konu malarımıza aracılık etmesi kavramının Avrupa'ya Mecdelli Meryem sayesinde ula tı ını o sıralar bilmiyordum.

Bunu da anlatayım size:

sa Golgota'da öldükten sonra, Mecdelli Meryem, Arima tealı Yusuf, sa'nın çok sevdi i müridi Yuhanna ve Mesih'in az sayıdaki sadık izleyicisi, üzerlerine çöken baskıdan kurtulmak için skenderiye'ye kaçtılar. Bazıları Mısır'da kalıp bilinen ilk ve en bilge Hıristiyan cemaatlerini kurdular; ama sevgilisinin büyük sırlarını bilen Mecdelli Meryem, Kudüs'e bu kadar yakın bir yerde kendini güvende hissetmiyordu. Böylece, daha güvenli bir sı narak aray ı içinde Fransa sahillerine ula tı."

"Peki bu sırlar neydi?"

Küçük kontesin sorusu üstadı dalgınlı ndan sıyrıldı.

"Büyük sırlar, Elena. O kadar büyük ki, o zamandan bu yana ancak çok az sayıda, seçkin ölümlü onlara vâkıf olabildi."

Genç kız gözlerini iri iri açtı.

"sa'nın, ölümler arasından döndü ünde, dirildi inde ona if a etti i sırlar mı?"

Luini onayladı.

"Evet, onlar. Ama bana henüz ifaat edilmedi bu sırlar."

Üstat anlatmaya devam etti:

"Beytanyalı da denilen Mecdelli Meryem, Fransa'nın güneyinde, küçük bir köyde karaya indi; daha sonra köye Les Saïntes Maries de la Mer adı verildi, çünkü onunla birlikte birçok Meryem gelmi ti. Bu köyde sa'nın güzel haberini onlara ilettili ve oradaki insanlara 'ı ı nı sırrı'nı açıkladı; heretikler, örne in Katharosçular, Albi heretikleri bu sırrı kabullendi, hat-ta Fransa'nın yeni koruyucu azizesi Notre Dame de la Lumie re oldu.

Ne var ki barı çıl ifaat dönemi çabuk sona erdi. Kilise bu fikirlerin Roma egemenli ini tehdit etti ini fark ederek yayıl-masına son vermek istedi. Kendi bakı açısından mantıklıydı; herhangi bir papa, Tanrıya yönelmek için rahibe ihtiyacı olma-yan Hıristiyan cemaatlerinin varlı nı kabullenebilir miydi? Hiç sa'nın yeryüzündeki temsilcisi, Mecdelli Meryem'den daha a a -ıda veya ona e it konumda bulunabilir miydi? Ya izleyicilerine ne demeli? İ ık gibi bir eye tapmak putperestlik de il miydi? Bunun üzerine Kilise sa'yı sevmi ve insanlık durumunu her-kesten çok anlamı olan kadını derhal lanetledi ve a a ıladı.

zin verin de sevgili Elena, size bir eyi daha açıklayayım:

1479 yılının ba larında, Floransa henüz saygıde er Loren zo de Medici'ye yapılan iddetli saldırıdan* toparlanmaya çalı-rken Üstat Leonardo'nun atölyesine ilginç bir ziyarette bulu-nuldu. Sabah vakti, güne gökyüzünde hayli yükselmişen elli ya larında bir adam atölyemize geldi. Bukle bukle lepiska saçla-rıyla, o sıralar beceriksizce tuvallerimize çizdi imiz çocuk me-lleklere benzerli iyle i iniyordu. Nazik bir dille konu uyordu ve siyah, gösteri li giysilere bürünmü tü. Habersiz geldi ve üs-tadın atölyesinde kendi çöplü ündeymi gibi gezindi. Hatta bi-zim i lerimizi tek tek gözden geçirecek kadar ileri gitti. Ben o sırada, tesadüf bu ya, Mecdelli Meryem'in bir portresini yapı

*) Floransa katedralinde Muhte em Lorenzo'yu öldürmeyi amaçlayan ünlü "Pazzi komp-losu" Lorenzo kaçmayı ba ardi, ancak karde i Giuliano yirmi yedi yerinden hançerlene-rek öldürüldü. Ardından XV. yüzyılın en yo un baskı dönemlerinden biri ba ladı.

yordum; elinde kaymakta ından bir kap vardı; ziyaretçimiz bu-
nu görünce çok ne elendi:

'Bakıyorum Üstat Leonardo sizi iyi e itiyor!' dedi ve tebrik etti. 'Tasla ınız çok ey vaat ediyor... Aynen böyle devam edin.'

Koltuklarını kabardı.

'Bu arada' dedi ardından, 'Mecdelli Meryem'inizin elinde tuttu u i enin anlamını biliyor musunuz?'

Ba ımı sallayarak bilmedi imi belirttim.

'Markos ncili'nin on üçüncü bölümünde, ufaklık. Bu ka-
dın, ya i esini kırıp ya ları sa'nın ba ına dökerek onu ya la-
dı; tıpkı bir rahibenin, gerçek bir krala yapaca ı ekilde... Etten kemikten, ölümlü bir kral.'

Tam o sırada üstat geldi. Atölyesinde bir yabancı görün-
ce sinirlenmek öyle dursun, herkesin a kın bakı ları kar ısında yüzü aydınlandı. Birbirlerini görür görmez kucakla tılar, ya-
naktan öpü tüler ve hemen oracıkta tanrısallıktan, insanlıktan söz etmeye koyuldular. te o zaman ilk defa gerçek Mecdelli Meryem'le ilgili, asla hayal edemeyece im bir ey i ittim.

'Çalı malar hızla ilerliyor sevgili Leonardo' dedi melek yüzlü adam memnuniyetle. 'Gerçi Ya lı Cosimo'nun ölümün-
den beri çabalarımızın her an tuzla buz olabilece i duygusunu ta ıyorum. Floransa Cumhuriyeti'nin çok geçmeden korkunç sınavlardan geçece inden eminim.'

Üstat ziyaretçinin narin ellerini demirci eline benzeyen kendi iri elleri arasına alıp sıktı.

'Tuzla buz mu dedin?' diye haykırdı, yeri gö ü inleterek. 'Senin akademin Mısır piramitleri kadar sa lam bir bilgi tapı-
na ı! Birkaç yıl içinde, muhte em atalarımıza ili kin daha çok ey ö renmek isteyen gençlerin hac merkezine dönü tü ü ya-
lan mı? Plotinos'un, Dionysios'un, Proklos'un, hatta Hermes Trismegistos'un eserlerini ba arıyla çevirdin, eski firavunların sırlarını Latince'ye tercüme ettin. Bütün bunlar nasıl tuzla buz olur? Sen Floransa'nın en büyük dü ünürsün dostum!'

Siyah giysili adamın yüzü kızardı.

'Çok naziksin dostum Leonardo. Ne var ki, insanlı ın efsanevi Altın Ça 'da kaybetti i bilgiyi geri kazanmak için verdi imiz mücadele u anda en zayıf anlarını ya ıyor. Seni görmeye de bu yüzden geldim.'

'Ba arısızlıktan mı söz ediyorsun? Sen ha?'

'Ya lı Cosimo için Platon'un eserlerini çevirdikten sonra saplantımın ne oldu unu biliyorsun, de il mi?'

'Elbette. Ruhun ölümsüz oldu u yolundaki eski dü üncen! Bu ba arın yüzünden herkes sana saygı duyacak! Neredeyse kocaman zafer taklarının üzerinde altın harflerle yazılı halde görür gibi oluyorum: Marsilio Ficino, bize onurumuzu geri veren kahraman. Papa bile seni takdis edecek!'

Çocuk melek güldü:

'Abartmaya öteden beri bayılırsın Leonardo.'

'öyle mi dü ünüyorsun?'

'Aslında övgüye layık olanlar Pythagoras, Sokrates, Platon, hatta Aristoteles. Ben de ilim. Ben sadece herkes bu bilgiye ula abilsin diye onları Latinceye çevirdim.'

'Peki öyleyse Marsilio, nedir seni kaygılandıran?'

'Beni papa kaygılandırıyor üstat. Lorenzo de Medici'yi katedralde öldürme emrini onun verdi ini dü ündürecek çok sebep var. Üstelik giri iminin sadece politik hırstan de il, dinî sebeplerden de kaynaklandı ından eminim.'

Leonardo arkada ının sözünü kesmeye cesaret edemedi kalın ka larını havaya kaldırmakla yetindi.

'Aylardır kentte bu lanet olası *interdicto*'yla* ya ıyoruz. Medici'lere yapılan saldırıdan sonra durum dayanılmaz hale geldi. Kiliselerde ayin yapılması yasak; i in kötüsü, bu baskı ben teslim oluncaya kadar devam edecek...'

'Sen mi?' dedi dev irkilerek. 'Senin bununla ne alâkan var?'

'Papa Akademi'nin birtakım eski metinlerle belgeleri elden çıkarmasını istiyor, Roma Kilisesi doktrinine aykırılık gösteren

*) Yasak, (ç.n.)

yazılar. Lorenzo'ya kar ı düzenlenen komplonun amaçlarından biri de bu belgeleri zorla ele geçirmektir. Roma özellikle, bildi in gibi bir süredir bizim elimizde olan Havari Yuhanna'nın apokrif metinlerini gasp etmek istiyor.'

'Anlıyorum...'

Ustam dü ünürken hep yaptı ı gibi sakalını sıvazlamaya koyuldu.

'Peki kaybetmekten korktu un malumat nedir, Marsilio?' diye sordu.

' sa'nın çok sevdi i havarinin yazılarının kopyalarının kopyaları olan bu yazılarda, sa'nın ölümünün ardından On kiler'in yaptıkları anlatılır. Bu yazılarda ileri sürüldü üne göre, ilk, yani özgün Kilise'nin yönetimi katiyen Petrus'un de il, Yakub'un elindeymi . Dü ünebiliyor musun? Papalı ın me ruiyetini bir anda ortadan kaldıracak bir bilgi!'

'Sence Roma bu belgelerin varlı ından haberdar ve ne pahasına olursa olsun onları ele geçirmeye niyetli, öyle mi?'

Çocuk melek ba ıyla onaylayıp bir ey daha ekledi:

'Yuhanna'nın metinleri daha da ileri gidiyor.'

'Öyle mi?'

'Yakub'un Kilisesi'nin haricinde, müritlerin arasında bir bölünme daha oldu unu, bu bölünmenin ba ını Mecdelli Meryem'in çekti ini ve Yahya'nın da onu destekledi ini belirtiyor.'

Üstat yüzünü buru tururken siyah giysili adam devam etti:

'Yuhanna'ya göre, Mecdelli Meryem daima sa'ya çok yakındı. O kadar ki, birçokları ö retilerini onun devam ettirmesi gerekti ini dü ünüyorlardı, tehlikeli anlarda onu inkâr eden korkak müritler sürüsü de il...'

'Peki imdi neden bana bütün bunları anlatıyorsun?'

'Çünkü bu bilgilerin emanet edilece i ki i olarak sen seçildin Leonardo.'

Asil görünümlü çocuk melek derin bir nefes aldıktan sonra devam etti:

'Bu metinleri saklamanın ne kadar tehlikeli oldu unu biliyorum. nsanı diri diri yakarlar bunlar yüzünden. Ne var ki, on

lan yok etmeden önce incelemeni rica ediyorum, **sana** bahsetti im bu Mezdelli Meryem ve Yahya **Kilisesi** hakkında ne mümkünse öğren ve eline fırsat geçti inde bu yeni nciller'in özünü eserlerine yerleştir. Böylece Kitabı Mukaddes'in eski emri gerçeğe ecektir: Görmek için gözleri olan...'

'...görsün.'

Leonardo gülümsedi. Fazla düşünmedi. Hemen o gün öleden sonra, emaneti üstleneceğine dair çocuk meleğe söz verdi. Hatta tekrar görüşmelerini ve siyah giysili adamın üstada daha sonra dikkatle inceleyeceği kitaplar ve kâğıtlar verdi in biliyorum. Daha sonra, olayların gidiatı karışığında, Keisi Savonarola iktidara geldikten ve Medici hanedanı devrildikten sonra, Milano'ya gelip dükün hizmetine girdik ve çok çetirelerde çalışmaya başladık. Kendimizi resme adamıken savaş makinelerinin, uçmak için cihazların çizimiyle yapımına geçtik. Ama o sırada, Leonardo'nun atölyesinde çalıştırdığımız o garip iftihat hiç aklımdan çıkmadı.

Sizi airtacak bir şey daha söyleyeyim mi, Elena?

Üstat bu olanlardan bir daha çıraklarının hiçbirine söz etmediği halde, Leonardo'nun u sıralar Marsilio Ficino'ya Floransa'da verdiği sözü yerine getirmekte olduğunu sanıyorum. Size bunu elimi kalbime koyarak söylüyorum: Dominikenler'in yemekhanesindeki eserini görmeye her gidişimde, yıllar önce o kılgünü üstadın çocuk meleğe söylediği son sözleri mutlaka hatırlıyorum...

'Dostum Marsilio, Yuhanna'nın yüzüyle kendininkini aynı resimde gördüğün zaman, bana emanet ettiğinin sırrı bana kayere de il, oraya saklamaya karar verdiğini bil.'

Biliyor musunuz? *Son Akşam Yemeğinde* çocuk meleğinin yüzünü gördüm!"

Kütüphaneci biraderimizi 17 Ocak Salı günü Vesperum duasından az önce Ölüler Galerisi'ne gömdük. Bedeninin gece boyunca baında bekledi imiz apelde çürümeye ba lamasını istemediklerinden hızla defnedilmesine karar verildi. ki acemi ke i cesedi beyaz bir kefene sarıp kayı larla ba ladılar ve bir çukurun dibine indirdiler; çok geçmeden çukur toprak ve karla kaplandı. Cenaze töreni, karanlık basmadan ak am yeme ine yeti me mecburiyeti gibi sudan bir mazeretle alalacele, merasimsiz bir vedala ma oldu. Ke i ler kendilerini bekleyen sebzeli pilav ve Noel'den kalma ballı çörekler için ükran duasını mırıldanırlarken benim içimi garip bir sıkıntı kapladı. Ba ke i le maiyeti veznedar, a çı, tek gözlü Benedetto ve *scriptorium* sorumlusu bir haftadan kısa bir süre içinde Santa Maria'daki ikinci cenaze törenini nasıl olup da böylesine kayıtsızlıkla yürütmü lerdı? Birader Alessandro'yu niçin umursamıyorlardı? Onun için kimse bir damla olsun gözya ı dökmeyecek miydi?

Sadece Peder Bandello, sonunda, ayaklarımızın altında yatan zavallıyla ilgili olarak bir insanlık gösterdi. Kısa vaazında, Ke i Alessandro'nun o günlerde Milano'ya yerle mi olan bir delinin komplosuna kurban gitti ini kanıtlayacak deliller oldu unu ima etmi ti. "Bu yüzden, burada bir Hıristiyan mezarını ondan fazla hak eden biri olamaz." Bununla birlikte Bandello bizi ciddiyetle uyardı: " ehirde dola an yalanlara inanmayın" dedi, a ır a ır çukura indirilen tabuttan gözlerini ayırmadan. "Rahmetli Birader Trivulzio, er veya geç cezasını çekecek olan korkunç bir canı tarafından katledilerek ehit oldu. Cezasını çekmesini bizzat ben sa layaca ım."

ster cinayet olsun, ister intihar, üphelerimi ne kadar yattı tırmaya çalı sam da, bu kadar kısa süre içinde iki ölümün Santa Maria'da normal bir ey oldu unu kabul etmek kolay dildi. Üstat Leonardo'nun atölyesine gitmeden önce bana söyledi i son sözler, fırtına habercisi gökgürültüsü gibi beynimde gürlendi: "Bu ehirde" demi ti, Bıçakçılar Soka ı'nda vedala mada nce, "hiçbir ey tesadüfi de ildir. Bunu sakın unutmayın."

O gün ak am yeme i yemedim.

Yiyemedim.

Bendeniz kadar kuruntulu olmayan di er ke i ler yemekhane olarak düzenlenmi yakındaki bir salona, e inin cenaze töreni için dükün sundu u ölenin artıklarıyla midelerini doldurmaya ko tular. Asıl yemekhane iskeleler, boyalar yüzünden kullanılmaz hale geldi inden, ke i lerin alı kanlıkları yıllardır altüst olmu tu; yemekhanenin birinci kata ta nmasına neredeyse ola an gözüyle bakıyorlardı.

Bunca e retilik arasında az sonra iyi bir ey ke fettim: n aat çalı maları sürdükçe, *Son Ak am Yeme i'nin* bulundu u oda, yemek saatinde çekilip rahat rahat dü ünme için ideal sınak olacaktı. Orada hiçbir ke i dü üncelerimi bölmeyecekti; manastırın yabancısı olan herhangi biri de so uk, tozlu, in aat halindeki bir mekânı merak edip içeri girmezdi.

Aklım Ke i Alessandro'yla payla tı m günlerde ve zihnimizi me gul eden, yarım kalmı bilmede, ke i in ruhu için dua etmek üzere adımlarımı yemekhaneye yönelttim.

çerisi bo tu. Ak amın son ı ıkları Toscanalı'nın eserinin ancak alt kısmını aydınlatıyor, Rabbimizin üst üste çapraz konmu gibi görünen ayaklarını öne çıkarıyordu. sa'nın Kafatası Tepesinde ya amak üzere oldu u olayın kehaneti miydi bu? Yoksa üstat, ayaklarını bilinmeyen ba ka bir nedenle mi bu e kilde resmetmi ti? Haç çıkardım. Yandaki avlunun düzensiz sütunları, sahneye hayaletsi bir görünüm kazandırıyor.

Ancak o zaman, Kutsal Ak am Yeme ine katılanlara baskarken fark ettim.

Do ruydu. Yahuda skariyot, Ke i Alessandro'nun çehresine sahipti.

Daha önce nasıl fark etmemi tim?

Fesat havari, Celileli'nin sa ında oturmu , dingin güzelli-
ini sessizce, hayranlıkla seyrediyordu. Zaten Büyük Yakub'un
deh et ifadesi ve masanın öbür ucundaki Matta, Yahuda Tad
deus ve Gayur Simon'un arasında geçen hararetili tartı ma dı-
ında, di er havarilerin dudakları mühürlenmi ti. Tam o anda
Ke i Alessandro'nun ruhunun *gerçekten* Göklerdeki Babamız'ın
çehresine bakıyor olabilece ini dü ündüm istihzayla.

Kütüphaneci, Yahuda skariyot gibi kendi canını aldıysa,
Bandello onun masum oldu unu varsaymakla hata ediyorsa, u
anda Rabbin rahmetine kavu mak öyle dursun, eol'un ebedi
i kencelerini çekmekteydi.

Duvar resminde gezinen bakı larım bir ba ka ayrıntıya ta-
kıldı. Yahuda skariyot ve Rabbimiz sanki aynı ekmek dilimine
ya da belki meyveye uzanıyor ama ikisi de ula amıyor gibiydi-
ler. Hain, sa ında alçaklı ı kar ılı ında aldı ı paraların bulun-
du u kese, sol elini bir eyi yakalamaya çalı ırcasına masanın
dı kenarına do ru uzatmaktaydı. Bu hareketin farkında olma-
yan Rabbimiz de sa elini aynı yöne uzatmı tı. Orada her ikisini
de ilgilendirebilecek ne olabilirdi? Yahuda skariyot, Tanrı'nın
O lunun ihanete u radı ını ve kaderinin belirlenmi oldu u-
nu bildi i o anda, Nasıralı'dan ne çalabilirdi?

Ben bunlara kafa yorarken, beklenmedik bir ziyaret dü ün-
celerimi böldü:

"Hiçbir ey anlamadı ınıza bahse girerim, yalan mı?"

Oldu um yerde sıçradım. Narçiçe i rengi pelerin giymi ,
tanıyamadı ım biri alacakaranlıkta ilerleyerek birkaç adım
ötemde durdu:

"Peder Leyre misiniz acaba?" diye sordu.

Tüylü mor berenin altında tatlı ve yuvarlak bir kadın çeh-
resi görünce gözlerim hayretle açıldı. Kar ımdaki genç kız er-
kek kılı ına girmekle sadece kanuna aykırı hareket etmiyor,
kendini tehlikeye de atmı oluyordu; gizlemeye çalı madı ı bir
merakla beni seyretmekteydi. A a ı yukarı benim boyumday
dı, vücut hatları ise bol giysilerin altında belli olmuyordu. Be

nim cevabımı beklerken deri eldiveni kılıcının ı iltılı kabzasında geziniyordu.

Cevap verirken kekeleydim sanırım.

"Merak etmeyin peder." Gülümsedi. "Kılıç sizi korumak için. Size zarar vermeyecek. Ku kularınızın her biri cevaplandırılmayı hak etti i için geldim buraya. Cevabı ö renebilmek için de, efendim sizin sa olmanız gerekti ini dü ünüyor."

Hiçbir ey söyleyemedim.

"Benimle birlikte sakın bir yere gelmenizi rica ediyorum" diye ekledi. " ehrin ba ka bir bölümünde bulunmanızı gerektiren acil bir mesele için."

Daveti tehditkâr de il, kibar bir rica tonundaydı. Nazik tavırlı kadın peleriniyle göz alıyor, alı ılmadık bir güç sergiliyordu. Bakı ları uyanık ve kedimsiydi, hareketleri olumsuz bir cevabı kabul etmeyecek bir kararlılık sergiliyordu. Yemekhane artık karanlı a gömülmü oldu u halde genç kadın kolaylıkla yolunu bularak beni yemekhaneye kiliseyi ba layan, genelde sadece biz ke i lerin kullandı ı koridora sürükledi. Bu mekânı nasıl olup da bu kadar iyi tanıyordu? Tek bir Dominiken'in bile izine rastlamadan soka a çıktı ımızda erkek kılı ındaki kadın hızlanmam için i aret etti.

Dört be sokak ötedeki Santo Stefano Kilisesi'ne varmamız on dakika sürdü; bu arada hava artık neredeyse tamamen kararmı tı. Kilisenin sa tarafından dola tık ve iyi bir rehber olmadan yolunu bulmanın zor oldu u dar bir ara soka a girdik. Soka ın sonunda, iki yanında az önce yakılmı me alelerle aydınlanan, iki katlı, görkemli bir sarayın tu la cephesi yükseliyordu. Santa Maria'dan çıktı ımızdan beri tek kelime etmemi olan rehberim yolu gösterdi.

"Geldik mi?" diye sordum.

Beli oturan yün ceket giymi , kukuletalı bir u ak bizi karlamaya çıktı.

"Zatıalınız uygun görürlerse" dedi tumturaklı bir edayla, "sizi efendimin yanına götürece im. Sizi kabul etmek için sabırsızlanıyor."

"Efendinize mi?"

"Evet, öyle." Yerlere kadar eilerek abartılı bir selam verdi. Kadın silah or gülümsedi.

Malikâne ola anüstü de erli dekorlara sahipti. Her yanda, sahanlıklarda, duvarlarda, eski mermer Roma sütunları, topra n altından kısa zaman önce çıkarılmı heykeller, tuvaler ve halılar yı ılıydı. Ha metli binanın merkezinde geni bir avlu yer alıyordu; avlunun ortasında bulunan ve çalılıklardan olu an labirente yöneldik. Sessizlik tuhafıma gitti. Labirentin yollarında adeta me um bir olayı bekleyen ciddi çehreleri görünce daha da a ırdım.

Avluyu bir ba tan di erine geçerken bir grup hizmetkârın yırtıcı hayvanlar gibi birbirlerine bakan iki ki iden gözlerini ayırmadıklarını fark ettim. Gömlek giymi iki adamın ellerinde kınlarından çekilmi dar birer kılıç vardı ve so u a ra men ter içindeydiler. Rehberim beresini çıkardı ve kar ısındaki sahneye kendinden geçmi çesine baktı.

"Ba lamı " dedi hayal kırıklı ıyla. "Efendim bunu görmeyi istiyordu."

"Bunu mu?" dedim tela lanarak. "Bir düelloyu mu?"

O cevap vermeye fırsat bulamadan iki erkekten daha büyük olanı, uzun boylu, saçları dökülmü , geni omuzlu adam genç hasmının üzerine atılarak kılıcıyla saldırdı.

"*Dönüne Jesu Christel*" * diye haykırdı hasmı ve kılıcını gö - sünün üzerine çaprazlamasına tutarak saldırıyı savu turdu; gözleri deh et içinde ardına kadar açılmı tı.

"*Rex Glorïae!*" ** diye cevap verdi saldırgan.

Bu bir antrenman de ildi. Dazla ın öfkesi her an artıyor, kılıçlar sertçe çarpı ıyordu. Hamleleri süratli ve sertti. ak, ak, ak. Her darbe, çılgınca ve ölümcül bir ezginin bir notası gibiydi.

"Mario Forzetta" diye fısıldadı rehberim, soluklanmak için geriye çekilmekte olan genç adamı i aret ederek. "Ferraralı bir ressam çıra ıdır. Efendimi bir anla ma konusunda aldatmak istedi. Düello spanya'daki gibi ilk kan akana kadar."

" spanya'daki gibi mi?"

*) Rab Isa Mesih, (ç.n.)

") zzet kralı, (ç.n.)

"Hasmını ilk kim yaralarsa o kazanır."

Çarpı ma tekrar ba ladı. Bir, iki, üç, dört yeni darbe avluda top atı ı gibi yankılandı. Kılıçların metalik parıltısı balkonlara yansiyordu.

"Hayatınızı kurtaracak olan gençli iniz de il, benim merhametim!" diye haykırdı dazlak.

"Merhametinizi münasip bir yerinize tıkın, Jacaranda!"

Forzetta'nın gururu fazla uzun ömürlü olmadı. Üç iddetli kılıç darbesi direni ini kırarak diz çökmek ve ellerini yere dayamak zorunda bıraktı onu. Avluda tezahüratlar yükselirken rakibi muzafferane bir edayla gülümsüyordu. Evin efendisinin dümanı düelloyu kaybetmi ti. Geriye bir tek gelene in tamamlanması kalmı tı: Galibin kılıcı bir cerrah hassasiyetiyle havada yükselip ucuyla delikanlının yana ına dokundu ve aynı anda koyu kırmızı bir sıvı fı kırdı.

İlk kan.

"Gördünüz mü?" diye kükredi memnuniyetle. "Tanrı yalanlarınızın kar ılı nı verdi. Bir daha beni sahte antikalarla kandırmaya kalkı mayın. Asla."

Bunun üzerine, adamları arasında benim beyaz cübbemle siyah kapi onumu gördü üne memnun olarak bulundu um yere do ru ilerledi ve e ilerek selam verip herkesin duyaca ı e kilde ekledi:

"Bu serseriyle ilgili olarak hak yerini buldu..." dedi tumtu raklı bir edayla. "Ne var ki, sizin gibi saygıde er birisi için henüz bulmadı, öyle de il mi, Peder Leyre?"

Donup kaldım. Gözlerindeki eytani parıltı beni üpheye dü ürüyordu. smimi bilen bu adam kimdi? Hangi haksızlıktan söz ediyordu?

"Bu evin kapısı vaizlere daima açıktır" dedi. "Ancak sizi, ortak bir dostumuzun ismini birlikte eski erefine kavu turalım diye buraya ça ırttım."

"Ortak bir dostumuz mu var?" dedim kekeleyerek.

"Vardı" diye düzeltti. "Yoksa Ke i Alessandro Trivulzio'nun ölümünün ardında bir tuhafılık gizlendi ini dü ünenlerden de il misiniz?"

Az sonra isminin Oliverio Jacaranda oldu unu ö rendi im düellonun galibi omzuma dostça dokundu. Sonra sarayın içine girdi. Rehberim ev sahibini beklememi rica etti. Bu sırada Jacaranda'nın küçük hizmetkârlar ordusunun harekete geçi ini izledim: On dakika içinde düellonun yapıldı ı podyumu sökmü , yaralı ve elleri ba lı Forzetta'yı alıp sarayın derinliklerinde bir yere götürmü lerdı. Yanımdan geçerken, zavallıc ın neredeyse çocuk sayılabilecek kadar genç oldu unu gördüm. Yuvarek yüzlü delikanlının zümrüt gözleri bir an benimkilere kenetlenerek adeta imdat diledi.

"spanyollar erefli insanlardır." Sarı saçlarını çözmü ve kılıcını asmı olan kadın dostane bir tavırla konu tu: "Oliverio Valencia'ıdır, tıpkı papa gibi. Ayrıca papanın en sevdi i satıcısıdır."

"Satıcı mı?"

"Kendisi antikacıdır peder. Bizden önce ya amı olanların gömdükleri hazineleri geçmi ten kurtaran çok kârlı, yeni bir meslek. Roma'da sırfyedi tepenin topra ını e eleyerek neler bulunabilece ini hayal bile edemezsiniz!"

"Peki ya siz kimsiniz küçük hanım?"

"Kızıyım. Maria Jacaranda, emrinize amade."

"Babanız niçin bu Forzetta'yla çarpı masını görmemi istedi, söyler misiniz? Bütün bunların Peder Trivulzio'nun arasıyla ne ilgisi var?"

"Hemen açıklayayım" diye cevap verdi genç hanım. "Kabahat eski kitap ticaretinde. Bilmem biliyor musunuz, bu topraklarda altından daha de erli kitaplar dola ıyor; bu Forzetta gibi hırsızlar da kitapların ticaretini yapıyor, daha da beteri, ça da kitapları eski gibi göstererek a ır ı mebla lara satıyorlar."

"Bu konunun benimle ilgili oldu unu mu dü ünüyorsunuz gerçekten?"

"Olacak" diye esrarengiz bir cevap verdi Maria Jacaranda.

Ev sahibi çok geçmeden avluya döndü. Hizmetkârları düellonun neredeyse bütün izlerini ortadan kaldırmışlardı, malikâne yavaş yavaş rahat ve dingin görünümüne kavuşmuştu.

Maria'nın babası memnuniyetini gizleyemiyordu. Temizlenip kokular sürünmüş, ayaklarına kadar inen yeni yünden bir cübbe giymişti. Kızını iltifat ederek selamladıktan sonra benimsediği odasına davet etti. Benimle özel görüşmek istiyordu.

"Sizin gibi din adamlarının hoşuna gitmediğini biliyorum Peder Leyre."

İlk cümlesi beni şaşırttı. İspanyolcayla Milano lehçesi karışımı bir dil konuşuyor, bu da ona özel bir hava kazandırıyor. Çalınmış odası da kendisi kadar tuhaftı: müzik aletleriyle, tuvaletlerle, eski sütun başlıklarıyla dolu, kendine has bir mekân.

"Gördükleriniz sizi şaşırttı mı?" Sorusu incelememi yarım kesti. "Zin verirsiniz açıklayayım, Peder: Benim içinim, atalarımızın toprağın altına gömdükleri şeyleri tekrar gün ışığına çıkararak unutulmaktan kurtarmak. Bunlar bazen eski sikkeler, bazen basit kemikler, birçok kez de sizin gibilere sorulursa asla gün ışığına çıkmaması gereken, çoktanrı dinlerin tanrıalarının figürleri. Roma imparatorluğundan kalma bu heykellere bayılırım. Fevkalade güzel, orantılı... mükemmeldirler. Ve pahalı. Çok pahalı. - lerim, ne yalan söyleyeyim, her zamankinden iyi geliyor."

Jacaranda gümüş kadehlere arap doldurup ikram ettikten sonra dışarı çıkarak devam etti:

"Maria bahsettiği herhalde, muhterem papa faaliyetlerimi tasvip ediyor. Hatta yıllardır mallarımı herkesten önce görme ayrıcalığından yararlanmakta. Ta ki kardinal olduğundan günlerden beri bazılarını seçer ve karışıkta cömert meblağlar öder."

"Bahsetti, ,vet. Ne var ki..." dedim dudak bükerek, "beni buraya i lerinizden söz etmek için ça ırttı ınızı sanmıyorum. Yanılıyor muyum?"

Malikânenin sahibi alaylı, kısa bir kahkaha attı.

"Sizin kim oldu unuzu gayet iyi biliyorum Peder Leyre. Birkaç gün önce dükün memurlarına kendinizi Engizitör olarak tanıttınız ve *Donna Beatrice*'nin cenaze töreninden önce saygılarınızı sunmak istediniz. Roma'dan geliyorsunuz. Santa Maria manastırında kalıyor ve zamanınızın büyük ço unlu unu Latince bilmeceler çözmekle geçiriyorsunuz. Gördü ünüz gibi peder, hakkınızda bilmedi im ey yok sayılır neredeyse."

Antikacı kırmızı, koyu araptan bir yudum alıp tekrarladı:
"Neredeyse..."

"Anlayamadım."

" zin verirsiniz do rudan sadede gelece im. Akıllı bir adama benziyorsunuz, ortak bir sorunumuzu çözmeme yardımcı olabilirsiniz belki. Mesele Ke i Alessandro Trivulzio, peder."

Kütüphanecinin ölümü konusuna girilmi ti nihayet.

"Siz Milano'ya gelmeden uzun zaman önce, ke i le ben yakın dosttuk. Hatta ortak oldu umuz da söylenebilir. Trivulzio Milano'nun önemli bazı aileleri nezdinde benim i ime aracılık ediyordu. Onun aracılı ıyla, kilise mensuplarında üphe uyandırmadan bu ailelere antika tekliflerimi sunuyordum, Ke i Alessandro da kar ılı ında belli bir ücret alıyordu."

Geriye do ru bir adım attım.

" a ırdınız mı Peder Leyre? Bologna, Ferrara ve Siena'da ba ka ke i ler de bu tür i llerde bana yardımcı oluyorlar. Kimseyi öldürmüyoruz; sadece günün birinde eski kafalılık olarak gü lüp geçece imizden emin oldu um kimi saçma yasaklara, kaygılara aldırıyoruz, o kadar. Geçmi imizin parçalarını bulup, yararlanmaları için zenginlere teslim etmekte ne kötülük olabilir? Romanın San Pietro Meydanında bir Mısır dikilita ı yükselmiyor mu?"

"Tehlikeli sulara dalıyorsunuz beyefendi" diye cevap verdim, büyük bir ciddiyetle. "Kaçınmaya çalı tı ınız kilise mensuplarından biri oldu umu hatırlatırım."

"Tamam, tamam; ama bırakın devam edeyim. Ne yazık ki i imizi engelleyenler sadece katı kilise mensupları de il. Tahmin edebilece iniz gibi, bu i leri tasvip etmeyen kocalarından gizli de olsa, zengin saraylı hanımlara sanat eserleri ve antikalar satıyorum. Ke i Alessandro en önemli bazı giri imlerimde kilit rol oynadı. Milano'nun istedi i malikânesine günah çıkarma bahanesiyle kendini davet ettirmek konusunda çok incelikli bir yetene i vardı; sonra da Lombardiyalı asilzadelerin gözü önünde i i ba lardı."

"Kar ılı ında ne elde ederdi? Para mı?.. Kusura bakmayın ama hiç sanmam."

"Kitap, Peder Leyre. Satı ın de erine ba lı olarak elyazması ya da matbaada basılmış kitaplar alırdı kar ılı ında. ncelikle istinsah edilmi ya da Fransa'da, Almanya'da modern levhalarla basılmış eserler. Bir ba ka deyi le, kar ılı ını aynı olarak alırdı. Onun tek tutkusu, Santa Maria kütüphanesi için mümkün oldu unca çok sayıda kitap toplamaktı. Bunu zaten biliyorsunuz sanırım."

"Benim anlamadı ım, bunu bana niçin anlattı ınız. Birader Alessandro dostunuz idiye, bu sırları if a ederek niçin hatırasını lekeliyorsunuz?"

"Katiyen böyle bir niyetim yok" dedi Jacaranda, gergin bir tavırla gülererek. " zin verirsiniz bir eyi daha açıklayayım peder: Kütüphaneciniz ölmeden kısa bir süre önce çok özel bir göreve katıldı. En iyi mü terilerimden biriyle temas halindeydi, ben de en ufak bir üphem olmadan meseleyi ona teslim ettim. Do rusunu isterseniz, ilk kez bir soylu hanım, villasını süsleyecek bir Faunus heykelinden farklı bir ey istiyordu. Talebi, garipli i nedeniyle ikimizi de heyecanlandırdı."

Merak içinde Jacaranda'ya baktım.

"Mü terim küçük, neredeyse ailevi bir muammayı çözmemi istiyordu sadece. Antika konusunda uzman oldu umdan, oldukça ayrıntılı bir tasvirini sunabildi i de erli bir nesneyi bulabilece imi dü ünmü tü."

"Bir mücevher mi acaba?"

"Hayır. Hiç ilgisi yok. Bir kitap."

"Kitap mı? Sizin ücret olarak ödedi iniz türden..."

"Bu kitap hiç basılmamı tı" diye devam etti antikacı, sözü mü keserek. "Son derece de erli ve nadide bir eski elyazmasıydı. Tek bir nüshası vardı ve varlı ını çe itli kaynaklardan duyan mü terim, dünyanın bütün hazinelerinden çok bu elyazmasına sahip olmak istiyordu."

"Neydi bu kitap?"

"Hiç ö renemedim ki! Bana sadece görünü üyle ilgili bazı ayrıntıları vermi ti: fazla kalın olmayan, mavi renkli kapa ına dört altın çivi kakılmış , sayfa kenarları altın yaldızlı bir kitap. Dua kitabına benzeyen, büyük ihtimalle Do u'dan ithal edilmiş bir mücevher."

"Siz de Ke i Alessandro'nun yardımıyla kitabı bulmaya giriştiniz" diye araya girdim.

"Zileyebilece imiz ba lıca iki yol vardı. Birincisi, mü terime söz konusu kitaptan ilk bahseden ki i, yani Üstat Leonardo da Vinciydi. ansımıza, kütüphaneciniz kendisini yakından tanıyordu, ona ba vurup kitabın ressamın elinde olup olmadığını ö renmesi zor olmayacaktı."

"Ya ikinci yol?"

"Mü terim bulmamı istedi i kitabın tıpatıp benzer bir resmini vermi ti bana."

"Mü terinizde kitabın resmi mi vardı?"

"Evet, vardı. Çok sevdi i bir iskambil destesinde resmi çiziliydi. Kâ ıtlardan birinde, heybetli bir kadının portresinin olduğu u bir kâ ıtta bu kitap da görülüyordu. Fazla bir ey sayılmazdı elbette; ama çok daha az bilgiden yola çıkarak bir i e girişti im de çok olmu tu. skambil kâ ıtında elinde bu kitabı tutan bir rahibenin resmi vardı. Kitap kapalıydı, kapa ında bir isim ya da ba ka bir i aret yoktu."

"skambil destesinde bir kitap ha?" Tela a kapılmış tım. Daha önce benzer bir eyden Ke i Banello söz etmemi miydi?

"Mü teriniz kimdi, sorabilir miyim?" diye sordum.

"Elbette. Zaten ben de sizi bu yüzden ça ırtmış tım: Dü es Beatrice d'Este."

Gözlerim fal ta ı gibi açıldı.

"Beatrice d'Este mi? Magripli'nin karısı? Ke i Alessan dro'yla Donna Beatrice tanı ıyorlar mıydı yani?"

"Hem de çok yakından. Ve imdi de gördü ünüz gibi, iki- si de ölü."

"Nedir ima etti iniz?"

Jacaranda yazı masasının arkasındaki iskemleye oturdu, il- gimi böylesine çekebildi ine memnundu.

"Kaygılarımı anlamaya ba ladı ınızı görüyorum Peder Ley re. Söyler misiniz, Üstat Leonardo'yu ne kadar tanıdınız?"

"Onunla bir kere konu tum sadece. Bu sabah."

" unu bilmeniz gerekir ki kendisi tuhaf bir insan, bu top- raklardan gelmi geçmi en acayip, en anla ılmaz insan. Günün her dakikasını akla gelebilecek en saçma sapan konuları incele- mekle, okumakla, resmetmekle ve dü ünmele geçirir. Yemek tarifleri uydurup dükü e lendirdi i gibi ölenlerde sunulmak üzere badem ezmesinden sava makinesi maketleri de yapar. Ayrıca kimseye de güvenmez. Malına çok dü kündür. Kimsenin notlarını karı tırmasına, hele hele hiç ku kusuz büyük ve de- erli olan kütüphanesine burnunu sokmasına katiyen izin ver- mez. Dü ünün ki Yahudiler gibi sa dan sola yazı yazar!"

"Gerçekten mi?"

"Böyle bir konuda yalan söyleyecek de ilim. Defterlerin- den birini okumaya kalkı sanız, ayna kullanmanız gerekir. Say- falarda yazılı olanları ancak aynaya yansıtarak anlayabilirsiniz. eytanca bir kurnazlık, de il mi? Siz çalاکalem tersten yazı ya- zan birini tanıyor musunuz? nanın bana, bu adam korkunç sır- lar saklıyor."

"Bana bunları niçin anlattı ınızı hâlâ anlamı de ilim" de- dim ısrarla.

"Çünkü..." Jacaranda dramatik bir es verdi, "ortak dostu- muz Ke i Alessandro'yu Leonardo da Vincinin emriyle öldür- düklerinden eminim. Ve bence bütün bunların sebebi de o la- net olası kitaba sahip olma iste i; dü es de aynı hırsla kapıldı ve hayatına mal oldu."

Yüzüm solmu olmalı.

"Bu çok a ır bir suçlama!"

"Ara tırın" dedi ev sahibi ısrarla. "Bunu bir tek siz yapabilirsiniz. Santa Maria delle Grazie'de ya ıyorsunuz; ama di erleri gibi dük tarafından satın alınmı de ilsiniz. Ba ke i , manastırı Magripli'nin paralarıyla tamamlamak istiyor, onun en sevdi i sanatçıya saldırıp sübvansiyonu tehlikeye atmaya cesaret edece ini sanmam. Size bu sorunu benimle birlikte çözme yi teklif ediyorum: Bu kitabı buldu unuz takdirde hem dü esle Ke i Alessandro'nun ölümlerini açıklı a kavu turmu , hem de Leonardo'yu cinayetle suçlayacak kanıtları bulmu olacaksınız."

"Yöntemlerinizden ho lanmadım, Bay Jacaranda."

"Yöntemlerimden mi?" Güldü. "Düelloda yendi im adama dikkat ettiniz mi?"

"Forzetta mı?"

"Evet. Size yöntemlerimle ilgili bir ey daha söyleyeyim: Benim hesabıma çalı ıyordu. Leonardo'nun atölyesinden 'mavi kitabı' almasını emrettim ona. Forzetta vaktiyle Toscanalı'nın ö rencisi olmu tu ve saklanmı olabilece i yerleri iyi biliyordu."

"Leonardo da Vinci'nin malını çalmasını mı emrettiniz?"

"Bu meseleyi çözmek istiyordum peder. Ama beceriksizce davrandı ımı kabul ediyorum. Bizim salak, atölyeden ba ka bir kitap almı : *Divini Platonis Opera Omnia*. Birkaç yıl önce Venedik'te basılmı , de eri pek dü ük bir kitap. Beni dolandırmaya kalkı tı, aradı ım antika kitap oymu gibi sattı."

"*Divini Platonis*." diye mırıldandım. "Biliyorum bu kitabı."

"Gerçekten mi?"

Do ruladım:

"Marsilio Ficino'nun Floransalı Ya lı Cosimo için yaptı ı Platonun bütün eserlerinin ünlü çevirisi."

"Bizim düzenbaz, Leonardo'nun bu kitaba pek de er verdi ini iddia ediyor. *Cenacolo'daki* havarilerden birini çizmek için günlerdir o kitaba ba vuruyormu . Bundan bana ne! Onun yüzünden bir dostumu kaybettim; sebebini ö renmek istiyorum. Bana yardım edecek misiniz?"

Porta Romana ehrin ik semtiydi. Gece gündüz Lombardiya'nın en atafatlı arabalarının geçti i kapı, Milano'nun tek anıtsal giri i olma iddiasındaydı. Revakları daima seçkin kişilerle doluydu; hanımlar her gün ehrin nabzını yoklamak üzere kemerlerin altında dola maktan ho lanırlardı. Papalık büyükelçileri, yabancı elçilikler, soylular, hepsi orada kendilerini göstermekten, be enildiklerini hissetmekten ho lanırlardı. ehrin ana kanalına biti ik olması, Porta Romana'yı benzersiz bir gösteri mekânına dönü türüyordu.

Caddenin tam ortasında, Eski Saray yükseliyordu. Milano halkının çok sevdi i bir kamu binasıydı, derneklerin, loncaların, hatta yargıçların geleneksel toplantı mekânıydı. Üç katlı bir binaydı, altı büyük salonu ve sık sık sahip de i tiren bürolardan olu an labirentleri vardı.

Her neyse, Oliverio Jacaranda'nın evinde geçirdi im gece, bütün odalarda bir heyecan ya anıyordu. Sokakta üç yüzü a kırık i, Üstat Leonardo'nun son eserini görmek için kuyru a girmişti; ehrin ileri gelenlerinin birço u, saraydaki son gelişmeleri yorumlamak için bu bahaneyle randevula mıştı. Bu olaya davet edilmeyi istemeyecek kadın erkek tek bir Milanolu yoktu.

Toscanalı sergisini, belki de karısının cenaze töreninden henüz kırk sekiz saat geçmi ken Milano'da sosyal hayatı canlandırmaya niyetlenen dükün iste i üzerine, alelacele hazırlamıştı.

Üstat Luini, yanında ı l ı l parlayan Elena Crivelli'yle geldi. Elena o kadar ısrar etmiş ki, genç ressam onu da yanında götürmeye razı olmuştu. Daha iki gün önce aralarında geçenle

ri hatırladıkça yüzü kızarıyordu hâlâ; içinde fırtınalar kopmaya da devam ediyordu. *Donna* Lucrezia'nın kızının seçti i kıyafet de üstadın i ini zorla tırıyordu: dekoltesi dört kö e korsajlı, kürklerle süslü, sırma i lemeli mavi bir elbise. Saçı mücevherlerle süslü bir filenin içine toplanm tı; dudaklarının kırmızısı onu bir tanrıçaya dönü türüyordu. Luini mesafeyi korumak, kılina bile de memek için kendini zorluyordu.

"Üstat Bernardino!" Leonardo'nun davudi sesi ikisini Eski Saray'ın ikinci katına çıktıktan az sonra durdurdu. "Sizi görmek ne güzel. Hem de böyle güzel bir damla! Söyleyin bakalım, kimdir damınız?"

Luini üstadın yüzüsüzce merakına a ırarak resmî bir edayla ba ını e ip selam verdi.

"Elena Crivelli, üstadım" diye cevap verdi hemen. "Size hayran olan bir genç hanım; onu serginize getirmem için çok ısrar etti."

"Crivelli mi? Bu ne sürpriz! Ressam Carlo Crivelli'nin akrabası mısınız acaba?"

"Ye eniyim efendim."

Elena'nın açık renk gözleri Toscanalı'da kimi hatıralar canlandırdı. Leonardo sarho gibiydi.

"Yani anneniz..."

"Lucrezia Crivelli, kendisini gayet iyi tanıyorsunuz."

"*Donun* Lucrezia! Elbette!" dedi üstat, tekrar Luini'ye bakarak. " üphesiz poz verme seanslarında tanı tı nınız Üstat Bernardino'yla geldiniz demek. Siz onun yeni Mecdelli Meremisiniz!"

"Evet."

"Harika! Çok da uygun bir anda geldiniz."

Leonardo genç kızı tekrar inceleyerek annesinin çok etkilendi i yüz hatlarını aradı. Kısaca göz atması, aynı alın yapısını, aynı burnu, hatta aynı elmacık kemikleriyle çeneyi bulmasına yetti. *Donun* Lucrezia'nın çehresinin harika geometrisi, kızının çehresinde soylu bir süreklilikle sergileniyordu.

"Vaktiniz varsa benimle birlikte portremi sergilemek için seçti im odaya gelmenizi istiyorum. Az sonra davetlilerle dolup ta acak, sakın sakın seyretme fırsatı bulamayaca ız."

Üstat dev sahanlı a biti ik küçük bir odayı i aret etti. çerisi özenle düzenlenmi ti. Bütün duvarlar boydan boya siyah kumalarla kaplanmı , sadece 63x45 cm. boyutlarında ceviz bir tablo açıkta bırakılmı tı; çerçevesi açık renk parlak çamdandı.

"Biliyor musunuz?" dedi Leonardo. "Sergilemek için bundan iyi fırsat olamayaca ını dü ündüm. *Donna Beatrice*'nin ölümü içimizi o kadar kararttı ki, moralimizi düzeltmek için mümkün olan bütün güzelliklere ihtiyacımız var. Üstat Luini söylemi tir belki size: Benim, etrafımda ne e görmeye ihtiyacım vardır. Hayat görmeye. Eh, ne zaman atölyemden bir tabloyu çıkarsam, büyük kabul gördü ü için de..."

"Yeni bir eserinizi sergilemenin halkı tekrar sokaklara dökebilece im dü ündünüz" dedi Bernardino takdirle.

"Aynen öyle. So u a ra men de ba araca ım galiba. Ee?" Toscanalı dönüp eserini i aret etti. "Nasıl buldunuz?"

Üçü birden, i aret etti i duvara gözlerini diktiler. Müthi bir tuvaldi. Tam göz hizalarında genç bir kadın, Leonardo'nun yalnız kadifenin tonlarını aktarmakla kalmayıp yaka i lemesin deki ilmekleri bile resmetti i kırmızı elbisesiyle, dingin bir tavırla onlara bakıyordu. Saçı uzun bir kuyruk halinde toplanmı , ba ına özenle zarif bir taç yerle tirilmı ti. nanılmaz bir portreydi. Etrafında çerçeve yerine bir pencere olsaydı, kadının gerçekten oradan kendilerini seyretmedi ini kimse iddia edemezdi.*

Elena ve Bernardino ne diyeceklerini bilemeden a kınlıkla birbirlerine baktılar.

"Biz sanıyorduk ki..." dedi Luini kekeleyerek. "*Donna Beatrice*'nin bir portresini sergileyece inizi sanıyorduk üstadım.

"Niye öyle olsun?" Leonardo gülümsedi. "Dü es bana poz verecek zamanı hiç bulamadı."

*) Ele tirmenlerce *La belle Ferroniere* olarak bilinen ve Louvre'da bulunan resim.

Elena'nın gözleri heyecandan doldu.

"Ama bu... bu..."

"Anneniz, *Donna* Lucrezia. Evet..." dedi Toscanalı, koca burnunu kırı tırarak. "Hiç üphesiz, hayatımda gördü üm en güzel kadınlardan biri. Bu matem anlarında en çok ihtiyacımız olan ey de güzellik ve uyum, öyle de il mi?"

Genç Elena gözlerini portreden ayıramıyordu.

"Gerekli olmasa, bu i imi asla sergilemezdim. Bana inanın."

"Acaba?" dedi Elena duraksayarak. "Acaba ı ık kuramınız sebebiyle mi? Bernardino sizin için ne kadar önemli oldu unu anlattı bana."

"Sahi mi?"

Toscanalı'nın gözlerinde fesat bir kıvılcım parladı.

"Sizin nazarınızda ı ık tanrısallı ın özü. Bir resimde ı ı-ın varlı ı ya da yoklu u sanatçının nihai amacını ortaya koyar. Do ru de il mi?"

"Vay canına... Beni a ırttınız Elena. Söyleyin bakalım: Bu portrede ne gibi bir gizli amaç oldu unu tahmin ediyorsunuz?"

Küçük kontes tuvali ba tan inceledi. Annesinin parlak siması konu mak üzereydi sanki.

"Bu bir i aret sanki efendim."

" aret mi?"

"Evet. Karanlı ın ortasında i aret gönderiyorsunuz. Gece vakti bir fener gibi tıpkı. nançlı insanlara i aret gönderiyorsunuz. I ı ı gölgelere tercih edenlere."

Üstat a ırıp kaldı.

Ansızın a kınlı ı kaygıya dönü tü. Ve Elena bunu fark etti. Üstadın aralarındaki konu mayı ba ka kimsenin duyup duymadı mını kontrol etti ini gördü; ardından küçük kontesten Bernardino'yla kendisini ba ba a konu abilmeleri için bir iki dakika yalnız bırakmasını rica etti. Elena kibarca Porta Romana'ya bakan pencerelerden birine yöneldi.

"Üstat Luini, ne yaptınız, söyler misiniz?"

Leonardo'nun fısıltısı ö rencisinin kulaına hançer gibi saplandı.

"Üstadım, ben..."

"İktan söz etmi siniz ona! O daha bir çocuk!"

"Ama..."

"Aması filan yok. İktanın kendi ailesinin vasıflarından biri oldu unu da biliyor mu? Bak neler ifa ettiniz ona, sizi sersem?"

Luini korkudan felce u ramı tı. Elena'nın onunla birlikte sergiye gelmesinin ne büyük bir hata oldu unu birden anladı. Nefesi kesilerek, ne diyece ini bilemeden boynunu büktü.

"Anlıyorum" diye devam etti Leonardo. "İmdi her eyi anladım."

"Nedir anladınız, üstadım?"

Bo azına bir yumruk oturdu, bo ulmak üzereydi sanki.

"Yattınız onunla. De il mi?"

"Yatmak mı?"

"Cevap verin bana!"

"Ben... Özür dilerim, üstadım."

"özür diliyorsunuz ha? Ne yaptınızın farkında de il mi siniz?"

Leonardo küçük kontesin dikkatini çekmemek için sesini yükseltmemeye çalı yordu.

"Bir Mece delli Meryem'le yattınız! Siz! Aziz Yahya'nın davasına inanan siz!"

Üstat yutkundu. Dü ünme için zamana ihtiyacı vardı. Zihni, nasıl makinelerindeki ayrı ayrı parçaları birbirine oturtmaya çalı yorsa, bu durumu da yerli yerine oturtmaya çalı yordu. Bak ne yapabiliirdi ki? Dev, sonunda bunu da Tanrı'dan gelen yeni bir i aret olarak yerine oturtacaktı. Zamanın hızla de i ti inin ve yakında sırrının elinden kaçıp gidece inin bir i areti daha.

Nasıl bu kadar saf olabilirdi ti? *Donna* Lucrezia'nın kızını yakından izlemekle görevli genç ö rencisinin, sonunda kendini kızın kucaında bulabilece ini nasıl ö ngörememi ti? Cinselli i

reddeden Leonardo'nun acele etmesi gerekiyordu. Sanıyorum üstat, Elena'ya, ba ka â ıklar onu yolundan saptırmadan ö retisinin sırlarını açıklamanın yerinde olaca ına o gün karar verdi.

Evet. O konu manın ardından küçük kontesi yanına ça ırdı ve daha önce görülmemi bir ey yaptı: Ona kaygılarından söz etti.

"Bu aralı ı mazur görün" diye özür diledi. "Ziyaretinizin ne kadar isabetli oldu unu söylemek istiyordum size. Güvenebilece im biriyle konu mam gerekiyordu. Sanıyorum beni izliyorlar. Benim ve yardımcılarımın her hareketini gözledikleri kanı sındayım."

"Sizi mi gözetliyorlar üstat?" Luini irkildi.

"Aslında" diye devam etti Toscanalı, "yıllardır üpheleniyordum. Bilirsiniz Bernardino, insanlardan daima ku kulanımı ımdır. Yıllardır bütün yazı malarımda ifre kullanıyorum, fikirlerimi pek az ki inin okuyabilece i ekilde not ediyorum ve sırf bana ait olan eyleri karı tırmak için bana yakla anlara itimat etmiyorum. Buna ra men, pazar günü, yani dü esi göm dü ümüz gün, bu eski korkular çok dramatik ekilde do rulan dı. O gün, buraya yakın bir yerde iki din adamı son derece garip ko ullarda öldüler."

Bernardino'yla Elena inanamayarak ba larını salladılar. Bu olaylardan haberleri olmamı tı.

"Biri Çar ı meydanında asılmı olarak bulundu. Üzerinde sizin de benim kadar iyi tanıdı ınız bir iskambil kâ ıdı vardı, Üstat Luini. Visconti'ler için yüzyıl ortalarında tasarlanmı bir desteye ait, bir elinde Aziz Yahya'nın haçı, di erinde Yuhanna'nın Kitabı bulunan bir Fransisken rahibe."

"Mecdelli Meryem!"

"Onun birçok tasvirinden biri gerçekten de" diye devam etti. " i kin göbe ini saran ipin üzerindeki dü ümler de bunu kanıtıyor. Ama ifreyi bilenlerin sayısı az, çok az."

"Lütfen devam edin" dedi Bernardino ısrarla.

"Tahmin edebilece iniz gibi, Üstat Luini, iskambil kâ ıdı nı bir i aret olarak görüyorum. Birinin beni kö eye sıkı tırma

ya çalı tı ina dair bir uyarı. Dükün askerlerini ke i in intihar etti ine ikna etmeye çalı tım. Ara tırmalarım için zaman kazanmak istiyordum ama ikinci ölüm korkularımın haklı olduğunu gösterdi."

"Hangi korkular?" dedi Elena gözünü kırpmadan.

"Öbürü de benim eski bir dostumdu Elena."

Küçük kontes irkildi.

"Onları... tanıyor muydunuz?"

"Evet. Her ikisini de. Giulio, ikinci kurban, *Macstamn* karısında öldürüldü. Biri kalbini bir kılıçla deldi. Ne parasını çaldı, ne ba ka bir malını, bir tek..."

"Bir tek?"

"...bir tek daha sonra ke i in yanında bulunan Fransisken rahibeli iskambil kâ ıdını. Katilin, cinayetlerden benim haberdar olmamı istedi i yolunda tatsız bir duygu var içimde. Niha yetinde *Maestà* benim eserim, asılmı olan ke i de Santa Maria mensubuydu."

Elena, hâlâ münasebetsizlik etmekten korkarak, tekrar söz aldı.

"Üstat, annemin portresini sergilemenizin bununla bir ilgisi var mı? Bu korkunç olaylarla ba lantılı mı?"

"Bunu daha sonra anlayacaksınız Elena" diye cevap verdi üstat. "Anneniz bana sadece bu portre için poz vermedi. Daha gençken, *Macstamn* Madonnası için modellik etmi ti bana. Daha birkaç ay önce, tabloyu yeniden yaparken de kendisine ba vurdum. On gün önce i i teslim etti imde, Fransiskenler yeni tabloyu eski versiyonun yerine kullandılar. Her ey o kadar hızlı olup bitti ki, tablonun de i tirildi ini Biraderler'e haber vermeye fırsatım olmadı."

"Biraderler mi?" Bu kez Elena araya girmede.

"Görüyorum ki Üstat Luini henüz her eyi anlatmamı size" diye fısıldadı Leonardo. "Bu tablo onların nazarında bir n cil gibidir. Bilhassa Engizisyon onları kutsal kitaplarından mahrum bıraktıktan sonra, ruhsal tesellileriydi. Akın akın gelip ona tapınıyorlardı. Ne var ki, Fransiskenler durumun farkına varıp

aleyhimde dava açmaya kalkı ince tablonun çok özel olmasını sa layan simgelerden yoksun yeni bir versiyonunu yapmak zorunda kaldım. Sipari lerini tamamlamam on yıl sürdü ama daha fazla geciktiremedim. Ne yazık ki artık aydınlanmak amacıyla San Francesco'ya gitmesinler diye Biraderlere haber vermedim ve benim hatamın bedelini son gelen hacı, benim aziz Giulio'm canıyla ödedi. Biri onu bekliyordu."

"Kim olabilece i konusunda fikriniz var mı?"

"Hayır Bernardino. Ama sebep her zamanki sebepti; Aziz Domingo'yu Engizisyonu kurmaya sevk eden sebep: son saf Hıristiyanları da ortadan kaldırmak. Montsegrur'de Katharosçular'ı ezerek sindiremediklerini zor kullanarak sindirmeye çalışıyorlar."

"öyleyse Biraderler bundan böyle ibadet etmeye nereye gidecekler, üstadım?"

"*Cenacolo*'ya tabii ki. Ama önce tamamlanması gerekiyor. Niçin tablo de il de do rudan duvara resmediyorum sanıyorsunuz? Boyutları yüzünden mi? Alâkası yok." aret parma nını salladı üstat. "Kimse onu yerinden sökemesin ya da yeni ba tan resmetmeye mecbur edemesin diye. Biraderler ancak bu sayede kesin teselli mekânlarını bulacaklar. Onları Engizitörlerin burununun dibinde aramak kimsenin aklına gelmez."

"Dahiyane bir fikir üstadım... ama çok tehlikeli."

Leonardo tekrar gülümsedi.

"Romalı Hıristiyanlarla bizim aramızda büyük bir fark var Bernardino. Onların, Tanrı tarafından takdis edildiklerini hissetmek için elle tutulur kutsal ayinlere ihtiyaçları vardır. Ekme yerler, ya lar sürünürler ya da takdis edilmi sulara dalarlar. Buna kar ılık bizim kutsal ayinlerimiz görünmezdir. Gücünü soyutlu undan alır. Onları kendi içinde algılamayı ba aran ki i gö sünde bir darbe olarak hisseder, bütün benli ini bir sevinç kaplar. O cereyanı hissedince, insan selamete erdi ini anlar. Benim Son Ak am Yeme im onlara böyle bir ayrıcalık bahedecek. Sizce sa niçin resmimde Romalıların kutsal ekme ini tutmuyor elinde? Çünkü bizlerin kutsal ayini farklı..."

"Üstadım" dedi Luini araya girerek. "Elena'nın yanında inancınızdan haberi varmı gibi konu uyorsunuz. Aslında söylediklerinizin anlamını henüz bilmiyor."

"Yani?"

"Sizden bir lütufta bulunmanızı rica edece im: Bana izin verin onu *Cenacolo*'ya götürüyüm ve lisanınızı ö reteyim. Simgelerinizi ö reteyim. Belki böylelikle..." Bernardino sözlerini tartarcasına durakladı, "belki ikimiz de arınır, yanınızda yer alma hakkını tekrar kazanabiliriz. Kendisi bunu arzuluyor."

Toscanalı pek a ırmamı gibiydi.

"Do ru mu Elena?"

Genç kız ba ıyla onayladı.

"Öyleyse unu bilmen gerekir ki, benim eserlerimi tanımanın tek yolu, onlara katılmaktır. Siz bunu herkesten iyi bilirsiniz Bernardino" diye homurdandı Leonardo. "Bundan böyle izlemeniz gereken tek Omega benim."

"E er amacınız Elena'yı yönlendirmekse üstadım, model olarak kullansanıza. Annesi *Maestà* ncilerinize modellik etmi ti. Kızı niçin tamamlamakta oldu unuz duvar resminde modellik etmesin?"

"*Cenacolo* için mi?" dedi Leonardo kekeleyerek.

"Neden olmasın?" diye cevap verdi Luini. " sa'nın çok sevdi i havari için bir modele ihtiyacınız yok mu zaten? Yuhanna'yı tamamlamak için bundan daha meleksi bir çehre bulabilece inizi mi dü ünüyorsunuz?"

Elena memnuniyetle ba ını önüne e di. Beyaz cübbeli dev dalgın bir edayla gür sakalını sıvazlayarak genç Crivelli'yi tekrar inceledi. Ardından salonda yankılanan bir kahkaha patlattı.

"Evet" diye gürlledi. "Neden olmasın? Gerçekten de ondan daha iyisini dü ünemiyorum."

"Oliverio Jacaranda mı?"

Ba ke i in yüzü bu ismi telaffuz ederken küçümser bir ifadeye bürünmü tü. Ke i Vincenzo manastıra döndü ümü ö ren di inde beni ça ırttı. Me er benim beklenmedik yoklu um yün zünden cemaat saatlerdir teyakkuz halindeymi . Hava karar dıktan az sonra birkaç peder ellerinde sopalar ve me alelerle beni aramaya çıkmı lar. Dolayısıyla Maria Jacaranda beni kafam karı mı halde de olsa sa salim manastırın kapısına bıraktı nda, ba ke i beni derhal yanına ça ırttı.

"Birader Leyre, gerçekten geceyi Oliverio Jacaranda'yla birlikte, onun evinde mi geçirdiniz?"

Sesinde a ikâr bir kaygı okunuyordu.

"Onu tanıyorsunuz anladı ım kadarıyla."

"Elbette" diye cevap verdi Bandello. "O a a ılık herifi Milano'da tanımayan yoktur. Ayin e yalarının ticaretini yapar, hem aziz portreleri alıp satar, hem çıplak Venüs resimleri; dü kün ailesine mensup birçok soyludan daha çok para ve kayna ı idare eder. Benim anlamadı ım" diye ekledi gözlerini kısarak, "sizden ne isteyebilece i."

"Benimle Ke i Alessandro hakkında konu mak istiyordu peder."

"Peder Trivulzio hakkında mı?"

Onayladım. Bandello tela lanmı gibiydi.

"Söyledi ine göre, ikisinin arasında ticari bir ili ki varmı . Deyim yerindeyse ortakmı lar."

"Saçmalı ın daniskası! Rahmetli Peder Trivulzio'nun onun gibi ahlaksız, sefi h bir adamla ne ilgisi olabilirdi ki?"

ro çifte hayat sürüyormu . Sizin kar ınızda Tanrı'dan korkan, sanata ve okumaya dü kün bir adam; oysa sizin koruyucu bak ılarınızdan uzakta, bir antika karaborsacısına dönü mü ."

Bandello'nun zihni çorba tenceresi gibi fokurduyordu.

"Size inanmakta güçlük çekiyorum" diye mırıldandı. "Gerçi dü ünülecek olursa, bu belki bazı eyleri açıklayabilir..."

"Ne gibi? Ne demek istiyorsunuz peder?"

"Ke i Alessandro'nun ölümüne ili kin ayrıntıları Magrip li'nin emniyet te kilatıyla görü tüm. Hiçbirimizin açıklama getiremedi i karanlık bir nokta mevcut. Kafamızı kar ı tıran müt hi bir çeli ki."

"Lütfen açıklar mısınız?"

"Bakınız, polis Peder Trivulzio'nun bedeninde iddet ya da direni izine rastlamadı. Buna ra men, görünü e bakılırsa kendi kendini asmamı . O anda yanında biri varmı . Söz konusu ahıs kütüphanecinin çıplak ayaklarının birine ba lı garip bir kartvizit bırakmı ."

Ba ke i ceplerini kar ı tırdı ve anla ılmaz karalamalarla, çizgilerle dolu bir karton parçası uzattı. Zarif bordürlü, kullanıla kullanıla iyice yıpranmı dikedörtgen bir kart.

"Bakın" dedi kartı uzatarak.

Yüzümde bir a kınlık ifadesi belirmi olacak ki, ba ke i dikkatimi tamamen ele geçirmi oldu una memnun, beni seyrediyordu. a ırmayıp ne yapacaktım? Çizgilerin bir bölümü yanımda getirdi im bilmeceyle çakı ıyordu: *Oculos ejus dinumerà*, Kâhinin garip imzası, kartvizitin tam ortasında yer alıyordu. Yedi mısra titrek bir elyazısıyla kaleme alınmı tı ve yo un bir incelemeye tâbi tutulmu izlenimi uyandırıyor; mısraları çevreleyen i aretler, bir bilginin anlamlarını çözmeye çalı rken aldı ı notlardı sanki.

"Bu benim bilmecem!" diye itirafettim.

"Gözlerini say/ ama yüzüne bakma./ Adımın sayısını/ yan tarafında bulacaksın...' Evet. Biliyorum. Ke i Alessandro ölmeden önce bilmecenizi bana söylemi tiniz. Hatırlıyor musunuz?"

Ama bu notlar" dedi yazının etrafına parma ıyla bir daire çize- rek, "bana ait de il Peder Leyre."

Gözlerinde kurnaz bir parıltı vardı.

"Dahası var. Bakınız."

Peder Bandello kartın arkasını çevirdi. Sa elinde bir haç, sol elinde bir kitap tutan Fransisken bir rahibe resmi görünce ta kesildim.

"Yüce sa!" diye haykırdım. " skambil... Sizin iskambil kâ gıdı!"

"Hayır. Leonardo'nun iskambili" diye düzeltti ba ke i . "Ölümünden sonra bu iskambil kâ ıdını Ke i Alessandro'nun cesedine kimin ba ladı ını hiçbirimiz bilmiyoruz ama bir anla- mı oldu u açık. Toscanalı'nın bize aynı resimle meydan okudu- nuu hatırlatırım. imdi de bu, yanında sizin bilmecenizle kü- tüphanecinin ayaklarına ba lı olarak çıkıyor kar ımıza. Ne dü- ünüyorsunuz bu hususta?"

Derin bir nefes aldım.

"Size henüz anlatmadı ım bir ey var peder."

Bandello ka larını çattı.

"Açıklamalarınız ı ında nasıl de erlendirece imi bile- miyorum ama Bay Jacaranda ve ben, tam da bu iskambil kâ ı- dı hakkında konu tuk. Daha do rusu bu kadının elindeki kitap hakkında."

"Kitap mı?"

"Bu herhangi bir kitap de il peder. Jacaranda önemli bir si- pari i yerine getirmek üzere onu ele geçirmeye çalı mı ve bu i i Ke i Alessandro'ya devretmi . Bu önemli kitap galiba Üstat Leonardo'nun mülkiyetindeymi ; dolayısıyla ona en kolay ula- ıp bir teklifte bulunabilecek ki inin, kütüphanecimiz olaca ını dü ün mü . ki ki inin hayatına mal olan basit bir ticari i lem."

" ki ki i mi dediniz?"

"Henüz söylemedim peder ama bu kitabı ele geçirmek iste- yen ki i, Beatrice d'Este imi , huzur içinde yatsın."

"Yüce Tanrım.

Ba ke i devam etmem için i aret etti.

"Jacaranda dü esin kitabı ele geçirmek için neden do ru dan Üstat Leonardo'dan istemeyip ona ba vurdu unu bilmiyor. Ama Leonardo'nun u veya bu ekilde bu ölümlerde parma ı oldu undan hiç üphesi yok."

"Peki siz ne dü ünüyorsunuz, Peder Leyre?"

" nanmamakta direniyorum. Leonardo bir sanatçı, asker de il."

Ke i Vincenzo kaygıyla ba ını önüne e di.

"Ben de aynı kanıyı paylaşıyorum; ama gördüğüm kadarıyla ölümler dikkati çekecek şekilde üstadın etrafında toplanıyor."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Daha dün, buradan pek uzak sayılamayacak bir yerde tuhaf bir şey oldu. San Francesco Kilisesi bir hacının cinayetiyle lekелendi."

"Cinayet mi?" Bu haber beni aşırttı. "Kutsal bir mekânda?"

"Evet. Zavallıyı tam ana altının önünde, Leonardo'nun yeni altar panosunun altında, kalbini delerek öldürdüler. Keşiş Alessandro'nun ölümünden birkaç saat önce muhtemelen. Bir şey daha söyleyeyim mi?"

Bağışlar devam etmeden önce derin bir nefes aldı:

"Polis e yaları arasında bu iskambilin ait olduğunu desteyi buldu. O adamı öldüren kişiyi bu kâğıdı ondan çalmış, arkasına sizin bilmeceyi yazmış ve sonra da kütüphanecimizin cesedine bırakmış. Onu bulmama yardım etmeniz gerekiyor. Yanılmıyorsam katilimiz de, her kimse, Leonardo'nun bu lanet olası kitabının peşinde."

"Beni mahpusunuza götürmenizi istiyorum."

Maria Jacaranda bana a kınlık içinde baktı. Bu kez üstünde bir gece öncesinin erkek kıyafeti de il, kolları mavi beyaz, korsajı çizgili, bol bir elbise vardı. Sarı saçlarını sevimli bir filenin içine toplamı tı, gözalcı bir görünüm sergiliyordu.

Genç Bayan Jacaranda'nın beni bu kadar çabuk görmeyi, hele malikânelerine böylesine... özel bir sebeple gelmemi beklemedi i a ikârdı. Oysa bilmedi i bir ey vardı: Bir Engizitör sıfatıyla ba ka çarem kalmamı tı. Mario Forzetta, babasının düeloda yendi i delikanlı, bildi im kadarıyla Leonardo'nun iskambil kâ rdındaki 'mavi kitabı' ele geçirmeye çalı mı son ki iydi. Ve aralarında bir tek o hayattaydı. Onunla konu mayıp da ne yapacaktım?

"Babamın bu fikirden pek ho lanaca ını sanmıyorum do rusu" dedi yarım yamalak açıklamalarımı dinledi inde.

"Bu konuda yanılıyorsunuz, Maria. Don Oliverio, Leonardo'nun kitabını ele geçirmesine yardımcı olmamı rica etti inde siz de yanımızdaydınız. Ben de zaten bu nedenle geldim."

"Peki Mario'yu ne yapmayı dü ünüyorsunuz?"

"Her eyden önce onu kendi nezaretim, yani Engizisyon'un nezareti altına alaca ım. Sonra da götürüp sorguya çekece im."

Genç kadının fazla sa lam olmayan direnci, Kutsal Engizisyon lafını duyunca çöktü. Ciddiyetimden etkilenen güzel Maria'nın ku kuları yerini yardım iste ine bıraktı; babasının yoklu unda Dominikenler'le sorun çıkmasını önlemek için beni sarayın bodrum katına götürmeyi kabul etti. Babasının

görü memizden hemen sonra yolculu a çıktı inı ve daha bir hafta boyunca Milano'ya dönmesinin beklenmedi ini belirtti. O yokken evi çekip çevirmek, bütün mallarına nezaret etmek Maria'nın göreviydi; genç Forzetta da do al olarak babasının malları arasında sayılırdı.

" iddete ba vurur mu?" diye sordum.

"Yok canım. Katiyen. Bir sine i bile öldürebilece ini sanmam. Ama kurnazdır. Dikkatli olun."

"Kurnaz mı?"

"Leonardo sayesinde edindi i bir niteliktir" diye ekledi Marîa. "Onun bütün ö rencileri kurnazdır."

Delikanlı, sarayın daha önceleri zindan olarak kullanılan bir bölümüne hapsedilmi ti. Kalın duvarlar ve uzun merdivenler a ılarak girilen garip yeraltı dünyasını zemindeki bahçeden hayal etmek mümkün de ildi. Jacaranda'nın iyi niyeti sayesinde cüretkâr hizmetkâr *murus strictus** hücrelerden birine atılmı -tı; yani boyutları ancak yatmasına, aya a kalkmasına ve bir duvardan di erine iki adımda yürümesine yetecek hücrelerden biri. Mario Forzetta bu zifiri karanlık, penceresiz hücrede kendini anslı sayabilirdi. Marîa birkaç metre ötedeki *murus strictus simus***hücreleri gösterdi bana; bu hücrelerde ne aya a kalkmak mümkündü, ne de dümdüz uzanmak; buraya bütün girenler ya ölü çıkıyordu, ya delirmi halde.

Beni hücrenin kapısına bıraktı nda bir bunaltı hissi bütün benli imi kapladı. Jacaranda'nın kızı beni bocalarken görsün istemi-yordum. Hapishane ziyaretlerinden nefret ederdim; kapalı yerler hasta ederdi beni. Zaten asla geri çevirmedi im tek En gizitörlük i i de idari i lerdı. Dosyaların ezici yükünü o rutubet kokusuna, ta ın üzerine damlayan su sesine tercih ederdim. Solu umu kesen de i te bu ortam oldu. Elimde kandil ve a ır demir anahtar tomarıyla tek ba ıma kaldıktan sonra, a zımı açıp konu abilmem zaman aldı.

"Mario Forzetta?"

*) Dar duvar, (ç.n.)

**) Çok dar duvar, (ç.n.)

Cevap veren olmadı.

Paslı kapının ardında ölümden ba ka bekleyen yoktu sanki. Anahtarlardan birini kilide soktum ve içeriye girdim. Forzetta içerideydi gerçekten de; duvarlardan birine yaslanmış ayakta duruyordu, gözleri bo lu a dikiliydi. Zavalıcılık, lambamın ı ı nı fark etti inde gözlerini kapadı. Üstünde hâlâ kan lekeli gömle i vardı. Yana ındaki yara kaygı uyandıran bir maviye bürülmü tü. Saçı ba ı toz toprak içindeydi; daha çok kısa bir süredir hapiste olmasına ra men, görünümü içler acısıydı.

"Demek *Donna* Beatrice gibi sen de Ferraralısın..." dedim, yatak bozuntusunun üstüne oturup ona ı ı a alı ması için zaman tanıyarak. a kın bir tavırla onayladı. Sesimi daha önce hiç duymamı tı, kim oldu umu da tam bilmiyordu.

"Kaç ya ındasın evladım?"

"On yedi."

"On yedi ya ında!" diye dü ündüm. "Daha erkek bile sayılmaz." Mario siyah beyaz kıyafetimden gözlerini alamıyor, bu garip ziyarete a ırıyordu. Do ruyu söylemek gerekirse, ikimiz arasında derhal bir duyguda lık olu tu. Bundan yararlanmaya karar verdim.

"Pekâlâ, Mario Forzetta. Niçin geldi imi söyleyeyim sana. Seni buradan çıkarıp özgürlü üne kavu turma iznim var, yeter ki bir anla maya varabilelim" diye uydurdum. "Tek yapman gereken, birkaç soruma cevap vermek. Do ruyu söylersen seni serbest bırakaca ım."

"Ben her zaman do ruyu söylerim peder."

Delikanlı yaslandı ı duvardan çekilip yanıma oturdu. Yakından bakıldı ında tehlikeli bir çocu a benzemiyordu gerçekten de. Güçsüz, çökük omuzlu bir delikanlıydı, bedensel i lere yatkın olmadığı ı açtıktı. Jacaranda'nın onu kolaylıkla alt etmesi a ırtıcı de ildi.

"Üstat Leonardo'nun ö rencisi oldu unu biliyorum, öyle de il mi?" diye sordum.

"Evet, do ru."

"Ne oldu peki? Niçin ayrıldın atölyesinden?"

"Ona layık olamadım. Üstat ö rencilerine kar ı serttir."

"Ne demek istiyorsun?"

"Beni tâbi tuttu u sınavları geçemedim. O kadar."

"Sınav mı? Ne tür sınavlar?"

Mario bir yandan zincirle ba lı ellerini inceleyip derin bir nefes aldı. Lambamın ı ı nda, bileklerinin morarmı oldu u nu fark etmi ti.

"Zekâ sınavları. Ö rencilerinin boya karı tırmayı, karton üzerine bir profilin tasla ını çizmeyi bilmesi üstat için yeterli de ildir. Uyanık zihinler görmek ister kar ısında..."

"Sınavlar neydi?" diye ısrar ettim.

"Bir gün bana bazı eserlerini gösterdi ve yorumlamamı istedi. Gidip *Ccnacoh'yu* gördük, o sıralarda daha yeni ba lıyordu; ayrıca dükün atosuna gidip orada bazı portreleri inceledik. yi yorumlayamamı olmalıyım ki, kısa bir süre sonra atölyesinden ayrılmamı rica etti."

"Anlıyorum. Sen de bu yüzden intikam almaya, onu soymaya karar verdin, de il mi?"

"Hayır! Kesinlikle öyle de il." Delikanlı tela a kapıldı. "Üstadı soymayı aklımdan bile geçirmezdim. O bana babalık etti. Bize i i ö retmek için her yere götürür, hatta karnımızı bile doyururdu. Parası yetmedi i zamanlar, hatırlıyorum, sizin yemekhaneye, Santa Maria Dominikenler'inin yemekhanesine toplardı bizi; havariler gibi büyük bir masanın etrafına oturtur, biz yerken uzaktan seyrederdi..."

"Demek ki *Ccnacolo'nun* ilerleyi ine ahit oldun."

"Elbette. O üstadın aheseridir. Onu tamamlayabilmek için yıllardır incelemeler yapıyor."

"Senin çaldı ın kitap türünden kitapları inceliyor, de il mi?"

Mario yine itiraz etti:

"Ben hiçbir ey çalmadım peder! Atölyesine gidip kütüphanesinden mavi kapaklı eski bir kitabı almamı Don Oliverio rica etti benden."

"Buna çalmak denir."

"Hayır, de il. Atölyesine son gitti imde kitabı üstattan istedigim. Niçin istedi imi açıklayınca, yeni patronumu memnun etmek için istedi imi söyleyince kitabı bana verdi, ben de Don Oliverio'ya teslim ettim. Hediye gibi bir eydi. Eski zamanların anısına verdi bana kitabı. Kendisinin artık ihtiyacı olmayacağını söyledi."

"Sen de onu Bay Jacaranda'ya satmak istedin."

"Altınla geçinenlerden altın istemek gerektiğini bana Üstat Leonardo öğretti. Bu yüzden kitaba bir fiyat biçtim. O kadar. Ama Don Oliverio yakarmalarıma hiç kulak asmadı. Öfkeden gözü dönerek elime bir kılıç tuttu ve benden önce bana düello yapmaya zorladı. Sonra da buraya hapsetti."

Delikanlı samimi konu u yormu izlenimi bıraktı bende. En azından, bir avuç duka altını u runa ke i lerle, yeni yetmelerle antika ticareti yapacak kadar a a ılık bir adam olan Jacaranda'dan çok daha samimi oldu u kesindi. Mario'yu kendi hizmetime alsam nasıl olurdu? Bilmece ustası Leonardo'nun bu eski ö rencisinin bilgilerinden yararlıysam, problemlerimle sınısam?

ansımı denemeye karar verdim.

"Kâ itlarından birinde, kuca ında bir kitap bulunan Fransisken bir rahibenin çizili oldu u bir iskambil destesi biliyor musun?"

Mario a kınlıkla baktı bana.

"Neden söz etti imi biliyor musun?" diye ısrar ettim.

"Don Oliverio üstadın kitabını almak için göndermeden önce o kâ ıdı bana göstermişti."

"Devam et."

"Üstat Leonardo'dan kitabı istemeye gitti imde kâ ıdı ona gösterdim, o da güldü. Bu kitapla ilgili çok büyük bir sır, bir bilmece bulundu unu, ben kendi kendime çözemezsem bana asla sözünü etmeyeceğini söyledi. Her zaman öyle yapar. Hiçbir zaman insana kendi ke fetmedi i bir eyi if a etmez."

"Peki nasıl çözebileceğini söyledi mi sana?"

"Üstat bütün ö rencilerini nesnelere gizli okumaları sanatında e itir. Bize Yunanlıların hafıza sanatını, Yahudilerin sayısal ifrelerini, Arapların figür olu turan harflerini, Pythagoras'ın gizli matemati ini o ö retti... Ama, daha önce de söyledi im gibi, ben ö rettiklerinin çok büyük bölümünü anlamayan beceriksiz bir ö renciydim."

"Rica etsem, benim için bir bilmeceyi çözmeye çalı ır mısın?"

Mario bir saniye duraksayıp sonra ba ıyla onayladı.

"Eski hocanıza layık bir bilmece" diye açıkladım, bilmeceyi anlatabilmek için bir kâ ıt parçası ararken. "Aradı ım birinin adı bu bilmecenin çözümünde gizli. Metne dikkatli bak, incele" dedim kâ ıdı uzatarak. "Benim için yap bunu. Sana bah edeceğim lütuf kar ılı ında yap."

Delikanlı daha iyi görebilmek için lambanın ı ına yakla ttı.

"*Oculos ejus dimmera...* Latince bu."

"Evet."

"Yani beni serbest mi bırakacaksınız?"

"önce son bir soru soraca ım Mario. Anladı ım kadarıyla, Leonardo'nun, size verdi i kitabı *Cenacolo'nun* havarilerinden birini resmederken kullandı ını söylemi sin Don Oliverio'ya."

"Do ru."

"Hangi havariyi Mario?"

"Havari Matta'yı."

"Onu resmetmek için niçin bu kitabı kullandı ını biliyor musun?"

"Evet, öyle sanıyorum... Matta Yeni Ahit'in en çok bilinen nci'inin yazarıydı; üstat da bu havariyi resmetmesi için kendisine çehresini ödünç veren adamın en az onun kadar erefli olmasını istiyordu."

"Peki o adam kim? Platon mu?"

"Hayır. Platon de il." Gülümsedi. "Ya ayan biri. Belki bahisini duymu sunuzdur: *Divitti Platones Opera Omnia'yı* tercüme etti, adına Marsilio Ficino diyorlar. Bir keresinde üstadın, onu

bir eserinde resmetti i zaman, i areti verme olaca ını söyledi-
ini duymu tum."

" aret mi? Ne i areti?"

Forzetta cevap vermeden önce bir an duraksadı.

"Üstatla uzun zamandır konu muyorum peder. Ama siz
sözünüzü tutar da beni serbest bırakırsanız, sizin için ö reni-
rim. Söz veriyorum. Aynen verdi iniz bu bilmece gibi. Sizi ha-
yal kırıklı ına u ratmayaca ım."

" unu bilmen gerekir ki bir Engizitöre söz vermektesin."

"Sözümü tekrarlıyorum. Siz bana özgürlü ümü verin, ben
de sözümü tutayım."

Ne kaybederdim? Aynı gün ö leden sonra, saat daha üç ol-
madan, Mario'yla ben, Marîa'nın güvensiz bakı ları e li inde
Jacaranda'ların malikânesini terk ettik. Dı arı, soka a çıktı ı-
mızda siyah saçlı, yüzü yaralı delikanlı elimi öptü, serbest ka-
lan bileklerini ovdu ve kent merkezine do ru ko maya ba ladı.
Tuhaf ey, onu bir daha görür müyüm acaba diye dü ünmedim.
Aslında çok da umurumda de ildi. *Cenacolo* hakkında, onun-
la aynı çatıyı payla an ke i lerin ço undan daha fazla ey bili-
yordum.

19 Ocak Perembe günü sabah afak söker sökmez, ba ke i in küçük ye ni Matteo Bandello, Santa Maria del le Grazie'nin yemekhanesine daldı. Yuvalarından dı arıya u ramı gözleri ya lıydı. Soluk solu a, yüre i a zında, çehresinde korkuyla gelmi ti. Amcasıyla konu ması gerekiyordu. Onu orada, Leonardo'nun gizemli duvar resminin kar ısında bulunca hem rahatladı, hem de irkildi. Çar ı meydanında söyledikleri do ruysa, orada fazla uzun süre bulunmak, o eytani eserin ilerleyi ini izlemek hepsini mezara götürebilirdi.

Matteo dikkatle, ba ke i in ayrılmaz yardımcısı Peder Benedetto'yla konu masını bölmemeye çalı arak yakla tı.

"Bir ey soraca ım, muhterem ba ke i " dedi ini duydu tek gözlünün: "Üstat Leonardo, Aziz Gayur Simon ve Aziz Yahuda Taddeus'un portrelerini yemekhanede resmederken tavırlarında bir gariplik fark ettiniz mi?"

"Gariplik mi? Garip derken neyi kastediyorsunuz peder?"

"Yapmayın muhterem ba ke i ! Ne demek istedi imi gayet iyi biliyorsunuz! Bu müritleri kendilerine özgü hatlarıyla resmedebilmek için bir not ya da tasla a ba vurdu unu gördünüz mü? Veya bu portreleri tamamlarken talimat alabilece i birinin onu ziyaret edip etmedi ini hatırlıyorsunuzdur belki?"

"Garip bir soru, Peder Benedetto. Nereye varmak istedi ini anlamıyorum."

" ey..." Tek gözlü bo azını temizledi. "Ke i Alessandro'yla Peder Leyre'nin u ra tı ı bilmece konusunda bilgi toplama mı istemi tiniz. Do ruyu söylemek gerekirse, olay yoklu un

da, ikisinin, kütüphanecinin ölümünden önceki günlerde neyle me gul olduklarını ö renmekle oyalandım."

Matteo korkudan tir tir titredi. Ba ke i le yardımcısı oraya gitmesine sebep olan konuyu konu uyorlardı.

"Ee, sonra?" diye ısrar etti, Matteo'nun korkusundan haberi olmayan amcası.

"Peder Leyre bo vakitlerini, kendisine verdi iniz anahtar sayesinde burada geçiriyordu. Normal."

"Ya Ke i Alessandro?"

"Garip olan da bu, Peder Bandello. Zangoç onu birkaç ke re Marco d'Oggiono ve Andrea Salaino'yla konu urken görmü , Leonardo'nun en sevdi i ö rencileri. Ölüler Galerisi'nde toplanıp uzun uzun sohbet ediyorlarmı . Onlara rastlayanların hepsi, Toscanalı'nın Aziz Simon'un portresiyle ilgili yo un kaygısından söz ettiklerini söylüyor."

"Ve bu sizin dikkatinizi mi çekti?" Matteo, amcasının âdeti oldu u üzere ka larını çatıp burnunu kırır tırarak homurdandı nı gördü. "Üstat bir ayrıntı, veri, kesinlik hastasıdır... Bunu bilmeniz gerekir. Yaptı ı i i onun kadar çok gözden geçiren bir sanatçı daha tanımıyorum."

"Dedi iniz do ru, muhterem ba ke i . Bununla birlikte, o günlerde Ke i Alessandro Leonardo'nun kaprislerini her zamankinden fazla yerine getirmi . Onun için kitaplar, gravürler aramı . Kütüphanedeki i saatlerinin dı nda çalı mı . Hatta, henüz hakkında hiçbir bilgi edinemedi im çok a ır bir yükün ta inmasıyla ilgilenmek üzere, dükün atosuna bile gitmi ."

Ba ke i omuz silkti:

"Belki de göründü ü kadar garip de ildir peder. Ke i Alessandro ona poz vermeme miydi? Leonardo birçok ki i arasından onun hatlarını Yahuda skariyot'a yakı tırmadı mı? Elbette aralarında bir dostluk olu mu tur, ölümünden önceki günlerde ondan yardım istemi olabilir."

"Siz bunun tesadüf oldu unu mu dü ünüyorsunuz? Peder Leyre'nin üphelerinden size söz etti ini sanıyorum, öyle de il mi?"

"Peder Leyre, Peder Leyre" diye homurdandı ba ke i . "O adamın bizden sakladığı bir sır var. Her konu tu umuzda yüzünde okuyorum..."

Matteo konu mayı bölüp bölmek konusunda kararsızdı. *Cenacolo*'yla ve sırlarıyla ilgili konu ma uzadıkça sabırsızlığı da artıyordu. O bu duvar resmi hakkında önemli bir şey biliyordu!

"Ama o, Leonardo'nun Ke i Alessandro'nun öldürülmesinde parmağı olabileceğini düşünüyor, öyle değil mi?"

"Yanıyorsunuz. Bunu söyleyen, üstadın eski dümanlarından Oliverio Jacaranda. Leonardo'nun eksantrik bir adam olması, görülmemi zevklere sahip olması, onu kudas ayinlerinde pek sık görmeyi imiz ve duvar resmine bir sır yerle tirdiği iddiası katil oldu u anlamına gelmez."

"Hmmm..." Tek gözlü duraksadı. "Orası do ru. Heretik oldu u anlamına gelir. *Son Ak am Yeme inde* kendini resmetmek için Leonardo kadar gururlu olmak gerekir! Üstelik de Yahuda Taddeus olarak!"

"İğnç bir kar ıla tırma. Kendini 'iyi' Yahuda olarak resmediyor, Ke i Alessandro'yu ise 'kötü' Yahuda olarak kullanıyor."

"Muhterem ba ke i , kusura bakmayın ama Lenardo'nun *Son Ak am Yeme indeki* duru una dikkat ettiniz mi?"

"Elbette" diye cevap verdi Bandello, duvardaki resimde ona do ru bakarak. "Rabbe sırtı dönük."

"Aynen öyle! Leonardo ya da Taddeus, hangisini tercih ederseniz, sa'nın az önce haber verdi i ihanetle ilgilenece ine Aziz Simon'la konu makta. Niçin? Üstadın nazarında Aziz Simon niye Rabbimizden daha önemli? üphelerimizi biraz daha ileri götürelim: Her müridin üstadın nazarında anlamlı bir ki iyiyi temsil etti ini bildi imize göre, bu havari aslında kim?"

"Nereye varmak istedi inizi anlamadım."

"Çok kolay" diye cevap verdi Benedetto. "*Son Ak am Yeminin* ki ileri görünürdeki ki iler de illerse ve bizzat Üstat Leonardo Mesih'ten çok Aziz Simon'a yatkınlığını gösteriyorsa, bu

Aziz Simon onun için temelta ı niteli inde biri olmalı. Ke i Alessandro da bunu biliyordu."

"Aziz Simon... Aziz Gayur Simon..."

Ba ke i az önce Ke i Benedetto'nun sundu u parçayı duvar resmine yerle tirmek istercesine akaklarını ovdu. Matteo için için sabırsızlanıyordu. Mesajı acildi!

"Siz ısrar edince hatırladım biraderim: Leonardo *Cenaco* lo'nun bu bölümünü tamamladı ında garip bir olay olmu tu" dedi sonunda amcası; hâlâ Matteo'nun yemekhanede bulunduğunun farkında de ilmi çesine.

"Gerçekten mi?"

Benedetto'nun tek gözü parladı.

"Çok tuhaftı. Leonardo üç yıldır havarilere modellik edebilecek adaylarla görü üyordu. Hepimiz poz verdik, hatırlıyor musunuz? Sonra dükün muhafızlarını, bahçivanlarını, kuyumcuları, pajları görmek istedi... Herkesten küçük küçük yararlanıyordu: bir jest, bir profil, bir elin kıvrımı, bir kol. Ama sıra sa kö eyi resmetmeye geldi inde Leonardo görü melerine aravdi ve insan modeller kullanmaktan vazgeçti..."

Tek gözlü ke i omuz silkti.

"Size anlatmaya çalı tı ım u, Peder Benedetto: Üstat Leonardo Aziz Simon'u resmetmek için o ahıslardan hiçbirini kullanmadı."

"Uydurdu mu o halde?"

"Hayır. Bir büst kullandı. Magripli'nin atosundan getirtti i bir heykeli."

"Tamam i te! Ke i Alessandro'nun kasası!"

"O mermer parçasını manastıra getirdikleri günü gayet iyi hatırlıyorum" diye devam etti ba ke i hiç istifini bozmadan. "Güne alev alev parlıyordu, heykel kasasını ta ıyan iki atlı araba buraya zor tırmandı. Do rusu o i üzerinde niye bu kadar ısrarla durdu unu bilmiyorum ama kasa indirilirken *Donna Beatrice* çıkageldi."

"*Donna Beatrice* mi?"

"Evet. Harika görünüyordu; üstünde o çok sevdi i file süslemeli elbiselerden biri vardı, yanakları sıcaktan al al olmuştu. Her zamanki gibi maiyetiyle geldi ama te rifat kurallarına aldırmadan heykeli ta ıyan i çilerin yanına gitti. Ve ne yaptı biliyor musunuz? Ba ırdı onlara."

"Ba ırdı mı? Dü es hamallara do rudan emir mi verdi?"

"O kadarla da kalmadı, biraderim. Kraliyet vakarını kaybetti. Onlara hakaret etti. Baya ı kelimelerle a a ıladı, filozofuna hanel geldi i takdirde onları astıraca ını söyleyerek tehdit etti."

"Ne... filozofuna mı? Peki ama heykel Aziz Simon'un heykeli de il miydi?"

"Siz bana bir gariplik hatırlayıp hatırlamadı ımı sordunuz mu? Hatırladı ım en garip ey bu."

"Afedersiniz muhterem ba ke i . Devam edin lütfen."

"Leonardo büstü yemekhane kapısının yakınına, bir toprak çuvalları yı ınının tepesine oturttu. Eski bir büstü, antik bir eser. Arasına heykelin yerini de i tirip gün ı ı ındaki farklılıklardan nasıl etkilendi ini inceliyordu; ezberledikten sonra yüz hatlarını duvara resmetmeye koyuldu. Tekni i harikaydı."

"Peki nereden bulmuştu o büstü?"

"En tuhafı da bu zaten: Daha sonra ö rendim ki, *Donna Beatrice* sırf üstadın hatırı için büstü Floransa'dan getirtmi ."

Matteo daha fazla dayanamayacaktı. Araya girmesi gerekiyordu ama hâlâ cesaret edemiyordu.

"*Donna Beatrice* üstadı hep böyle ımartır mıydı?" diye soru tek gözlü.

"Elbette. Leonardo en sevdi i sanatçıydı."

"Peki Leonardo'nun Floransa'dan gelen bu Aziz Simon'la niye bu kadar ilgilendi ini açıklayabilir misiniz?"

"Ben de bunu garip buldum. Nihayet kentin koruyucu azizi olan Vaftizci Yahya'nın bir heykeli için Floransa'ya gidilse, bir anlamı olurdu. Ama bir Simon..."

"O Simon de il, amca! Simon de il!"

Çaresizlik içinde çırpınmaktan kıpkırmızı kesilmi olan Matteo ke i leri irkiltti. Büyüklerin konu malarına karı maması gerekti ini biliyordu ama dilini daha fazla tutamamı tı.

"Matteo!" Ba ke i hayretler içindeydi. On iki ya ındaki ye eni, yüzü gözya larıyla ıslanmı , gözleri yuvalarından u ramı , iki yana sallanarak kar ısında duruyordu. "Ne oldu sana?"

"Ben o havarinin kim oldu unu biliyorum amca" diye mırıldandı Matteo, bir yandan titremesini durdurmaya çalı arak. Ardından bayıldı.

Ke i Benedetto'yla Ba ke i Bandello'nun Matteo'yu ayıltmalarını epey sürdü. Ayıldı ında gergindi. Tek kelime etmekte zorlanıyor, konu tu unda da vücudu so uktan ve korkudan titriyordu. Tek takıntısı, bir an önce yemekhaneden çıkmaktı. "O eytan'ın eseri" diye iki hıçkırık arasında kekeliyor, tek gözlü ve amcası bu haline bakıp a ıyorlardı. Onu sakınle tirmek imkânsız oldu undan yakarılılarına boyun e ip kütüphaneye sı ındılar. Orada, içerisi ısıtıldı ı için ü ümesi geçen çocuk yava yava kendine geldi.

Ba langıçta konu mak istemedi. Bütün gücüyle ba ke i in koluna yapı mı , ona bir söz söylediklerinde ba ını sallayarak itiraz ediyordu. Görünürde bir yarası beresi yoktu; pisti, cübbe sinde çamur lekeleri vardı ama saldırıya u ramı gibi görünmüyordu. Öyleyse ne olmu tu? Benedetto mutfa a inip biraz sıcak süt ve özel durumlar için sakladıkları Siena badem ezmesinden aldı. Midesi yatıp ip bedeni ısındıktan sonra Matteo'nun dili çözülmeye ba ladı.

Anlattıkları ikisinin de a zını açık bıraktı.

Genç rahip adayı o gün de her zamanki gibi manastır için erzak almaya Çar ı meydanına gitmi ti. Tahıl ve sebze satın almak için en uygun gün per embe oldu undan Ke i Guglielmo'nun kesesinden birkaç sikke aldı ve i ini en hızlı biçimde bitirmek üzere harekete geçti. Çar ının ortasında, ta ve tu ladan yapılmı üç katlı heybetli bir bina olan Adalet Sarayının önünde büyük bir insan kalabalığı na rastladı. Kendilerinden geçmi gi biydiler. Tam sundurmanın altında, derme çatma bir platformun üzerinde vaaz veren bir adamın söylevini gözlerini kırp

madan dinlemektedirler. Ba langıçta fazla dikkatini çekmedi. Ne var ki, tam sırtını kalabalı a dönecekken bir ey dikkatini çekti. Matteo o vaizi tanıyordu.

"Tam burada, bu geçitlerde gerçek bir mümin Tanrı için canını verdi!" diye haykırdı inı duydu. " nancı ve sizler u runa kendini feda eden bir *bonhomme** Tıpkı Mesih gibi! Peki ya sonuç? Sıfır! Söyledi imde kılınız bile kıpırdamıyor! Giderek hayvanlara benzemekte oldu umuzu fark etmiyor musunuz? Edilgen tutumunuzla Tanrıya sırt çevirmekte oldu unuzu anlamıyor musunuz?"

Ba ke i le tek gözlü, a kınıklarını bastırmaya çalı tılar. Matteo'nun tasvir etti i sundurmanın altında Ke i Alessan dro'yu asılı bulmu lardı. O lan sütünü yudumlayarak öyküsüne devam etti. Vaizin kimli ini açıkladı ında daha da a ırdılar. Matteo kekeliyordu. Dinleyicileri Tann'nın elçilerini tanımayıp ruhlarını kaybetmekle suçlayan adam, Ke i Giberto'ydu. Sarı saçlı Alman zangoç, Santa Maria'nın kapılarında nöbet tutan adam o sabah görevinden ayrılarak tam kütüphanecinin hayatına son verdi i noktada vaaz vermeye ba lamı tı. Niçin?

Ama daha öykünün en garip kısmını anlatmamı tı:

" eytanın Kilisesi'ni reddedip gerçek dine dönmedi iniz takdirde hepimizi mahkûm edeceksiniz!" diye haykırıyordu zangoç, kendinden geçmi halde. "Cinsel birle me ürünü olan hiçbir eyi yemeyin! Hayvan etinden vazgeçin! Yumurta ve sütten uzak durun! Sahte ayinlerden kendinizi koruyun! Sahte kudas ve vaftizden vazgeçin! Selamete ula mak istiyorsanız Roma'ya kar ı çıkın ve inancınızı düzeltin!"

Tek gözlü ba ını sallıyordu. "Ke i Giberto mu söyledi bunları?" Ba ke i devamını anlatması için Matteo'yu te vik etti. Biraz sakinle mi olan Matteo, zangocun kendisini kalabalı ın arasında gördü ünde derme çatma kürsüsünden im ek hızıyla inip onu ensesinden tutarak herkese gösterdi ini anlattı.

" unu görüyor musunuz?" diyordu, çocu u çuval gibi sallayarak. "Santa Maria delle Grazie'nin ba ke i inin ye eni bu.

*) **Albi** heretiklerine verilen ad. (ç.n.)

imdi, daha çocukken kimse onagerçek dini ö retmezse hali nice olacak? Ben söyleyeyim size!" diye haykırdı, burnundan soluyarak. "Tıpkı amcası gibi eytanın hizmetkârı olacak!. Lanetli bir döneke olacak! Ve sizler gibi yüzlerce kuzuyu ebedi lanete sürükleyecek!"

Ba ke i in yüzü ciddile ti, ka ları çatıldı.

"Öyle mi söyledi? Emin misin evladım?"

Matteo ba ıyla onayladı.

"Sonra beni soydu."

"Soydu mu?"

"Ve herkes görebilsin diye havaya kaldırdı."

"Peki neden, Matteo? Niçin?"

Çocuk olanları hatırlayınca gözleri ya ardı.

"Bilmiyorum amca. Ben... ben sadece kalabalı a haykırdı mı duydum; sırf masumiyetini kaybetmedi diye bir çocuğun safoldu unu zannetmemelerini söylüyordu. Hepimizin bu dünyaya günahlarımızdan arınmak için geldi imizi ve bu hayatta arınamazsak, bu gözya ları vadisine, maddi yıkım dünyasına ilkinden daha beter bir hayat ya amak üzere dönece imizi söylüyordu."

"Reenkarnasyon bir Hıristiyan ö retisi de ildir!" diye itiraz etti tek gözlü.

"Katharosçu bir ö retidir" diye atıldı ba ke i . "Bırakın devam etsin, biraderim."

Matteo gözlerini kurulayıp devam etti:

"Sonra... sonra dedi ki bu manastırın ke i leri eytan'ın Kilisesi'ne ba lı oldukları ve eski tanrılara tapan bir papayı izledikleri halde, bu ocak pek yakında dünyayı selamete götürecek olan yolu gösteren bir fenere dönü ecekmi , buna söz verdi."

"öyle mi söyledi?" Tek gözlü dudak büktü. "Peki sebebini açıkladı mı?"

"Ü stüne varmayın, biraderim."

O lan yine amcasına sarıldı.

"Do ru de il bu, de il mi?" A lıyordu. "Biz eytanın Kilisesi de iliz."

"Neden öyle diyorsun?"

"Çünkü... çünkü Ke i Giberto ben bunun do ru olmadığını söyledi imde çok kızdı. Beni tokatlayıp azarladı; ancak sizi *Cenacolo'dan* attıklarında ve tablo herkese açıldı ında gerçek Kilisenin ı ının tekrar parlayabilece ini söyledi ba ıra ça ıra."

Giderek artan bir öfke ba ke i i pençesine aldı.

"Sana el sürdü demek!" dedi kızarak.

Matteo önemsemedi.

"Ke i Giberto, *Cenacolo'ya* ne kadar çok bakarsak onun Kilisesi'ne o kadar yakla aca ımızı söylüyordu. Üstat Leonar do'nun duvar resminde ebedi selametın sırrı gizleniyormu . Bu yüzden, o da Ke i Alessandro gibi sa'nın yanba ında resme dilmeyi kabul etmi ."

"Öyle mi dedi?"

"Evet..." Matteo hıçkırını tuttu. "Orada resmedilmekle Tanrı'nın izzetine kavu mu lar zaten."

Çocuk iki ke i in ciddi yüz ifadelerini inceledi. Onu üp helerinden kurtaran, tek gözlü oldu: Yahuda skariyot'a bir tek kütüphaneci modellik etmemi ti. Ba ka ke i ler de, örne in Giberto, çe itli defalar havariler için poz vermi lerdı. Alman ke i hem Filipus, hem de Bartolomeus için poz vermi , iki Yakub ve Andreas'ın çehreleri de ke i lerden alınmı tı. Hatta bizzat Benedetto, Tomas olarak poz vermeye razı olmu tu. "Kör gözüm görünmesin diye profilden resmetti beni" diye açıkladı.

Tek gözlü ke i , anlattıklarından etkilenen Matteo'yu okadı.

"Sen cesur bir delikanlısın" dedi. "Bizi buradan çıkarmak istemekle iyi ettin. Kötülük bize aklımızı kaybettirebilir; tıpkı yılanın Havva'ya aklını kaybettirdi i gibi."

Havarilerin gerçek kimlikleri hakkında Benedetto'nun bazı tahminleri vardı herhalde, çünkü Matteo'ya damdan dü ercesi ne, ba ke i i bile a ırtan bir soru sordu:

"Az önce havari Simon'un aslında kim oldu unu bildi ini söylüyordun. Zangoçtan mı duydun?"

Matteo'nun bakı ları *scriptoriutn'nn* bo sıralarına çevrildi, ba ıyla onayladı.

"Beni orada herkes görsün diye çıplak havada tutarken, sa'dan önce ya amı ve ruhun ölümsüzlü ü üzerine vaaz veren bir adamın öyküsünü anlattı."

"Gerçekten mi?"

"O adamın, dünyanın en eski bilgilerinin ö rencisi oldu u nu söyledi. Oruç, dua ve so uk konularında da vaazlar verdi ."

"Tam olarak ne söylemi ?" diye ısrar etti Benedetto.

"Bu üç ey bizim bütün günahların ve mahvın yuvası olan bedenimizi terk etmemize ve sadece ruhla özde le memize yardımcı olurmu ... *Cenacolo'da* da o adamın bembeyaz giysileriyle ö retisini yaymayı sürdürdü ünü söyledi ayrıca."

"Duvar resminde havarilerin sadece biri bu ekilde giyin mi " dedi Bandello. "O da Simon."

"Bu büyük bilginin adını da söyledi mi peki?" dedi tek göz lü ısrarla.

"Evet. Adına Platon dedi."

"Platon mu!" Benedetto yerinde sıçradı. "Elbette! *Donna Beatrice'nin* filozofu! Floransa'dan getirtti i büst ona aitti!"*

Ba ke i a kın a kın akaklarını ovdu:

"Peki Leonardo niçin sa yerine Platonu dinlerken resmet sin kendini?"

"Nasıl olur? Hâlâ anlamadınız mı peder? Son derece a ikâr! Leonardo duvar resminde bilgisinin kayna nı gösteriyor bize. Muhterem ba ke i , Leonardo da tıpkı Ke i Giberto ve Ke i Alessandro gibi Katharosçu. Daha önce siz de söylediniz. Hak lısınız da. Platon, kendinden sonraki Katharosçular gibi, gerçek bilginin araçılar, kiliseler, ayinler olmadan, do rudan ruhani dünyadan edinildi ini savunmu tu. Bunun adına *gnosis* diyor du muhterem ba ke i , mümkün olan en kötü heretik görü ."

*) Floransa'da Uffizi Galerisinde bulunan ve Yunanlı heykeltıra Silanion'a mal edilen Platon büstü, bilindi i kadarıyla filozofun ya arken yapılmı tek heykeldir; I.ö. 325'te, Kral Mithradates'in emriyle yapılmı tır. Floransa'dan getirilen büstün bu büst ya da bir kopyası olması muhtemeldir; gerçekten de *Son Ak am Yeme i'ndeki* havari Simon'la a ırtıcı bir benzerlik sergiler.

"Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz? Böyle bir delil onu heretiklikle suçlamak için yeterli de il."

"Ya, de il demek? Leonardo'nun tıpkı *Cenacolo'daki* Simon gibi daima beyazlar giyindi ini fark etmediniz mi? Et yemeyi reddetti ini ve bekâretten ayrılmadı inı bilmiyor musunuz? Onun bir kadınla beraber oldu unu duydunuz mu hiç?"

"Biz de açık renk giyinip oruç tutuyoruz Peder Benedetto. Üstelik Leonardo'nun sizin dedi iniz gibi bakir olmayıp erkeklerden ho landı ı söyleniyor" diye ekledi Ke i Vincenzo, genç Matteo'nun a kın bakı ları kar ısında.

"Söyleniyor! Peki kim söylüyor bunu, muhterem ba ke i ? Bunlar dedikodudan ibaret. Leonardo yalnız bir insan. Çiftle - me fikrinden veba gibi bucak bucak kaçıyor. Tıpkı Katharosçu 'kusursuzlar' gibi bakir oldu una bahse girerim... Her ey yerli yerine oturuyor!"

Ba ke i rahatsızlı nı gizlemedi.

"Diyelim ki haklısınız. Bu durumda ne yapmamız gerekir?"

"Her eyden önce" dedi Benedetto, "heretik oldu una Peder Leyre'yi ikna etmeliyiz. O bir Engizitör, burada olu u neredeyse bir Tanrı mucizesi, Katharosçuluk hakkında mutlaka bizden daha fazla bilgi sahibidir."

"Peki ya sonra?"

"Ke i Giberto'nun tutuklanıp sorguya çekilmesi gerekir elbette" diye cevap verdi tek gözlü.

"O mümkün olamayacak..."

Matteo münasebetsizlik etme korkusuyla fısıltıyla söyledi bu cümleyi. Biraz rahatlamı tı gerçi ama Çar ı'da gördüklerinin hepsini anlatmamı tı henüz.

"Ne dedin?"

"Artık onu tutuklayamazsınız."

"Neden peki Matteo?"

"Çünkü..." dedi kekeleyerek, "Birader Giberto vaazını bitirdikten sonra cübbesini ate e verdi ve herkesin gözü önünde yandı."

"Yüce Tanrım!" Tek gözlü deh et içinde a zını eliyle kapadı. "Görüyor musunuz muhterem ba ke i ? Hiç üphe yok. Zangoç bizim yargılamamızdansa *endura'yı** tercih etti..."

"*Erdura mı?*"

Genç Matteo'nun sorusu cevapsız, kütüphanenin gergin havasında asılı kaldı. Benedetto olanlar üzerine dü ünmek amacıyla çekilmek için izin istedi ve alelacele oradan ayrıldı. O sabah Matteo'nun anlattıklarından etkilenip bana gelerek Santa Maria delle Grazie'de en az iki *bonhomme'un* ya amı olduğunu anlattı; eski Katharosçular'ın kendilerine verdikleri isimdi bu. Bir Engizitörün de zaten bunu bilmesi gerekirdi. Ancak tek gözlü, beni a tı nı dü ündü ü ikinci ke fi üzerinde durdu: *Cetacolo'da* resmedilen Paskalya sofrasında Üstat Leonardo'nun muhatabının kim olduğunu nihayet saptamı tı. sa'nın en az iki havarisinin dikkatini da ıtan, beyaz harmanili, ellerini uzatmı adamın aslında kim olduğunu biliyordu artık: Platon. Yerinde if aatı, Oliverio Jacaranda'yla görüşmemden beri bir türlü anlam veremedi im bir bo lu u dolduruyordu. Filozofun yemekhanedeki varlığı, Üstat Da Vinci'nin niye Atinalı filozofun bütün eserlerini kütüphanesinde bulundurduğunu açıklığı a kavu turuyordu. üphesiz u sıralarda Jacaranda'nın sarayının bir kö esinde, hak ettikleri ilgiyi göremeden duran bazı kitaplar.

Çember giderek kapanmaktaydı.

*) Albi hcretikleri arasında yaygın olan açıklıktan ölererek intihar yoluyla ruhu bedenden arındırma çabası, (ç.n.)

Roma, üç gün sonra

Papalık muhafızı yay gibi gergin bir tavırla karıyı iaret ederek Dominikenler'in genel başkanına izlemesi gereken yolu gösterdi. Papanın adamlarının gayet iyi tanıdığı Peder Torriani bile güvenlik önlemlerini arı buldu. Ne var ki papanın emirleri kesindi; altı ay gibi kısa bir süre içinde üç kardinal hazımsızlık sebebiyle ölmüştü; birçoklarının bu ani ölümlerden sorumlu tuttuğu papa da görünümü kurtarmak için soru turma açmıttı, papalık sarayına girişlerin sıkı denetimden geçirilmesi alınan güvenlik önlemleri arasındaydı.

Ortam gergindi. VI. Alexander'in cemaatin bir ileri gelenini kardinalle ataması, Romanın tir tir titremesi için yeterliydi. Papa birinin mallarına göz koymusa tek yapacağı şeyin önce söz konusu şahsı kardinalle atayıp hemen ardından da öldürtmek oldu unu herkes biliyordu. Yasalar da onu destekliyordu: Papa kilise mensuplarının mallarının tek mirasçısıydı. Bedeni o anda papalık morgunda so umakta olan, son derece zengin Venedik Piskoposu Kardinal Michieli örneğinde yasalar mutlak bir kesinlikle uygulanmıttı.

Torriani, Borgia Daireleri'ne yeni giriş kurallarına itiraz etmeden uydu. Birkaç dakika sonra, Kutsal Ayın apelinin altın kapısını ardında bırakır bırakmaz onları açıkça gördü: Üçüncü salondaydılar, gözleri tavana dikili, çehrelerinde garip bir zafer ifadesiyle. Doğru kanadının pencerelerinin yanında, sert geçen Roma kışına karşı korunaklı bir noktada Üstat Annio de Viterbo ve Ekselansları, yeni bitmiş gibi görünen fresklerin altında

hararetli bir konu maya dalmı lardı. Gerçekten de freskler hâlâ vernik ve zamk kokuyordu.

Kestane rengi saçları yarı yarıya beyazlamı , tıra lı papanın göbe i, vücudunu tepeden tırna a örten arap rengi bir cübbe nin altına gizlenmi ti. Annio ise tersine bir gelinci i andırıyordu: gür kara kılların fı kırdı ı sivri bir burun ve resimleri i aret ederek abartılı hareketlerle salladı ı iri, kemikli, neredeyse bir korkulu u hatırlatan eller.

Genelde Nanni adıyla tanınan bilgenin ate li konu ması, bir yaz fırtınasının gökgürültüleri gibi yankılanıyordu:

"Ekselans, sanat sizin en gerekli silahınız! E er sanatı daima hizmetinizde tutarsanız, Hıristiyan âlemine hâkim olursunuz! Elinizden kaçırırsanız, rahiplik görevinizde ba arılı olamazsınız!"

Torriani VI. Alexander'in a zını açmadan onayladı ını gördü, bir yandan da midesinin ek imeye ba ladı ını fark ediyordu. Bu söylevi çok dinlemi ti. Bu garip fikir Roma'yı ve onunla birlikte Floransa sanatının kaymak tabakasını istila etmi ti. Bizzat papa, sırf Annio'nun gizli arzularını tatmin etmek için Muhte em Lorenzo de Medici'den bir sanatçılar ordusunu gasp etmi ti. Ressam ve heykeltıra ların, daima ke i ve kardinalerin zararına, sınırsız biçimde artan ayrıcalıkları konusunda Torriani'nin ne kadar acı çekti ini söylemeye bile gerek yok. Fesat ke i De Viterbo'nun Ekselansları üzerindeki nüfuzunu kıskanan, canı sıkılan Dominiken genel ba kanı dalgın bir havaya bürünerek geldi ini haber vermesi için ba muhafıza yöneldi. Aziz Domingo Tarikatı genel ba kanı, VI. Alexander'in talimatı üzerine orada bulunuyordu.

Papa gülümsedi:

"Sevgili Gioacchino, sizi nihayet gördü üme çok sevindim!" diye haykırdı, yüzü ünü ziyaretçisine uzatarak; genel ba kan saygıyla yüzü ü öptü. "Tam zamanında geldiniz. Az önce Nanni'yle sizi kaygılandıran u meseleyi konu uyorduk..."

Dominiken genel ba kanı ba ını kaldırdı.

"Bu... bu konuda ne biliyorsunuz?"

"Yapmayın, Üstat Torriani! Benim karımda bu kadar ke-
tum olmanıza gerek yok. Neredeyse her şeyi biliyorum. Mag-
ripli'nin sarayında olu makta olan bir heretik akım konsunda
ki söylentilerin do rulu unu ara tırmak üzere benim namıma
Milano'ya bir casus gönderdi inizi bile."

"Ben..." Ya lı vaiz kekeledi. "Ben de zaten adamımızın edin-
di i bilgileri aktarmak üzere gelmi tim."

"Buna sevindim" dedi papa gülerek. "Sizi dinliyorum."

Annio de Viterbo ve Ekselansları, freskleri incelemeyi bı-
rakıp iki hizmetkârın getirdi i iri deri iskemlelere yerle tiler.
Gergin olan Torriani ayakta kalmayı tercih etti. Kolunun altın-
da, benim Milano'nun göbe inde filizlenen Katharosçu akımı
ke fedince bizzat yazdı ım uzun ve ayrıntılı mektubun bulun-
du u bir dosya vardı.

"Aylardır" diye söze ba ladı, hâlâ incelemelerimin etkisin-
deki Torriani, "Milano Dükü'nün, ünlü bir Floransalı ressam
olan Leonardo da Vinci'den yararlanarak sa'nın Son Ak am
Yeme i konulu muhte em bir eser aracılı ıyla heretik fikirleri
yayma amacı güttü ü yolunda ihbarlar alıyoruz."

"Leonardo mu dediniz?"

Papa bilgi vermesini bekleyerek Nanni'ye baktı:

"Leonardo, Ekselans" diye tekrarladı Nanni. "Hatırlamadı-
nız mı?"

"Belli belirsiz."

"Do aldır" diye onu mazur gösterdi gelincik. "Siz henüz
kardinalken Roma'nın güzelle tirilmesi çalı malarında Me-
dici hanedanının size tavsiye etti i sanatçılar listesinde adı
yoktu. Bildi imiz kadarıyla gururlu, fevri ve üphesiz Kutsal
Kilise'mize yakın olmayan bir adam. Mediciler bunu biliyordu
ve do ru bir kararla size tavsiye etmekten kaçındılar."

Papa iç çekti.

"Bir sorun kayna ı daha, de il mi?"

"Hiç üphesiz, Ekselans. Leonardo Roma'da çalı mak üye-
re tavsiye edilmeyince kendini hiçe sayılmı hissetti ve 1482'de
Floransa'yı terk etti, Mediciler'e sırt çevirdi ve mümkünse res

sam olarak de il, mucit, a ı olarak çalı mak üzere Milano'ya yerle ti."

"Milano'ya mı? Peki böyle bir adamı nasıl kabul ettiler?" Papa alaycı bir tonda devam etti: "Ha, anladım... Dükün bana sadık olmadı ını bu yüzden söylüyorsunuz, de il mi Nanni?"

"Onu Dominiken Genel Ba kanı'na sorunuz Ekselans" diye kestirip attı De Viterbo. "Görünü e bakılırsa bunu kanıtlayacak deliller getirmi ."

Hâlâ ayakta olan Torriani itiraz etti:

"Halen delil sayılmaz, sadece birtakım ipuçları Ekselans. Magripli tarafından yönlendirilen ve himaye edilen Leonardo, dev boyutlarda, Hıristiyan temalı bir eserin yapımına giri mi , ancak eserde bulunan çok sayıdaki aykırılık, tarikatımıza ait Santa Maria delle Grazie manastırı ba ke i ini kaygılandırıyor."

"Aykırılık mı?"

"Evet Ekselans. Resmin konusu Son Ak am Yeme i."

"Peki bunda ne tuhaflık var?"

"Açıklayaca ım Ekselans: Resmetti i on iki havarinin, aslında çoktanrılı veya inancı üpheli ki ilerin portreleri oldu unu biliyoruz; bunların gizli düzenleni inin Hıristiyanlı a aykırı bir bilgi iletmeyi amaçladı ını sanıyoruz."

Papa ve Nanni bakı tılar. Bilgin De Viterbo daha fazla ayrıntı isteyince, Dominiken genel ba kanı dosyasını açtı:

"Milano'daki adamımızın ilk raporunu yeni aldık" dedi mektubumu çıkararak. "Beytanya bilginlerinden biri, ifreler ve gizli kodlar konusunda uzman; u anda hem eseri hem de Üstat Leonardo'yu incelemekte. Son Ak am Yeme i'ndeki portreleri tek tek incelemi ve aralarındaki ba lantıları ara tırmı . Uzmanımız her ihtimalin üzerinde durmu : her havarinin bir burçla kar ıla tırılmasından tutun da, ellerinin konumuyla müzik notaları arasında denklik aramaya varıncaya kadar. Vardı ı sonuçlar yakında elimize geçecek; imdi ipucu olan eyler belki yarın birer delile dönü ebilir."

Nanni sabırsızlandı:

"Peki bir ey bulmu mu, bulmamı mı?"

"Elbette Peder Anno. Havarilerin üçünün gerçek kimli i kesin olarak belirlenmi . Örne in Yahuda skariyot'un çehresi- nin Alessandro Trivulzio adında bir ke i in çehresiyle aynı oldu- nu biliyoruz; söz konusu Dominiken, Epifanya Yortusu'ndan kısa bir süre sonra, Milano kent merkezinde asılarak ölmü ..."

"Ne diyorsunuz! Tıpkı Yahuda skariyot'un kendisi gibi" di- ye fısıldadı papa.

"Aynen öyle Ekselans. ntihar mı etti, cinayete mi kurban gitti, henüz belirleyebilmi de iliz; ancak adamımız, manastır- mıza sızma bir Katharosçu cemaatin üyesi oldu u kanısında."

"Katharosçu mu?"

Papanın gözleri a kınlıkla açıldı.

"Katharosçu Ekselans. Kendilerini Tanrının gerçek Kilise- si olarak görüyorlar. Dualardan sadece *Pater Noster*'i kabul edi- yor ve rahiplik kurumunu da, sa'nın Tann'nın yeryüzündeki tek vekili oldu unu da reddediyorlar..."

"Katharosçular'ı tanıyorum Ba kan Torriani!" dedi papa öf- keyle. "Ama sonuncuların 1325'te Carcassonne ve Toulouse'da yanarak can verdiklerini sanıyorduk. Pamiers piskoposu onla- rın kökünü kurutmamı mıydı?"

Torriani bu olayın öyküsünü biliyordu. Hepsi yok olma- mı tı. Güney Fransa'daki Katharosçular'a kar ı giri ilen haçlı seferi zaferinden ve 1244'te Montsegur'ün dü mesinden son- ra, heretik aileler Aragon, Lombardiya ve Almanya'ya da ıldı- lar. Alpler'i a anlar Milano civarına yerle tiler; bu bölgede da- ha ılımlı politik güçler, örne in Viscontiler'in yönetimi, onların huzur içinde ya amasına izin veriyordu. Bununla birlikte, a ı- rı görü leri geçerliklerini yitirdi ve heretiklerin birço u hetero- doks fikirleri ve ayinlerini sürdürmeyip yok oldular.

"Durum vahim olabilir Ekselans" diye sürdürdü Torriani büyük bir ciddiyetle. "Ke i Alessandro Trivulzio, Milano'daki manastırımızda Katharosçu oldu undan üphelenilen tek ki i de ildi. Üç gün önce bir ba ka ke i heretik oldu unu açıkça bildirdi ve sonra da intihar etti."

"*Enclura* mı?" Gelinci in gözleri parladı.

"Evet, öyle."

"Tanrı a kına!" diye kükredi De Viterbo. "*Endura* Katharosçular'ın en a ırı eylemlerinden biriydi. ki yüz yıldır kimse bu eyleme kalkı mamı tı."

Papanın yardımcısı, bu *endura* meselesinin ne oldu nu pek iyi anlamamı gibi görünen papaya baktı. Annio derhal açıkladı:

"Edilgen biçiminde" dedi, "kusursuzlu a ula mayı amaçlayan Katharosçu, her türlü besinden ve vücudu kirletecek eylerden uzak durmaya yemin ederdi. Arınmı olarak öldü ü takdirde ruhunun selamete erip Tanrıyla birle ece ine inanırdı. Bununla birlikte, *endura'nın* etken bir biçimi de oldu: Yanarak intihara sadece Montsegur ku atmasında ba vuruldu. Katharosçular'ın son askerî üssünün sakinleri papalık birliklerinin eline dü mektense kendilerini dev bir odun yı mının üstünde yakmayı tercih ettiler."

"Sözünü etti im ke i kendini yakarak öldürdü peder."

Nanni a kınlı ını üstünden atamıyordu.

"Bu eski âdetin canlandırılmı olmasına bir türlü inanamıyorum Ba kan Torriani. Kaygılarınıza temel te kil edecek ba ka haberler de almı oldu unuzu sanıyorum."

"Ne yazık ki öyle. Hatta Milano'da etkinlik gösteren Katharosçu bir cemaatin varlı ının kanıtlarının, Leonardo da Vinci'nin u sıralar bitirmekte oldu u *Son Ak am Yeme i* adlı duvar resmine gizlendi ini dü ündürecek çe itli sebepler de mevcut. Leonardo bu eserde kendini de aslında Platon'u canlandıran bir havariyle konu urken resmetmi . Biliyorsunuz Platon bu lanet olası heretiklerin esinlendi i bir filozoftur."

Gelincik katlanır iskemlesinde havaya sıçradı.

"Platon mu? Bu söyledi inizden emin misiniz?"

"Kesinlikle. En kötüsü de, Peder Annio, bu ba lantıda sapıkça bir mantık bulunması. Bildi iniz gibi Leonardo Floransa'da Andrea del Verrocchio'nun yanında yeti ti, Mediciler'in de beendi i bu nüfuzlu sanatçı, Ya lı Cosimo'nun, ba ına Marsilio Ficino'yu getirdi i Akademiye yakınlı ıyla da tanınıyordu. Yine

bildi in iz gibi, bu Akademi Platonun Atina'daki Akademia'sının taklidi olarak kurulmu tu."

"Yani?" VI. Alexander'in yardımcıısı bunca bilgi kar ısında üpheye dü erek dudak büktü.

"Çıkardı ımız sonuç a ikâr muhterem peder. Katharosçu lar'ın en üpheli ö retileri Platon'un ö retileriyle ortak oldu na ve Ficino'nun Akademisinde hâlâ hayvan eti yememek gibi Katharosçu âdetler uygulandı na göre, Leonardo'nun, eserini Roma'ya aykırı ö retileri aktarmak için kullandı nı dü ünmemizi engelleyecek bir ey var mı?"

"Peki bizden ne istiyorsunuz? Onu aforoz etmemizi mi?"

"Henüz de il. Leonardo'nun o duvar resmine fikirlerini yerle tirdi ini hiçbir üpheye yer bırakmayacak ekilde kanıtlamamız gerekir. Milano'daki adamımız bu delilleri toplamak üzere çalı ıyor. Daha sonra harekete geçece iz."

"Ama Ba kan Torriani" diye araya girdi De Viterbo, konu ma hararetlenirken, "birçok sanatçı, örne in Botticelli'yle Pinturicchio da Akademi'de e itim gördüler, buna ra men mükemmel birer Hıristiyandırlar."

"Sadece görünürde öyleler, Üstat Annio. Güvenmeyin."

"Dominikenler hep böyle üphedir zaten! Etrafınıza bir baksanıza. Pinturicchio Ekselansları için bu harika freskleri yaptı" dedi, tavanı göstererek. "Siz bu fresklerde heretikli in en ufak bir izini görebiliyor musunuz? Hadi bakalım! Görüyor musunuz?"

Dominikenler'in ba kanı o dekoru gayet iyi biliyordu. Bey tanya o konuda gizli bir kovu turma ba latmı ama sonuç elde edilememi ti.

"Üstat Annio, bu konuda temkinli olmakta yarar var. s-temeden de olsa benim savımı desteklemi oluyorsunuz. Pinturicchio'nun eserine dikkatlice bakın: çoktanrılı dinlerin tanrıları, *nymphalar*, egzotik hayvanlar, Kitabı Mukaddes'te asla bulamayaca ınız sahneler. Böyle bir resim yapmak, ancak Platon'un eski çoktanrılı ö retilere gark olmu bir müridinin aklına gelir."

"Ama bu sis'le Osiris'in oykusu" diye itiraz etti gelincik, neredeyse gözü dönmü bir halde. "E er bilmiyorsanız, Osiris tıpkı Rabbimiz gibi öldükten sonra dirilmi ti. Biçimsel olarak çoktanrılı olmakla birlikte onun hatırası, tenin selametine olan umudumuzu tazelemekte. Osiris burada bo a olarak kar ımıza çıkar; Ekselansları da bo adıdır. Yoksa Borgialar'ın armasını hiç görmediniz mi? Güç ve cesaret simgesi olan bu mitolojik figürle armadaki bo a arasındaki ili ki a ikâr de il mi? Simgeler heretiklik de ildir sayın ba kan!"

Tam Ke i Gioacchino Torriani cevap verecekken, papanın kadifemsi, baygın sesi tartı mayı böldü:

"Benim anlayamadı ım u" dedi, tartı madan sıkılmı gibi kelimeleri südürerek: "Bütün bunlarda Magripli'nin günahı ne?"

"Leonardo'nun eserini incelemedi iniz için Ekselans!" diye atıldı Torriani. "Milano Dükü eserin bütün masrafını üstleniyor ve sanatçıyı ke i lerimizin tavsiyelerine kar ı koruyor. Santa Maria ba ke i i aylardır söz konusu duvar resminin temasını daha sofu bir estetik do rultusunda yönlendirmeye çalı ıyor ama nafile. Kendini Platonla konu maya dalmı , sa'ya sırtı dönük halde resmetme iznini Leonardo'ya Magripli verdi."

"Tamam, tamam..." dedi papa esneyerek. "Ficino'dan da bahsettiniz, de il mi?"

Torriani ba ıyla onayladı.

"Bana defalarca sözünü etti iniz adam de il mi bu, sevgili Nanni?"

"Evet, o Ekselans" diye onayladı Nanni, yapmacık bir tebensümle. "Ola anüstü bir ahıs. E i benzeri yok. Ba kan Torriani'nin iddia etti i gibi heretik oldu unu sanmıyorum. Floransa Katedrali rahiplerindedir, u anda altmı dört ya da altmı be ya ında olmalı. Aydın ki ili ine hayran kalaca ınızdan ku kum yok."

"Aydın ki ili ine mi?" dedi papa öksürerek. " u Savonarola gibi biri olmasın? kisi de aynı katedralin mensubu de il mi?"

Papa "zengin Kilise'nin sonunun geldi ini vaaz eden co kun Dominiken'in adını duyunca ürperen Torriani'ye göz kırptı.

"Aynı katedralin mensubu oldukları do ru, Ekselans" dedi gelincik, bozularak, "ama zıt ki iliklere sahip insanlar. Ficino son derece saygıda er bir bilim adamıdır. Sayısız eski metni Latince'ye çevirmi bir bilgin; bunların arasında Pinturicchio'nun bu tavanın dekorasyonunda yararlandı ı Mısır yazıları da bulunuyor."

"Sahi mi?"

"Pinturicchio fresklerinize ba lamadan önce Ficino'nun Yunanca'dan çevirdi i Hermes'in eserlerini okudu. sis'le Osiris arasındaki bu güzel a k sahneleri bu eserlerde anlatılır..."

"Ya Leonardo?" diye homurdandı papa, Nanni'ye bakarak. "O da Ficino'yu okumu mu?"

"Onunla yüz yüze konu tu da, Ekselans. Pinturicchio bunu biliyor. kisi de Verocchio'nun atölyesinde onun ö rencisi olduklar, Platon ve ruhun ölümsüzlü üne inancı üzerine açıklamalarını dinlediler. Bundan daha Hıristiyanca bir fikir olabilir mi?"

Nanni bu son cümleyi Ba kan Torriani'nin ele tirilerine meydan okuyarak söyledi. Ayrıca Dominikenler'in ço unun Tommasocu oldu unu, Aquino'lu Tommaso'nun Aristoteles'ten esinlenmi ilahiyatını savunduklarını ve Platonun yeniden gündeme getirilmesine kar ı olduklarını biliyordu. Genel ba kanım Nanni kar ısında ansı olmadı ını anladı ve derhal ba ını e rek duruma razı olup vedala tı:

"Ekselansları. Muhterem Annio" diye kibarca selamladı onları. "Ara tırmalarımız sona ermeden Milano'daki Son Akam Yeme i'nin ilham kaynakları konusunda fikir yürütmemizin anlamı yok. Rızanız oldu u takdirde ara tırmalar sürdürülecek ve Leonardo'nun ö retimiz aleyhinde ne gibi bir günah i ledi i belirlenecek."

"E er bir günah i lenmi se" diye düzeltti De Viterbo.

Papa Torriani'yi selamladı ve havada bir haç çizerek ekledi:

"Çekilmeden önce size bir tavsiyede bulunayım, Peder Torriani: Bundan böyle adınızı nereye ataca ınıza dikkat edin."

Santa Maria ke i lerinin o pazar sabahki çehreleri kadar asık yüzü birarada hiç görmemi tim. Matutinum çanı çalınmadan önce, bizzat ba ke i manastırı hücre hücre dola mı , hepimizi uyandırmı tı. Ba ırarak bir an önce yıkanmamızı ve ola anüstü bir cemaat toplantısı için vicdanlarımızı hazırlamamızı emretti.

Hiç kimse sesini çıkarmadı elbette. Zangocun ölümüyle ilgili olarak er geç hesap sorulaca ını bilmeyen ke i yoktu. Hepsinin durup dururken birbirinden üphelenmeye ba lamasının açıklaması da buydu belki. Benim gibi bir yabancının gözünde durumun savunulacak yanı yoktu. Ke i ler kökenlerine göre küçük gruplar halinde topla ıyorlardı. Milano'nun güneyinden olanlar kuzeylilerle konu muyorlar, kuzeylilerse göller bölgesinden olanlarla ili ki kurmaktan kaçınıyorlardı; sanki di erleri Ke i Giberto'nun talihsiz ölümünden sorumluymu gibi. Santa Maria bölünmü tü... ve ben nedenini biliyordum.

O gün afak sökerken, alacakaranlıkta yıkanıp giyindikten sonra, buhranın ne kadar derin oldu unu anladım. stisnasız bütün ke i ler birbirleri aleyhinde dedikodu yaptı ı halde, görünü e bakılırsa hepsi bir konuda hemfikirdi: Beni sorunlarından mümkün oldu unca uzak tutmaları gerekiyordu. Çünkü Engizitör sıfatıyla cemaatleri aleyhinde dava açmam ihtimalinden çok korkuyorlardı. Ke i Giberto'nun bir Katharosçu gibi vaaz verirken öldü ü söylentileri onları deh ete dü ürüyordu. Elbette hiçbiri bunu açıkça sergileme cesaretini gösteremedi. Bana, Ke i Alessandro'yu kendini asmaya ben zorlamı , ardından da zangocun aklını kaçırmasını bir ekilde sa lamı ım gibi bakıyorlardı. Böyle eytani bir kudret atfediyorlardı bana.

Yine de en fazla dikkatimi çeken, Vincenzo Bandello'nun bu korkulardan ne ekilde yararlandı ı oldu.

Herkes uyandıktan sonra ba ke i bizleri ahırların yakınındaki bir salonda bizzat hazırladı ı büyük, bo bir masanın etrafına oturttu. çerisi so uk ve hücrelerimizden de karanlıktı. Bandello bu ortamda, neredeyse el yordamıyla, hazırladı ı yo un programı bize bildirdi. Matutinum'dan Completorium'a dek bütün günümüzü dua ederek, günahlarımızı gözden geçirecek, nedamet getirip açıkça itirafta bulunarak geçirecek imizi bildirdi. Günün sonunda da, kendisinin tayin ettiği birkaç birader Ölüler Galerisine gidip Ke i Alessandro Trivulzio'nun cesedini mezarından çıkaracaktı. Zavallının cesedi topraktan çıkarılmakla kalmayıp kent surlarının dışına götürülerek eytan kovma duasının ardından yakılacak ve külleri rüzgâra savrulacaktı. Onunla birlikte Birader Giberto'nun kemikleri için de aynı ey yapılacaktı.

Bandello, manastırının ak am olmadan önce heretiklikten temizlenmesini istiyordu. Kütüphaneci biraderin masumiyetine inanmı , hatta bir komploya kurban gitti ini iddia etmi olan ba ke i , Ke i Alessandro'nun sa'ya sırt çevirdi ini, manastırının manevi bütünlü ünü ciddi tehlikeye attı ını artık biliyordu.

Masanın bir ucunda mezar kazıcısı Mauro Sforza'nın gergin bir tavırla haç çıkardı ını gördüm.

Peder Vincenzo hiçbir zaman olmadı ı kadar ciddi ve suskundu. yi uyumamı tı. Gözlerinin altındaki torbalar yanaklarına kadar iniyor, ona kederli bir görünüm veriyordu. Bu vahim durumun sorumlusu da kısmen bendim. Bir gün önce Bakan Torriani'yle Papa Alexander benden habersiz Roma'da görüürlerken, Bandello'yla bendeniz de, cemaatin içine iki Katharosçu'nun sızması olmasını konu mu tuk. Ona kötülü ün güçlerinin, Milano'ya son yüzyılın en a ır saldırısında bulundu unu açıklamı tım. Bütün kaynaklar bunu doğruluyordu. Ba ke i önce bana inanamayarak baktı; yeni gelen birinin onun bölgesinin sorunlarını anlayabilece inden üphe eder gibiydi; ama açıklamama devam edince tavrı de i ti.

ahit oldu umuz ölümler zincirinin niçin basit tesadüflerden ibaret olmadığını dü ündü ümü açıkladım. Hatta San Francesco kilisesinde cinayete kurban giden hacıların ölümüyle ba lantısını da ortaya koydum. Magripli'nin emniyet güçleri de bana hak veriyordu. Onlar da bu zavallıların, tıpkı Ke i Alessandro gibi direnmeden öldükleri sonucuna varmışlardı. Bu kadarla da kalmıyordu: San Francesco cinayetleri tam olarak ana altarın önünde, Üstat Leonardo'nun *Maestà* adı verilen tablosunun kar ısında i lenmişti. Bu ayrıntı, hacının e yalarının bir parça ekmekle resimli bir kart destesinden ibaret olmasıyla birle ti inde beni üpheye dü ürmü tü. Bütün ölümlerin üzerinde aynı eyler bulunmuştu. Sanki bu, gizli bir ayinin parçasıydı. Belki de daha önce bilmedi imiz bir Katharosçu törenin parçası oldu unu dü ünmü tüm.

Tuhaftı. Leonardo, ba ke i e de söyledi im gibi, inanılmaz bir dert kayna ıydı. Ke i Alessandro ona Yahuda skariyot olarak poz verdikten sonra ölmü tü; zangocun da Toscanalı'ya yakın ke i lerden biri oldu undan emindim. Bir de *Donna Beatrice* vardı elbette: Üstadı kayıtsız artsız himaye etmiş ve ardından can vermişti. Bütün bu olaylar arasında görünmez bir ba oldu u inkâr edilebilir miydi? Leonardo da Vinci'nin güçlü dü manlarla çevrili oldu u, bu dü manların, heterodokslu undan belki bizler kadar üphelendi i ama onu ve yakınlarını yok etmek için i i silah kullanmaya kadar vardırabildi i açık de il miydi?

Bandello'ya Kâhinden söz etmeye bu kurbanlar ve onlara yenilerinin eklenebilece i dü üncesi yüzünden karar verdim. Ve sanıyorum iyi de ettim.

Roma'nın bu felaketler zincirinden haberdar oldu unu söyledi imde önce inanamayarak baktı. Papalık yetkililerinin uzun zamandır *Cenacolo* çalı maları durdurulmadı ı takdirde bütün bunların olaca ını bildiren esrarengiz bir muhbirden haber aldıklarını söyledim. Söz konusu muhbirin zeki, uyanık, muhtemelen Dominiken e itimi almı , dükün baskısından korktu u için kimli ini gizleyen bir ki i izlenimi uyandırdı ını açıkladım.

üphesiz ressamı besledi i kin güdüsüyle hareket eden ve görünü e bakılırsa tek saplantısı onu mahva sürüklemek olan bir ahıs. Özetle, birbirini izleyen ölümlere bir son vermek ve elinde bulundu unu iddia etti i Leonardo aleyhindeki suç delillerine ula mak istiyorsak, derhal bulmamız gereken biriydi.

"Yanılmıyorsam Roma'nın bu tehditler kar ısında tepkisi kalması, onu adaleti bizzat yerine getirmeye zorladı."

"Peki neden, Peder Leyre? Bu adamın ressamımızla ne alıp veremedi i olabilir?" diye sordu ba ke i hayretler içinde.

"Bunu ben de çok dü ündüm ve inanın bir tek açıklaması olabilece i sonucuna vardım." Bandello bana merak içinde bakıp devam etmemi söyledi. "Benim varsayımına göre, yakın bir geçmi te Kâhin Leonardo da Vincinin suç orta ıydı, hatta heterodoks inançlarını da derinden payla ıyordu. Belirlememiz gereken, henüz bilemedi imiz bir sebeple, adamımız ressamın kendisine ihanet etti i kanısına kapılmı ve onu ihbar etmeye karar vermi olabilir. Önce Roma'ya saplantılı mektuplar yazarak ressamın dine kar ı i ledi i suçları ve *Cenacolo'da*. gizlenen kötülükleri bildirdi bize; ama bizim üphesiz imiz kar ısında umutsuzlu a kapılarak harekete geçmeye karar verdi."

"Harekete geçmeye mi? Ne demek istiyorsunuz?"

"Anlamamanız do al, muhterem ba ke i . Ben de bütün sorulara cevap veremiyorum. Bununla birlikte, Kâhinin bir dönem Alessandro ve Giberto kadar Katharosçu oldu u sonucuna varırsak, varsayımım anlam kazanıyor. O da bir süre boyunca kendini sa'nın gerçek havarilerinin mirasçısı olarak görmü ve onlar gibi Mesih'in kinci Geli ini sabırla beklemi olmalı. Her *borhomme'un* hayalidir bu. Onların inancına göre, o gün 'gerçek din' Hıristiyan âleminde onaylanmı olacak." Peder Vincenzo'nun dikkatinden yararlanıp ciddi bir ifadeyle iddiamı sonuçlandırdım: "Kanımca Kâhin uzun ve nafile bir bekleyi ardından ciddi bir aksilik sonucu morali bozularak kendini kaybetti, iddete ba vurmama yeminini bozdu ve 'saf adamlar'la kaybetti i zamanı kanla telafi etmeye giri ti."

"Bu korkunç bir suçlama peder."

"Elimizdeki verilere bakalım muhterem ba ke i " dedim. "Katharosçular Yeni Ahit'i çok iyi bilirler, öyle ki, Kâhin Ke i Alessandro'yu öldürdü ünde, intihar süsü vermek için gereken her eyi yaptı. Buna kar ılık Leonardo derhal durumu anladı ve polisin dikkatini da ıtmaya çalı tıysa da o gün bana istemeden temel bir ipucu gösterdi: Alessandro tıpkı Yahuda skariyot'un sa'yi ele verdikten sonra intihar etti i ekilde ölmü tü."

"Bunun ne gibi bir önemi olabilir ki?"

"Çok önemli olabilir muhterem ba ke i . Katharosçular âlemi simgelerin gücüyle var olur. Kâhin kusursuzlar cemaatini sa'nın ölümünden hemen önceki olayların tekrarlandı ına inandırmayı ba ardı ı takdirde, kinci Geli 'in yakın oldu unu dü ündürebilirdi onlara. Anlatabiliyor muyum? Kütüphanecinin 'intihar'ı onlara kehanetin gerçeikle mekte oldu unu bildiriyordu: sa yakın bir zamanda yeryüzüne dönecekti ve inancı gölgelerin arasından muzaffer yükselecekti."

"Son Yargı öncesi."

"Evet. Bu yüzden de Giberto if aattan etkilenip korkularını bir yana bırakarak Katharosçu sıfatıyla vaaz verdi, korkmadan canını feda etti, çünkü Rab yeryüzüne döndü ünde selamete ula ıp dirilece inden emindi. Kâhin intikamını eytani bir zekâyla alıyor."

"Varsayımınızdan çok emin gibisiniz."

"öyleyim" dedim. "Daha önce de söyledi im gibi, muhbirimiz karma ık bir ki ili e sahip; son derece zeki bir insan, hiçbir eyi tesadüfe bırakmıyor, Alessandro'yu asmak için seçti i yeri bile."

"Ya, öyle mi?"

"Fark etmi olaca ınızı dü ünümü tüm." stihzayla gülümsedim. "Adalet Sarayının sundurmasının altında kütüphanecimizin asılı oldu u kiri i inceledi imde ilginç bir alçak kabartma gördüm. Orlando da Tressano adlı bir heretik dü manı; yazıtta öyle tanımlanmı : *'Spada e Tutore della fedeper averfatto bruciare comesi doveva i Catari!* * lginç bir ta lama, de il mi?"

*) "Katharosçu"ları hak ettikleri ekilde yakan dinin kılıcı ve üstadı."

Vicenzo Bandello a ırımı tı. Heretiklik belası manastırı hayal edilemeyecek ölçüde sarmı tı.

"Söyler misiniz Peder Leyre" diye sordu kaygıyla, "sizce Kâhin etrafındakileri hangi ölçüde kandırmayı ba armı tır?"

"Bu San Francesco hacılarını da lardaki sı ınaklarını bırakıp selamet pe inde kente gelmeye zorlayacak kadar. sa'nın kinci Geli i'nin çok yakın oldu unu dü ünerek itirazsız can verdiler. Kâhin böylece Katharosçu cemaatin kendi kendini ele vermesini sa ladı. Ayrıca Üstat Leonardo'nun yanlı bir adım atmasının da an meselesi oldu unu dü ünüyor olsa gerek."

"Öyleyse..." dedi ba ke i kekeleyerek, "Kâhinin hâlâ aramızda bulundu unu dü ünüyorsunuz."

"Bundan eminim." Gülümsedim. "Affınıza sı ınmak için artık çok geç oldu unu bildi i için de saklanıyor. Kilise ö retisine kar ı günah i lemekle kalmayıp, insan öldürerek on emrin be incisini de çi nemi oldu."

"Onu nasıl bulaca ız?"

" ansımız var mı ki, küçük bir hata yaptı."

"Hata mı yaptı?"

" İlk mektuplarında, henüz Roma'nın müdahale edece inden umutluyken, onu bulabilmemiz için bize bir ipucu verdi."

Ba ke i in çatık ka ları a kınlıkla havaya kalktı. Farklı türden bilgiler arasında ili ki kurma ve bilmece çözme konusunda antrenmanlı zihni, im ek hızıyla cevabı buldu:

"Elbette!" diye haykırdı, elini ba ına götürerek. "Sizin bilmece buydu! Kâhin'in imzası! Bu yüzden kütüphanecinin üstünde buldu umuz iskambil kâ ıdının arkasına yazılmış tı!"

"Ke i Alessandro muammayı kendi çözmek istedi. Ben de tedbirsizlik edip metni ona verdim; belki de ölümünü hızlandıran, merakı oldu."

"Öyleyse bulduk sayılır Peder Leyre. Bilmeceyi çözmemiz yeterli olacak."

"Ke ke o kadar kolay olsaydı."

Ba ke i gece boyunca gözünü kırpmamı olsa gerek. Onu ke i lerin kar ısında ayakta, gözleri kanlanmı , torbalanmı halde görür görmez, bütün geceyi lanet olası *Oculos ejus dinumerdya* kafa patlatarak geçirdi ini tahmin ettim. Ona bir sorumluluk daha yükledi im için üzüldüm neredeyse. Çünkü ke i lerinden hangilerinin heretik inançları oldu unu aç ı a çı-karma ve kendi manastırının yemekhanesini süsleyen resimde ne tür bir kı kırtıcı mesaj gizlendi ini ke fetme sorumluluklarına, bir de haklı bir dava u runa hareket etti inden ku ku duymayan, o âna kadar çe itli ölümlere sebebiyet vermi bir ke i i de bulmak eklenmi ti.

Biraderler a kınlıkla baktılar ba ke i e. Toplantı ba la-mak üzereydi.

"Muhterem biraderler" diye toplantıyı aç ı ba ke i sert ve ciddi bir sesle, ayakta, yumrukları masanın üzerinde; "yakla ık otuz yıldan beri bu duvarların arasında ya ıyoruz ve bugüne kadar hiç böyle bir durumla kar ıla mamı tık. Yüce Tanrı bizi bir sınava tâbi tuttu; aziz biraderlerimizden ikisinin ölümüne a-hit olduk, ruhlarının heretiklik yüzünden karardı ını gördük. Göklerdeki Babamız bizim zaafımızı görünce neler hissediyor dersiniz? Biz bu biraderlerimizin hatalarını göremeyip günah içinde ölmelerine izin vermi ken O'na ne yüzle dua edece iz? Bugün reddetti imiz bu ölümler, bizim ekme imizi yiyip bizim arabımızı içiyorlardı. Bu onların suç orta ı oldu umuz anlamına gelmez mi?"

Bandello derin bir nefes aldı:

"Ama Tanrı, aziz biraderlerim, bizi bu korkunç badire karşısında terk etmedi. Sınırsız merhametiyle, en bilgili âlimlerinden birinin aramızda olmasını sağladı."

Ba ke i parma ıyla beni gösterirken ke i lerin arasında bir mırıltı dola tı.

"Kendisi bu yüzden burada" dedi. "Roma Engizisyonundan muhterem Peder Agustin Leyre'den, bu acılı anlarımızda a mak zorunda oldu umuz engebeli yolları anlamamıza yardımcı olmasını rica ettim."

Beni görebilmeleri için aya a kalkıp hafifçe e ilerek selam verdim. Ba ke i vaazına uzla tırıcı bir tonda, ke i leri korkutmamak için büyük bir çaba göstererek devam etti:

"Hepiniz Ke i Giberto ve Ke i Alessandro'yla birarada ya adınız" dedi. "Onları yakından tanıyordunuz. Buna rağmen hiç kimse davranı larında bir aykırılık oldu unu bildirmedi, Katharosçuluk illetine yakalandıklarını göremedi. Bu ö retinin elli yıldan uzun bir süredir kökünün kurudu unu zannederek geceleri rahat uyuyorduk; onunla bir daha kar ıla mayaca ımızı dü ünmeyle, gurur günahını i ledik. Oysa zannetti imiz gibi olmadı. Kötülük yok olmaya kar ı direnir, aziz biraderlerim. Cehaletimizden yararlanır. Beceriksizli imizle beslenir. Bu yüzden, yeni saldırılara hazırlıklı olmak için Peder Leyre'den bizleri Hıristiyanlıktan sapmaların en tehlikelisi konusunda aydınlatmasını rica ettim. Onun anlattıklarında, kayna ını bilmeden uyguladı ınız âdet ve alı kanlıklara rastlamanız mümkündür. Korkmayınız, birço unuz, ataları heretiklerle temas halinde bulunmu Lombardiyalı ailelerin evlatlarısınız. Benim niyetim, güne batmadan ve bizler bu salonu terk etmeden önce, bütün bu âdetlerden vazgeçerek Kutsal Roma Kilisesiyle barı manıdır. Biraderimizi dinleyin, söylediklerini enine boyuna dü ünün, nedamet getirin ve günah çıkartın. Merhum biraderlerimizden ba ka Katharosçu illetine yakalanan olup olmadı ını ö renmek ve gerekli önlemleri almak istiyorum."

Ba ke i sözü bana bırakarak masanın ba tarafına yakla mamı i aret etti. Kimse gözünü kırpmıyordu. Manastırda her

hangi bir etkin görev üstlenemeyecek kadar ya lı olan üç ke i , Luca, Jorge ve Esteban beni dinlemek üzere boyunlarını uzat tılar. Di erleri, biliyorum, adımlarımı deh et içinde izlediler. Gözlerine bakmam yeterliydi.

"Muhterem biraderler, *laudctur Jcsus Christus.*"*

"Âmin" diye cevap verdiler hep bir a ızdan.

"Muhterem biraderler, Aziz Domingo de Guzman'ın ha yatı konusunda ne kadar bilgi sahibi oldu unuzu bilmiyorum." Hazır bulunanlar aralarında fısılda tılar. "Önemli de il. Bugün hep birlikte onu ve icraatını gözden geçirmek için son derece uygun bir gün."

Herkes rahat bir nefes aldı.

" zin verirsiniz size bir ey anlatmak istiyorum. Bin iki yüz yılının ba larında, ilk Katharosçular Batı Akdeniz'in büyük bölü müne yayılmı lardı. Vaazlarında yoksullu u yüceltiyor, ilk Hıristiyanların âdetlerine dönmemiz gerekti inden dem vuruyor ve Tanrı'nın rahiplerine tanınan ayrıcalıkların, vergilerin olmadığı, kilisesiz, basit bir dini savunuyorlardı. Vah ileri hatırlatan Katharosçular, azizlere ve Meryem Ana'ya tapın mıyorlardı. Vaftizi reddediyorlardı. Bu sefil yaratıklar, dünyayı Tanrı'nın de il, eytan'ın yarattı nı ileri sürüyorlardı hiç duraksamadan. Ne müthi bir sapkınlık! Dü ünebiliyor musunuz? Onların nazarında Eski Ahit'teki Tanrı Baba Yehova, aslında Âdem'le Havva'yı Cennet'ten kovan, Musa'nın yolundaki orduları yok eden eytani bir ruhtu. Biz insanlar onun elinde iyilikle kötülü ü birbirinden ayırt edemeyen birer kuklaydık. Avam tabakası bu iftiraları heyecanla kar ıladı. Çünkü bu tür bir inanç, i ledikleri günahları mazur gösteriyor, eytanın yarattı ı bir dünyada bunca acı olmasını anla ılır kılıyordu. Ne büyük bir günah! Tanrı'yla eytan'ı, iyilikle kötülü ü aynı kefe ye koyuyor, onlara e it güçler atfediyorlardı!"

"Kilise" diye devam ettim, "bu alçakları vaaz kürsülerinden do ru yola döndürmeye çalı tı ama yararı olmadı. Sayıları gi

*) " sa Mesih'e hamdolsun." (ç.n.)

derek artan sempaticanlar mcudelelerinin ne kadar e itsiz oldu unu fark ettiler; halkın ço unlu u genelde örnek vatanda kabul edilen heretiklere acıyordu. Katharosçular'ın eylemleriyle vaaz verdiklerini, alçakgönüllülük ve yoksullu a örnek te kil ettiklerini, oysa rahiplerin srmalı cbbeleriyle, pahalı süslerle kaplı kürsülerden onları yargıladı nı söylüyorlardı. Dolayısıyla Kilise, heretikli in kökünü kurutmak öyle dursun, veba gibi yayılmasını sa ladı. Bu hatayı anlayan tek ki i Aziz Domingo oldu ve *Katharos'un* Yunancadaki anlamı olan 'kusursuzlar'ın sahasına inip halka hayran oldukları, havarilere yakı ır yoksulluk içinde seslenme kararı aldı. Ruhlkuds ona kuvvet verdi. Katharosçular'ın kalabalık oldu u Fransa'daki heretik kalelerine nüfuz edecek ve onları tek tek cevaplandırıcak cesareti verdi. Domingo, Katharosçular'ın abes iddialarını çürüterek Tanrı'nın tek yaratıcı oldu unu kanıtladı. Ama bu çaba bile nafileydi. İlet fazlasıyla yayılmı tı."

Bandello bu sırada sözümü kesti; ilahiyat  renimi sırasında o da bu konuyu incelemi , Katharosçu  retinin sadece köylüler ve zanaatkarlar arasında de il, krallar ve soylular arasında da yanda buldu unu  renmi ti; bu kesim de, kilise mensuplarına vergi ödemekten ve imtiyaz vermekten kaçınmak için heretikli in mükemmel bir çıkı yolu oldu unu ke fetmi ti.

"Evet, do ru" diye onayladım. "Kitabı Mukaddes'te* rahipler için belirlenmi ondalık vergisinden kaçınmak, Tanrı'nın yasalarını küçümsemek demektir. Roma kollarını kavu turup oturamazdı. Aziz Domingo'muz bu sapmadan ötürü o kadar kaygılanıyordu ki, meseleyi ele almaya karar verdi. Bu amaçla geni bir alanda, rne in Fransa'nın Languedoc bölgesinde vaazlar verecek bir vaizler toplulu u olu turdu. Bizler bu tarikatın ve ilahi misyonunun mirasçılarımız. Bununla birlikte, Aziz Domingo öldü nde kötülü  sadece sözle alt etmenin imkânsız oldu unu gören papa ve Roma'ya sadık hükümdarlar, lanetlilerin kökünü kurutacak büyük ölçekli bir askerî harekt düzenle

*) Tekvin 14, 20. Amos 4, 4.1 Makabiler 3, 49.

meye karar verdiler. Kan, ölüm, yakılan, kılıçtan geçirilen kentler, baskı ve acı, yıllar boyunca Tanrı'nın milletinin temellerini sarstı. Papalık birlikleri heretikli in yerle mi oldu u bir kente girdi inde, Katharosçular'la Hıristiyanlar arasında fark gözetmeden herkesi öldürürlerdi. Tanrı'nın, kendi milletinden olanları gökyüzüne vardıklarında tanıyacağını söylerlerdi."

Devam etmeden önce gözlerimi masanın etrafında gezdirdim. Sessizli im ke i leri a ırtmı olmalı.

"Biraderlerim" diye devam ettim, "o bizim ilk haçlı seferimizdi. Üzerinden henüz iki yüzyıl geçmemi olması ve bulundu umuz yere bu kadar yakında yer alması inanılmaz bir ey. O zamanlar duraksamadan kendi ailelerimize kılıç çektik. Ordular silahların adaletini uyguladılar, 'kusursuzlar'ı biçtiler, önderlerinin birço unu öldürüp yüzlerce hereti i bir zamanlar hâkim oldukları topraklardan sürdürdüler."

"Ve son Katharosçular da Lombardiya'ya bu ekilde, papalık birliklerinden kaçarken geldiler" diye ekledi Bandello.

"Bu topraklara vardıklarında çok zayıf dü mü lerd i. Yok olmamaları imkânsız gibi göründü ü halde, ans yüzlerine güldü: Siyasi ko ullar heretiklerin yeniden örgütlenmesine uygundu. Bunun, Guelfolar ve Ghibellinolar arasındaki mücadeleler dönemi oldu unu hatırlatırım. Guelfolar papanın herhangi bir kraldan daha üstün bir yetkiye sahip oldu unu savunuyorlardı. Onların nazarında papa Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisiydi ve bu sıfatla da kendi ordusu ve hatırı sayılır maddi kaynakları olması gerekiyordu. Buna kar ılıklarında Matteo Visconti'yle Ghibellinolar bu görü ü reddediyor, dünyevi ve ilahi iktidarın birbirinden ayrılması gerekti ini ileri sürüyorlardı. Romanın sadece ruhani meselelerle ilgilenmesi gerekti i kanısındaydılar. Geri kalanı kralların i iydi. Bu yüzden, Ghibellinolar'ın son Katharosçular'ı Lombardiya'ya kabul etmeleri kimseyi a ırtmadı. Bu da papaya meydan okumanın bir ekliydi. Viscontiler onları gizlice desteklediler, daha sonra Sforzalar da aynı siyaseti sürdürdüler. Magripli Ludovico'nun da hâlâ bu çizgide hare

ket etti i kesin gibidir, dolayısıyla onun himayesindeki bu ocak da lanet olası heretiklere sı inak i levi görmektedir."

Nicola di Piadena söz istemek için aya a kalktı.

"Peder Leyre, u halde dükümüzü Ghibellino olmakla mı suçluyorsunuz?"

"Bunu resmî olarak yapamam muhterem biraderim" dedim, zehirli sorusuna do rudan cevap vermekten kaçınarak. "Elimde kanıt yok. Bununla birlikte, aranızdan birinin bazı kanıtları gizledi inden üphelendi im takdirde, onları ele geçirmek için hiç tereddütsüz soru turma açar, hatta gerekirse i kenceye ba vururum. Bu i i sonuna kadar götürmeye kararlıyım."

"Peki cemaatimizde 'kusursuzlar' bulundu unu nasıl kanıtlamayı dü ünüyorsunuz?" diye atıldı, imrenilesi seksen yılının himayesi altındaki sadaka sorumlusu Ke i Jorge. "Bütün bu biraderleri bizzat i kenceden geçirmeyi mi dü ünüyorsunuz, Peder Leyre?"

"Ne ekilde yapaca ımı açıklayayım."

Ba ke i in ye eni Matteo'ya, sazdan bir kafesin içindeki pilici masaya yakla tırması için i aret ettim. Toplantı ba lamadan birkaç dakika önce a ıldan alıp getirmesini istemi tim. Hayvan a kın bakı larla etrafı süzüyordu.

"Bildi iniz gibi, Katharosçular et yemez ve herhangi bir canlıyı öldürmeyi reddederler. Siz bir *bonhomme* olsanız ve ben size bunun gibi bir pilic verip kar ımda onu kurban etmenizi istesem, öldürmeyi reddederdiniz."

Bir bıçak alıp hayvanın üstünde tuttu umu gören Jorge'nin yüzü kızardı.

"Aranızdan biri bu pilici öldürmeyi reddetti i anda, yakalandı ını anlayacaktır. Katharosçular, hayvanların günahlarından arınmadan ölen insanların ruhunu barındırdı ina ve ruhların bu ekilde hayata dönerek arınacaklarına inanırlar. Bir hayvanı kurban ettiklerinde kendilerinden birinin canını almaktan korkarlar."

Pilici zorla masanın üstüne yatırıp herkesin görebilece i ekilde boynunu çektim ve bıça ı en yakınimdaki ke i e, Giu

seppe Boltraffio'ya verdim. Benim i aretim üzerine bıçak hayvanın boynunu ortadan ikiye biçti; kanı cübbelerimize sıçradı.

" te gördünüz. Ke i Giuseppe..." Müstehzi gülümsedim, " üphelerden kurtuldu."

"Peder Leyre, Katharosçular'ı saptamak için daha incelikli bir yönteminiz yok mu?" diye itiraz etti Jorge, gördü ü sahne kar ısında deh ete dü erek.

"Elbette var biraderim. Onları belirlemenin birçok yolu vardır ama hiçbirisi bu kadar kesin de il. Örne in bir haç gösterirseniz, öpmezler. Sadece bizimki gibi eytani bir Kilisenin, Rabbin can verdi i i kence aletine tapınabilece ini dü ünürler. Kutsal kalıntılara da tapınmazlar, yalan söylemezler, ölümden korkmazlar. Tabii bu sadece '*parfait*'ler için geçerlidir."

"*Parfaitler* mi?" Ke i lerin bazıları Fransızca terimi anlamayarak tekrarladı.

"Kusursuzlar" diye açıkladım. "Katharosçular'ın ruhani hayatını yönetenler. Hiçbirimizin beceremeyece i kadar havarilerin hayatına uygun ya adıkları kanısındadırlar; sa'nın da, müritlerinin de hiçbir mülkü olmadığı için mülk edinmezler. Adaylara *melioramentum* adı verilen, bir *parfait* ile her kar ıla tıklarında yapmaları gereken diz çökme hareketini ö reten kendileridir. *Apparellamentum* adı verilen umumi günah çıkarmaları onlar yönetir; her hereti in günahları topluluk önünde açıklanır, tartılır ve affedilir. Ve bütün bunlar yetmiyormu gibi, Katharosçular'ın kabul ettiği tek ayin olan *consolamentum* da onların yetkisi dahilindedir."

"*Consolamentum* mu?" diye mırıltılar yükseldi.

"Hem vaftiz, hem Komünyon, hem de kutsal ya sürme ayinlerinin yerini tutardı" diye açıkladım. "Adayın ba ının üzerine kutsal bir kitabın konulmasıyla gerçekte tirilirdi. Bu kitap hiçbir zaman Kitabı Mukaddes olmazdı. Bu ayini 'ruhun vaftizi' olarak görürlerdi ve onu hak eden ki i, 'gerçek' Hıristiyana dönü ürdü. *Consolado* sıfatını kazanırdı."

"Peki zangoçla kütüphanecinin birer *consolado* olduklarını size dü ündüren nedir?" diye sordu Ke i Stefano Petri, Santa Maria'nın mali konularını ba ariyle yürütmekten daima mem

nun görünen, cemaatin güleç hazinedarı. " zninizle belirtmek isterim ki, ikisinin de haçı inkâr ettiklerini hiç görmedim, balarının üzerine bir kitap konmak suretiyle vaftiz edildiklerini de sanmıyorum."

Etrafındaki bazı ke i ler onayladılar.

"Buna kar ılık, Stefano Birader, a ır ı oruçlar tuttuklarını gördünüz, öyle de il mi?"

"Hepimiz gördük. Oruç ruhu yüceltir."

"Onların örne inde de il. Bir Katharosçu için a ır ı oruç, *consolamentum'u*. hak etmenin bir yoludur. Haç meselesine gelince, bir konuya açıklık getirmek gerekir. Katharosçular bir Latin haçının ucunu törpüleyip daha küt hale getirerek boyunlarına takmakta bir sakınca görmezler. Yunan haçını, hatta kolları geni leyen türünü de kabul ederler. Sizinle birlikte *Pater Noster* duasına katıldıklarını da görmü sünüzdür mutlaka, Petri Birader. Do aldır, çünkü bu kabul ettikleri tek duadır."

"Sadece ayrıntılara dair kanıtlar ileri sürüyorsunuz, Peder Leyre" dedi Stefano yerine oturmadan önce.

"Olabilir. Ke i Alessandro'yla Ke i Giberto'nun vaftiz olmayı bekleyen sempatanlar olduklarını kabul etmeye hazırım. Ama bu onların günah i lemedikleri anlamına gelmiyor. Ayrıca kütüphaneci biraderimizin Son Ak am Yeme i resminde Üstat Leonardo'yla birlikte çalı maya razı oldu unu da unutmuyorum. üpheli bir eserin içinde Yahuda skariyot olarak resmedilmeyi arzuladı; bunun nedenini bildi imi sanıyorum."

"Söylesenize" diye mırıldandılar.

"Katharosçular'ın nazarında Yahuda skariyot Tanrının niyetine hizmet etmi tir. Do ru hareket etti ini dü ünürler. Kehanetlerin gerçekleşmesi ve sa'nın bizim u rumuza canını verebilmesi için onu ele verdi ini dü ünürler."

"Öyleyse Leonardo'nun da heretik oldu unu mu ima ediyorsunuz yani?"

Ke i Nicola de Piadena'nın sorusu üzerine Peder Benedetto memnuniyetle gülümsedi ve az sonra da masayı terk edip avluda mesanesini bo altmak üzere dı arı çıktı.

"Siz kendiniz karar verin biraderim: Leonardo hep beyazlar giyiniyor, et yemiyor, asla bir hayvanı öldürmeyece inden emin olabiliriz, herhangi bir cinsel ili kiye girdi i bilinmiyor ve bütün bunlar yetmiyormu gibi, yemekhanesindeki *Cenacolo'da* Ko münyon ekme ini resmetmeyip Aziz Petrus'un eline bir silah, bir hançer tuttu turmu , kendi kanısınca eytanın Kilisesinin nerede bulundu unu i aret etmi . Bir Katharosçu'nun nazarında, ancak eytanın bir hizmetkârı Paskalya sofrasında elinde hançer tutar."

"Bununla birlikte Üstat Da Vinci arabı ihmal etmemi " dedi ba ke i .

"Katharosçular arap içer çünkü! Ama dikkat edin, Peder Bandello: ncil'lere göre o ölede yenilmi olan Paskalya kuzusunun yerine, üstat balık resmetmi . Neden, biliyor musunuz?"

Ba ke i ba ını iki yana salladı. Ben de ona bakarak cevap verdim:

"Ye eninizin, zangocun ölümünden hemen önce, onun a - zından duydu u sözleri hatırlayın: Katharosçular cinsel birle - menin ürünü olan hiçbir besini yemezler. Onların nazarında balıklar cinsel birle meyle üremedikleri için balık yerler."

Salonda a kınlık nidaları dola tı. Ke i ler açıklamalarını a ızları açık dinliyor, yemekhanelerinin duvarındaki bu heretik ayrıntıları fark etmediklerine a ıyorlardı.

" imdi, muhterem biraderlerim, soruma tek tek cevap vermeniz gerekiyor" dedim, açıklama tonundan daha sert bir tona geçerek. "Vicdan muhasebesi yapıp cemaatinizin kar ısında cevap verin: Aranızda kendi iradesiyle ya da ba kasının zoruyla tarifetmi oldu um ilkeler do rultusunda hareket etmi olar mınız var mı?"

Ke i lerin nefeslerini tuttuklarını gördüm.

"Kutsal Kilise, bu toplantıdan ayrılmadan önce alı kanlıklarından vazgeçenlere kar ı merhametli olacaktır. Ancak toplantı bittikten sonra adalet bütün a ırlı ıyla bu ki ilerın üzerine çökecektir."

Kâhin a irtıcı bir isabetle hareket etti.

Biri yoluna çıkacak kadar talihsiz olsaydı, manastırı avu cunun içi gibi bildi i kanısına varırdı. Kendisini tepeden tırna a örten siyah bir pelerine sarınmı halde kilisenin bo sıralarını geçti, sola dönüp Madonna delle Grazie apeline do ru iler ledi ve *sacristia'dan* içeri girdi. Yoluna kimse çıkmadı. Ke i ler o saatte kiliseye birinin girdi inden habersiz, ola anüstü toplantıdaydılar.

Durumdan memnun olan Kâhinin gölgesi apelden çıkıp bir kemerin altından geçerek ba ke i in küçük galerisine girdi; hafif adımlarla galeriyi dola tı ve Ölüler Galerisine geldi inde yemekhaneyi arkada bırakıp kütüphaneye çıkan basamakları üçer üçer tırmandı.

Kâhin insan ya da ruh; melek ya da eytan, ne fark ederdi kendine güvenerek ilerliyordu. *Scriptorium* salonunu profesyonel bakı larla inceledikten sonra Ke i Alessandro'nun kürsüsüne ilerledi. Kaybedecek vakti yoktu. Marco d'Oggiono'yla Toscanalı'nın suç orta ı olan ressam Bernardino Luini'nin, az önce Leonardo'nun tam Santa Maria delle Grazie'nin kar ısındaki evinden ayrıldıklarını ve çok geçmeden yemekhanede olacaklarını biliyordu. Niçin geldiklerini bilmiyordu; yanlarında Toscanalı'nın özel iste i üzerine genç bir kızı da getirdiklerinden ise hiç haberi yoktu.

Kâhin pelerininini özenle kütüphanecinin masasının üzerine bıraktı ve fazla gürültü etmemeye çalı arak yer dö emelerini yokladı. Birbirine geçmeli ta ların sadece ikisi üzerine bastırılınca yerinden oynadı. Onun da aradı ı buydu. Gölge e i

lip ta ları inceledi inde harçla birle tirilmemi olduklarını, kenarlarının cilalı, arka yüzlerinin de temiz oldu unu gördü; sık sık kullanıldıklarının a maz i aretiydi bu. Ta ları kaldırdı ında, buharla ısıtma borusunu gördü. Memnuniyetle boruya baktı. Kâhin bu borunun yemekhanenin tavanını bir ba tan ba a dola tı ını ve bulundu u yerden, alı kın bir kula ın a a ıda konu ulanların tek kelimesini bile kaçırmayaca ını biliyordu.

Dikkatle boylu boyunca yere uzanıp kula ını yere yapı tırdı ve gözlerini kapatıp yo unla tı.

Bir dakika sonra kuvvetli bir gıcırıtı duyuldu. Yemekhanenin sürgüsünün sesiydi. Leonardo'nun misafirleri *Son Ak am Yeme i'nin* bulundu u salona girmek üzereydiler.

"Üstat kendisinin Omega oldu unu söylemekle ne demek istedi acaba?"

Güzel Elena'nın sorusu borudan üst kata net bir ekilde ula tı. Kâhin bir kadın sesi duyunca a ırdı.

"Bundan söz etti ini ilk kez Sör Veronica'nın yanında, öldü ü gün duydum" diye cevap verdi Marco d'Oggiono; Kâhin onun sesini hemen tanıdı.

"Kehanetinin gerçekte ti i gün Sör Veronica da Benascio'yla birlikte miydiniz?"

Elena hayranlıkla kendinden geçmi ti.

Bir önceki gece hiç uyumamı tı; Leonardo'nun açıklamalarıyla ö rencilerinin akalarını a zı açık dinlemi , poz vermek için hazırlanmı tı. Leonardo onu havari Yuhanna olarak resmetmeye razı olmu tu ama bir artla: Yardımcılarının yardımıyla, duvar resminin önemini kavrayabilece ini kanıtlayabilirse.

Crivelli'lerin kızının güzelli ine hayran olan üstat, onu Eski Saray'da tanıdı ından beri aklından çıkaramıyordu. Mükemmel bir "Yuhanna'ydı. Ama acele etmek de istemiyordu. Onu bir iki kere, hep Üstat Luini'yle birlikte, misafirlerini müzik, iir ve trubadurlarla* ımarttı ı ünlü gecelerine davet etmi ti. Bu

*) Ortaça 'da Oksitan dilinde ürün veren air müzisyenler. (ç.n.)

beklenmedik çiftin geli imini yakından izlemek istiyordu. Genç kız sarho gibiydi. Sadece annesinden bildi i bir çevreye girmek onun için rüyalar âlemine girmek gibi bir eydi. Uyanmak da istemiyordu. Lucrezia Crivelli çocuklu unun gecelerini prens ve trubadur masallarıyla, övalye törenleri ve büyücü toplantıları öyküleriyle süsledi inden beri Elena hep onların arasında olmak istemi ti.

"Sör Veronica mı? Öf! O rahibe ne kadar çabuk öfkelenirdi" diye hatırladı Marco, bir yandan ellerine hohlayıp ısıtmaya çalı arak. Yemekhane so uktu. Kafayı çalı tırma vakti gelmi ti.

"Gerçekten mi?"

"Evet. Üstadı hep garip zevkleri yüzünden azarlar, Yunan filozoflarının eserlerini Kitabı Mukaddes'ten daha iyi bildi i için onu ele tirirdi. Do rusu u ki, sanattan, hele üstadın i lerinden hiç bahsetmezlerdi ama öldü ü gün Rahibe Veronica ona bu yemekhaneyi sordu."

"Bunun Omega'yla ne alâkası var ki?" diye itiraz etti Elena.

"Bırakın da anlatayım. O gün Leonardo gücendi. Sör Veronica *Cenacolo'da* sa'yı önemsizle tirmekle suçlamı tı onu. Üstat da kızdı. sa'nın bu kompozisyonun yegâne Alfası oldu unu söyledi."

"Öyle mi dedi? sa'nın bu duvar resminin Alfası oldu unu mu söyledi?"

" sa ba langıçtır, dedi. Merkezdir. Bu resmin odak noktasıdır."

"Gerçekten de" dedi Luini, alacakaranlıkta sa'nın siluetini seçmeye çalı arak, " sa'nın hâkim pozisyonda oldu u do ru. Üstelik kompozisyonun tamamının perspektifinin odak noktasının da tam sa'nın sol kula ının üstünde, saçının altında bulundu unu biliyoruz. Leonardo ilk gün pergelini oraya sapladı. Kendi gözlerimle gördüm. Ve o kutsal noktadan geri kalanı geli tirdi."

Luini'nin sözleri Kâhini a ırttı. Onu ilk kez dinliyordu. Eserlerinde i ledi i temalardan, onun da Leonardo'nun here tikli ini payla tı nı biliyordu. O da saplantı halinde Vaftizci

Yahya'nın hayatından sahneler resmediyordu. Çocukken Mısır yolunda sa'yla kar ıla ması, İria Irma rındaki vaftizi, kafasının gümü tepside Salome'ye takdim edili i, hepsi resimlerinde defalarca tekrarlanıyordu. Leonardo'nun *Macstâ'sına* tapınan bütün hacılar onu tanıyordu. "Kurtlar" diye hükmetti Kâhin, Luini'nin Toscanalı'nın tapına nda bulundu unu i itince, "hep sürü halinde gezer."

"Gözleminiz do ru, Üstat Bernardino" dedi Marco, gözünü ressamın yanındaki, afa ın aydınlı nda belirmeye ba layan havarilerin siluetlerini inceleyen güzel hanımdan ayırmadan. "Vücuduna dikkat ederseniz, öne uzattı ı kollarıyla dev bir 'A' harfine benzedi ini görürsünüz. On kiler'in tam ortasında ortaya çıkan koca bir Alfa bu. Görebildiniz mi?"

"Elbette gördüm ama ya Omega?" diye ısrar etti Elena.

"Pekâlâ. Sanıyorum üstadın öyle söylemesinin sebebi, kendisini havarilerin sonuncusu kabul etmesi."

"Kim? Leonardo mu?"

"Evet, Elena. Alfa ve Omega, ba langıç ve son. Anamlı, de il mi?"

Luini'yle küçük kontes omuz silktiler. Üstadın parlak ö rencisi de, Marco gibi o duvar resminin çok önemli bir mesajı gizledi ini seziyordu. Üstat nasıl çözülece ini açıklamadan bu noktaya gelmelerine izin verdi ine göre, onları bir ekilde sına dı ı açtı. Toscanalı'nın o güne kadar tasarladı ı en büyük bil-mecenin kar ısında yalnızdılar ve anlamını çözebildikleri takdirde daha büyük sırlara vâkıf olabileceklerdi. En önemlisi de, ruhları selamete erecekti.

"Belki de Marco haklı; *Cenacolo* görsel bir alfabe içeriyor olabilir."

Bunu duyan Kâhin irkildi.

"Görsel bir alfabe mi?"

"Üstadın Floransa'da Dominikenler'den 'hafıza sanatını' ö rendi ini biliyorum. Kendi ustası Verocchio da bu sanatı uygulardı, daha çocukken Leonardo'ya ö retmi ti."

"Bize bundan hiç söz etmedi" dedi Marco, biraz hayal kırıklığına uğrunca.

"Belki de sizin için önemli olmadığını düşünmüştür. Sonuçta çok kapsamlı bilgileri hatırlamak ya da bina veya sanat eserlerinin belirli niteliklerine yerle tirmek için kullanılan zihinsel tekniklerden ibaret. Söz konusu bilgi herkesin göz önündedir ama okumayı bilmeyenlerin gözüne görünmez."

"Peki burada alfabeyle nerede görüyorsunuz?" diye ısrar etti d'Oggiono merakla.

"sa'nın bedeninin 'A' harfine benzediğini ve Leonardo'ya göre kompozisyonun Alfası olduğunu söylediniz. Kendisinin de Omega olduğunu söylemişsiniz, kabul edersiniz ki, Yahu da Taddeus'un portresinde 'O' harfini hatırlatan bir şey aramak mantıksız olmaz."

Üçü anlamlı anlamlı bakış tek kelime etmeden Paskalya sofrasına yaklaşıyorlar. Taddeus'un çehresini bakışıyla karıştırmak mümkün değildi. Hareketin merkezinden ters yöne bakıyordu. Öne doğru eğilmişti, kollarını çapraz tutmuştu, avuçlarını açmıştı. Yakası açık, kırmızımsı bir tunik giymişti ve görünümünde Omega'ya benzer hiçbir şey yoktu.

"Alfa ve Omega, Aziz Yahya ve Mecdelli Meryem'le de ilgili olabilir" diye mırıldandı Bernardino, hayal kırıklığına uğrunca.

"Ne demek istiyorsun?"

"Çok basit, Marco. Senle ben, bu resmin gizli olan gizliye Mecdelli Meryem'e ithaf edildiğini biliyoruz."

"Düüm!" dedi Marco, hatırlayarak. "Do ru ya! Masa örtüsünün ucundaki düüm!"

"Sanıyorum Leonardo bize bir ayrıntıya vermek istemiştir. Üstün uzun zamandır düümün kendine has bir imza olduğunu söylentisini yayıyor. Roman dilinde Vinci, Latince baba ya da zincir anlamındaki *vincoli* kelimesinden türemiştir. Bununla birlikte, gizli anlamının bu kadar basit olması da imkânsız. sa'nın gözdesiyle ilgili olmak zorunda."

Kâhin gizlendiği yerde sıkıntı içinde kıpırdadı.

"Bir dakika!" diye itiraz etti Elena. "Bunun Alfa ve Omega'yla ne ilgisi var?"

"ncil'de yazılı. ncil'leri okursan, Vaftizci Yahya'nın, Mesih'in hayatında ba langıçta temel bir rol oynadı nı görürsün. Yahya sa'yı eria Irma ı'nda vaftiz etti. Aslında bir bakıma yeryüzündeki misyonunda bir ba langıç, Alfa i levi gördü. Buna kar ılık Mecdelli Meryem hayatının sonunda belirleyici oldu. sa mezarında dirildi inde Mecdelli Meryem oradaydı. O da kendince sa'yı vaftiz etti, bu Son Ak am Yeme i'nden birkaç gün önce havarilerin yanında ona ya sürdü. Yoksa Beytanyalı Meryem'i sa'nın ayaklarını yıkarken hatırlamıyor musunuz?*" Meryem o sırada tam bir Omega olarak hareket etti."

"Meryem, Omega..."

Bu açıklama genç kızı ikna edememi ti. Esas itibarıyla, ikisinin de sa'ya bakmıyor olması dı nda Yuhanna ve Taddeus arasında bir ili ki yoktu. Elena bir süredir o yersiz "O" için ba ka bir yorum aramaktaydı. Muammayı çözebilmek için duvarın bir ucundan di erine, her kö esine bakıyordu. Az sonra sabah olacaktı, ke i ler gelmeden önce ara tırmalarını tamamlamak istiyorlarsa acele etmeleri gerekiyordu. *Cenacolo'da* "okunacak" bir ey varsa, hızla bulmaları arttı.

"Bence fazlasıyla dolambaçlı yorumların pe indesiniz" dedi sonunda. "Kendisini pek tanımasam da üstat bana yalınlı a dü kün biri gibi görünüyor."

Marco'yla Bernardino küçük kontese döndüler.

"Masa örtüsünün bir ucuna bu kadar belirgin bir dü üm atıp di erini oldu u gibi bıraktıysa, bakanın dikkatini masanın bu ucuna çekmek istedi i içindir. Orada, kendini de resmetti i uçta görmemizi istedi i bir ey var."

Luini kolunu dü üme uzatıp parmak ucuyla dokundu. Dü üm büyük bir ustalıklarla resmedilmi ti. Kuma ın her kıvrımında harika bir gerçeklik duygusu vardı.

*) Markos 14, 3 9. Kilise XIX. yüzyıla kadar Beytanyalı Meryem'le Mecdelli Meryem'i öz de le tiren yorumu kabul etti, dolayısıyla Meryem'i Yuhanna ncili'ndeki dirili öyküsünün kahramanı Lazar ve Marta'yla akraba saydı.

"Elena haklı galiba" dedi.

"Haklı mı? Neden?"

"yi bakın Marco: Dü ümün bulundu u bölüm, kompozis-
yonda ı ı n en yo un oldu u bölüm. urada havarilerin yüzle
rindeki gölgelere dikkat edin. Gördünüz mü? Daha sert gölge-
ler. Geri kalanlarınkinden daha kuvvetli."

D'Oggiono Yunanlı profiliyle duvarı boydan boya inceledi,
On kiler'in giysi ve çehrelerindeki birbirinden farklı ık gölge
yo unluklarını kar ıla tırdı.

"Anlamli olabilir" diye devam etti Luini, yüksek sesle dü
ünürcesine. "Bu bölüm di erlerinden daha aydınlık, çünkü
Leonardo'nun nazarında bilgi Platonla ba lar. O, akli aydın-
latan güne tir adeta. Toplulu un en parlak havarisi ise Aziz
Simon'dur; Yunanlı çehresine sahiptir ve aralarında beyaz har-
mani giymi tek havaridir..."

Bu ayrıntı Luini'ye önemli bir ey hatırlattı:

"Üstatla dirsek dirse e olan havari Matta da Marsilio
Ficino'dan ba kası de il... Elbette!" diye haykırdı ansızın. "Fici
no biz Floransa'dan ayrılmadan önce üstada Yuhanna'nın me-
tinlerini vermi ti. te ipucu bu!"

" pucu mu? Hangi ipucu?"

" imdi anlıyorum. Eskiler izleyicilerini cemaate kabul et-
mek için ba ının üzerine Yuhanna'nın yayımlanmamı ncil'ini
koyarlardı. Böylelikle eserin ruhani özünün, temas sayesinde
gerçek Hıristiyan adayının zihnine ve kalbine iletildi ine inan-
nırlardı. Bu Yuhanna kitabında sa'nın yeryüzündeki misyonu-
na ili kin önemli if aatlar yer alıyordu; gökyüzünde bir yer edi-
nebilmek için izlememiz gereken yol anlatılıyordu. Leonardo..."
Luini derin bir nefes aldı; "...Leonardo bu metnin yerine temel
simgelerini içeren resimli bir eser koydu. Sırrı sana açıklama-
mız için bizi buraya bu yüzden gönderdi Elena! Eserinin sana
Yuhanna'nın mistik sırrını iletice ini dü ündü ü için!"

"Peki siz üstadın buraya ne yazdı nı tam olarak bilmeden
sırrı bana açıklayabilir misiniz?"

Genç kızın sesi üpheciydi.

"Daha fazla ipucu yoksa, evet. Eskiden adaylar Yuhanna'nın kayıp kitabını açamazlardı bile. Herhalde birço u okumayı bile bilmiyordu zaten. Bu duvar resmi de bizim için aynı i levi niye görmesin? Ayrıca sa'ya baksanıza. Duvarda öyle bir yükseklikte yer alıyor ki, altına geçip durdu unuzda bir eli ba ınızı koruyor, di er eliyle gökyüzüne yakarıyor, yani sizi takdis ediyor."

Küçük kontes Alfaya tekrar baktı. Bernardino haklıydı. ölen sahnesi tam bir insanın masa örtüsünün altına sı aca ı yükseklikteydi. Durup eserin ruhunu özümsemek için iyi bir yerdi; ama Elena'nın pragmatik zihni, her eye ra men daha akılcı bir yorum bulmaya zorluyordu onu. Leonardo eski mistik ara tırmalara yatkın olmayan pratik bir adamdı.

"Ben *Cenacolo'nun* mesajını nasıl okumamız gerekti ini bildi imi sanıyorum..."

Elena duraksadı. Alfa'nın koruyucu kanatları altına geçtikten hemen sonra ani bir sezgiyle aydınlandı.

"Üstadın size ezberletti i, On kiler'i resmetmeniz gerekti inde kullanaca ınız sıfatları hatırlıyor musunuz?"

Bernardino a kınlık içinde onayladı. Küçük kontesin listeyi elinden kaptı ı günün anıları hâlâ hafızasında canlılı ını koruyordu. Yüzü kızardı.

"Peki Yahuda Taddeus'a verdi i sıfatı söyleyebilir misiniz?" dedi ısrarla.

"Taddeus'a mı?"

"Evet. Taddeus'a" dedi Elena, Luini ezberinden sıfatları geçirirken.

"*Occultator*. Gizleyen."

"Aynen öyle" dedi Elena gülümseyerek. "Yani 'O'. Anladınız mı? te aradı ımız Omega tekrar kar ımıza çıktı. Bu bir tesadüf olamaz."

"Hay kör eytan!"

Bernardino Luini'nin sevinç haykırı ı yemekhanenin dört duvarında yankılandı.

"Bu kadar kolay olamaz!"

Küçük kontesin ke finin ardından üstat havarilerin yerle imini gözden geçirmeye koyuldu. Panoramik bir görüntü elde edebilmek için geriye do ru üç adım atması gerekti. Bartolomeus'tan Yuhanna'ya, Tomas'tan Simon'a hepsini görebilmek, ancak kuzey duvarından birkaç metre uzakta durarak mümkün oluyordu. Üçer üçer gruplandırılmı lardı; sa'nın çok sevdi i havari, Matta ve Taddeus haricinde hepsinin yüzü sa'ya dönüktü; bu üçünün gözleri ya kapalıydı ya da ba ka yöne bakıyordu. Luini Leonardo'nun yere saçılmı kartonlarından birinden bir parça kopardı ve bir karakalemle arkasına profilleri çi ziktirmeye koyuldu. Marco'yla Elena merak içinde onu izliyorlardı. Bu arada üst kattaki Kâhin, a a ıdan hiç ses gelmeyince sabırsızlanmaya ba lamı tı.

"*Cenacolo'nun* mesajının nasıl okunması gerekti ini biliyorum" dedi nihayet Luini. "Bunca zaman hep gözümüzün önünde idi ama biz göremedik."

Bunun üzerine ressam duvar resminin bir ucuna gitti. Altında durdu u, dikkatle öne e ilmi figürün, Bartolomeus'un, *Mirabilis*, yani Harika oldu unu hatırlattı. Leonardo onu kıvrıcık, kızıl saçlı bir adam olarak, Jacobus de Voragine'nin *Altın Okumalarda* onun hakkında yazdıklarını do rular nitelikte resmetmi ti: Suriyeli ve bütün kızıl saçlılar gibi fevri. Luini kartonun üzerinde onun silüetinin yanına bir "M" harfi kondurdu.

Ardından aynı i lemi sık sık sa'yla karı tırılan ve icraatıyla *Vcnustus*, Latif sıfatını kazanan Küçük Yakub için yaptı. Bir "V" harfi kâ ıda eklendi. *Temperator*, yani Uyarar sıfatına uygun e- kilde elleri önünde resmedilmi olan Andreas da hemen basit bir "T"ye indirgendi.

"Gördünüz mü?"

Marco, Elena ve genç ressam gülümsediler. lem anlam kazanmaya ba lamı tı. "M V T", bir kelimenin ba ı gibi görünüyordu. Bir sonraki havariler grubunun olu turdu u hecenin de telaffuz edilebilir olması üçlüyü iyice heyecanlandırdı. sa'yı ele veren renç Yahuda skariyot, *Nefandus'un* "N"sine dönü - tü. Ne var ki konumu çok belirgin de ildi: Yahuda skariyot'un ba ı soldan itibaren dördüncü olmakla birlikte, Aziz Petrus'un garip duru u hainin arkasında duran silahlı eliyle bir sayım hatasına yol açabilirdi. Luini, her iki durumda da "N" harfi- nin geçerli olaca nını ileri sürdü, çünkü Simon Petrus On ki- ler arasında sa'yı üç kez inkâr eden tek havariydi. Dolayısıyla *Negatio'nun* "N"siyle anılabilirdi.

Elena itiraz etti. Kafaların sıralanı na ve Leonardo'nun ö - retti i sıfatlara göre hareket etmek en mantıklısıydı. Ba ka bir ey karı tırmak do ru de ildi.

Bu sraya göre bir sonraki havari Petrus'tu. Sahnenin or- tasına do ru e ilmi duru uyla, Toscanalı'nın kendisine verdi - i sıfat olan *Exosus* kadar *Ecclesia'nın** da "E"sini hak ediyordu. kinci sıfat Roma'yı memnun edecek sıfattı; birincisi, yani "Nef- ret eden" ise, kır saçlı, tehditkâr bakı lı, iri bir hançerle intikam almaya hazır görünen havarinin ki ili ini yansıtıyordu. Ba nı e mi , Leonardo'nun resmetti i hanımlar gibi ellerini kavu - turmu uyuyan Yuhanna'ya *Mysticus'un* "M"si yakı ıyordu. Böy- lece bu üçlüden a irtıcı "N E M" sonucu çıkıyordu.

" sa zaten 'A'" diye hatırlattı Elena, resmin ortasına geldik- lerinde. "Devam edelim."

Hazır bulunanlardan hangisinin ebedi hayat ayrıcalı nını ilk hak etti ini i aret edercesine parma nını havaya kaldırmı olan Tomas, Luini'nin tasla na Tanrıları Yatı tıran anlamın

•) Kilise, (ç.n.)

daki *Litalor'un* "L"si olarak geçti. Sıfatı kısa bir tartı maya yol açtı. Yuhanna ncili'ne göre, sa'nın yarasına parma ıyla dokunan, Tomas'tı. Diz çökerek "Rabbim ve Tanrım!" diye ba ıran* ve böylece dirilmi olan sa'nın derhal tanınmadı ı için öfkenmesini önleyen de oydu.

"Ayrıca" diye ısrar etti Bernardino, kuramını vurgulayarak, "havarinin profiliyle harfini do rulayan tek portre de onunki."

" sa'nın Alfa'sını unutuyorsun" dedi küçük kontes.

"Ama burada harf Tomas'ın bedeninde de il, gökyüzüne çevirdi i parma nda gizleniyor. Gördünüz mü? Uzanan i aret parma ı, ba parmak ve yumrukla birlikte açık seçik bir büyük harf'L' olu turuyor."

Luini'nin yanındakiler hayranlıkla onayladılar. Büyük Yakub'u dikkatle incelediler ama kendisini temsil eden "O" harfini gösteren hiçbir özelli ini bulamadılar.

"Buna ra men" dedi Bernardino, "bu havarinin hayatını incelemi olan herkes, Söz Dinleyen anlamındaki *Oboediens'in* 'Osunun kendisine bir eldiven gibi tıpatıp uydu u sonucuna varır."

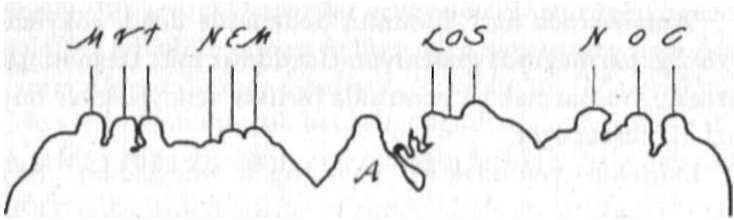
Do ruydu. Jacobus de Voragine, Zebedio lu'yla ilgili olarak, Yuhanna'nın öz a abeyi oldu unu ve "ikisinin, gökyüzü krallı nda Rabbe en yakın konumda olup birinin sa nda, di erinin de solunda oturdu unu" belirtmi tir. Leonardo da *Cenacoloda*, kusursuz ruhların ya adı ı mükemmel âlemden çıkma ilahi bir sofraya resmetmi ti. Yuhanna ve Yakub bu sofrada sa'nın kendilerine vaat etti i yerlerde oturuyorlardı.

Böylece, On kiler'in arasında kendini i aret ederek bize selameti nerede aramamız gerekti ini gösteren tek havari olan Filipus'un *Sapiens* sıfatıyla birlikte, Luini üçüncü a ırtıcı heceyi olu turdu: "L O S".

Geri kalan havariler grubu da aynı süratle çözümlendi. Piskopos De Voragine'ye göre adı "sürat yetene i" anlamına gelen havari Matta, bu hızlı çözümün müjdecisiydi adeta. Luini Leonardo'nun onu *Navus*, Çalı kan olarak adlandırdı ını ha

•) Yuhanna, 20, 28.

tırlayıp gülümsedi. Onun harfi Taddeus'un Omega'sıyla birle ti inde zaten okunabilir bir hece olu turmaktaydı: "N O". Simon'un sıfatı *Confector* un (Tamamlayan) "C"si de eklendi inde ortaya çıkan sonuç onlara anlamlı göründü: Her birinin ortasında bir sesli harf bulunan üçer harflik dört hece, hepsine hâkim kocaman bir "A"yla birlikte, tuhaf, unutulmu bir sihirli formül gibi görünüyordu.

MUT NEM A LOS NOC

Aziz Bartolomeus	<i>Mirabilis</i>	Harika
Küçük Yakub	<i>Venustus</i>	Latif
Andreas	<i>Temperator</i>	Uyaran
Yahuda İskariyot	<i>Nefandus</i>	İğrenç
Petrus	<i>Exosus</i>	Nefret Eden
Yuhanna	<i>Mysticus</i>	Esrarı Bilen
Tomas	<i>Litator</i>	Tanrıları Yatıştıran
Büyük Yakub	<i>Oboediens</i>	Söz Dinleyen
Filipus	<i>Sapiens</i>	Yüce Şeyleri Seven
Matta	<i>Navus</i>	Çalışkan
Yahuda Taddeus	<i>Occultator</i>	Gizleyen
Simon	<i>Confector</i>	Tamamlayan

"Evet, sonra?" Elena omuz silkti. "Bunun bir anlamı var mı?"

ki erkek cümleyi tekrar gözden geçirdiler ve eski bir duaya benzeyen, anlamını bilemedikleri, telaffuz edilebilir birer he

çelik kelimelerden olu an bir cümleden ba ka bir ey göremediler. Ama bu onları a ırtmadı. Bir bilmecenin daha büyük bir bilmeceye varması tam üstada yakı an eydi. Leonardo bu tür e lenceler tasarlamaktan ho lanırdı.

"Mut, Nem, A, Los, Noc..."

Birkaç metre yukarıda bu sesler Kâhinin gırtlta nda biçimlendi. Birkaç kere mırıltıyla tekrarladıktan sonra gizlendi-i yerden sevinç içinde ayrıldı. "Ne kadar kurnazca bir alay" diye dü üdü.

Bulu unu Roma'ya ne ekilde iletene ini tasarladı memnu-niyetle.

Roma, birkaç gün sonra

"Acele etmeliyiz. Saat on ikiye geliyor."

Giovanni Annio de Viterbo, Tiber Irma ı'nın batı yakasındaki kona ından daima at arabası ve yanında sadık yardımcısı Guglielmo Ponte'yle çıkardı. Gelinci in Papa VI. Alexander'den elde etti i çe itli ayrıcalıklardan biri de buydu. Ne var ki, bunca debdebe aklını bulandırıyordu. Annio de Viterbo genç Guglielmo'nun kültürlü ve zarif olmanın yanı sıra Peder Torriani'nin de ye eni oldu unu biliyordu. Hele hele yüzyıllardır görülmü en kaypak ve sahtekâr adamlardan birinin faaliyetleri konusunda Beytanya'yı aydınlatacak olan gözlerin ona ait oldu unu hayalinden bile geçirmiyordu.

"On iki!" diye tekrarladı. "Duydun mu? On iki!"

"Endi eye mahal yok" diye cevap verdi Guglielmo kibarca. "Yeti iriz. Arabacınız çok hızlı sürüyor."

Gelinci i hiç bu kadar gergin görmemi ti. Onun gibi biri nadiren acele ederdi. Annio, papanın özel iste i üzerine Borgia Daireleri civarına yerle ti inden beri, Roma'da ehir kendisine aitmi gibi boy gösteriyordu. Kimseye verilecek hesabı yoktu. Giri çıkı saatleri te rifata ba lı de ildi; onun yaptı ı her ey kabul görüyordu. Fesat diller, imtiyazlarını sülalesinin ne kadar köklü, asil ve ilahi oldu unu kanıtlamak isteyen papanın soyunu yüceltecek öyküler olu turma kaygısı sayesinde elde etti ini söylüyorlardı. Annio'nun bu öyküleri ba ka hiç kimsenin anlatamayaca ı ekilde anlattı ı da do ruydu. Valencialı papayla ilgili inanılmaz açıklamalarda bulundu. Evvel zaman içinde

talya'ya gelerek sakinlerine topraklarını sürmeyi, bira imalatını ve hatta a aç budamayı ö reten tanrı Osiris'in soyundan geldi ini uydurdu. Yalanlarını daima antik metinlere dayandırır ve firavunlar mitolojisine olan garip tutkusunu gerekçelendirmek için sık sık Sicilyalı Diodoros'tan uzun pasajlar okurdu.

Bu fantezileri ne Beytanya durdurabilmi ti ne de Engizisyon. Papa bu arlatana bayılıyordu. Hatta Floransa ve Milano'nun kültürlü saraylarındaki görkeme besledi i yo un nefreti de payla ıyordu; gelincik bu sarayların kütüphanelerini çılgınca fikirlerine ciddi bir tehdit olarak görüyordu. Marsilio Ficino'nun Tot adıyla da bilinen Bilgelik Tanrısı Hermes Trismegistos'a mal edilen metinlerden yaptı ı tercümelerin, uydurmalarının ço unu afi e etti ini biliyordu. Bu metinlerde ne Osiris'in talya'ya geldi inden söz ediliyor, ne Apenin Da - ları Apis'le ili kilendiriliyor, ne de Osiricella kentiyile Osiris'in Treviso civarına yaptı ı ziyaret arasında ba lantı kuruluyordu.

Guglielmo o güne kadar sırf Ficino isminin bile Üstat Annio'yu çıldırtmaya yetece ini sanıyordu. Ama yanılmı tı belli ki.

"Papanın dairesinin dekorasyonunu gördün mü?"

Guglielmo ba ını iki yana salladı. Atların nallarının dö eme ta larındaki tıkırtısını dinleyerek gelinci in niye bu kadar acele etti ini anlamaya çalı ıyordu.

"Ben gösterece im sana" dedi gelincik heyecanla. "Bugün o resimlerin müthi tekni ini ö reneceksin Guglielmo."

"Gerçekten mi?"

"Ben sana hiç yalan söyledim mi? Sözüünü etti im sahneleri görmü olsaydın, ne kadar önemli olduklarını anlardın. Bu resimlerde Apis, Mısırlıların kutsal öküzü, zamanımızın kehanet niteli indeki simgesi olarak gösteriliyor. Yoksa papamızın armasında da bir öküz oldu u dikkatini çekmedi mi?"

"Bo a... demek istiyorsunuz herhalde."

"Ne fark eder? Önemli olan, simge, Guglielmo! Apis'in yanında Tanrıça sis de var. Tıpkı spanya'nın Katolik kraliçesi gibi vakur; gökyüzündeki tahtında oturmu , kuca ında açık bir

kitap, Hermes ve Musa'ya yasaları ve bilimleri ö retiyor. Haya-
linde canlandırabiliyor musun?"

Guglielmo efendisinin sözlerine yo unla ırmı çasına göz-
lerini kapadı.

"Bu fresklerde anlatılmak istenen ey, sevgili Guglielmo,
Musa'nın bütün bilgisini Mısır'dan ö rendi i ve biz Hıristiyan
lar'a miras bıraktı ı. Ne fevkalade bir sanat oldu unu anladın
mı? Anlattı ım eyde yatan yüce ö retiyi görebiliyor musun?
Sevgili Guglielmo, bizim dinimiz oradan, eski Mısır'dan geliyor.
Tıpkı papamızın sülalesi gibi. nciller bile sa'nın Herodes'ten
kurtulmak için o ülkeye kaçtı ını yazıyor. Anlamıyor musun?
Her ey Nil'den do uyor!"

"Görü ece iniz ki i de mi öyle?"

"Hayır. O de il. Ama orasıyla ilgili çok ey biliyor. Bu bilge-
lik cennetiyle ilgili çok ey anlattı bana."

Annio sustu. Hıristiyanlı ın Mısırlı kökenlerinden söz et-
mek onda zıt duygular uyandırdı. Bir yandan, sırra vâkıf olan
bilgelerin sayısının giderek artması onu mutlu ediyordu; örne-
in Milano'da Leonardo, sa'nın firavunlar ülkesine kaçtı ı sıra-
sında Yahya'yla muhtemel kar ıla masını anlatan *Maestà* adlı
eserinde sırrı ekillendiriyordu; öte yandan, bu gerçeklerin ted-
birsizce yayılması, Kilise'nin manevi dengesini tehlikeye ata-
bilir, kimi imtiyazlarını kaybetmesine sebep olabilirdi. Halk
sa'nın dirilerek ölülerin arasından dünyaya geri dönen tek in
san tanrı olmadı ını ö rendi inde nasıl bir tepki gösterecek-
ti? sa'yla Osiris'in hayatları arasındaki müthi paralellikleri ö -
rendiklerinde tehlikeli sorular sormayacaklar mıydı? Papayı ta-
cizkâr suçlamalarla hırpalamayacaklar mıydı, Kilise Babaları'nı
kendilerine ait olmayan kutsal bir tarihin baya ı kopyacıları
olarak görmeyecekler miydi?

Nanni oturdu u yerde kıpırdadı.

"Biliyor musun Guglielmo? Sarayın fresklerinde gizli bil-
geli in tamamı, bugün ö renmeyi umduklarımın yanında sol-
da sıfır kalır."

Yardımcısı, bu sözlerin kendisinde uyandırdı ı merakı efendisi fark eder korkusuyla yere baktı.

"Umdu umu verirse, size anlattıklarımın hepsini çözebilecek bir ipucuna sahip olacağım. Her şeyi bileceğim..."

Arabanın yavaşladığını fark eden Annio sustu. Perdeleri aralayıp dışarıya bir göz attı ve Roma dışına çıkmış olduklarını, gidecekleri yere çok yaklaştıklarını gördü.

"Varmak üzereyiz sanıyorum Peder Annio" dedi yardımcısı.

"Harika. Bizi bekleyen birini görebiliyor musun?"

Guglielmo başını arabadan dışarı çıkarınca Ye il Dev'in kocaman cephesini gördü; burası şehir dışında hem hacıların, hem de kanun kaçaklarının bulduğu yer olan ünlü bir hanı. Gerçekten de kahverengi bir pelerine bürünmüş tek başına bir adam, hanın kapısından onları selamlamaktaydı.

"Sizi tanıyormu gibi görünen bir adam var" dedi Guglielmo.

"Odur herhalde. Oliverio Jacaranda. Son kez görüşmemizden bu yana çok zaman geçti."

"Jacaranda mı?" Genç yardımcısı kekeleydi. "Onu tanıyor musunuz efendim?"

"Evet. Eski bir dosttur. Kaygılanmana gerek yok."

"Karım gibi olmasın efendim ama burası sizin gibi biri için pek de emniyetli bir yer sayılmaz. Tanınacak olursanız, saldırıya uğrayabilir, hatta kimbilir, kaçırılabiliriz..."

Annio bu sözlere güldü. Guglielmo burada kaç başladığını bilmiyordu. VI. Alexander'in hizmetine girmeden çok öncesinden beri Ye il Dev en sevdiği "bürolarından biri" olmuştu. Hanın patronu onu iyi tanırdı ve hürmet ederdi. Hiçbir şeyden korkmasına gerek yoktu. Bu hanın masalarında papalık hazinelerinin yüklü altın keseleri karlılarda heykeller, resimler, dikilitaller, yazıtlar, giysiler, parfümler, hatta mezar hazineleri el değirmeni. Jacaranda en iyi satıcılarından biriydi. Ondan satın aldığı parçalar sayesinde meslek hayatında çok yükselmişti. Dolayısıyla, İspanyol antikacı Roma'ya dönmüş ve kendisini acilen görmek istemişti, önemli bir teklifi vardı demektir.

Annio arabadan inince heyecanla titredi; eski hazineyi mi bulmu tu yoksa? Onca arzulanı nihai parçayı mı getirmi ti?

Gelinci in zengin hayal gücü dur durak bilmiyordu. Guglielmo inmesi için arabanın kapısını açarken, Annio en büyük ba arısına ne kadar yakla tı nı dü ünüp seviniyordu. Sadık "tedarikçi"si yoksa oraya getirtir miydi kendisini?

Jacaranda çok isabetli bir anda gelmi ti. Önceki gün ak a müzeri Nanni tekrar Dominiken genel ba kanıyla, nemrut Gioacchino Torriani'yle görü mü , *Son Ak am Ycmc i'yle* ilgili son havadisleri onun a zından dinlemi ti. Ekselans VI. Alexander'le yaptı ı özel görü mede, o etkileyici duvar resmine gizlenmi mesajı buldu unu bildirmi ti. "Leonardo" demi ti, "resmetti i ki ilerin arasına bir cümle, çözmek için çalı malara ba ladı ımız garip bir lisanda yazılmı bir dua gizlemi . Milano'dan aldımız bir mektup muammayı açıklı a kavu turdu."

Torriani cümleyi papa ve gelinci e söyledi. Kimse tek kelime anlamadı. Bununla birlikte, Nanni *Cenacolo'ya* gizlenmi duanın kesinlikle Mısır kökenli oldu u izlenimini edindi.

"*Mut nem a los noc*" diye fısıldadı.

Kayna ı a ikâr de il miydi? Amon'un karısı, Teb kraliçesi tanrıça Mut'tan söz etmiyor muydu? Bilmeceler konusunda uzman olan Oliverio Jacaranda'nın bu mesajla neredeyse aynı anda çıkıp gelmesi bir mucize sayılmaz mıydı? Onu bizat Tanrı'nın, gelincik bilmeceyi çözebilirsin ve böylece papanın sonsuz saygısını kazansın diye gönderdi inden üphe edilebilir miydi?

Evet. Tanrı ondan yanaydı.

Ye il Dev'in ahırlarının önünde Jacaranda Annio'nun yüzü ünü öptü ve içeriye buyur etti. Eski hazineden ve bilmece-den söz edeceklerdi.

Hanın derinliklerine götürülen gelincik, küçük özel odalardan birine geçip oturdu. Guglielmo'nun orada konu ulanları i itebilmesi Beytanya için beklenmedik bir anıstı.

"Sevgili Nanni" dedi spanyol antikacı, koltu una yerle ip iri bir kupaya bira doldurarak, "bu ani ziyaret sizi korkutma mı tır umarım."

"Aksine. Ziyaretlerinizi daima sabırsızlıkla bekledi imi bilirsiniz. Onca saygı gördü ünüz bu ehri daha sık onurlandırmamanıza hayıflanıyorum."

"Böylesi daha iyi."

"Daha mı iyi?"

Oliverio lafı daha fazla uzatmamaya karar verdi:

"Bu sefer getirdi im haberler ho unuza gitmeyecek" dedi.

"Ziyaretiniz benim için yeterli. Ba ka ne isteyebilirim ki?"

"Eski hazineyi tabii."

"Ne oldu?"

"Bir türlü ele geçiremedim onu."

Annio yüzünü ek itti. O parçayı kolay kolay elde edemeyece ini biliyordu. Aslında hazine talya'ya geleli yüz yıldan fazla olmu tu; fazlasıyla uzun zamandır elden ele dola ıyor, en beklenmedik anlarda ortadan kayboluyordu. Bu bir mücevher de ildi, tapınılacak kutsal bir kalıntı de ildi, bir kralın pahalı zevklerine hitap edecek herhangi bir ey de ildi. Hazinesi bir kitaptı. Maroken ciltli, deri eritlerle ba lanmı bu eski Do u kitabında Mesih'in dirili ine ili kin gerçe i ve eski, etkili Mısır büyüyle ba lantısını bulmayı umuyordu.* kisinin de bildi i kadarıyla kitabın son sahibi Leonardo'ydu. Bunun en önemli kanıtı da, Peder Torriani'nin üstadın *Ccnacolo'sunda* buldu u esrarengiz cümleydi. Ba ka bir kaynaktan çıkmı olamayacak bir Mısır duası.

"Beni hayal kırıklı ına u rattınız, Oliverio" diye homurdandı gelincik. "Madem kitabı getirmediğiniz, beni niye ça ırttınız?"

"Açıklayayım: Bu hazinenin pe inde olan tek ki i siz de ilsiniz, Üstat Annio. Este Prensesi bile vefatından önce onu ele geçirmek istemi ti."

"O eski hikâye!" diye itiraz etti Annio. "Uyanık dü esin size ba vurdu unu biliyorum ama u anda ölü. Öyleyse size engel olan nedir?"

*) Javier Sierra yıllardır sa ve Osiris'in dirili leri arasındaki özel ili kiyi incelemektedir. Bulgularının bir kısmını bir önceki romanı *El secreto egipcio de Napoleón'da* (Napoleon'un Mısır Sırrı) açıklamı tır.

"Biri daha var üstadım."

"Bir ba ka rakip mi?" Gelinci i hararet bastı. Tüccar korkmu gibi görünüyordu. "Nedir istedi iniz Jacaranda? Daha fazla para mı? Sorun bu mu? Size daha fazla para teklif etti, siz de benden ücretinizi artırmamı istiyorsunuz, öyle mi?"

spanyol ba ını iki yana salladı. Yuvarlak yüzünde ve altı morarmı gözlerinde kendisinde pek ender görülen bir ciddiyet vardı.

"Hayır. Mesele para de il."

"Nedir öyleyse?"

"Kiminle yüz yüze oldu umu bilmem lazım. Sizin hazineyi arayan ki i, onu elde etmek için öldürmeye hazır."

"Öldürmeye mi dediniz?"

"Yakla ık on gün önce, aracılarımdan birini öldürdü: Santa Maria delle Grazie manastırının kütüphanecisi. Bir ey daha söyleyeyim mi? Namussuz herif sizin bu eserinizle ilgilenen herkesi sırayla ortadan kaldırıyor. Sizi görmeye bu yüzden geldim: Kiminle yüz yüze oldu umu açıklamanız için."

"Bir katil..." Gelincik irkildi.

"Sıradan bir katil de il. Cinayetlerine imza atan bir adam; bizimle açıkça alay ediyor. San Francesco Kilisesinde birkaç hacıyı öldürdü ve her defasında cesedin yanında bir kâ ıdı eksik bir Visconti Sforza tarot destesi bıraktı."

"Bir kâ ıdı eksik mi?"

"Rahibe. imdi anladınız mı?"

Annio sustu.

" te böyle, Nanni. Tıpkı *Donna Beatrice* gibi sizin de, hazinenize ulaşmam için bana verdi iniz kâ ıt."

Oliverio birasından bir yudum daha alıp bo azını ıslattıktan sonra devam etti:

"Ne dü ünüyorum, biliyor musunuz? Katil rahibenin kitabıyla ilgilendi imizi biliyor. O kâ ıdı seçmesinin tesadüf olmadığı kanısındayım. Bizi tanıyor, yoluna çıktı ımız takdirde bizi de ortadan kaldırmaya niyetli."

"Tamam, tamam." Gelincik rahatsız oldu gibiydi. "Söyler misiniz, Oliverio, San Francesco'da katledilen hacılar da benim hazineyi mi arıyorlardı?"

"Magripli'nin emniyet güçleri nezdinde bir ara tırma yaptım, sıradan hacılar olmadıkları kesin."

"Öyle mi?"

"Sonuncusu Birader Giulio'ydu, eskiden Katharosçu bir kusursuzmu . Sizinle buluşmaya gelmeden az önce örendim. Milano polisi a kın durumda. Concorezzo'da önemli bir kusursuzlar cemaatini yöneten bu Giulio birkaç yıl önce Engizisyon tarafından baskılandı."

"Concorezzo'da mı? Emin misiniz?"

Jacaranda onayladı.

Antikacı Annio'nun baskınlara karşı ürpertiini fark etmedi. Milano yakınlarında, baskı kentnin kuzeydoğusunda yer alan bu köyün, Lombardiya'nın belli baskı Katharosçu yuvalarından biri oldu. unu ve bütün kaynaklara göre Annio'nun sahip olmak istediği kitabı iki yüz yıldan uzun bir süre boyunca barındırdığını tüccar bilmiyordu. Her şey birbirini tutuyordu: Leonardo'nun Katharosçu baskı lantıları konusunda Torriani'nin konuşmaları, Milano'da cinayete kurban giden kusursuzlar, *Cenacolo daki* Mısır duası. Annio yanılmıyorsa, her şeyin kaynağını o hazinede aramak gerekiyordu: baskının dirildikten sonra Mezdelli Meryem'e aktardığı öretilere gizli de inmelerle dolu, ilahiyat ve büyü bakımından son derece değerli bir metin. Hayata döndüğünde yanında bulunan tek kişi olan eşi baskı'nın yaptığı büyü sayesinde dirilen Osiris'le baskı arasındaki etkileyici paralellikleri kanıtlayan bir metin.

Engizisyon bu metni ele geçirmek için yıllarca uğraştı. Belirleyebildikleri tek şey, bir nüshasının, belki de var olan tek nüshanın, Concorezzo'dan sonra 1439 Floransa Konsili'nde Yalı Cosimo'nun eline geçtiği idi. Ve bir daha da geri gelmedi. Kitabın Floransa'da Medici'lerin resmî tercümanı Marsilio Ficino'nun mülkiyetinde bulunduğuna ve onun da kitabı Milano'ya gitmeden önce Leonardo da Vinci'ye hediye ettiği, *Donna Beatrice'nin* ablası Isabella d'Este'nin 1492'de Papa Alexander'in

taç giyme törenindeki bo bo azlı ı sayesinde ö renilmi ti. Dolayısıyla Concorezzolular'ın da bu durumdan haberdar olup kitaplarını tekrar elde etmek istemeleri muhtemeldi.

"Söyler misiniz Peder Annio" dedi Jacaranda, rahibin dü üncelerini bölerek, "bu kitap niçin bu kadar tehlikeli?"

Annio eski dostunun kır ı ıklarla dolu yüzündeki umutsuzlu u görünce ba ka çaresi olmadı ını anladı.

"Ola anüstü bir eser" dedi sonunda. "Yuhanna'yla sa'nın, dünyanın olu umu, meleklerin dü ü ü, insanın yaradılı ı ve biz ölümlülerin, ruhlarımızın selamete ermesi için izlememiz gereken yol konularında gökyüzünde yaptıkları konu maları içeri yiyor. sa'nın çok sevdi i havarinin ölmeden önce gördü ü son mistik hayalin hemen ardından yazılmı tır. Son derece açık seçik, yo un bir anlatı oldu u, öbür dünyaya ve yaradılı a ili kin hiçbir ölümlünün ula amadı ı ayrıntılar içerdi i söylenir."

"Peki sizce bu tür bir eser Leonardo'yu niçin ilgilendirsin? lahiyattan pek ho lanmayan bir adam o..."

Gelincik i aret parma ını havaya kaldırıp Jacaranda'yı susturdu:

"Sevgili Oliverio, 'mavi kitap'ın gerçek adı size her eyi açıklayacak. Bana kulak vermeniz yeterli. skenderiyeli Anselmo iki yüz yıl önce yazılarında if a etti: Kitaba *Interrogatio Johannis* ya da *Gizli Ak am Yeme i* adını verdi. Edindi im bilgilere göre, Leonardo kitabın ilk sayfalarındaki sırları Dominikenler'in yemekhane duvarına yaptı ı resimde kullanmı . Aynen böyle."

"Rahibeli tarot kâ ıda görünen kitap bu mu peki?"

Nanni onayladı.

"Ve kitabın sırrı, Leonardo tarafından tek bir cümleye indirgendi; bu cümleyi bana tercüme etmenizi istiyorum."

"Ne cümlesi?"

"Eski Mısır dilinde bir cümle. öyle: *Mut nem a los noc*. Biliyor musunuz?"

Oliverio ba ını iki yana salladı.

"Hayır. Ama tercüme ederim. Merak etmeyin."

Gün doğumundan gün batımına.

Ocak ayının yirmi ikinci gününde soru turmaları bu ekilde yürütüldü.

Ba ke i Bandello ve Ke i Benedetto'yla birlikte, Santa Maria delle Grazie ke i lerini tek tek sorguya çektik, söylediklerinde sorularımızı cevaplandırmaya yarayacak ipuçları aradık. a ırtıcı anlar ya adık. Hepsinin itiraf edecek bir eyleri vardı. Tir tir titreyerek hatalarının affedilmesi için yakarıyor, sa'nın ilahi varlığından bir daha asla üphe etmeyeceklerine dair yemin ediyorlardı. Zavallılıklar. Hemen hemen bütün itirafları, son derece sınırlı bir ilahiyat e itiminden kaynaklanıyordu; hiçbir önemi olmayan ayrıntıları a ır günahlarla karı tırıyorlardı. Bununla birlikte, bu sayede, yavaş yavaş , sabırla yürütülen sorgulamalar sonucunda, Alessandro ve Giberto Bira derler *Cenacolo'nun* mekânını içeriden denetleme niyetinin öncüleri olarak biçimlendiler. in içine en çok girmi olan dört ke i in her biri, kendilerini harekete geçiren önemli sebebi itiraf ettiler: Toscanalı'nın dev eseri, "tılsımlı imge" olarak tanımladıkları eyi içeriyordu. Yani hazırlıksız zihinleri ba tan çıkarmak ve ne yazık ki hiçbirinin kelimelerle tarif edemedi i bir bilgiyi hafızalarına kazımak amacıyla tasarlanmı , incelikli bir geometrik ekil. Aralarından biri, "Tanrının üçüncü vahyi" deme cesaretini gösterdi.

Bu yorum dikkatimi çekti.

Dört hereti in hepsi Milano'nun kuzeyindeki göller bölgesi ve hatta daha yukarıdaki küçük köylerde doğ mu lar, yeni manastır kurulduktan kısa süre sonra da Dominikenler'e katılmı

lardı. Magripli'nin bu manastırı bir aile anıt mezarına dönü - türme niyetini ö rendiklerinde bu kararı vermi lerdı. Di erle rinin aksine, bunlar, Aziz Bernardo'nun ünlü "Tanrı uzunluk, geni lik, yükseklik ve derinliktir" iarına hayran, e itimli ki i lerdı. Pythagoras'ı biliyorlardı, Platonu okumu lardı ve ilahi yat sistemimizin esin kaynaklarından olan Aristoteles'ten da ha çok de er veriyorlardı. Dördünün arasında, a çı Ke i Gug lielmo Arno hemen öne çıktı. Mahkememiz kar ısında günah larını itiraf etmeyi reddeden tek ki i olmakla kalmayıp "sahte Kilisenin saflarında yer aldı ımız için bizi kınadı.

Onunla ilgili bildi im tek ey, Leonardo'yla yakın dostlu uydu. Bana bundan ilk söz eden Ke i Alessandro olmu tu. kisinin zevkleri ortaktı; Magripli'nin a ır ı yemeklerini gülerek a a ılıyor, ızgara etlerin yerine lahana yapra ını, eri i, dilim lenmi çi havucu, mayalı tatlıları tercih ediyorlardı. kisinin 1495 Noel'inde, Santa Maria manastırının, Bramante'nin eseri olan kubbesi biçiminde bir kek icat edip dükün 25 Aralık öle ninde sunduklarını ve büyük ra bet gördü ünü de ö rendim.* Öyle bir sansasyon yaratmı ki, *Donna* Beatrice bile hamuru na sıl olup da öyle kabarttıklarını söylesinler diye yalvarmı kendi lerine. Ke i Guglielmo kulak asmamı . Dü es ısrar etmi . Ke i in kaba tutumunu ve tencerelerinin arasında be hafta hapis, bir de Sforza'lardan ciddi kınamayla sonuçlandı ını hâlâ birçok ki i hatırlıyordu.

Ke i Guglielmo o zamanlardan beri hiç de i memi ti. Ki birli tavırları, bize kar ı dü manlı ı, geri adım atmaktansa öl meyi tercih edece ini gösteriyordu. Bandello onu hapsedmele ri için emir verdi, bir yandan di lerini gıcırdatarak ahçı hakkın daki fikirlerini dile getiriyordu:

"Kendine hâkim olmayı bilmiyor" dedi. "Çaresiz bir du rum. *Cenacolo* için Büyük Yakub olarak poz verdi inde, Leo nardo bile onu yatı tırmayı beceremiyordu."

nanamayarak ba ımı salladım.

•) Kimilerinin, sözü edilen tarihte Leonardo da Vinci tarafından icat edildi ini ileri sürdü ü *panettone* günümüzde bütün dünyada ünlüdür.

"Aa!" diye haykırdı. "Kimse söylememi miydi size? Hava-
rinin uzun saçları sizi yanıltmı olabilir Peder Leyre; ama a çı-
nın yüz hatlarına dikkat ederseniz, tanıyacaksınız onu. Model-
lik etmesine ben izin verdim. Leonardo sofrada Yakub'un yap-
tı ı gibi hareket eden kuvvetli ki ilikli bir adam bulmamı iste-
di inde onu dü ündüm."

"Peki üstat On kiler arasında niçin böyle birinin bulunma-
sını istiyordu?"

"Ben de aynı eyi sordum üstada, ne cevap verdi, biliyor
musunuz? 'Geometri!' dedi. 'Hepsi geometri!' Bir çıpla ın gü-
zelli inin ölçüsünün, iki gö üs ucu arasındaki mesafenin gö-
üle göbek arasındaki mesafeyle ve göbekte bacaklar arasın-
daki mesafeyle e itli i oldu unu açıkladı. Öfkeye gelince, sade-
ce bir bakı la resmedebilece ini söyledi. *Cenacolo'ya* bir daha
baktı ınızda Yakub'un bakı ına dikkat edin. sa'nın yüzüne bak-
maktan kaçınıp sanki korkunç bir ey görmü gibi, deh et için-
de masaya baktı ını göreceksiniz."

"Yolda larından birinin Mesih'i ele verece ini görmü çe
sine" dedim.

"Hayır!" Tek gözlü yetersiz bir laf etmi im gibi suskunlu-
undan sıyrıldı. "O bize dü ündürmek istedi i ey. Ke i lerimiz
bir tılsımla kar ı kar ıya oldu umuzu söylemediler mi? Bu tür
bir eserde simgeler ya da simgelerin yoklu u tılsımın geçerli ol-
ması için elzemdir. Bu örnekte, Yakub'un deh et içinde baktı-
ı ey, Yahuda skariyot'la sa'nın aynı ekmek dilimini ele geçir-
mek için mücadele edi idir... Ya da belki sa'nın kadehinin ol-
maması. Kutsal Kâse'nin."

Zekice bir yorumdu.

" una da dikkatinizi çekmek isterim: Yakub, öfkeli hava-
ri, *Cenacolo'nun* en ı ıklı bölümünde. Erdemlilerin yanında yer
alıyor."

Ke i Benedetto, üstadın hastanenin galerisinde mekân ve
ı ı ın düzenlenmesiyle ilgili verdi i derslerin bazılarına katıl-
dı ını açıkladı. Anlattıkları hem tuhaf, hem de büyüleyiciymi .
Cansız maddenin, uyumlu bir ekilde düzenlendi i takdirde
canlanabilece ini ö retirmi . Bu mucizeyi sık sık bir partisyo

nun notalarıyla karılaştırılmı ; kâ it üzerinde yazılı haldeyken simgesel de eridiğinde de er taımayan statik iaretlerden ibaret olan notaların, bir müzisyenin zihni tarafından elenip onun parmaklarına ya da ci erlerine aktarıldığında, titre erek havayı yeni duyularla doldurdu unu, hatta ruh halimizi de i tirebildi ini söylermi . Müzikten daha canlı bir ey olabilir miydi? Leonardo'nun nazarında hayır.

Resim ustası kendi eserlerine de bu ekilde bakıyordu. Görünürde cansız varlıklardı, boya ve zamkla kaplı sıva ya da ahaptan ibarettiler. Buna ra men, gerekli e itimi almı biri tarafından yorumlandıklarında sınırsız bir güç ediniyorlardı.

"Sizce Leonardo cansız bir varlı a nasıl can verebilir?" diye sordum.

"Astroloji büyüü sayesinde. Leonardo denen hereti in Ficino'nun kitaplarını inceledi ini biliyorsunuz sanırım, de il mi?"

Ke i Benedetto'nun sorusunda bir tuzak kokusu aldım. Tek gözlü, Peder Bandello sayesinde üphelerimden haberdar olmalıydı; dolayısıyla, tedbirli davranıp ba ımı e erek onayladım.

" te bu Ficino" diye devam etti, "eski Yunanca'dan *Asde pios'u* tercüme etti; Hermes Trismegistos'a mal edilen bu eserde, firavunların rahiplerinin tapınaklarındaki heykellere nasıl can verdikleri ö retiliyor."

"Gerçekten mi?"

"Karanlık *spiritus* ilmi sayesinde heykellerin üzerine onları yıldızlarla birle tiren kozmik iaretler çizerlerdi. Yani astroloji iaretleri. Üstat da aynı teknikleri *Cenacolo'da* uyguladı."*

Ba ke i ve ben a kınlık içinde birbirimize baktık.

-) Zodyaktaki burçlarla on iki havari arasındaki çakı malar konusundaki en son ve kapsamlı çalı ma, Nicola Sementovski Kurilo'nun eseridir. Yazar *Cenacolo'da* havarilerin, Do anın dört elementini temsil eden üçerli dört grup halinde düzenlendi ini ileri sürer ve hatta her birine belirli bir burç yakı tırır. Masanın en sa ındaki Simon, zodya ın ilk burcu Koç'tur. Taddeus Bo a, Matta kızler, Filipus Yengeç, Büyük Yakub Aslan, Tomas Ba ak'tır. Yuhanna'nın Terazi olması Sementovski'ye göre önemli bir simgesel anlam ta ır; genç Yuhanna gelece in Kilisesinin denge unsurudur. Yahuda skariyot Akrep, Petrus Yay, Andreas O lak, Küçük Yakub Kova, Bartolomeus da Balık'tır.

"Anlamıyor musunuz, biraderlerim? On iki havari, on iki burç. Her havari bir burca denk dü üyor, ortadaki sa da güne ülküsünün cisimle mi hali. Bu tılsımlı bir eser!"

"Sakin olun, Peder Benedetto. Bunlar birtakım varsayımlar sadece..."

"Hiç de de il! *Cenacolo*'ya dikkatle bakın, çünkü canlı bir duvar resmi olması en tehlikeli yanı de il. Katharosçu dü ün- ceye ili kin bilgilerimizin ı ı nda bu eser, heretiklerin en derin tezini mükemmelen kapsamakta. Bu bir 'Kara ncil'. Hem de bizim yemekhanemizde!"

"Hangi tezdən söz ediyorsunuz Peder Benedetto?" diye sordum.

"Dualizmden muhterem peder. Bu sabah söylediklerinizi yanlış anlamadıysam, *bonhomme*'ların bütün inanç sistemi, iyi bir Tanrıyla kötü bir Tanrı arasındaki sürekli çatı maya dayanıyor."

"Do rudur."

"Öyleyse yemekhaneye tekrar gitti inizde bakın bakalım, iyile kötü arasındaki mücadele *Cenacolo*'da özetlenmemi mi? Sa, tıpkı bir terazi dili gibi, ortada, ruhun alemiyle tenin âlemi arasında. Sa nda yani bizim solumuzda gölgelerin, kötülü ün alanı. Gidip duvarın solunuzda kalan bölümüne bakın: Karanlık, ı ksız oldu unu göreceksiniz. Yahuda skariyot'un o bölümde bulunması tesadüfde il, ne var ki elinde hançerle Pet rus da orada. Size göre ona eytani bir nitelik kazandıran silahıyla."

Nemrut ihtiyar bir nefes alıp konu masına devam etti:

"Buna kar ılık, öteki tarafta, Leonardo'nun ı k olarak kabul etti i ki iler bulunuyor. Burası masanın aydınlık tarafı, orada kendisinin yanı sıra Platon da bulunuyor; Katharosçular'ın birçok heretik ö retisinin esin kayna ı."

Birden bir ey hatırladım:

"Guglielmo ve Giberto biraderler de, itirafta bulunan iki Katharosçu yanı" diye ekledim. "Giberto'nun havari Filipus'un portresine modellik etti ini siz söylememi miydiniz bana?"

Tek gözlü onayladı.

"Elbette" dedim, havarilerin geometrik dizili ini hatırlayarak, "siz de oradasınız. Aziz Tomas'ı canlandırılıyorsunuz, öyle de il mi?"

Benedetto rahatsız olarak homurdandı, sonra hararetle itiraz etti.

"Bu saçmalıkları bir yana bırakalım. Leonardo'nun resmini yorumlamaya çalı mamız iyi güzel de, asıl önemli olan, bu eseri ne yapaca ımıza karar vermek. Size tek bir kez söyleyece im, muhterem biraderlerim: Ya bu meseleyi kökünden halledip o resmin üstünü örteriz, ya da bu duvar resmi heretikler için yol gösterici bir kılavuza dönü ür, bu da bize sorun çıkarmaktan ba ka i e yaramaz."

"Anlamıyorum. Durup onu mahkûm etmelerini mi bekleyeceksiniz?"

Bernardino Luini'nin a kınlı ı Üstat Leonardo'yu hiç mi hiç etkilemedi. Uzun süredir bahçesinde, açık havada yeni makinesini tasarlamakla me guldü ve ö rencilerinin geli iyle pek ilgilenmemi ti. Niye ilgilensindi ki? Aslında Elena, Marco ve Luini'nin *Cenacolo*'yu inceledikten sonra, onun özenle oraya yerle tirdi i bilgelikle aydınlanmı olacaklarından pek umudu yoktu. Üstat umut etmekten bıkmı tı. Kendine özgü sanatsal yorumunu anlamaktan aciz izleyicilerinin gidi geli lerinden sıkılıyordu.

Üstelik ö rencileri her zaman oldu u gibi manastırdan sadece üzücü haberler getiriyorlardı. Santa Maria'nın mücadelede hazırlı ı içinde oldu unu söylüyorlardı. Peder Bandello aralarındaki heretikleri belirlemek için ke i lerini sorguya çekmi , sevgili a çı ı Ke i Guglielmo'yu Kilise aleyhinde komplo düzenlemekle suçlayıp tecrit cezasına çarptırmı tı.

Üstat açıklamaları esefle dinledi, ne cevap verece ini bilemedi.

"Ben de sizi anlamıyorum üstat" diye araya girdi D'Oggiono. "Olanlar ho unuza mı gidiyor? Dostunuzun kaderi sizi ilgilendirmiyor mu? Bu kadar duyarsız mı oldunuz efendim?"

Leonardo mavi gözlerini alet kutusundan kaldırıp sevgili ö rencisi Marco'ya dikti:

"Ke i Guglielmo direnecektir" dedi sonunda. "Onun temsil etti i çemberi kimse kıramayacak."

"Bırakın u alegorileri bir yana! Tehlikeyi görmüyor musunuz? Çok yakında sizin de pe inize dü eceklerini anlamıyor musunuz?"

"Benim anladım tek ey, beni dinlemedi iniz, Marco..." diye kestirip attı üstat. "Hiçbiriniz dinlemiyorsunuz."

"Bir dakika!" O âna kadar Luini'yle D'Oggiono'nun arkasında sessizce durmuş olan genç Elena öne doğru bir adım atıp üç erkeğin arasına dikildi. "Bize ne önermek istedi inizi ben biliyorum üstat! İmdi anlıyorum! Hepsi *Cenacolo'da*"

Leonardo'nun kalın kaşları bu beklenmedik tepki karşısında havaya kalktı. Küçük kontes devam etti:

"Ke i Guglielmo'yu Büyük Yakub'u canlandırmak üzere kullandınız. Bu konuda kuşuya yer yok. *Cenacolo'da* kendisi 'O' harfini temsil ediyor. Omega'yı. Tıpkı sizin gibi."

Yüzü kızaran Luini omuz silkip Leonardo'ya baktı. Ne de olsa Crivelli'lerin kızına bunu öneren kendisiydi.

"Bunun bir anlamı olabilir" diye ekledi Elena: "Ke i Guglielmo ve siz, ke fetmemizi istedi iniz sırra vâkıf tek ki ilersiniz. Ayrıca kendinizden oldu u kadar onun konu mayacından da eminsiniz. Ne de olsa aynı planı temsil ediyorsunuz."

"Bravo" dedi Leonardo. "Görüyorum ki siz de anneniz kadar zekisiniz. Peki niçin 'O' harfini seçti imi de biliyor musunuz?"

"Evet... Öyle sanıyorum" dedi Elena kekeleyerek.

Toscanalı merakla genç kıza baktı. Diğerleri ondan da çok merak ediyorlardı.

"Çünkü Omega sondur, başlangıç olan Alfa'nın karıtır. Böylelikle resmin tek Alfa'sı olan sa'yla başlamış olan bir projenin tam sonunda yer alıyorsunuz."

"Bravo" dedi üstat tekrar. "Fevkalade."

"Elbette! Ke i Guglielmo ve siz, bize Yahya'nın Kilisesi'ni getirecek olan ki ilersiniz!" diye atıldı Luini. "Sır bu!"

Bilgin, tarlası için tasarlamakta olduğu garip makinenin üzerine tekrar e ilerek başını iki yana salladı.

"Dahası var Bernardino. Dahası var."

Leonardo'nun u ra tı ı, müthi bir aletti. Sforza atosunun mutfa nını otomatik hale getirmek için yaptı ı çalı malar ba arılı olmayınca bu makineye giri mi ti. Otomatik ızgaralar, kıyma makinesi, kaynar suyla dolu devasa bir tencereyi ısıtan koca körükler ve havayla çalı an ekmek dilimleyicisi çe itli yaralar almı ve Magripli'nin vah i damak tadını katiyen tatmin edememi ti. Ama yeni makinesi farklı olacaktı. Her ey yolunda giderse, dük artık dev boyutlardaki turp toplama makinesiy-le alay edip onu Fransızlara kar ı sava makinesi olarak kullanmayı öneremeyecekti. Evet, Porta Vercellina çiftliklerindeki ilk denemesinde üç kurban verilmi ti; ama bazı ayarlamalar yapıldıktan sonra makine öldürücü olmayacaktı.

"Üstadım..." diye itiraz etti Luini, Toscanalı'nın ilgisinin da ıldı nını görünce. "*Cenacolo'nun* anla ılmasında çok önemli bir adım attık ama siz hiç ilgilenmiyor gibisiniz. Artık sırrınızı açıklamanın vakti gelmedi mi? Engizisyon etrafınızdaki çemberi daraltmakta. Belki de yarın tutuklanıp sorguya çekileceksiniz. Böyle bir ey olursa projeniz tamamen suya dü ecek."

"Sizi dinledim Bernardino. Hem de dikkatle" dedi üstat, gözlerini icadından ayırmadan. "*Cenacolo'ya* gizledi im harfleri bulmanızı takdir etmekle birlikte, onları yorumlamaktan aciz oldu unuzu da görüyorum. E er nerede neyi arayacağını bileyen sizler, okumayı bilmeyen çocuklara benziyorsanız, pe imde olduklarını iddia etti iniz ke i ler kimbilir ne kadar a la yacaktır."

"Bir kitap. Her eyin çözümü orada, de il mi üstadım? Sizin her eyi ö rendi iniz bir kitapta."

Luini'nin son sözleri meydan okur gibi çıkmı tı.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Lütfen üstadım, bilmecelelerin vakti geçti. Siz de biliyorsunuz. *Cenacolo'da*. eski dostunuz tercüman Ficino'nun çehresini gördüm. Onun portresini yaptı nızda Yahya'nın Kilisesinin ba langıcını ilan etmi ola nınızı onunla birlikte kararla tırma mı mıydınız? Size bu Kilise'nin ncili olacak bir kitap vermemi miydi?"

Esneklik hareketlerini takip topluluğu mahallesinin yanında bırakıldı ve bahçeyi toza bo du.

"Sen bu konuda ne bilebilirsin?" diye itiraz etti.

"Siz ne örettiyseniz onu: sa zamanından beri, iki Kilise'nin ruhlarımızı denetlemek için mücadele etti ini. Biri, Petrus'un ki, geçici Kilise olarak dü ünülmü tü. nsanlara vicdanı uyandırmanın yolunu göstermek için yararlı; ama hazır oldu umuzda ruhumuzu besleyecek daha görkemli bir olu umun müjdecisi olan bir Kilise. Petrus'un Kilisesi, gelecek olan Yahya'nın Kilisesi'ne, yani sizinkine yolu açan, geçmi in Kilisesi'dir."

Toscanalı araya girmek istediye de eski ö rencisi henüz sözünü bitirmemi ti.

"*Cenacolo'da* Matta olarak resmetti iniz ahıs, Ficino, size incelemeniz için Yuhanna'nın metinlerini içeren bir kitap verdi. Gayet iyi hatırlıyorum. Kitabı size verdi i gün ben de yanınızdaydım. O sıralar henüz çocuktum. imdi onu resmediyor sanınız, hatta bizim gibi ba kalarına da eserinize ula manın yolunu sunuyorsanız, devir teslim zamanının geldi ine inandı ınız içindir, öyle de il mi? *Cenacolo'nun* anlamı bu. Kabul edin. Yeni Kilise'nin habercisi."

Marco ve Elena gözlerini kırpmaya bile cesaret edemiyorlardı. Leonardo sık sık kullandı ı bir hareketle Luini'yi susturdu: Konu mak için Tanrı'dan izin istermi çesine i aret parmasını havaya kaldırdı.

"Sevgili Bernardino" dedi, içinde kopan fırtınayı bastırma ya çalı arak. "Ficino'nun bana Milano'ya ta ınmaya karar verimden hemen önce son derece de erli birtakım metinler verdi i do ru. ki Kiliseyle ilgili söylediklerin de do ru. Hiçbiri ni inkâr edecek de ilim. Yıllardır eserlerimde Vaftizci Yahya'yı resmediyor, böyle bir ânın gelmesini bekliyorum. Ve gerçekten de o ânın geldi ini dü ünüyorum."

"Size bunu dü ündüren nedir, üstadım?"

"Ne mi?" dedi üstat, Elena'ya cevaben; çok daha sakindi imdi. "Herkes için a inkâr de il mi bu? Papa geçici Kiliseyi görülmemi bir ahlaksızlık seviyesine sürükledi. Kendi rahipleri,

örne in Floransalı Savonarola bile aleyhinde tavır aldılar. Ruhun Kilisesinin, yani Yahya'nın Kilisesinin, görevi Petrus'un Kilisesinden devralma ve bizi gerçek selamete kavu turma zamanı geldi."

"Ama Vaftizci Yahya *Cenacolo*'da yer almıyor üstadım."

"Vaftizci Yahya yok, do ru." Üstat daima küçük ayrıntılara dikkat eden Marco d'Oggiono'ya gülümsedi. "Ama Yuhanna var."

"Anlayamadım..."

"ncil'de hemen hemen her ey yer alıyor. Dikkatle okursanız, sa'nın peygamberli inin ancak Vaftizci Yahya onu eria Irma ı'nda yıkadı ında ba ladı ını görürsünüz. ncil yazarlarının dördü de sa'nın misyonunu açıklarken Mesihli e hazırlanında Yahya'ya de inme gere i duymu lardır. Bu yüzden de ben daima kendisini parma ı havada resmederim; Yahya'nın önce gelen oldu unu belirtmek için bu yolu kullanırım."

"Öyleyse niçin Yahya'ya de il de sa'ya tapıyoruz?"

"Her ey dikkatle hesaplanmı bir planın parçasıydı. Yahya ruhani ö retilerini o bir avuç kaba ve tahsilsiz adama aktaramadı. Tanrı'nın bir tapınakta de il, içimizde oldu unu balıkçılara nasıl açıklarsınız? O vah ileri e itmek için sa ona yardım edecekti. Yahudi dinine benzeyen bir geçici Kilise tasarladılar, bir de yeryüzünde görülmeme nitelikte gizli bir ruhani Kilise. Ve bu ö retiler akıllı bir kadın olan Mecdelli Meryem'le Yuhanna adındaki uyanık bir delikanlıya emanet edildi... te bu Yuhanna, *Cenacolo*'da mevcut, sevgili Marco."

"Mecdelli Meryem de öyle!"

Toscanalı, atak genç kıza hayranlı ını gizleyemedi. Yüzü kızaran Luini kızın tepkisini açıklama gere i duydu: ri ve göze çarpan bir dü üm gördü ü zaman, kar ısındaki eserin Mecdelli Meryem'le ba lantılı oldu unu anlaması gerekti ini Elena'ya o ö retmi ti. Ve bu dü üm *Son Ak am Yeme i'nde* mevcuttu.

"Size bir ey daha açıklayayım" diye ekledi üstat, biraz yorgun: "*Juan** sadece bir isim de ildir. Ya adıkları dönemde hem

*) Juan, hem Yahya, hem de Yuhanna'nın adıdır, (ç.n.)

Vaftizci Yahya, hem de Havari Yuhanna bu adla tanınırdı. Ne var ki *Juan* bir unvandır aynı zamanda. Ruhani Kilise'nin teslim edildi i herkesin sahip oldu u *nomen mysticum'dur*.* Tıpkı Visconti destesinde görünen kadın papa Johanna gibi."

"Papa Johanna mı? Ama o saf insanlar için uydurulmuş bir efsane de il miydi?"

"Ardında gerçekleri gizlemeyen efsane var mıdır Bernardino?"

"Öyleyse..."

"O desteyi çizen ki inin Cremonalı Bonifacio Bembo oldu unu bilmeniz gerekir. Bir kusursuzdu. Biraderlerimizin gelece inin tehlikede oldu unu görünce Visconti'ler için tasarladı ı bu desteye inancımızın temel bazı simgelerini gizlemeye karar verdi. Örne in bizlerin sa Mesih'in mistik ardılları oldu umuz inancını. Bu inancı simgelemek için elinde Vaftizci Yahya'nın haçını ta ıyan ve anlayabilene eski Kilise'den yakında yenisinin do aca ını bildiren hamile bir kadın papadan daha uygun bir ey olabilir mi? Bu kart..." diye ekledi üstat saygılı bir tonda, "gelece in kesin kehanetidir..."

•) Gizli ad. (ç.n.)

Peder Bandello'nun hangi anla ılmaz nedenle beni böyle bir göreve yolladı nı bilmiyorum. Kehanet yetene im olsa ve ba ıma geleceklere görebilsem, kesinlikle onun yanından ayrılmazdım. Ama kaderi öngörmek imkânsızdır; ocak ayının o gününde de Tanrı her zamanki anla ılmaz tutumuyla kaderimin zarlarını attı.

Ba langıçta, itiraf etmem gerekir ki tiksindim.

Tek gözlü Benedetto, mezar kazıcısı Mauro ve Ke i Jorge ile birlikte Peder Trivulzio'nun cesedini topraktan çıkarmak, içimi dı ıma çıkardı. Engizisyon elli yılı a kın bir süredir bir sanı ın cesedini yakmak üzere mezarından çıkarmıyordu; ba ke i e ölüleri rahat bırakması için yalvardıysam da Ke i Alessandro'nun tekrar gün ı ıma çıkarılmasını engellemedi. Sabun kadar solgun cesedinden etrafa dayanılmaz bir koku yayılıyordu. Cesedi yeni bir kefene sarıp sımsıkı ba lama önlemini aldı ımız halde, kokudan yol boyunca kurtulamadık. Neyse ki her i bu kadar ters gitmedi. Ke i Alessandro'nun cesedinin yanında nefes almak imkânsız da olsa zangocun cesedinin kokmadı ı dikkatimi çekti. Ke i Giberto kesinlikle hiçbir koku yaymıyordu. Mezar kazıcısı, Çar ı meydanındaki alevlerin, zangocun bedeninin çürüyebilecek kısımlarını yok etti i için cesedin kokmadı ı sonucuna vardı. Ne var ki tek gözlü, haretle bir ba ka tezi savunuyordu. O, tarikat hastanesinin avlusunda açık havada, sıfırın altında ısıya maruz kalarak bekletilmi olması sonucu, zangocun kötü sıvılarının buharla tı ı kanısındaydı. kisinden hangisine inanaca ımı hiç bilemedim.

"Dikkat ederseniz, hayvanlarda da aynı ey olur" dedi tek gözlü, beni ikna etmeye çalı arak. "Karlı bir yolda terk edilmi bir at cesedi kokar mı?"

Tartı mamızı sonuçlandıramadan Santo Stefano düzlü üne vardık; Vesperum duasına bir buçuk saat kalmı tı. Porta della Corte all'Arcivescovado askerî kontrolünü geçmi , polis karakolunu nöbetçilere fazla bir açıklamada bulunmak zorunda kalmadan arkamızda bırakmı tık. Polis dertlerimizden haberdardı ve heretikleri kent dı ina çıkarma kararımızı tasvip ediyordu. Alet edevatla, iplerle dolu, üstü kapalı arabamız bütün kontrollerden geçti. Böylece ormanın ortasındaki ıssız, sakın Santo Stefano düzlü üne vardık; zemin kayalık oldu undan, tadı mız odunları yı ıp ölülerimizi yakmak zor olmayacaktı.

Gayretke Jorge her eyi örgütledi.

Cesetleri küle dönü türeceğ olan odun yı ınını sa lam ve en iyi yanacak ekilde nasıl olu turaca ımızı o bize gösterdi. Benim gibi parma ını oynatmadan onca *auto da fe** izlemi olan biri için farklı bir deneyimdi. Jorge odunları boyutlarının tersine bir sıra izleyerek nasıl yerle tirece imizi gösterdi. Nasıl yapıldı ını çok görmü tüm. En ince odunun en alta yerle -tirilirse kalınları daha etkili ekilde tutu turaca ını o gösterdi.

imiz bittikten sonra da, odun yı ınının etrafına kalın bir hat gerdik, ba ladık ve ipin bir ucuyla biraderlerimizin cesetlerini yı ının tepesine çektik. Böylece ba ke i in emirlerini yerine getirecek ve hava kararıp Magripli'nin askerleri kentin kapılarını kapatmadan önce dönebilecektik.

"Bu i in en iyi tarafı ne, biliyor musunuz?" diye sordu Ke i Benedetto nefes nefese, Giberto'nun cesedini odun yı ınının üstüne yerle tirdikten sonra. Tek gözlü, Ke i Alessandro'nun cesedini yukarıya çekip yerle tirebilmek için mezar kazıcısıyla birlikte yı ının tepesine kadar çıkmı tı.

"Bu i in iyi bir tarafı da mı var yani?"

" yi tarafı, Mauro Birader" diye homurdandı ını duydum Benedetto'nun, " ansımız yaver giderse, bu zavallıların külleri

*) spanyol Engizisyonunun verdi i cezaların açıklanması sırasında düzenlenen halka açık tören, (ç.n.)

nin bu da larda gizlenen Katharosçular'ın üzerine dökülecek olması."

"Burada Katharosçular mı?" diye itiraz etti Mauro. "Bira-derim, siz nereye baksanız onları görüyorsunuz."

"Üstelik fazlasıyla zeki olduklarını varsayıyorsunuz" diye araya girdim a a ıdan, bir yandan Ke i Alessandro'nun etra-ındaki ipi sıkıla tırarak. "Gerçekten bu külleri kendi ocakları-nın küllerinden ayırt edebileceklerini mi dü ünüyorsunuz? Ku-sura bakmayın ama hiç sanmam."

Bu kez tek gözlü cevap vermedi. pin gerilip kütüphaneci-yi yukarı kaldırmasını bekledim ama bir ey de fark etmedim. Mauro Sforza ba ke i yardımcısının her zamanki gibi acı olan yorumuna cevap vermeyince rahatsız ve uzun süren bir sessiz-lik ansızın düzlü e çöktü.

a ırarak yukarıda ne oldu unu görebilmek için bir adım geriye çekildim. Ke i Benedetto heykel gibi kıpırtısız duruyor-du, yüzünü arkaya çevirmi ti, bakı ları ormanın kıyısına diki-lyidi; ipi bırakmı tı. Mauro'yu göremiyordum, tek görebildi im hareket, tek gözlünün kır sakalının hafifçe titremesi oldu. Cen-netin hayali kar ısında kendinden geçmi bir mistik gibi der-in derin iç çekiyordu. Gözünü kırpmıyordu, hareket etmekten acizmi gibi görünüyordu. Sonunda anladım: Gördü ü bir ey kar ısında felce u ramı olan tek gözlü, çenesiyle bana bir ey i aret etmek istiyordu sanki; ani ve düzensiz hareketlerle bur-nunu ileri do ru itiyordu. Dönüp onun baktı ı yöne baktı ım-da, gördü üm ey kar ısında neredeyse sırt üstü dü üyordum.

Abartmıyorum.

Tam ormanın giri inde, bulundu umuz yerden yakla ık yirmi metre kadar ötede, kukuletalı on be ki i sessizce bizi iz-lemekteydi. Daha önce hiçbirimiz görmemi tik onları. Tepeden tırna a siyahlar giyinmi ler, ellerini cübbelerinin içine çekmi -lerdi; uzun bir süredir orada durmu Santo Stefano düzlü ünü seyrediyor gibiydiler. Bize dü man gibi görünmüyordardı za-ten ne silahlan, ne sopaları ya da bize saldırmak için kullanabi-lecekleri ba ka bir eyleri vardı ama itirafetmem gerekir ki ta

vinları lanatsız ediyordu. Bize kukuletalarının altından bakıyor, tek kelime konu muyor, yakla mak için hamle yapmıyorlardı. Nereden çıkmı lardı? Bildi imiz kadarıyla civarda bir manastır ya da münzevi kulübesi yoktu; kırlarda ke i lerin bulunmasının ola an sayıldı ı dinî bir bayram da de ildi.

Öyleyse? Ne istiyorlardı? Yoksa heretiklerimizin öldükten sonraki idamlarını seyretmeye mi gelmi lerdî?

Odun yı ınının üstünden ilk inen Mauro Sforza oldu; kolları nı açarak kukuletalılara do ru yürüdü ama hareketi ilgisizlikle kar ılandı. Ziyaretçilerimizden hiçbirinin kılı kıpırdamadı.

"Yüce Tanrım" dedi sonunda tek gözlü. "Bunlar örtülüler!" "örtülüler mi?"

"Görmüyor musunuz, Peder Leyre?" dedi Benedetto, yar ı a kın, yar ı öfkeli. "Söyledim ben size. Siyah giysiler içinde ler, ne ipleri var, ne süsleri, tıpkı kusursuzlu a ula maya çalı an Katharosçular gibi."

"Katharosçu mu?"

"Silahları da yok" diye ekledi tek gözlü. " nançları silah ta ımalarını yasaklar."

Bu sözleri duyan Mauro yabancılara do ru bir adım daha attı.

"Korkmayın biraderim" diye te vik etti tek gözlü. "Onlara dokunabilirsiniz. Bir pilici bile öldüremez onlar, size nasıl zarar verebilirler?"

"*Laudetur Jesus Christus*. Ölülere için gelmi ler!" diye yerinde sıçradı Jorge; olanları anlayınca korkudan tir tir titreyerek cübbeme yapı mı tı. "Ölülerini kendilerine vermemizi istiyorlar!"

"Peki bu sizi korkutuyor mu? Ke i Benedetto'nun dediklerini duymadınız mı?" diye fısıldadım, sakınle mesini rica ettim. "Bu insanlar bize kar ı iddet kullanmaktan aciz."

Birader Jorge'nin bana cevap verip vermedi ini bilemiyorum, çünkü tam o sırada yabancılar öyle derinden bir *Pater Noster* okumaya ba ladılar ki, yer gök inledi. Kalın sesleri Santo Stefano düzlü üne hâkim olarak bizleri susturdu. Jorge yanı

lıyordu. *Bonhommelar* din karde lerinin cesetlerini almaya gelmemi lerd i. Böyle bir eyi asla yapmazlardı. Onlar bedenden nefret ederdi. Bedeni ruhun zindanı, kendilerini ruhun saflı -ndan uzakla tıran eytani bir engel olarak görürlerdi. Tutuklanıp hapsedilme tehlikesini göze alarak oraya kadar geldilerse, ölmü olan din karde lerinin ruhu için dua etmeye karar verdikleri içindi.

"Hepinize lanet olsun!" diye beddua etti Ke i Benedetto, odun yı ının tepesinde yumruklarını havaya kaldırarak. "Tanrı'nın laneti üzerinize olsun!"

Tek gözlünün tepkisi hepimizi a ırttı. Ke i Jorge ve Mauro Birader onun yere atlayıp örtülülere do ru delirmi gibi ko -tu unu görünce dilleri tutuldu. Öfkeden kıpkırmızı kesilmi -ti, yüzü patlayacak gibiydi, boynundaki damarlar i mi ti. Tek gözlü yoluna çıkan ilk kukuletalıya iddetle saldırdı. Adam yüzüstü yere dü tü. Gözü dönen Benedetto, elinde Tanrı bilir nereden çıkardı ı bir bıçakla adamın üstüne çöktü.

"Hepiniz ölmü olmalıydınız! Hepiniz! Burada olmaya hakkınız yok!" diye ba ırdı.

Biz engellemeye fırsat bulamadan, biraderimiz bıça ını sapına kadar adamın sırtına sapladı. Bir acı ç ı lı ı yükseldi.

"Cehenneme kadar yolunuz var!" diye kükred i.

Daha sonra olanlar hâlâ kafamda bulanık.

Kukuletalılar birbirlerine bakıp bir anda Benedetto'nun üzerine atıldılar. Biraderlerinin kanlar fı kıran yaralı sırtından çekip ayırarak çam a açlarından birinin gövdesine dayadılar. Hepsine lanet okumayı sürdüren Benedetto'nun tek gözünü kan bürümü tü.

Di erleriyle ilgili olarak hatırladıklarım daha da az. Seksenlik Jorge ko arak kente döndü. O kadar hızlı ko abilece ini hayal bile edemezdim. Mauro'yu ise göremedim, çünkü adamlardan biri kafama bir çuval geçirip bir kemerle boynumdan ba ladı. Çuvalın içinde bir ey vardı mutlaka, çünkü kafama geçirildikten kısa bir süre sonra, yava yava bilincimi kaybetti i mi fark ettim. Birkaç saniye sonra yaralı kukuletalının ulumala

rını i itmez oldum, ola anüstü bir hafiflik duygusu, kollarımla bacaklarımı kar ı konulmaz biçimde ele geçirdi.

Buna ra men, bayılmadan önce bir sesin anlayamadı ım bir ey mırıldandı ını duyabildim:

" imdi muhterem peder, nihayet üphelerinizi açıklı a ka vu turabilece im."

Ardından, sersem bir halde bayıldım.

Mide bulantısı ve kuvvetli bir baş ağrısıyla uyandım; ne kadar süre baygın kaldığımı bilmiyordum. Etrafımdaki her şey fırdönüyordu, kafam karmakarışık tı. Bütün kabahat akaklarım daki kesintisiz basınçtaydı. Belirli aralıklarla kafatasımı soldan sağa dola an devirli, dairesel bir şekilde fırdı, bütün duyularımı altüst ediyordu. Öyle bir iddetle zonkluyordu ki, uzun bir süre gözlerimi açmaya bile kalkışmadım. Hatta hatırlıyorum, bir yarım var diye kafamı yokladım ama bir şey bulamadım. Darbe içeridendi.

"Merak etmeyin peder. Bir şeyiniz yok. Dinlenin. Birazdan toparlanırsınız."

Yerimde do rulmaya fırsat bulamadan, bilincimi kaybetmeden önce duyduğum kibar sesle irkildim. Beni uzun zamandır tanıyormuş gibi teklifsiz ve sakin bir tonda konu mayaya devam etti:

"Ya nımızın etkisi sadece birkaç saat daha sürecek. Sonra kendinizi iyi hissedeceksiniz."

"Ya nımız mı?"

Sersem ve güçsüz bir halde, kollarımla bacaklarım kaskatı, pürtüklü bir zemine uzanmışken, bütün gücümü toplayıp konutum. Beni kapalı bir yere getirmiş oldukları sonucuna vardım; çünkü giysilerimin kuru olduğunu hissediyordum, hava da Santo Stefano düzlüğündeki kadar soğuk de ildi.

"Ba nınıza geçirdi imiz çuval uyku veren bir yavaş batırılmı tı peder. Eski bir formüldür. Bu yörenin büyücülerinin gizli formülü."

"Zehir..." diye mırıldandım.

"Zehir sayılmaz" diye cevap verdi ses. "Burçak, güzelavra totu, subaldıranı ve ha ha tan yapılan bir merhem. Her zaman sonuç verir. Küçük dozlar halinde deriden verildi inde uyku etkisi ânında görülür. Ama uzun sürmez. Merak etmeyin."

"Neredeyim ben?"

"Emniyettesiniz."

"Bana içecek bir ey verin ne olur."

"Derhal peder."

Yabancıнын elime verdi i testiği gözümü açmadan aldım. Sıcak araptı. Acı arap hırpalanmı vücudumun toparlanmasına yardımcı oldu. Testiği sıkı sıkı tutup bütün gücümü toplayarak gözlerimi araladım ve etrafıma bir göz attım.

çgüdülerim beni yanıltmamı tı. Santo Stefano'da de idim. Beni kaçırınlar her kimse, Jorge, Mauro ve Benedetto'dan ayırmı lar, kapalı, penceresiz bir odaya tek ba ıma kapatmı lardı; ıssız bir kır evinde hücre haline getirilmi bir oda olsa gerekkti. O hasır yaygının üzerinde yıllardır yatıyordum sanki. Sakalım uzamı tı; biri üzerimden Dominiken cübbesini çıkarmaya cüret etmi , onun yerine kaba yünden bir harmani giydirmisti. Peki ne kadar zamandır oradaydım? Hesaplamanın imkânı yoktu. Biraderlerim neredeydi? Beni oraya kim götürmü -tü? Niçin götürmü tü?

Bo azım dü ümlenir gibi oldu.

"Neredeyim... ben?" diye sordum tekrar.

"Emniyettesiniz. Buranın adı Concorezzo, Peder Leyre. Toparlandı ınızı gördü üme sevindim. Konu acak çok eyimiz var. Beni hatırladınız mı?"

"Kim... ne?" diye kekeledim.

Muhatabımı görmek için dönmek istedim ama basımdaki zonklama beni durdurdu.

"Yapmayın peder! Ya ımız sizi uyuttu ama hafızanızı silmedi. Ben her zaman do ruyu söyleyen adamım, hatırladığınız mı beni? Kafanızı kurcalayan bilmeceyi çözmeye söz veren ki i."

Keskin bir acı beynimi sarstı. Do ruydu söyledi i. Yüce Tanrı. O sesi bir yerde duydu um kesindi. Ama nerede? Ken

dimi toparlayıp benimle konu an ki inin çehresini görmek için büyük bir çaba gösterdim. Ve Tanrıya ükür, nihayet gördüm. Tam arkamdaydı. Her zamanki gibi yuvarlak ve kırmızı. Zümrüt gözleri açık ve parlak. Mario Forzetta'ydı bu. Kesinlikle.

"Hatırladınız mı beni?"

Onayladım.

"Sizi buraya getirmek için bu yola ba vurdu uma üzülyorum peder. Ama inanın, ba ka seçene imiz yoktu. yilikle gelmeyecektiniz." Gülümsedi.

Ço ul eki beni a ırttı.

"Seçene iniz mi? Siz kimsiniz Mario?"

Forzetta'nın yüzü adını söyledi imi duyunca aydınlandı.

"Concorezzo'nun iyi insanları, peder. nancımız iddet kullanmamızı yasaklıyor ama kurnazlık yasak de il."

"*Bonhomme*'lar... Sen ha?"

"Deh ete dü eceksiniz, biliyorum. Bir hereti i hak etti-i hapis cezasından kurtardınız. Ama bu konuda yargıya varmadan önce, yalvarırım beni dinleyin. Size anlatacak çok e-yim var."

"Biraderlerim ne oldu?"

"Sizin gibi onları da uyutup Santo Stefano'da bıraktık. u anda, e er donmadılarsa, Milano'ya dönmü lerdir ve sizin gi-bi ba ları a rıyordur."

Mario oldukça iyi görünüyordu. Birkaç gün önce yüzünü ortadan ikiye bölen yaranın izi hâlâ belliydi, ama sakal bırak-mı tı ve güne ten yanıp esmerle mi ti. Jacaranda'ların sarayın-daki zindanda benimle konu mu olan hayaletten çok farklıydı. Kilo almı tı, yüzü mutlulukla ı ıldıyordu. Don Oliverio'nun ula amayaca ı bir yerde oldu unu bilmek ona iyi gelmi ti. Benim anlayamadı ım, niçin beni alıkoydu uydu. Ben onu özgür-lü e kavu turmu ken, niye özellikle beni tutuklamı tı?

"Biraderlerim ve ben bu adımı atmadan önce çok tereddüt ettik" diye açıkladı Mario, yere, yaniba ıma oturarak. "Sizin En gizitör oldu unuzu ve tarikatınızın iki yüz yılı a kın bir süredir bizim gibi Tanrıya farklı biçimde yakınla an ailelerin pe i-ne dü tü ünü biliyorum peder."

"Ama..."

"Ama dün sizi Santo Stefano'da görünce, Tanrı tarafından gönderilmi bir i aret oldu unuzu anladım. Tam ben size çözmeye söz verdi im bilmecenin cevabını bulmu ken çıktınız kar ıma. Hatırlıyor musunuz verdi im sözü? Bu bir mucize de il de nedir? Kusursuz biraderimizi borcumu ödemek üzere sizi buraya getirmek konusunda ikna ettim."

"Bana borcunuz filan yok."

"Var, peder. Tanrı bizim yollarımızı sadece kendisinin bildi i bir nedenle kesi tirdi. Belki size bilmecelerinizi çözmekte yardımcı olmam için de il de, ortak dü manımıza kar ı güç birli i yapmamız için."

Bu sözleri beni a ırttı.

"Ne demek istiyorsun?"

"Beni özgürlü üme kavu turdu unuz gün sordu unuz bilmeceyi hatırlıyor musunuz?"

Onayladım. *Oculos ejus dinumera* hâlâ benim için bir muammaydı. Forzetta'nın da bildi ini unutmum neredeyse.

"Sizden ayrıldıktan sonra Leonardo'nun atölyesine sını dım. Milano'da beni barındıracak tek yerin onun evi oldu unu biliyordum, öyle de oldu. Do al olarak üstatla konuştum. Sizinle kar ıla mamı anlattım, sizin sonsuz cömertli inizden bahsettim ve bana yardımcı olmasını rica ettim. Beni Bay Jacaranda'nın öfkesinden korumasını istemiyordum sadece, size beni o zindandan kurtarmak için onca zahmete girdi iniz için tekkür etmek de istiyordum."

"Ama sen artık üstadın ö rencisi de ilsin... yanılıyor muyum?"

"De ilim. Ama aslında bir kez onun ö rencisi olan daima ö rencisidir. Leonardo ö rencilerine hep evlatlarımı gibi davranır; bazılarımız resme devam edecek kadar yetenekli olmamamıza ra men bize kar ı hep sevecenli ini sürdürür. Ne de olsa ö rettikleri ressamlıkla sınırlı de ildir."

"Anlıyorum. Demek Üstat Leonardo'nun koruyucu kanatları altına sını dın. Ne dedi sana peki?"

"Sizin bilmecenizi ona da söyledim. Aradığınız birinin adının bu bilmecede gizli oldu unu anlattım, üstat da bilmecayı çözdü."

Kaderin cilvesi. Leonardo kendisini mahvetmek amacıyla Beytanya'ya mektuplar yazan kişinin imzasını çözmü mü, öyle mi? Merak içinde baskın dönmemi yenmeye çalışıp Mario'nun ellerini tutarak sordum:

"Söylesene, baskın mı çözmeyi?"

"Evet peder. Bilmecede gizli ismi söyleyebilirim size."

Bunun üzerine Mario yere, bacaklarımızın arasına rahibeli kartı koydu.

"Bilmecenizi sorduğumda üstat çok ağırdı" diye devam etti. "Bilmecayı gayet iyi bildiğini söyledi. Santa Maria keşişlerinden biri bir süre önce aynı bilmecayı sormuş, o da çözmüş."

"Keşiş Alessandro!"

Kütüphanecinin cesedinin üzerinde bulunan, yerdekine benzer bir iskambil kârdının arkasına yazılmış mısraları hatırlayınca irkildim. Birden her şey açıklıkta kavumu tu: Kâhin, maskesini düştürdü önünü örenince öldürmü olmalıydı Keşiş Alessandro'yu; ardından da Leonardo'yu gözden düştürmek için bir plan yapması gerekmişti. Silik bir keşiş öldürmek kolay olmuştur herhalde ama düşün gözdesi olan bir ressam için durum farklıydı. Dolayısıyla onu heretiklikle suçlamayı tercih etmişti. Beytanya'ya yazdığı mektupların açıklaması buydu.

Mario hayal gücümün daha ileri gitmesine izin vermeden devam etti:

"Evet peder. Keşiş Alessandro. Üstadın sözlerini gayet iyi hatırlıyorum: keşiş bilmecenin, iskambille mısraların yakından ilikili oldu unu söyledi. Sizin mısraları anlamak rahibeli kart olmadan mümkün deildi; kart, aradığınız ismin ipucunu barındırıyordu. Aynı sikkenin iki yüzü gibi."

Mario'ya daha açık konumasını rica ettim. Bunun üzerine delikanlı Milano'da kendisine verdiği kârdı yazılı Latince cümleyi alıp Visconti Sforza destesine ait kârdın yanına koydu. O lanet olası yedi mısra bir kez daha karımda duruyordu:

*Oculos ejus dinumera,
sed noli voltum adspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.*

Veritas

"Aslında üç a amalı basit bir bilmece" dedi. " İlk a ama, bilmeceyi çözmenize yardımcı olacak iskambil kâ ıdının belirlenmesi. 'Gözlerini say, ama yüzüne bakma.' Çok basit bir anlamı var. Dikkat ederseniz, bu kâ itta kadının yüzü dı ında bir tek göz bulmak mümkün."

"Öyle mi? Nerede?"

Mario iyi vakit geçiriyormu gibi görünüyordu.

"Ku akta peder. Görmüyor musunuz? Kadının beline ba - lı ipin geçti i dü ümdeki göz. Adamınızın son derece ustalıkla kullandı ı bir e retileme."

Kuşaktaki "göz" detayı.

"Ama bu kadarla kalmıyor" diye devam etti Mario. "Dikkatinizi çekerim, aradığınız ismin sayısını hangi yanda arayacağımızı bilmiyoruz. 'Adımın sayısını yan tarafında bulacaksınız' büyük bir bilinmezi açığa çıkarıyor. Bu sayıyı sağda mı arayacağız, solda mı? Ben söyleyeyim: Kadının sağına bakmanız lazım."

"Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?"

"Üstat, steganografik bir ayrıntı sayesinde cevabı buldu."

"Steganografik mi?"

"Yunanlılar, herkesin gözü önünde olan yazılara veya eserlere gizli mesajlar yerleştirme sanatında ustaydılar peder. Yunanca'da *steganos* 'gizli yazı' demektir, burada böyle bir şey bulunduğuda çok ağıkâr. Kısacası bir imla hatasında bulunuyor: *Rinvenie* aslında 'r'siz yazılır. Bu mesajın yazarı kadar titiz biri böyle bir ayrıntıyı atlamıyolamaz; dolayısıyla mısralarınızı dikkatle tekrar gözden geçirdim ve V haricinde iaretlenmişbe harf daha buldum. Bunlar bir noktayla iaretlenmiş. Fark etmeden geçebilirsiniz ama bakınca göreceksiniz: *ejus, dinumera, sed, adspiccre* ve *tradere*. Daha önce kimsenin dikkat etmemişolması da tuhafıma gitti."

Mario'nun gösterdiği şeyi görmek için Kâhin'in imzasının üstüne ekleddim ve gerçekten de "e", "d", "s", "a" ve "t" harflerinin bu yersiz noktayla iaretlenmişolduğunu gördüm.

"Gördünüz mü şimdi?" dedi Mario ısrarla. "Bunlara bir defazlalık 'r'yi katınca, '*destra*, yani sağ kelimesini buluyoruz. Aradığımız açıklamayı bulduk."

Sanatçılar gibi de ekledi. Leonardo daha önce hiçbirimizin akılamadığı şeyi yaptı: Rahibeli kâğıtla Roma'ya yazılan mektuplardaki bilmece arasında ilahiki kurmuştu. Her şey içgüdü olsun, ister dahiyane bir görüş, doğrusu doğru ki, çözüme varmak üzere oluyumuzu başımda döndürdü.

"Bundan sonrası çok basit peder. Hafıza sanatı'ndan öğrendi imize göre, herhangi bir kompozisyonda sayıyı eller belirirler. Bu kâğıtta, göreceğiniz gibi iki elin farklı sayıda parmağı ortada görünüyor. Adamınız sağ eli seçmemiz gerektiğini söylediğine göre, demek ki adının sayısı beş."

"Hafıza sanatı mı? Sen de mi biliyorsun bu sanatı?"

"Leonardo'nun en sevdi i derslerden biridir."

"Dolayısıyla imdi de adındaki harflerin toplamı be olan bir ke i bulmam gerekiyor, de il mi?"

"Gerek yok" dedi Mario, iyice gururlanarak. "Üstat Leonardo buldu bile. Adı Benedetto.* Santa Maria'da isminin sayısal de eri 5 olan tek ke i o."

Benedetto ha? Bu açıklamayla birlikte yüzüm de i mi olmalı çünkü Mario bana bakakaldı. Benedetto ha? Rahibenin ku a ındaki tek göz gibi tek gözlü olan adam, öyle mi?

Bu istihza kar ısında ne diyece imi bilemedim.

Nasıl olup da daha önce anlayamadım tım? Tek gözlünün, ba ke i in sa kolu sıfatıyla manastırın bütün sırlarına vâkıf oldu unu ve Leonardo'ya saldıracak kadar hiddetli tek ke i oldu unu nasıl dü ünememi tim? Kâhine ili kin bilgilerime tıpatıp uymuyor muydu; onun, Toscanalı'nın dönek bir müridi oldu unu sezmemi miydim? Çehresi *Cenacolo'da* havari Tomas'ı canlandırmıyor muydu ve bu, önceleri üstadın örgütünde yer aldını kanıtlamıyor muydu?

Mario'yu kucaklarken önce kimin pe ine dü ece imi tam bilemiyordum: Ke i Alessandro'nun katilinin mi, bu sapkın Hıristiyanlar toplulu unun mu?

*) Bu adın sayısal değeri, Latin alfabesine göre harflerinin her birinin sayısal değeri toplanarak bulunur. Latin alfabesinde J, U, W, Z gibi kimi harflerin bulunmadığı göz önünde bulundurulmalıdır; bu durumda sayı tablosu aşağıdaki gibidir:

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	X
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Bu tabloya göre Benedetto'nun sayısal değeri 86'dır; bu toplamı oluşturan rakamları da kendi aralarında toplayarak indirgeyebiliriz: $8 + 6 = 14$. Aynı işlemi bu toplam için de yapabiliriz: $1 + 4 = 5$. Bunun haricinde, kadın papanın bulunduğu iskambilde de bir 14, dolayısıyla bir 5 bulunmaktadır. Bu da, belindeki ipin dört düğümündeki 14 dönüştür. Bu da olağandışı bir sayıdır, çünkü böyle durumlarda olağan sayı, İsa'nın çarpmıha gerildiğinde aldığı on üç yaraya denk düşen 13 sayıdır.

Ke i Benedetto tekrar le enin üzerine aksırdı ve yine pıhtı halinde kan tükürdü.

Kötü görünüyordu. Hem de çok kötü.

Santo Stefano düzlü ünde altı saat boyunca açık havada, karın üzerinde, baygın halde, yalınayak yattıktan sonra, tek gözlü normal nefes alamaz olmu tu. Öksürüyordu. Ci erleri su dolmu tu, hareket etmesi giderek zorla ıyordu.

Ba ke i hastaneye gönderilmesini emretti. Orada yatırılıp di er hastalardan ayrıldı, kokulu bu ular yapıldı, her gün kan alındı ve iyile mesi için hararetle dua edildi. Ama Benedetto uyuyamıyordu. Ate i yükseldikçe yükseliyordu, herkes ölece inden üphe ediyordu.

Ocak ayının son günü, Santa Maria ke i lerinin en hırçını, bitkin bir halde ölüm dualarının yapılmasını rica etti. Ö leden sonrayı sayıklayarak geçirmi , garip dillerde anla ılmaz cümleler söylemi , biraderlerini azarlayıp ruhlarının kurtulmasını istiyorlarsa yemekhaneyi ate e vermeleri için ısrar etmi ti.

Benedetto'ya kutsal ya ları süren, cemaatin elli yıl boyunca hizmet vermi duayeni, Benedetto'nun eski dostu Ke i Nicola Zessatti oldu. Daha önce günah çıkarmasını söylemi ama tek gözlü istememi ti. Santo Stefano'da olanlarla ilgili tek kelime bile etmek istemiyordu. Bütün çabalar bo a çıktı. Ne duayen, ne de ba ke i , benim akıbetimle ya da bize saldıran adamlarla ilgili tek kelime koparamadılar kendisinden.

Çaresizlik içinde birkaç gün geçirdiklerini biliyorum. Ne kadar garip gelse de, Ke i Jorge'nin de onlara yardımını dokunmadı. Sadaka sorumlusu kar ımıza çıkan siyahlı ke i leri pek

hatırlamıyordu. Hem gözleri iyi görmüyordu, hem de ya ı ona azizlik ediyordu. Dolayısıyla, tek gözlünün aralarından birine bıçakla saldırdı ını söyledi inde, delirdi ine hükmettiler. Jorge Santa Maria hastanesine, Benedetto'yla aynı bölüme yatırıldı; elleri donmu tu, so uk alınlı ıysa, mucize eseri kısa zaman da iyile ti.

Üçüncü biraderim Ke i Mauro'ya gelince; olanların etki siyle dili tutulmu tu, günlerdir konu muyordu. Genç oldu undan so uktan fazla etkilenmemi ti ama Santa Maria'ya döndü ünden beri hücrelerinden çıktı ını gören olmamı tı. Onu ziyaret edenler, bo bakı larını görünce deh ete dü tüler. Herhangi bir ey yiyemiyor, kendisiyle konu uldu unda dikkatini veremiyordu. Aklını oynatmı tı.

Ba ke i e Peder Benedetto'nun kötüledi ini haber veren, Ke i Jorge oldu. 31 Ocak Salı günüydü. Sadaka sorumlusu Bandello'yu yemekhanede buldu; Leonardo'yla *Cenacolo'nun* son geli melerini gözden geçiriyordu.

Donna Beatrice'nin cenazesinden ve benim ortadan kaybolu umdan sonra, Toscanalı i lerine görülmedik bir hararetle sarılmı tı. Durup dururken eserini bitirmek için acele ediyordu. Örne in o gün Aziz Yuhanna'nın ergen çehresine son rötu ları yapmı tı ve her eye üpheyle bakan ba ke i e gururla göstermekteydi.

Havari mükemmel olmu tu. Uzun sarı saçları omuzlarına dökülmü , bakı ları mahmur, gözleri a a ı çevrilmi , ba ı itaat edercesine sa a e ikti. Çehresi etrafa ık saçıyordu. Bakanı mistisizme davet eden do aüstü, sihirli bir ı ıltıyla parlıyordu.

"Bu çehreye bir genç kızın modellik etti ini duydum."

Jorge yemekhaneye girdi inde ilk duydu u, ba ke i in bu si-temi oldu. Bulundu u yerden, üstadın gülümsedi ini göremedi.

"Dedikodular çabuk yayılıyor" dedi Leonardo müztehzi.

"Ve sizin tahta ku larınızdan çok daha uzaklara gidebiliyor."

"Pekâlâ muhterem ba ke i . nkâr etmeyece im. Ama bana kızmadan önce unu bilmeniz gerekir ki, genç kızı sadece

sa'nın çok sevdi i havariye birkaç rötu yapmak için kullandım."

Jorge üstadın hırçınlı ının üstünde oldu unu derhal anladı.
"Demek ki do ru."

"Yuhanna çok yumu ak bir insandı Peder Bandello" diye devam etti Leonardo. "Bildi iniz gibi, havarilerin en genciydi ve sa onu küçük karde i gibi severdi. Hatta evladı gibi. Ke i lerinizin arasında, Yuhanna'nın nci'l'deki tasvirine uygun saflıkta birini bulamadı ımı da biliyorsunuzdur. Portresini tamamlamak için masum bir genç kızdan yararlanmı olmamın ne önemi var? Size sundu um sonuca bakınca, bunda ne kötülük görüyorsunuz?"

"Peki bu genç kızın kim oldu unu söyler misiniz?"

"Elbette söylerim." Leonardo kibarca e ildi. "Ama tanıdı ını sanmıyorum. Adı Elena Crivelli. Soylu bir Lombardiyalı ailenin kızı. Birkaç gün önce Üstat Luini'yle birlikte atölyeme geldi. Onu görür görmez, *Cenacolo*'yu bitirmem için Tanrı tarafından bana gönderildi ini anladım."

Ba ke i üstada yan yan baktı.

"Ah, onu bir görseydiniz!" diye devam etti ressam. "Kusursuz, büyüleyici bir güzelli e sahip, Yuhanna'nın çehresi için biçilmi kaftan. Yuhanna'mızın u andaki saadet ifadesini bana o arma an etti."

"Ama Paskalya yeme inde genç kız yoktu üstat."

"Bundan kim emin olabilir muhterem peder? Ayrıca ben Elena'nın sadece ellerini, bakı larını, dudaklarındaki teslimiyet ifadesini ve elmacık kemiklerini kullandım, yani en masum özelliklerini."

"Muhterem peder..."

Konu mada bir bo luk olmasını sabırsızlıkla bekleyen Ke i Jorge'nin müdahalesi Bandello'ya cevap verme fırsatı bırakmadı. Ke i aceleyle diz çöktükten sonra ba ke i in kula ına yakla arak tek gözlünün sa lı ına ili kin kötü haberi ilettiler.

"Benimle birlikte gelmeniz gerek" diye fısıldadı. "Hekimler fazla vaktinin kalmadı ını söylüyorlar."

"Nesi var?"

"Nefes alamıyor, teni de gittikçe soluyor peder."

Leonardo Jorge'nin sargılı ellerine merakla baktı ve birkaç gün önce Milano dı ında saldırıya u rayan ke i lerden biri oldu una hükmetti.

"Bana sorarsanız" diye araya girdi, "biraderiniz veremden mustarip. Tedavisi olmayan, ölümcül bir hastalık."

"Ne diyorsunuz?"

"Tarif etti iniz belirtiler verem belirtileri. Uygun görürseniz, ıstırabını hafifletmek için tıbbi bilgilerimden yararlanabilirsiniz muhterem biraderlerim. nsan vücudunu yeterince tanıyorum, size etkili bir tedavi önerebilirim."

"Siz mi?" dedi Bandello. "Ondan nefret etti inizi sanıyordum..."

"Yapmayın peder. Minnet borçlu oldu um birinin kötülü- ünü isteyebilir miyim? Hatırlayacak olursanız, Ke i Benedetto to *Cenacolo'dâ* Aziz Tomas'a modellik etti. Yuhanna'yı resmederken beni aydınlatan Elena'dan nefret edebilir miyim? Ya da çehresini Yahuda skariyot'a ödünç veren kütüphaneciden? Hayır. Biraderinize *Cenacolo'nun* en önemli havarilerinden birinin çehresini borçluyum."

Ba ke i ba ını e erek nezaketine te ekkür etti; üstadın sözlerindeki istihzanın farkına varmamı tı. Aziz Tomas'ın, Ke i Benedetto'nun genç halinin bütün özelliklerini sergiledi i do ru ydu. Hatta Toscanalı yüzündeki vahim sakatlı ı gizlemek için onu profilden resmetme zahmetine bile katlanmı tı. Ama Benedetto'yla üstadın uzun zamandır aralarının iyi olmadığını da do ru ydu.

Leonardo Bandello'nun izniyle fırçalarını alalecele topladı, boya i ellerini kapattı ve hızlı adımlarla yakındaki hastaneye do ru yola koyuldu. Yolda Ke i Nicola da onlara katıldı; gü- mü kutsanmı su kabını ve kutsanmı ya ların bulundu u i- eyi götürüyordu.

Ke i Benedetto'yu ikinci katta, az sayıdaki tek ki ilik odaların birinde bir yatakta yalnız buldular; yata ı tavandan asılı iri bir keten bezle örtülüydü. Kapısına geldiklerinde üstat ke i lerden kendisini bahçede beklemelerini rica etti. Tedavinin ilk a amasının mahremiyet gerektirdi ini açıkladı; kendisi gibi veremin ölümcül yayıntılarına ba ı ık olan insanların sayısı pek azdı.

Leonardo tek gözlünün yata ının kar ısında tek ba ına kaldı ında, aralarındaki bezi çekti ve huysuz ihtiyara baktı. "Onu dü manlarından kurtaracak makine niçin hâlâ icat edilmedi?" diye dü ündü. Cesaretini toplayıp uyandırmak için sarstı.

"Siz ha?"

Ke i Benedetto heyecanla do ruldu.

"Ne i iniz var burada?"

Leonardo ölüm dö e indeki ke i i merakla inceledi. Bekledi inden daha kötü görünüyordu. Yanaklarındaki mavimsi gölge hayra alamet de ildi.

"Da da saldırıya u radı ınızı duydum biraderim. Gerçekten üzüldüm."

"Riyakârlı ı bırakın Üstat Leonardo!" Tek gözlü öksürüp balgam çıkardı. "Olup bitenleri siz de benim kadar iyi biliyorsunuz."

"E er öyle dü ünüyorsanız..."

"Concorezzo'lu biraderlerinizdi, de il mi? Tanrıyı reddeden ve nsano lu'nun ilahi niteli ini inkâr eden o erefsizler... Defolun buradan! Bırakın huzur içinde öleyim!"

"Hasta oldu unuzu ö renir ö renmez sizi görmeye geldim, Benedetto. Bence acele hüküm veriyorsunuz. Hep öyle yaparsınız zaten. Sözü nü etti iniz ki iler Tanrıyı reddetmiyor. Onlar Kurtarıcıya ilk havarilerin taptı ı gibi tapan gerçek Hıristiyanlardır."

"Yeter! Daha fazlasını duymak istemiyorum! Bana bundan söz etmeyin! Gidin buradan!"

Tek gözlü öfkeden kıpkırmızı kesilmi ti.

"Bir an durup dü ünecek olursanız peder, o ' erefsizler' hayatınızı ba ı lamakla size inanılmaz bir merhamet göstermi oldular. Üstelik aralarından bazılarını gözünüzü kırpmadan öldürdü ünüzü bile bile."

Ke i in öfkesi bir anda a kınlı a dönü tü.

"Bu ne cüret, Leonardo?"

"Sizin neye dönü tü ünüzü biliyorum. Beni buradan ko-parmak ve bütün bu insanların inancını karanlıkta bırakmak için elinizden geleni yaptı ınızı da biliyorum. Önce Ke i Alessandro'yu öldürdünüz. Ardından Birader Giulio'nun kalbini ikiye biçtiniz. Kusursuzluk yolundaki biraderleri mavalları-nızla serseme çevirdiniz..."

"Heretiklik yolundaki desek daha do ru olur" dedi Benedetto, tek gözünü fal ta ı gibi açarak.

"Ve sırf kendinizi dı layarak bana kar ı gizli bir soru turma ba latılması için Roma'ya *Kehanet* ba lıklı, felaket habercisi imzasız mektuplar gönderdiniz. Öyle de il mi?"

"Lanetim üzerinize olsun Leonardo!" Ke i in gö sü hırıldadı. "Lanetim ebediyen üzerinize olsun!"

Ressam hiç istifini bozmadan yanından hiç ayırmadı ı beyaz bez kesesini ku a ından çözdü ve yata ın üzerine bıraktı. Kесе her zamankinden daha dolu görünüyordu. Üstat törensel bir edayla keseyi açtı, içinden çıkardı ı mavi kaplı küçük kitabı iltenin üzerine koydu.

"Tanıdınız mı?" dedi kurnazca gülümseyerek. " imdi bana lanet okusanız da, ben sizi ba ı lamak üzere geldim buraya peder. Ve size selamet sunmaya. Hepimiz Tanrının kullarıyız, selameti hak ediyoruz."

Kitabı iki karı ötesinde görünce Benedetto'nun gözü heyecandan açıldı.

"Aradı ınız buydu, de il mi?"

"*Inte...rrogatio Johan...nis*" diye heceledi Benedetto, kitabın sırtında yazılı adına bakarak. "Yuhanna'nın Son Ahdi! Rabbin gökyüzünde, gizli ak am yeme inde çok sevdi i müridine verdi i cevapların yazılı oldu u kitap."

"Gizli Ak am Yeme i, do ru. Dünyaya sergilemeye karar verdi im kitap."

Benedetto kitaba dokunmak için zayıf kollarından birini uzattı.

"E er bunu yaparsanız Hıristiyanlık sona erer" dedi, durup derin bir nefes alarak. "Bu kitap lanetli. Bu dünyada hiç kimse onu okumayı hak etmiyor... Öteki dünyada, Göklerdeki Babamız'ın yanında ise, kimsenin ona ihtiyacı yok. Yakın onu!"

"Oysa bir zamanlar onu elde etmek istemi tiniz."

"Evet, do ru" diye homurdandı tek gözlü. "Ama kendini be enmi lik günahı i leyece imi anladım. Sizin giri iminizi onun için terk ettim. Sizin için çalı maktan onun için vazgeçtim. Alessandro ve Giberto Biraderler gibi benim de kafamı saçma sapan eylerle doldurdunuz; ama ben sizin niyetinizi vaktinde anladım..." dedi acıyla kıvranarak... "ve sizden kurtulmayı ba ardım."

Yüzü iyice solan tek gözlü elini gö süne götürdü, sonra bo uk bir sesle devam etti:

"Ne istedi inizi biliyorum Leonardo. Katolik Milano'ya acayip fikirlerle geldiniz... Arkada larınız, Botticelli, Raffaello, Ficino, hepsi kafanızı Tanrıya ili kin bo inançlarla doldurdular. imdi de Tanrıyla aracıya, Kiliseye gerek kalmadan do rudan temas kurmanın formülünü dünyaya açıklamak istiyorsunuz."

"Tıpkı Yuhanna'nın yaptı ı gibi."

"Halk bu kitaba inanırsa, Yuhanna'nın Gökyüzü Krallı ında Rab'la konu tu unu ve oradan dönüp konu tuklarını yazdı nı bilirse, kimsenin Petrus'un rahiplerine ihtiyacı olur mu?"

"Görüyorum ki anlamı sınız."

"Magripli'nin bunca zaman sizi desteklemesinin sebebinin de..." Benedetto tekrar öksürdü, "Roma'yı zayıf dü üreerek güçlenmek oldu unu biliyorum. Eserinizle iyi Hıristiyanların inancını de i tirmek istiyorsunuz. Siz bir eytansınız. Lucifer'in o lusunuz."

Üstat gülümsedi. Ölüm dö e indeki ke i ne kadar titiz bir planı oldu unu hayal bile edemiyordu: Leonardo aylardır Fran

sız ve talyan ressamların *Cenacolo'yu* görüp kopya etmelerine izin veriyordu. Andrea Solario, Giampietrino, Bonsignori, Buganza ve daha niceleri, tekni ine ve figürlerin benzersiz yerleşimine hayran olarak resmini kopya etmişler ve Avrupa'nın büyük bölümünde yaymaya başlamışlardı. Üstelik tartışılır *a secco** resim tekni i dayanıksız oldu undan, eserini kopya etme projesi aciliyet kazanmıştı. *Cenacolo* mucizesi, üstadın iste iyle yok olmaya mahkûmdu ve sadece sürekli, titiz ve planlı bir yeneden üretme ve her yerde yayma çabası gerçek projesini kurtarabilirdi... Ve bu arada tarihte hiçbir sanat eserinin ba aramadığı eyi ba ararak sırrını yayabilirdi.

Leonardo cevap vermedi. Niye versindi ki?

Yuhanna'nın, u anda tek gözlünün yata ının üstünde açık duran ncil'in yazarının çehresini tamamlarken kullandığı fırçalara sürdü ü vernik ve tinerin kokusu ellerine sinmişti. Aynı kitabı Milano dukleri Visconti Sforza'lar destelerindeki rahibe kâidında kapalı olarak resmetmişlerdi; Floransa katedrali Santa Maria dei Fiore'nin girişinin hemen üstünde, Meryem Ana'nın kuca ında görünen de aynı kitaptı. Kısacası, Leonardo'nun imdi dünyaya açıklamaya niyetlendi i gizli bir kitap.

Leonardo tek kelime etmeden kitabı alıp ilk sayfasını açtı. Benedetto'dan, yemekhanedeki Rabbin yeme i sahnesini hatırlamasını ve planını anlamak için çaba göstermesini rica etti. Sonra büyük bir ciddiyetle kitabı alıp okudu:

Ben, sizin karde iniz olan ve ıstıraptan payımı aldı ım için gökyüzü krallığı na girebilen Yuhanna, Rab sa Mesih'in gö süne yaslandı ımda, ona dedim ki: "Rabbim, sana kim ihanet edecek?" O da bana cevap verdi: "Benimle aynı tabaka el uzatan. eytan o sırada onun içine girdi, o anda beni nasıl ele verece ini dü ünmeye başlamıştı bile".

*) Kuru fresk, (ç.n.)

Benedetto irkildi:

"*Cenacolo'da* resmetti iniz bu... Yüce Tanrım."

Leonardo onayladı.

"Lanet olası yılan!" dedi Benedetto öksürerek.

"Yanlı anlamayın peder. Benim eserim bu ncil'in bir sahenesinden ibaret de il. Yuhanna Rab'be dokuz soru sordu. kişise eytan'la ilgiliydi, üçü maddenin ve ruhun yaradılı ıyla, üçü Yahya'nın vaftiziyle ve sonuncusu da sa'nın dönü ünü müjdeleyecek olan i aretlerle. I ık ve gölgeye, iyilik ve kötülü e, dünyayı harekete geçiren zıt kutuplara ili kin sorular..."

"Ve bütün bunlar bir büyü içeriyor, biliyorum."

"Biliyor musunuz?"

Üstadın yüzünde a kınlık okunuyordu. Ölümüne kar ı direnen ihtiyarın zekâsı hâlâ keskindi.

"Evet..." dedi nefes nefese: "*Mut nem a los noc...* Roma'da kiler de biliyorlar. Ben ilettim kendilerine. Pek yakında sizi yakalayıp bunca sabırla örgütledi iniz eyi paramparça edecekler Leonardo. te o gün, ben mutlu ölece im üstat."

*On iki gün sonra
Milano, 22ubat 1497*

"Mut nem a los noc..."

O garip cümleyi ilk kez Aziz Petrus Kürsüsü Yortusu'nda duydum. Ke i Benedetto ruhunu Santa Maria hastanesinde, o korkunç öksürük krizlerinin birinin ortasında Tanrı'ya teslim edeli yakla ık iki hafta olmu tu. Tanrı onun kibrini cezalandırdı. Roma'nın Üstat Leonardo'ya gazabını aç ı a çıkararak projesini yerle bir etmesini görmeye Kâhin'in vakti yetmedi. Hızla kötüledi. Gece gündüz onunla ilgilenen hekimler, ihtiyarın sesi çıkmaz olup bütün vücudu su topladı nda teslim oldular.

Benedetto Küllenme Çar ambası* günü ak amüzeri tek banna, ate ler içinde yanarak, beni yanına getirtip Toscanalı aleyhinde kı kırtmak için umutsuzca bir çaba içinde, saplantı halinde adımı mırıldanarak öldü. Ne yazık ki benim *bonhommelar* arasındaki inzivamdan dönmemeye daha çok vardı.

imdi, Mario Forzetta'nın beni Milano'ya göndermek için o belirli ânı bekledi ini dü ünüyorum. Concorezzo'da kald ım haftalar boyunca Mario tek gözlünün hastal ından bana hiç söz etmedi; onun aleyhinde hareket etmem, be inci emre karşı gelerek günah i ledi ini Engizisyona bildirmem için beni ikna etmeye çalı madı, ona olan nefretini kumadı. Tutumu beni çok a ırttı. Gizli yazının sırları konusundaki ö renimi sayesinde Peder Benedetto'nun maskesini dü ürmeyi ve karma ık im

*) Hıristiyan yortu takviminde Büyük Perhiz'in ilk günü. (ç.n.)

zasını çözmeyi ba armı tı; ama garip ahlak anlayı ı, din karde -
lerinin katledilmesinin intikamını almasını yasaklıyordu. Bu ne
tuhaf bir inançtı.

Concorezzolu'ların beni temelli orada tutacaklarını dü -
ünmeye ba ladım. Hayata olan a ırı saygıları yüzünden i imi
bitirmediklerini anladım; ama köydeki herkesin, beni serbest
bıraktıkları takdirde hayatlarının tehlikeye dü ece inin bilin -
cinde oldu undan da haberdardım.

Tartı ma günler boyunca sürdü. Bu süreden yararlanarak
onların arasına karı ıp âdetlerini ö rendim. Dua etmek için as -
la bir kiliseye adım atmadıklarını ö renmek beni a ırttı. Bir
ma araya girmeyi ya da açık havayı tercih ediyorlardı. Onla -
ra ili kin bilgilerimin ço u do rulandı; örne in haçı reddettik -
leri, kutsal kalıntıları tanımayıp maddi bedeninin mundar, hatta
bir zamanlar büyük azizlerin ruhunu barındırdı ı halde eyta -
ni saydıkları. Ama beni çok a ırtan eyler de ke fettim. Örne -
in, ölüm kar ısındaki sevinçleri. Her geçen gün, tensel kılıfla -
rından kurtulup Tanrı'nın aydınlık ruhuna yakla acakları âna
biraz daha yakın olmalarına ükrediyorlardı. Kendilerine "Ger -
çek Hıristiyan" diyen bu adamlar bana merhametle yakla ıyor,
beni ayınlerine katmak için büyük çaba gösteriyorlardı.

Günün birinde Mario odama gelip tela içinde beni
uyandırdı; hemen giyinmemi rica etti ve da dan a a ı, Porta
Vercellina'ya giden parke ta lı yola götürdü. Ben sersem gibiy -
dim. Genç kusursuz, cemaatinin tamamını tehlikeye atacak bir
karar vermi ti: Bir Katharosçu cemaatini içeriden görmü , du -
alarına ahit olmu , Hıristiyanlı ın son "kusursuzlarının zaaf -
larını bilen bir Engizitörü serbest bırakıyordu. Her eye ra men
bana özgürlü ümü geri verme tehlikesini göze alıyordu. Niçin?
Ve neden o gün, öyle aceleyle?

Çok geçmeden ö renecektim.

Beni dükün arazisine götürecek yola yakla tı ımızda, Ma -
rio ilk ve son olarak farklı bir tonda konu tu benimle. Üstün -
de bembeyaz, dizlerine kadar inen yünlü bir harmani vardı, gü

saçlarını bir bantla toplamı tı. Beni son bir tuhaf ayine götürür gibiydi.

"Peder Leyre" dedi ciddi bir edayla, " sa'nın gerçek müritlerini tanıyorsunuz artık. Silah kullanmadı ımızı, do aya zarar vermedi imizi kendi gözlerinizle gördünüz. Zaten bu sebepten ötürü ve sa'nın ilk izleyicileri sizi özgürlü ünüzden mahrum etmemizi asla kabul etmeyecekleri için, sizi daha fazla tutamayaca ız. Siz bundan farklı bir dünyaya aitsiniz. nsanların Tanrıya sırtlarını döndükleri bir demir ve altın dünyası..."

Cevap vermek istedim ama Mario izin vermedi. Bana bir dosttan ayrılırmı gibi hüznle bakıyordu.

" u andan itibaren" diye devam etti, "kaderimiz sizin elinizde. Haçlı seferlerinizde mükemmelen dile getirilmi ti: *Deus lo volt!* Baba böyle istedi. Ya bizi ba ı layıp bizim saflarımıza katılarak siz de bir kusursuz olursunuz; ya da bizi ele verir, ölümümüze ve evlatlarımızın mahvına sebep olursunuz. Ama hangi yolu izleyece inizi siz özgür iradenizle seçeceksiniz. Biz ne yazık ki baskı altında ya amaya alı ız. Bu bizim kaderimiz."

"Beni serbest mi bırakıyorsun?"

"Aslında tutuklu de ildiniz zaten peder."

Ne diyece imi bilemeyerek baktım ona.

"Sizden bir tek ey rica edece im: Bizi Engizisyona teslim etmeden önce, sa'nın da bir kanun kaça ı oldu unu hatırlayın."

Bu sözleri söyledikten sonra Mario beni kucaklayıp sıkıca sarıldı. Ardından, afa ı müjdeleyen belli belirsiz aydınlı a bakarak içinde ekmek ve biraz meyve bulunan küçük bir çıkın verdi elime ve Milano yolunda tek ba ıma bıraktı.

"Yemekhaneye gidin" diye buyurdu, yoku yukarı ormana dalmadan önce. "Yemekhanenize. Sizin bulunmadı ınız süre içinde sizi etkileyecek birçok olay oldu. Bunları dü ünün ve sonra hangi yolu seçece inize karar verin. Umarım bir gün tekrar kar ıla ır ve din karde leri olarak göz göze bakı rız."

Dört saat yürüdüktan sonra ufukta Milano surlarının siluetini seçtim. Yüce Tanrı beni ne garip bir sınava tâbi tuttu! Mario beni dükün sarayına dümanı Ke i Benedetto'yu ortadan kaldırmam için mi iade ediyordu, yoksa bilemedi im ba - ka bir nedenle mi?

Concorezzo'da geçirdi im günlerin beni ne kadar de i tirdi ini muhafız karakoluna yakla tı imda anladım. Giri te dükün muhafızı bana selam bile vermedi. Onun nazarında yakla ık bir ay önce Santo Stefano ormanında kaybolan saygıde er Dominiken de ildim artık. Ona kabahat bulamadım. Bütün kent, o adamın bir pusuda can verdi ini sanıyordu. Kimse beni beklemiyordu. Baya ı ve pis bir görünümüm vardı, bir köylü gibi giyinmi tim. Üzerimdeki siyah pantolon ve kaba koyun postuyla çobana benziyordum. Gür ve kara bir sakal yüzümü örtüyordu. Tıra lı saçlarım bile uzamaya ba lamı tı, rahip oldu um anla ılmıyordu.

Muhafız karakolunu kimseye bakmadan geçtim ve beni Santa Maria'ya götürecek dar sokaklara daldım. Hava güne li ve günlerden cumartesi olmamasına ra men kentte bir bayram havası vardı. Manastırın çevresi bayraklarla, çelenklerle, kurdelelerle süslenmi ti; sokaklarda çok sayıda insan sohbet ediyordu. Görünü e bakılırsa, dük az önce, önemli bir kutlamaya giderken oradan geçmi ti.

Bütün bu amatanın sebebini bir kadının a zından duydum: Leonardo *Cenacolo'yu* tamamlamı tı ve Ekselansları Magripli Ludovico bütün ihti amıyla alelacele resmi görmeye gitmi ti.

"*Cenacolo'yu*. mu?"

Kadın bana gülerek baktı.

"Siz nerede ya ıyorsunuz?" dedi bir kahkaha atarak. "Bütün kent halkı resmi görmeye gidecek! Herkes! Bir mucizeymi diyorlar. Gerçek gibiyim . Ke i ler bir ay boyunca herkes görebilsin diye manastır ı açık tutacaklar."

Mideme sanki bir yumruk oturdu. Toscanalı üç yıldan uzun süredir üzerinde çalı tı ı i bitirmi ti; ama Kâhinin ne pahası

na olursa olsun durdurmak istedi i korkunç projeyi de bitirmi miydi acaba? Peki ya ba ke i ? O da eserin büyüüne mi kapılmı tı? Özel yardımcısının gerçek kimli i konusunda ba ke i i derhal haberdar etmem gerekmiyor muydu? Kar ısına nasıl çıkacaktım peki? Beni kaçıranlar hakkında ne diyecektim?

Magenta caddesine kadar tırmandıktan ve manastırın etrafını dola an uzun kuyru u geçtikten sonra, a kınılıktan dilim tutuldu. Milano Dükü dev bir platformun üzerinde, siyah kadifeden bir tunik ve sırma eritli bir apkayla muhte em bir görünümlü sergiliyor, kentlin ileri gelenleriyle sohbet ediyordu. Aralarında matematikçi Luca Pacioli'yi de gördüm, rahat görünüyordu. Biri, daha birkaç gün önce Magripli'ye, Yaradılı 'ın sırlarını açığı çıkardı ı *lahi Oran Üzerine* adlı kitabını sundu unu söyledi. Saray vakanüvisi Antonio Billi'nin, az önce gördü ü güzellikten gözleri kama mı gibiydi.

Üstat Leonardo'yu da gördüm; ikinci plana çekilmi , küçük bir hayranlar toplulu uyla bir ey konu uyordu. Hazır bulunanların hepsi çok ık giyinmi ti ama biraz gergin görünüyordlardı. Birinin gelmesini beklermi ya da törende bir eylerin öngörüldü ü ekilde gerçekle medi ini bilirmi gibi etrafa bakıp duruyorlardı.

Olup bitenleri etraftakilerin konu malarından anlamak için öyle bir çaba gösteriyordum ki, birinin kalabalığı arasından kendine yol açarak bana do ru ilerlemekte oldu unu fark etmedim.

"Sen beni koru Tanrım!" diye haykırdı, yanıma gelip omzuma dokunarak. "Herkes sizi öldü sanıyordu, Peder Leyre!"

Yanıma gelen kaz tüyüyle süslü mor apkalı, kılıcı beline asılı, süvari çizmeli, yapılı adam Oliverio Jacaranda'ydı. Onca Lombardiyalı arasında telaffuzu onu ele veriyordu.

"Yüzleri asla unutmam. Hele sizinkini!"

"Don Oliverio..."

spanyol beni tepeden tırna a süzdü, neden siyah beyaz Dominiken kıyafetimi giymemi oldu umu anlayamadı. Santa Maria Meydanı'na arabasıyla Leonardo'nun eserini görme

ye gelmi ti. De erli nesnelere tüccarı sıfatıyla ayrıcalıklı bir konumdaydı ve *Donna* Beatrice'nin cenazesinden bu yana kentin en önemli sosyal olayının merkezinde bulunabiliyordu.

"Peder..." dedi kekeleyerek. "Ba ınıza ne geldi, söyler misiniz? Pek iyi görünmüyorsunuz. Nedir bu üstünüzdeki kıyafet?"

Durumumu ele vermeden inanılır bir mazeret uydurma ya çalı tım. ki haftayı a kın bir süre boyunca, onun hapsetti i ahsın çatısı altında bulundu umu söyleyemedim. Sadakatsizlik olurdu ve böyle bir if aat kar ısında Tanrı bilir spanyol nasıl bir tepki gösterirdi.

"Latince bilmeceler çözmeye merakımı hatırlıyor musunuz?"

Jacaranda onayladı.

"Milano'ya böyle bir bilmece çözmeye geldim, tarikat başkanımın emriyle. Çözebilmek için de, bir süre boyunca ortadan kaybolmam gerekti. imdi de ara tırmalarımaya devam etmek üzere tebdili kıyafetle geri geldim. Bu yüzden sizden ke-tum olmanızı rica edeceğim."

"Ah bu ke i ler! Hep esrareniz!" deyip gülümsedi. "Demek San Francesco il Grande'deki cinayetleri ara tırmaya devam etmek için ortadan kaybolmuş gibi yaptınız, öyle de il mi?"

"Bunu da nereden çıkardınız?" dedim a kınlıkla.

"Görünü ünüzden tabii. Bu kentte benim bilmedi im pek az ey oldu unu söylemi tim size. Kılı ınız bana Fransiskanlar'ın *Mastasının* kar ısında ölü bulunan zavallıları hatırlattı."

"Ama..."

"Aması filan yok!" diye atıldı. "Yönteminize hayran oldum peder. Katili bulabilmek için kurban kılı mına girmeyi asla akıl edemezdim..."

Sustum.

Günün birinde onunla kar ıla tı im takdirde aramızda tatsız bir konu ma geçeceğim defalarca hayal etmişim oldu umdan, birdenbire benim adıma endişelendi ini görmek beni a ırtımtı. Ne de olsa onun i ine burnumu sokmuş, onun hapsetti i birini serbest bırakmış ve Ke i Alessandro'nun ölümüne ilgili olarak Leonardo da Vinci'ye yöneltti i suçlamalara ye

terince ilgi göstermemi tim. Don Oliverio'nun dü ünecek da-
ha önemli konuları oldu u açıkltı. Antikacı kaygılı göründü gö-
züm. Forzetta'nın kaçığına neredeyse hiç de inmeyip Ke i
Alessandro'yla San Francesco hacıların ölümlelerini ara tır-
mak için olu turdu um stratejinin parçası zannederek ba ı -
ladı. Sanki benim "kusursuz" kıyafetim dikkatini en çok çeken
ey olmu tu.

"Milano'ya döneli çok zaman oldu mu?" Konuyu de i tir-
mek istedim.

"On gün kadar olmu tur. Do rusu o zamandan beri de sizi
arıyorum. Pusuya dü üp öldü ünüzü duymu tum..."

"Neyse ki do ru de il."

"Ben de buna sevindim peder."

"Söyleyin bakalım, niye arıyordunuz beni?"

"Yardımaınıza ihtiyacım var" dedi sızlanırcasına. "Tanı -
tı ımız gün Üstat Leonardo'yla ilgili söylediklerimi hatırlıyor
musunuz?"

"Leonardo'yla mı?"

Toscanalı'yı son gördü üm yere, arkama bir göz attım.
Jacaranda'nın a zından çıkmak üzere olan haksız cinayet suçla-
masını duymasını istemiyordum. Sonra onayladım.

"Güzel. Biliyorsunuz Roma'ya gittim, orada papaya yakın
bir dostum Üstat Da Vinci'nin *Cenacolo'ya* gizlemek istedi i ni-
hai sırrı bana açıkladı."

"Nihai sır mı?"

spanyolun alını üphecili im kar ısında kırıtı.

"Kütüphanecinizin mezara götürdü ü sır, Peder Leyre.
Donna Beatrice d'Este'nin benden bulmamı istedi i ama ona
teslim edemedi im 'mavi kitap'tan bulup çıkardı ı sır. Hatırla-
dınız mı?"

"Evet."

"Bu sırrı biliyorum Peder Leyre. Toscanalı'nın me hur bil-
mecelerinden biri. Siz bilmece çözmekte uzman oldu unuza ve
konunuz itibarıyla kimsenin suç orta ı olamayaca ınıza gö-
re, çözmeme yardımcı olabilece inizi dü ündüm."

Oliverio bu sözleri bastırılmı bir öfkeyle söyledi. Sesinde dostu Alessandro'nun intikamını alma arzusunu seziyordum. Hedefi yanlı tı ama yine de dostunun ona verdi i sırrı merak ediyordum. Aynı sırrın Beytanya'da da bilindi ini ve günlerdir beni bulup iletme için ellerinden geleni yaptıklarını hayalimden geçirmiyordum.

"Bana bu sırrı söyleyecek misiniz u halde?"

"Ancak *Cenacolo'nun* kar ısında, peder."

Ne garip bir duygu.

Mario Forzetta'nın beni Milano'ya iade etmeden önce verdi i paçavralar içinde Santa Maria Kilisesinin kapısından içeri girdi imde kar ıla tı ımız ke i lerden hiçbiri beni tanımadı. Tütsü kokusu beni tereddüde sürükledi. Sanki ilk kez bir kiliseye adım atıyordum. Tavanı süsleyen çiçek motifleri, kırmızı mavi baklavalara ve geometrik desenler bollu u Tanrı'nın evine yakı mayan bir a ırılık gibi göründü gözüme. O güne kadar hiç bunlara dikkat etmemi tim ama imdi birden rahatsız etmi lerd i beni.

Oliverio rahatsızlı ımı fark etmedi; beni apside do ru sürükledi, sonra sola dönüp yemekhaneye girmelerine izin verilmesini beklerken dua edip ilahiler söyleyen, upuzun bir kuyruk olu turmu müminlere do ru ilerlemek zorunda bıraktı.

Manastırda kaldı m süre boyunca ancak bir iki kere karıla mı oldu um Ke i Adriano de Treviglio spanyolu selamladı ve eline verdi i parayı memnuniyetle kabul etti. Bana kibirli bir edayla baktı ama o da beni tanımadı. Böylesi daha iyiydi. Benim so uk ve ölü bir mekân olarak hatırladı m yemekhane imdi kaynıyordu. Her zamanki gibi içinde mobilya yoktu; ama ke i ler oraya bir çeki düzen vermi , havalandırmı ve iyice temizlemi ti. Boya kokusundan iz bile kalmamı tı, üstadın bitirm i oldu u duvar resmi bütün ihti amıyla göz alıyordu.

"Gizli Ak am Yeme i..." diye mırıldandım.

Oliverio beni duymadı bile. Beni yemekhanenin ortasına kadar itti ve kalabalı ın ortasında bir bo luk açıldıktan sonra,

yarı spanyolca, yarı Lombardiya lehçesinde o sırada de erlendiremedi im bir ey söyledi.

"Buradaki esrar, eski Mısırlılarla ilgili bir ey. Havariler tıpkı Nil'in üçerli tanrıları gibi üçer üçer ayrılmalı. Gördünüz mü? Ama esas sırrı, bu sahnedeki her ahsın bir harfi temsil etmesi."

"Harf mi?" Eski *hafıza sanatı* dersleri geldi aklıma. "Ne tür harfler?"

"Sadece bir tanesi belirgin peder. Rabbin olu turdu u iri 'A' harfine dikkatle bakın. İlk ipucu bu. On kiler'in Ke i Jacobus de Voragine'den alınmış niteliklerinde gizli diğer harflerle birlikte inde, eski Mısır dilinde garip bir dua olu turuyorlar; sizin bu anlamaz cümleyi çözece inizi umuyorum..."

"Dua mı?"

Oliverio a kınılı ımdan memnuniyet duyarak onayladı.

"Evet. Leonardo'nun her havariye atfetti i, bana Roma'da gösterdikleri harfler birle tirildi inde öyle bir cümle olu uyor: *Mut nem a los noc*"

Mut.

Nem.

A.

Los.

Noc.

Heceleri birer birer tekrar ederek ezberlemeye çalıştım.

"Mısır dilinde bir metin diyorsunuz, öyle mi?"

"Ba ka ne olabilir? Mut Mısır tanrıçasıydı, firavunların büyük tanrısı 'Gizli' Amon'un e iydi. Leonardo onun bahsini Marsilio Ficino'dan duymu olmalı. Yoksa üstadın atölyesinde Ficino'nun kitaplarının bulundu unu unuttunuz mu?"

Nasıl unutabilirdim ki? Ficino, Platon, Ke i Alessandro, tek gözlü, hepsi oradaydı! Gözümün önünde! Hak etmeyenler sırlarına nüfuz edemesin diye gizlice anlamı çasına aralarında bakıyorlardı. Hepsi sa'nın gerçek havarileri gibi resmedilmi lerdı. Kısacası birer *bonhomme* gibi.

"Peki ya bu cümle Mısır dilinde de ilse?"

üpheçili im spanyolun sabrını ta ırdı. Kula ima yakla-
ip meraklılar kalabalı ının gürültüsü ve duaların u ultusu ara-
sında derdini anlatmaya çalı arak harfe dönü türülmü adam-
lar hakkında Annio de Viterbo'dan ö rendiklerini açıkladı. O
capcanlı havarileri tek tek inceledim. Bartolomeus ellerini ma-
saya dayamı , sahneyi bir nöbetçi gibi izliyordu. Küçük Yakub
Petrus'u sakınle tirmeye çalı yordu. Aralarında bir hainin giz-
lenmekte oldu u if aatından etkilenmi olan Andreas masumi-
yetini avuçlarını açarak gösteriyordu. Ve Yahuda skariyot. Yu-
hanna. Gökyüzünü i aret eden Tomas. Büyük Yakub kollarını
çapraz kavu turmu , Mesih'in çekece i i kenceyi haber veri-
yordu. Filipus. Matta. Taddeus sa'ya sırtını dönmü . Ve Simon
ellerini uzatmı , sanki masanın kö esinden bu sahneyi tekrar
seyretmeye davet ediyordu herkesi.

Bir kez daha seyretmeye.

Rabbim!

Karanlı ın ortasında im ek çakmı gibi oldu.

Pentekostes günü havarileri aydınlatan alev dillerinden bi-
ri aniden beni aydınlatmı tı sanki.

Yüce Tanrım! Ortada bilmece filan yoktu. Leonardo *Cena-
colo'* ya bir ifre gizlememi ti. Kesinlikle hiçbir ey gizlememi
ti.

Beytanya'da geçirdi im yıllar boyunca pek az ya adı ım
garip bir heyecanla altüst oldum.

"Leonardo'nun tuhaf yazı tarzına ili kin bana söyledikleri-
nizi hatırlıyor musunuz?"

Oliverio sorumun açıklamalarıyla ne ilgisi olabilece ini
anlamadan yüzüme baktı.

"Her eyi tersinden yazmasından mı söz ediyorsunuz? Bu
da onun tuhafliklarından biri. Ö rencileri, hocalarının yazdık-
larını okuyabilmek için ayna kullanmak zorunda kalıyor. Her
eyi bu ekilde yazıyor: notlarını, envanterleri, makbuzları, özel
mektuplarını, hatta alı veri listelerini!.. Delinin teki."

"Olabilir."

Oliverio'nun saflı na gülümsedim. Cevap gözlerinin önünde oldu u halde ne o, ne de Annio de Viterbo fark edebil mi ti.

"Söyl er misiniz Oliverio, u sizin Mısır duasını ne taraftan okumaya ba ladınız?"

"Sol taraftan. 'M' harfi Bartolomeus, 'U' Küçük Yakub,

Ansızın sustu.

Ba ını resmin en sa ına çevirdi ve adeta uzattı ı kollarıyla onu sahneye girmeye davet eden Simon'la kar ıla tı. Bu da yet miyormu gibi, masa örtüsünün ucundaki dü üm, "okumaya" masanın hangi tarafından ba laması gerekti ini gösteriyordu.

"Yüce Tanrım! Tersten okunması gerekiyor!"

"Nedir okudu unuz, Oliverio?"

Gördü ünden üphelenen ve tam anlayamayan spanyol, *Cenacolo* nun esas sırrını ilk kez telaffuz etti. O esrarengiz *Mut nem a los noc'u* Üstat Da Vincinin üç yıldır söyledi i ekilde hecelemesi yeterli oldu:

Con sol a men tum.

Sonsöz:

Peder Leyre'nin Son Notu

O bulu hayatımı de i tirdi.

Ani de il, yava ve durdurulması imkânsız bir de i im oldu, tıpkı bir ormanda bahar yakla ırken ya anan de i im gibi. Ba langıçta farkına varmadım; tepki göstermek istedi imde ise artık çok geçti. Sanırım Concorezzo'daki sakin sohbetlerim ve Milano'daki o ilk günlerde içinde ya adı ım karı ıklık gerçekle tirdi mucizeyi.

Santa Maria delle Grazie'nin kapılarının ziyaretlere açık oldu u günlerin geçmesini bekleyip sonra tekrar *Cenacolo*'ya döndüm ve sa'nın ellerinin altında durdum. Bir yürek gibi çarpan, neredeyse belli etmeden geli ti ini gördü üm eser tarafından takdis edilmek istiyordum. Böyle bir eyi niçin yaptı ı mı hâlâ bilmiyorum. Neden ba ke i in kar ısına çıkıp nerede bulundu umu, tutuklulu um süresince ke fettiklerimi anlatmadı ımı da bilmiyorum. Ama dedi im gibi, içimde, derinlerde bir yerde bir eyler de i mi ti. Ve bu de i iklik sonunda Papalık Devletleri ifre Dairesi'nde görevli rahip ve birader, Engi zitör ve ilahiyatçı Agustín Leyre'yi temelli gömecekti.

Bir aydınlanma mıydı? Tanrı'nın ça rısı mıydı? Yoksa delilik mi? Tutumuma ne ad verece imi bilemeden Yabal et Tarif adı verilen bu uçurumda ölmek çok muhtemel.

Artık bir önemi de yok.

Kesin olan u ki, Engizisyonu yöneten, dinin aslına uygunlu unu korumakla yükümlü Dominikenler'in oca ının orta

sında, seyredilmek ve tapınılmak üzere sergilenen Katharosçu ayini bulmak, ruhumu çarpıcı biçimde etkiledi. ncil gerçe inin tarikatımızın gölgeleri arasından kendine bir yol açtı inı, yemekhaneye gecenin içinde güçlü bir fener gibi demirledi ini ke fettim. Kırk be yıldır inandı ım gerçekten çok farklıydı: sa Onunla ileti im kurmamız için Komünyon'u asla tek yol olarak tesis etmemi ti, katiyen. Tam tersine. Yuhanna ve Mecdel li Meryem'e Tanrı'yı araçılara gerek duymadan kendi içimizde nasıl bulaca ımızı ö retmi ti. sa Yahudiydi. Tapına ın rahiplerinin Tanrıyı tapına a hapsedmekle uyguladı ı baskıyı ya amı tı. Ve ona kar ı mücadele etmi ti. On be asır sonra, Leonardo bu aydınlanmanın gizli sorumlusu olarak if aatı *Cenacolo*'ya. aktarmı tı.

Belki de o anda delirdim, kabul ediyorum. Ama her ey harfi harfine anlattı ım ekilde oldu.

O olaylardan bu yana otuz yıl geçti; her zamanki gibi akam yeme ini ma arama getirmi olan Abdul bana ayrıca garip bir haber de getirdi: Aziz Antonio'nun izleyicisi olan bir münzeviler toplulu u buraya yakın bir yere yerle mek üzere köyüne gelmi ler. Onları görebilmek için Nil'in kıyılarına bakıp durdum ama hükümlü gözlerim çadırlarını göremedi. Onlar, biliyorum ki, benim son umudum. Hayatımın bu son a amasında sırrımı ö renmeyi biri hak ederse, bu sayfaları onun eline teslim edip açıklamanın zamanı gelinceye kadar uygun bir yerde saklamanın önemini kendisine anlatabilirim. Ama artık kuvvetim giderek azalıyor, uçurumdan a a ı inip onlara yakla abilecek miyim bilmiyorum.

Ayrıca basarsam bile beni anlamaları kolay olmayacak.

Örne in Oliverio Jacaranda gözünün önünde oldu u halde *Cenacolo'nun* sırrını hiç anlayamadı. Resmin on üç kahramanının Concorezzolu *bonhommelerin* kabul etti i tek ayin olan ruhani, görünmez, mahrem bir ayin olan *Consolamentum'un* on üç harfini temsil etmeleri onun için pek bir anlam ifade etmedi. Bu simgenin, onca arzulanan, asla ele geçiremeyece i "mavi kitap"la ne kadar ba lantılı oldu unu bilmiyordu. Ve el

bette hizmetkârı Mario Forzetta'nın o kitap yüzünden kendisine ihanet etti inden de asla üphelenmedi. Bu kitap nesiller boyunca Katharosçu törenlerde mezhebe yeni katılanları ruhani Kiliseye, Yahya'nın Kilisesi'ne dahil etmek ve Babayı kendi ba larına aramayı ö retmek için kullanılmı tı.

Oliverio'nun spanya'ya döndü ünü, Tarraco harabelerinin yakınına yerle ti ini ve Papa Alexander'le i yapmaya devam etti ini biliyorum. Bu sırada Leonardo *Gizli Ak am Yeme i'ni* ö rencisi Bernardino Luini'ye teslim etti; ardından Langue doclu bir sanatçıya teslim edilen eser Carcassonne'da Fransız Engizisyonu'nun eline geçti ama yorumlanamadı. Luini hayatında hiç kutsanmı ekmek resmetmedi. Marco d'Oggiono ve di er ö rencilerinden herhangi biri de.

Garip bir akıbeta u rayan bir ba kası da, benim bizzat ta nı amadı ım Elena oldu. Üstada modellik ettikten sonra akıllı küçük kontes Yahya'nın Kilisesi'nin belki de hiçbir zaman kurulamayaca ını anladı. Bu yüzden atölyeden uzakla tı, talihsiz Bernardino'nun pe ini bıraktı ve Fransa sınırına yakın bir yerde Azize Chiara tarikatına ba lı bir manastır kurdu. Elena'nın keskin zekâsından etkilenen Leonardo, sonunda soyuyla ba lı oldu u büyük sırrı ona açıkladı: Soyundan geldi i Mecdelli Meryem, sa Arimatealı Yusuf'un hazırlamı oldu u mezarın dı nda dirildi inde, O'nu ı ık halinde görmü tü. Kilise asırlar boyunca Leonardo'nun yaptı ını yapmayı reddetmi , Meryem'in öyküsünü ba tan sona dinlememi ti. On be asır önce o tarih günde Mecdelli Meryem sa'yı canlı olarak görmü ama ölümlü bedenini görmemi ti. Cesedi hareketsiz ve so umu halde Mecdelli Meryem "ı ıktan bedeni"yle kar ıla tı nda henüz mezarında yatıyordu. Etkilenen Mecdelli Meryem Celileli'nin kalıntılarını çalmaya karar verdi, onları evine sakladı, dikkatle tahnit etti ve Sanedrin'in zulmü ba ladı nda Fransa'ya götürdü.

Sır buydu i te: sa ölümlü bedeniyle dirilmemi ti. I ık olarak dirilmi ve günü geldi inde bizlerin de nasıl dönü ece imizi göstermi ti.

Bu if aattan etkilenen Elena'nın tarikatla be yıl geçirdi ini, sonra günün birinde hücrelerinden yok oldu unu ve bir daha kimse tarafından görülmedi ini ö rendim. Leonardo Fransa'ya sürüldü ünde onunla birlikte gitti ini, I. François'nın sarayına kraliçenin nedimesi olarak yerle ti ini ve arasına üstada modellik etti ini duydum. Toscanalı öldü ü güne kadar onu yanında istemi ve herkesin *La Gioconda* olarak bildi i bitmemi genç kız portresini tamamlamak için çehresini ve ellerini ödünç vermesini istemi . Gerçekten de görenler, *Cenacolo'daki* Yuhanna'yla bu küçük tuvaldeki kadın arasındaki benzerliklerin çok anlamlı oldu unu söylerler. Ben maalesef yorumda bulunacak durumda de ilim.

Ne var ki, Elena Leonardo'nun yeniden kurmayı planladı ı Yahya ve Mecdelli Meryem Kilisesinin ba ka sırlarına vâkıf olmu olsun olmasın, bu sırları mezara götürdü ü kesin. Çünkü ben son günlerimi geçirmek üzere Mısır'a gelmeye karar vermeden önce Elena hummadan öldü.

Geriye, bu satırları yazmak için neden buraya, Mısır'a geldi imi açıklamak kalıyor. Bir de Concorezzo'da Üstat Leonardo'yla ba lantılı bir kusursuzlar cemaatinin varlı nını niçin ihbar etmedi imi anlatmak.

Kabahat yine o mavi gözlü, ak cübbeli devdeydi.

Cenacolo'nun sergileni inden sonra onu bir daha görmedim. Üstelik gizli anlamını ke fettikten sonra Roma'ya döndüm. Beytanya'da Gerçekler Evi'nin kapısını çalarak i ime döndüm, kimse fazla soru sormadı. Leonardo'nun ertesini yıl, Fransız birlikleri dükün surlarını a ıp kentin yönetimini ele geçirdi inde Milano'dan kaçtı nını da bu ekilde ö rendim. Leonardo önce Mantova'ya, ardından Venedik'e, en sonunda da Roma'ya sı ındı ve Papa VI. Alexander'in o lu Cesare Borgia'nın hizmetinde çalış tı. Borgia için di er meziyetlerini bir yana bırakarak *architecto e ingegnere generale** oldu. Bu dönem de fazla uzun sürme

*) Mimar ve genel mühendis, (ç.n.)

di ama Kutsal Saray'ın sorumlusu Annio de Viterbo'ya tahi-
ması için yeterli oldu.

Annio bu kar ıla madan çok etkilendi. Yardımcısı Gug-
lielmo Ponte 1502 baharında yaptıkları görü meyi derhal Be-
tania'ya bildirdi. Sanatın yüce i levinden, hafızayı koruma
amacıyla uygulanmasından ve halkın zihni üzerindeki müt-
hi etkisinden söz ettiler. Ama Ke i Guglielmo'ya göre Annio
Toscanalı'nın en çok iki cümlesinden etkilendi:

" sa'nın gerçek mesajı konusunda ö rendiklerim, henüz
açıklanmamı olanların yanında solda sıfır kalır" diye cevap
verdi Gelinci in bir sorusuna büyük bir ciddiyetle. "Nasıl ki
ben sanatım için Mısır kaynaklarından yararlandıysam, Fici-
no ve Pacioli'nin tercüme etti i geometri sırlarına vâkıf olduy-
sam, emin olun ki Kilise'nin de halen Nil'in kıyılarında bulunan
ncil'lerden ö renece i çok ey var."

Giovanni Annio de Viterbo be gün sonra, muhtemelen
Cesare Borgia tarafından zehirlenerek öldü.

Bir ay sonra, sarsılmı halde, yakında Yahya'nın Kilisesinin
dönü ünden korkanların misilleme yapaca ından üphelene-
rek Beytanya'yı temelli terk edip bu nci'lerin pe ine dü tüm.

Yakında olduklarını biliyorum ama henüz bulamadım. Son
nefesime kadar aramaya devam edece ime ant içiyorum.

1945'te, Yukarı Nil'de, Mısır'ın Nec Hemmadi köyüne yakın bir mezrada deri ciltli on üç kayıp pncil bulundu. Kopt dilinde yazılmışlardı ve İsa'nın Batı'da bilinmeyen bazı öğretilelerini içeriyorlardı. Bunların bulunması, Kumran'da bulunan ünlü Lût Gölü Rulolarından çok daha önemlidir ve ilk Hıristiyanlar arasında güçlü bir akımın varlığını, yandaşlarının, Tanrıya doğrudan ileti imi ve ruhani değerleri temel alan bir Kilisenin gelişini beklediklerini kanıtlar niteliktedir. Günümüzde bu pncil'lere Gnostik pnciller adı verilmektedir ve bunların kopyalarının Avrupa'ya Erken Ortaçağ sonlarında ulaşıkları ve bazı aydın çevrelerde etkili olduğu kesindir.

Peder Leyre'nin Augustos 1526'da öldüğü Yabal et Tarif marası, bu kitapların bulunduğu oyuğun sadece otuz metre uzandıydı.

Ki i Adları Dizini

Okurun işini kolaylaştırmak amacıyla aşağıdaki satırlarda *Gizli Akşam Yemeği*'nin en önemli kişileri hakkında bilgi verilmiştir. Adının yanında doğum ve ölüm tarihleri olanlar gerçekten yaşamışlardır.

Alexander VI, Papa (1431-1503). İspanyol kökenlidir ve döneminin en karmaşık kişilerinden biridir. Papalık tacını satın aldı ve ahlaksızca bir hayat sürdürdüğü için çok sayıda düşman kazandı. Beş çocuğu oldu. Nedenise, Mısır tanrısı Osiris'in soyundan geldiğine inanırđı.

Alberti, Peder Leon Battista (1404-1472). Hem rahip, hem de ressam, mimar, şair, antikacı, düşünür ve mucitti. Ayrıca şifre sanatında da ustaydı; tarihin ilk şifreleme aygıtını, gizli mesajları şifrelemeye ve şifresini çözmeye yarayan "şifre levhası"nı icat etti.

Arno, Birader Guglielmo. Santa Maria delle Grazie manastırının Katharosçu "illet"ine yakalanan mutfak sorumlusu.

Bacon, Birader Roger (1214-1294). Fransisken din adamı, mucit, ilahiyatçı ve düşünür. *Sanat ve Doğanın Gizli İşleyişlerine Dair (De secretis artis et naturae)* adlı, bir sanat eserine bir mesajı gizlemenin on iki farklı yolunu açıklayan kitabın yazarı. Avrupa'da şifre kullanımına ilişkin ilk kitap buydu. Birçokları Bacon'ı XIII. yüzyılın "Leonardo"su kabul eder.

Bandello, Matteo (1484-1561). Leonardo *Son Akşam Yemeği*'ni yaptığında henüz on iki yaşındaydı. Başkeşiş Bandello'nun yeğenydi ve İtalyan Rönesansının en ünlü romancısı oldu. Yazılarında Leonardo'nun yanında geçen çocukluğunu anlattı.

Bandello, Peder Vincenzo (1435-1506). 1495-1501 yılları arasında Milano Santa Maria delle Grazie manastırının başkeşışıydi. Bu görevden ve Peder Gioacchino Torriani'nin ölümünden sonra, Dominiken tarikatı genel başkanlığına getirildi.

Benedetto, Birader. Santa Maria delle Grazie manastırında Dominiken keşiş. Başkeşiş Bandello'nun asistanı ve günah çıkarıcısı. On yedi yaşında, memleketi Castelnovo'da bir kavgada sol gözünü kaybetti. İlk manastırının yıkılmasından sonra Santa Marie delle Grazie manastırına transfer oldu.

Botticelli, Sandro (1444-1510). Verocchio'nun ve Fra Filippo Lippi'nin öğrencisi oldu. İtalyan Rönesansının en büyük dehaları arasında sayılır. Medici'ler sayesinde çoktanrılı dinler hakkında bilgi edinebildi ve bilgisini *İlkbahar* ve *Venüs'ün Doğuşu* gibi eserlerde uyguladı. Bir süre boyunca, resmi, hamilerinin hizmetinde sihirli bir aygıt gibi kullandı. Heretik Savonarola'nın etkisi altında kalarak resmi bıraktı.

Crivelli, Lucrezia (1452-1519). Leonardo'nun *La Belle Ferronière* (Louvre Müzesi, Paris) için kullandığı model. Ludovico Sforza'nın sevgililerinden biriydi ve ondan en az bir gayrimeşru kızı oldu.

Crivelli, Elena. XV. yüzyılda yaşamış ünlü İtalyan ressam Carlo Crivelli'yle Lucrezia Crivelli'nin kızı. *Gizli Akşam Yemeği*'nde Mecdelli Meryem'in sırlarına vâkıf kadınlar soyunun mirasçısı olarak resmedildi.

Da Benascio, Sör Veronica (1455-1497). Milano Santa Marta manastırı Augustinusçu rahibesi. Hayatı boyunca mistik hayaller gördü, kehanetleri yaşadığı dönemde sansasyon yarattı. Papa VI. Alexander'i ahaksızlığı nedeniyle azarladığı bile oldu. Kendi ölüm tarihi olan 13 Ocak 1497'yi de önceden bildi.

Da Vinci, Leonardo (1452-1519). İdeal Rönesans insanının canlı simgesiydi. Ressam, heykeltıraş, bilim adamı, mühendis, aşçı ve müzisyen olarak ardında 13.000 sayfayı aşkın not, birkaç resim ve *Son Akşam Yemeği* olarak bilinen tamamlanmış ve tartışmalı bir duvar resmi bıraktı. Döneminde kötü bir Hıristiyan olarak tanınıyordu, papa kendisine Vatikan'da hiçbir resim ısmarlamadı. Bununla birlikte, *Gizli Akşam Yemeği*'nin yayımlanışına kadar, Leonardo'nun gerçekte neye inandığı tam olarak bilinmiyordu.

Della Mirandola, Pico (1463-1494). Rönesans döneminde Platon'un en sadık izleyicilerindendir. Hocası Marsilio Ficino'dan İbranice öğrene-

rek Kabala ilmiyle ilgilenildi. Papa kitaplarının okunmasını yasakladıysa da 1493'te Mirandola'yı affetti.

D'Este, Beatrice (1475-1497). Milano Düşesi, Ferrara Dükü'nün kızı ve Milano Dükü Ludovico Sforza'nın eşi. Saplantısı, Milano'yu, insanlığı antik çağ filozoflarının sözünü ettiği "Altın Çağ"a geri götürecektir olan yeni bir Atina'ya dönüştürmekti. Ocak 1497'de doğum sırasında ölünceye kadar lüks ve modayla çevrili yaşadı. Rönesans prensesi idealinin canlı simgesiydi.

De Medici, Cosimo (1389-1464). Yaşlı Cosimo lakabıyla tanınır. Floransa'yı yöneten önemli bir tüccar olarak zamanının bilgin ve sanatçıları korudu. Doğu ve Batı'nın Hıristiyanlarını birleştirmeyi amaçlayan 1431 Floransa Konsili'nin ardından Platon Akademisi'ni kurarak genç Marsilio Ficino'yu başına getirdi.

De Medici, Lorenzo (1449-1492). Muhteşem Lorenzo lakabıyla tanınır. Yaşlı Cosimo'nun torunu ve onun gibi sanatçıların koruyucusuydu. Marsilio Ficino'yu Akademi'nin başında tuttu, Michelangelo'nun meseni oldu. Tutkusu antik dönemden kalma elyazmaları, oyma taşlar ve nüsmatiktir.

D'Oggiono, Marco (1470-1549). Fresk boyamadaki becerisiyle Leonardo da Vinci'nin en sevdiği öğrencilerinden biriydi. Santa Maria delle Grazie'deki *Son Akşam Yemeği*'nin yapımında hazır bulundu ve resmin en çok sayıda kopyasını yapan ressamlardan biri oldu.

De Viterbo, Giovanni Annio (1432-1502). İlahiyat hocası, Doğu dilleri uzmanı Dominiken keşişi. VI. Alexander tarafından Vatikan'ın yöneticiliğine getirildi, muhtemelen zehirlenerek öldü. Çeşitli kitaplar yazdı; tarihin ilk "arkeolog"uydu ama ayrıca zamanının en büyük sahtecilerinden de biriydi. Kuramlarını kanıtlamak amacıyla eski Mısır eserlerine sahte yazılar ekledi. Günümüzde neredeyse unutulmuştur.

De Voragine, Peder Jacobus (1230-1298). Dominiken rahibi ve yazar. Lombardiya ili başrahipliği ve Cenova piskoposluğu yaptı. *Altın Okumalar* (*Legendi di Sancti Vulgari Storiado*) adlı kitabında azizlerle havarilerin hayatlarını anlattı. Metinleri her dönemin ressamlarını etki-

ledi, Hıristiyanlığın en önemli kişilerinin resmedilmesinde onun ayrıntılı tasvirlerine başvuruldu.

Ficino, Marsilio (1433-1499). Yaşadığı dönemin önde gelen aydın, bilgin, müzisyen ve vaizlerinden. Platon'un eserleriyle *Corpus Hermeticum* (Hermetika Metinleri) olarak bilinen büyümlü Mısır metinlerini ilk kez Latince'ye çevirdi. Rönesans'ın doğduğu Floransa Akademisi'ni kurdu.

Forzetta Mario. Beatrice d'Este gibi Ferrara doğumlu ressam çırağı. On yedi yaşında Milano'ya giderek Leonardo'nun atölyesine girdi. Ancak kısa süre sonra Oliverio Jacaranda'nın hizmetinde antika elyazmaları ticareti yapmaya başladı. Katharosçuluk'la memleketi Ferrara'da tanıştı.

Giberto, Birader. Santa Maria delle Grazie manastırının zangocu. Germen İmparatorluğu sınırında doğdu. Sarı saçları cemaat içinde çeşitli şakalara konu oldu.

Jacaranda, Oliverio. Papa VI. Alexander gibi Valencia'lı (İspanya) antikacı. Hem papalık sarayına, hem de Sforza ailesine ilk antika eşyaları satan antikacılardan biri ve antik dönem metinleri konusunda uzmandı. María adında bir kızı vardır.

Leyre, Peder Agustin. Romalı Engizitör ve Papalık Devletleri Şifre Dairesi üyesi. Şifre uzmanı ve ilahiyatçıydı. *Gizli Akşam Yemeği*'nin anlatıcısıdır. Anlatısını yaşlandıktan sonra, 1497 kışında Leonardo da Vinci'yle ilgili casusluk görevi sırasında Milano'da ortaya çıkardığı bulguların ardından kaçtığı Mısır'da kaleme alır.

Luini, Bernardino (1470-1532). Leonardo da Vinci'nin önemli Avrupa müzelerinde eserleri bulunan seçkin öğrencilerinden. Hayatına ilişkin pek az bilgi vardır; Lombardiya bölgesinden dışarı hiç çıkmadığı sanılmaktadır.

Pinturicchio (1454-1513). Asıl adı Bernardino di Betto'dur. Marsilio Ficino'nun Akademisi'nde eğitim görmüştür. 1493'te Papa VI. Alexander'in emriyle Borgia Daireleri'nin dekorasyonu için Roma'ya çağrıldı. Giovanni Annio de Viterbo'nun emriyle Mısır tanrıları Osiris,

sis ve Apis'in efsanelerini canlandırdı, papalı nı merkezinde ilk kez kutsal öküzlere, piramitler ve pagan tanrıları resmetti.

Platon (.Ö.428 .Ö.347). Batı felsefesinin en önemli ismi, XV. yüzyılda eserleri Marsilio Ficino tarafından çevrilip ilk kez 1483'te talya'da yayımlanncaya kadar neredeyse unutulmuştu. Platonun bilgisini aktarmak amacıyla kurdu u Akademi'yi 19 yüzyıl sonra Ficino, Medici ailesinin desteğiyle canlandırmaya çalıştı.

Ponte, Guglielmo. Giovanni Annio de Viterbo'nun özel yardımcısı ve Dominiken Genel Başkanı Gioacchino Torriani'nin yeğeni.

Portekizli Amadeo (1430-1482). Asıl adı João Mendes da Silva. Sepete (İspanya) doğumlu, Azize Beatriz da Silva'nın kardeşi, Fransisken rahibi. Heretiklikle suçlanarak öldü. Yazdığı *Apocalipsis Nova (Yeni Vahiy)* adlı kitap, Leonardo'nun ünlü Kayalıklar Madonnası'na kaynaklık etti. Bu kitapta bir melek papanın gelişini de müjdeliyordu.

Savonarola, Girolamo (1452-1498). Ferrara doğumlu Dominiken keşişi, döneminin en tartışmalı simalarından biri. Papalığın serveti aleyhinde vaazlar verdi, hatta Botticelli gibi sanatçıları, çoktanrılı dinlerden esinlenmiş resimlerini yakmaya ikna etti. Dümanları tarafından herektikliği nedeniyle asılıp yakıldı.

Sforza, Ludovico (1452-1508). Esmertenin nedeniyle Magripli Ludovico olarak da bilinir. Milano Dükü, Leonardo'nun koruyucusu ve Santa Maria delle Grazie manastırındaki *Son Akşam Yemeği* projesinin sorumlusu. Resmî, manastırı ailesinin anıt mezarına dönüştürme projesinin bir parçası olarak sipariş etmişti.

Sforza, Birader Mauro. Milano Dükü'nün kuzeni. 1494'te dayısı Gian Galeazzo Sforza'nın ölümünün ardından Santa Maria delle Grazie manastırına girdi. Mezar kazıcısı olarak görev yaptı.

Torriani, Genel Başkanı Gioacchino (1417-1500). Aziz Domingo tarikatının en yetkili kişisi. Rönesans'ın ilk hümanistlerinden, son derece kültürlü din adamı. Beş dil bildirdi.

Toscanelli, Paolo (1398-1482). Kolomb'un Amerika yolculuuna esin kaynağı olan İtalyan harita ve coğrafya uzmanı. Çalışmaları, dönemde astronomi bilgisinin gelişmesini sağladı; Floransa Katedralinde *Son Akşam Yemeğini* betimleyen bir güneş saati yaptı.

Trivulzio, Peder Alessandro. Santa Maria delle Grazie'nin Riccio'lu kütüphanecisi. Eski elyazmalarına duyulmuş üyü, manastıra önemli bir koleksiyon kazandırdı.

Mirabilis

Venustus

Temperator

Nefandus

Exosus

Mysticus

α

Litator

Oboediens

Sapiens

Navus

Occultator

ConfeCTOR

Son Akşam Yemeği'ni bambařka bir gözle göreceksiniz

30 ülkede çevirisi yayımlanan ve hepsinde çok satan kitaplar listesini alt üst ederek rekorlar kıran *Gizli Akşam Yemeği*, da Vinci'nin en ünlü eserindeki gize son noktayı koyuyor.

Gizli Akşam Yemeği'nde **Javier Sierra**, Leonardo'nun Hıristiyanlığın en ünlü kutsal eserini resmederken aslında hangi kaynaklardan yararlandığını ve neyi amaçladığını nefes nefese bir anlatı içinde açığa çıkarıyor.

şifre asıl şimdi çözülüyor...